

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 4 Οκτωβρίου 2026 • Έτος 17^ο • Αρ. φύλλου 946

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

Η ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ ΚΟΡΥΦΗΣ ΔΟΚΙΜΑΖΕΙ ΤΙΣ ΑΝΤΟΧΕΣ ΤΟΥ ΔΗΣΥ

Πολιτική θύελλα με παρελθόν

Οι κινήσεις της Πινδάρου μετά τις «δονήσεις» Αβέρωφ, οι αποστάσεις στελεχών και οι παλιοί λογαριασμοί που επιστρέφουν

Η υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου και το πολιτικό καψώνι που κάνει στην ηγεσία του Δημοκρατικού Συναγερμού κρατώντας την σε παρατεταμένο καθεστώς αβεβαιότητας για τις τελικές του προθέσεις, δεν δημιούργησαν απλώς μια σφοδρή εσωκομματική θύελλα. Έφεραν στην επιφάνεια μια σύγκρουση που ωρίμαζε εδώ και καιρό και υποχρεώνει τον ΔΗΣΥ να μπει πρόωρα στη μάχη του 2028 με αναδιάρθρωση

■ Πώς διαφοροποιείται η στρατηγική για το 2028 ■ Η ιστορία πίσω από την ψαροταβέρνα ■ Το προβληματικό αφήγημα του Αβέρωφ Νεοφύτου ■ Οι θεσμικές ευθύνες που βαραίνουν την Αννίτα Δημητρίου

δυνάμεων. Η «Κ» καταγράφει το παρασκήνιο των τελευταίων ημερών, τις κινήσεις της Πινδάρου, τους μετασχηματισμούς, τα σενάρια που εξετάζονται, ενώ ανασυνθέτει τη σχέση Αβέρωφ Νεοφύτου - Αννίτας Δημητρίου, από την εύθραυστη συμβίωση μέχρι το επίμαχο δείπνο και τον κίνδυνο να θυσιαστεί ο ΔΗΣΥ στον βωμό του ρεβανσισμού και της μικροπολιτικής. Σελ. 6, 8, 9

ΧΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Η εικόνα που εκπέμπει ο ΔΗΣΥ είναι στενάχωρη

«Η εικόνα που εκπέμπει ο ΔΗΣΥ είναι πολύ στενάχωρη», δηλώνει ο Χάρης Γεωργιάδης και διαμνύει ότι αυτή η κατάσταση ευνοεί Χριστοδουλίδη και ΑΚΕΛ. Σελ. 7

ΤΟ «ΝΕΟ ΔΟΓΜΑ»

Προς τη Δύση βλέπει η Κύπρος

Οι συμμετοχές της φετινής παρέλασης κατέδειξαν τα αποτελέσματα του «νέου δόγματος» που έχει κυριαρχήσει στις διμερείς σχέσεις της Δημοκρατίας στο αμυντικό και διπλωματικό πεδίο. Σελ. 5

ΕΠΕΤΕΙΟΣ 7^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

Τα τρία χρόνια που άλλαξαν τη Μέση Ανατολή

Τρία χρόνια μετά τις φονικές επιδρομές της Χαμάς, το Ισραήλ έχει επιβληθεί στρατιωτικά στους εχθρούς του, αλλά δεν έχει κερδίσει ούτε σταθερότητα ούτε ασφάλεια στα σύνορά του. Ο πόλεμος στο Ιράν, το χάσμα με την Αμερική και η διεθνής απομόνωση. Οι Ιαν Μπρέμερ και Ιβό Ντάλντερ μιλούν στην «Κ». Σελ. 22-23

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ ΥΠΕΞ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Η ελληνική λίστα του Μάρκο Ρούμπιο

Η άμυνα, ο πιο σταθερός πυλώνας των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, βρίσκεται στο επίκεντρο της επίσκεψης του Ρούμπιο, που φτάνει την Τρίτη στην Αθήνα, τον μοναδικό ευρωπαϊκό σταθμό της περιοδείας του, με ένα πρόγραμμα που οριστικοποιείται την τελευταία στιγμή.

Η επίσκεψη πραγματοποιείται σε μια δύσκολη καμπή των ελληνοτουρκικών σχέσεων και, για την Αθήνα, αποκτά ξεχωριστή βαρύτητα στο γεωπολιτικό πεδίο. Τι ζητεί η ελληνική πλευρά για τα F-35 που θα παραλάβει και ποια όπλα που έμειναν μέχρι πρότινος «κλειδωμένα» μπαίνουν

στο τραπέζι. Η «Κ» παρουσιάζει το παρασκήνιο των διαπραγματεύσεων και τον τρόπο με τον οποίο η Αθήνα διαβάζει τα μηνύματα της επίσκεψης. Σελ. 16

■ «Κυκλώνουν» την 26η Οκτωβρίου για την επανένταξη του καλωδίου. Σελ. 16

ΕΝΤΑΞΗ ΣΕΝΓΚΕΝ

Κλείνει η «τρύπα» των Βάσεων

Λευκωσία και Λονδίνο βρίσκονται κοντά σε συμφωνία για αναβάθμιση των ελέγχων στα δύο οδοφράγματα των Βρετανικών Βάσεων, κάτι που θα οδηγήσει σε εκπλήρωση ενός εκ των δύο όρων που έχει θέσει η Ε.Ε. για ένταξη της Κύπρου στο Σένγκεν. Την ίδια ώρα, η Κομισιόν δρομολογεί πρόταση απόφασης για την Πράσινη Γραμμή. Σελ. 3

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Ο λύκος караδοκεί

Η κατάσταση στον Δημοκρατικό Συναγερμό δεν αφορά μόνο το κόμμα και τα μεγαλόσχημα στελέχη του, αλλά ολόκληρη την κοινωνία, έστω και με έμμεσο τρόπο. Όσα διαμβιβάζονται τις τελευταίες ημέρες στο κόμμα της Δεξιάς πληγώνουν τη λειτουργία του πολιτικού μας συστήματος, και δημιουργούνται μικρές ρωγμές που εν τέλει υπονομεύουν ολόκληρο το δημοκρατικό μας οικοδόμημα. Γιατί και κατά τη λαϊκή φράση, ο λύκος στην αναμπουμπούλα χαιρέται, και στην εποχή μας ο λύκος έχει ενδυθεί προβιά προβάτου και караδοκεί.

Η ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΗ ΔΟΣΗ 285 ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ

Η Κύπρος θα λάβει 992 εκατ. από το RRF

Η Κύπρος θα ολοκληρώσει το 2026 με 992 εκατ. ευρώ σε χορηγίες από το Ταμείο Ανάκαμψης, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 97,3% των χρημάτων που θα δικαιού-

το. Η τελευταία αίτηση ύψους 285 εκατ. υποβλήθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου. Μερική απόλεια χρημάτων θα προκύψει από την πράσινη φορολογία. Οικονομική, σελ. 3

ΕΚΘΕΣΗ

Αρμένιοι: Μέρος της μακραίωνης ιστορία μας

Εγκαινιάζεται η περιοδική έκθεση «Πίστη και Ταυτότητα – Κειμήλια από το Μουσείο Ιστορίας της Αρμενίας» στο Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ. Τέχνες, σελ. 4

ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΤΣΙΠΕΡΦΙΛΙΝΤ

Να γίνει το νέο μουσείο κτήμα της γειτονιάς του

Ο αρχιτέκτονας Ντέιβιντ Τσίπερφιλντ, που σχεδιάζει τη νέα εποχή του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, δηλώνει ότι οι εργασίες θα μπορούσαν να ξεκινήσουν το ερχόμενο καλοκαίρι. Τέχνες, σελ. 8

ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΚΗΠΟΣ / Γράφει ο «ΚΗΠΟΥΡΟΣ»

Πόσος εν ο κάουρας τζιαι πόση εν η μαιρκά του;

Πολυσυλλεκτικότητα

Να μου το θυμηθείτε: Μετά το «Θα προχωράμε μαζί», το emblemατικό τραγούδι σε μουσική του Αντώνη Βαρδή και στίχους του Γιάννη Πάριου, η ιστορία θα καταγράψει το «Μαζί προχωράμε», το επαναλαμβανόμενο σύνθημα των ημερών, του Αβέρωφ Νεοφύτου, ο οποίος το 2023 δεν αποδείχτηκε πολυσυλλεκτικός, ούτε γνωρίζω εάν απέκτησε αυτή την ιδιότητα στο μεσοδιάστημα μέχρι σήμερα. Το σύνθημά του, μια φορά, είναι... «πολυσυλλεκτικό». Συνθέτις δυνάμεις, όπως λένε και στην πολιτική. Πώς το είχε πει ο ίδιος ο Αβέρωφ στο προχθεσινό ευχαριστήριο: «Αν' όλα τα πολιτικά φράσματα». Τα μηνύματα και η στήριξη που δέχεται. Κοινώς, λαοθάλασσα.

«Τσουνάμι υποστήριξης». Καθόλου τυχαία η επαναφορά της ιδέας για το τραμ, μάλλον. Το πολυσυλλεκτικό σύνθημα καταγράφει ήδη αποτέλεσμα. Καθόλου τυχαίο. Καθότι στο παρελθόν χρησιμοποιήθηκε από τον ΣΥΡΙΖΑ (2017) και στις μέρες μας χρησιμοποιείται από τη Νέα Δημοκρατία του Κυριάκου Μητσότακη. Το χρησιμοποιήσει ο Νίκος Νικολαΐδης στην επαναδικαίωση της δημοκρατίας της Λεμεσού, το χρησιμοποιήσει και ο νυν δήμαρχος, Γιάννης Αρμεύτης. «Προχωράμε μαζί με καθαρές δουλειές» ο πρώτος, «Ξεκινάμε. Προχωράμε μαζί να επαναφέρουμε τη Λεμεσό στις ράγες», ο δεύτερος... που τερμάτισε πρώτος. Το «Μαζί προχωράμε» αποτελεί βασικό σύνθημα της Ομόνοιας για κάλεσμα συμπερίωσης των υποστηρικτών της.

Το έκανε σύνθημά του και το Σωματείο Κορμακίτης. Το «Μαζί προχωράμε» έχει εμφανιστεί επανειλημμένα σε σλόγκαν υποψηφίων σε βουλευτικές εκλογές. Για παράδειγμα, χρησιμοποιήθηκε ως συνοδευτικό hashtag

και σύνθημα από υποψηφίους όπως ο ΕΔΕΚίτης Μορφάκης Σολομωνίδης και ο Οικολόγος Λουκάς Στυλιανού σε συνδυασμό με φράσεις όπως «Μαζί μπορούμε περισσότερα, Μαζί κάνουμε τη διαφορά». Πολυσυλλεκτικό και διεισδυτικό εν ολίγοις, σε άλλα κόμματα. Μα ακόμα και απέναντι, στην άλλη πλευρά της πράσινης γραμμής, χρησιμοποιήθηκε το παρεμφερές «Προχωράμε μπροστά, θα νικήσουμε όλοι μαζί» από τον Τουφάν Ερχιουρμαν στην προεκλογική του εκστρατεία. Κορυφαίο παράδειγμα: Ήταν το σύνθημα της Αντιγόνης Περικλεούς Παπαδοπούλου, στις Ευρωεκλογές του 2014. «Υπ' αυτές τις συνθήκες και μπροστά σ' αυτές τις προκλήσεις, που είχα ήδη ένακαιρο προβλέψει, έκρινα αναγκαίο να είμαι παρούσα στην εκλογική διαδικασία του ΔΗΚΟ, θωρακίζοντας το κόμμα και προσφέροντας με την πείρα, τις γνώσεις και τις ευρωπαϊκές μου διασυνδέσεις στη διασφάλιση των εθνικών και οικονομικών συμφερόντων της χώρας και του λαού μας. Προχωράμε μαζί».

Εντάξει, μπορεί να μην πήγε πολύ μακριά αυτό, αλλά η περίπτωση της Αντιγόνης δείχνει ότι ο σημερινός Αβέρωφ μπορεί να αγγίξει ευαίσθητες χορδές μιας παλιάς φρουράς πολιτικών, όπως η ίδια που είναι και καλλιτεχνική φλέβα. Όσο, όμως κι αν ακουστεί παράξενο, το σύνθημα χρησιμοποιήθηκε κι από το επιτελείο του ίδιου του Αβέρωφ Νεοφύτου στον προεκλογικό των τελευταίων προεδρικών εκλογών. «Προχωράμε μαζί στη φωτεινή λεωφόρο της σταθερότητας, με αποτελεσματική διακυβέρνηση και την ικανή ηγεσία του Αβέρωφ Νεοφύτου και του Δημοκρατικού Συναγερμού», έλεγε σε ανακοίνωσή του τον Δεκέμβριο του 2022. Μπορεί ούτε αυτό να πήγε πολύ μακριά, αλλά η πρώτη φορά είναι δοκιμή. Στη δεύτερη είναι που παίρνει φόρα.

Μη βιάζεστε να βγάλετε συμπεράσματα. Ο τίτλος δεν αφορά τον Αβέρωφ Νεοφύτου και το πολιτικό απονενοημένο που σκέφτεται να πράξει. Αλλά τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, «η σταδιοδρομία του οποίου δεν έφερε κανέναν ουσιαστικό καρπό», σύμφωνα με τον Φειδία Παναγιώτου.

Ειρωνεία

Έγκειται ότι ο ύμνος που έγραψαν ο Αντώνης Βαρδής με τον Γιάννη Πάριο, μιλάει για την κοινή πορεία στη ζωή, την ανηφόρα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζονται με κουράγιο και αλληλοϋποστήριξη, δίνοντας έμφαση στην αγάπη και την αφοσίωση... «όπου μας βγάλεis». Κάντε το εικόνα: Μια emblemατική λαϊκομπαλάντα που θα μπορούσε να ήταν ο ύμνος του ΔΗΣΥ εάν Αννίτα Δημητρίου και Αβέρωφ Νεοφύτου κα-

τέβαιναν με κοινή υποψηφιότητα. «Ενώνουμε Δυνάμεις - Μαζί Προχωράμε». Μια πρωτοποριακή, σύγχρονη κατάθεση εκ περιτροπής προεδρίας, που θα ζήλευε ακόμα και το ΑΙ.

Πέφτοντας από τα σύννεφα

Αν και δεν είναι ασύνηθες να καμωνόμαστε διαρκώς ότι πέφτουμε από τα σύννεφα, στους ανεπίδεκτους μαθήσεως που έπεσαν για ακόμα μια

φορά, να πούμε ότι «η γνωστή φασοταβέρνα της Λευκωσίας», όπου έλαβε χώρα το συμβάν, κατ' ουδεμίαν περίπτωση δεν αποτελεί ένα από τα προβληματικά σημεία της υπόθεσης εξαιτίας της οποίας, ο ιστορικός Δημοκρατικός Συναγερμός του πατριάρχη του ρεαλισμού, περιήλθε σε πολιτική δίλη. Θυμίζω ότι το 2004, παραμονές του δημοψηφίσματος, ο πρόεδρος Τάσος Παπαδόπουλος είχε πραγματοποιήσει συναντήσεις τόσο στο εστιατόριο «Η Πλάκα», στην Έγκωμη, όσο και στην οικία του, στη

Στράκκα, με τον γιο του Ραούφ Ντεντάς, τον Σερντάρ Ντεντάς.

Μάλιστα, σε αντίθεση με την Αννίτα Δημητρίου η οποία, σύμφωνα με την αφήγηση του Αβέρωφ Νεοφύτου, άκουγε και δεν μιλούσε σαν κορσίδα του καπηλίου σε κυριακάτικη θεία λειτουργία, εκείνος ήταν λαλίστατος. Και γνωστοποίησε στον υιό Ντεντάς την πρόθεσή του να πει «όχι». Με ό,τι αυτό κι αν σήμαινε για τη στάση που η Τουρκία επέλεξε να κρατήσει τελικά στο δημοψήφισμα.

Θυμάστε τι λέει η παροιμία;

Μπορεί να μη σχετίζεται με το σημερινό ζήτημα του ΔΗΣΥ, υπήρξε ωστόσο το πρόσωπο που χάρισε στην Αννίτα Δημητρίου την επανεκλογή της στην προεδρία της Βουλής, μετά από παρακίνηση του Αβέρωφ Νεοφύτου. Άλλωστε, η επισήμανση του Φειδία Παναγιώτου, ο οποίος σε δηλώσεις εμφανίστηκε λίγο σκληρός, ημίκληρος δηλαδή όπως τα τυριά, με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, δεν είναι κάτι που κανείς προσπερνά εύκολα.

Ο Φειδίας, λοιπόν, είπε ότι «σε εισαγωγικά, δεν είμαστε ευχαριστημένοι από τον Πρόεδρο», διότι είπε, ευρισκόμενος δέκα χρόνια σε θέση ισχύς (υπουργός Εξωτερικών και Πρόεδρος της Δημοκρατίας) δεν κατάφερε να φέρει ουσιαστική εξέλιξη στο Κυπριακό. Και αφού όπως είπε, αναρωδιέται -για την ακρίβεια, άρχισε να αναρωδιέται- αν έχει να παρουσιάσει οποιοδήποτε θετικό αποτέλεσμα στα δέκα αυτά χρόνια, έκλεισε τις δηλώσεις του με το κορυφαίο πολιτικό συμπέρασμα: «η σταδιοδρομία που ακολούθησε δεν είχε κανέναν ουσιαστικό καρπό». Άκαρπος, δηλαδή, όπως και η τελευταία προσπάθεια Γκουτέρες.

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

4-10-1936

Φήμη: Το πρακτορείο Στέφανι πληροφορείται εκ Τάλλιν (πρωτεύουσας της Εσθονίας) ότι, κατ' ειδήσεις της εφημερίδας «Ούντιολεχτ», ο Στάλιν απέθανε την εσπέρα της Παρασκευής εις μιαν έπαυλη πλησίον της Μόσχας συνεπεία καρκινικής παθήσεως. Η κυβερνήσις αποκρύπτει το γεγονός προς αποφυγήν ταραχών. Ο Στρατάρχης Βοροσίλωφ [φωτ. δεξιά] θα είναι ο διάδοχος του Στάλιν. Η ειδήσις λέγεται ότι επεβεβαιώθη και από πρόσωπον προερχόμενον εκ Λένινγκραδ.

Δάνειο: Υπεγράφη χθες η σύμβασις του δανείου των 125 εκατομμυρίων, το οποίον συνήψεν ο δήμος Αθηναίων παρά της Εθνικής Τραπέζης. Εκ του ποσού τούτου τα 75 εκατομμύρια θα δαπανηθούν διά την οδοποιάν και τα 50 διά την εκτέλεσιν εξωραϊστικών έργων.

Ασυλον Αλποπαίδων: Απεφασίσθη όπως δαπάναις του υπουργείου της Προνοίας προστεθῇ μια μεγάλη πτέρυξ εις το ανεγειρόμενον παρά τον Κορυδαλλών Αναμορφωτικόν Σχολείον (Ασυλον Αλποπαίδων) και όπως χρησιμοποιηθῇ αὐτή διά την στέγασιν και την θεραπείαν των τοξικομανών - πρῶϊνοναμένων και χαισιποπῶν.

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Ο Μακιαβέλι, η μαρίδα και ο αστακός

Η εβδομάδα που πέρασε θα μείνει στην ιστορία διότι πρόσφερε στιγμές μεγάλης συγκίνησης. Τι να πρωτοθυμηθούμε; Την εθνική Ελλάδος να κερδίζει εκτός έδρας τη Γερμανία; Τον Αβέρωφ να βροντοφωνάζει «δεν θα σας προδώσω ποτέ»; Τη Σάβια να βουρκώνει γιατί μπορεί να επανέλθει στην εξουσία το ΑΚΕΛ; Τους Αιγύπτιους πεζοναύτες να παρελαύνουν καμρωτοί για την Ανεξαρτησία μας; Προσωπικά αυτό με συγκίνησε περισσότερο από όλα γιατί δείχνει πως βάλαμε πίσω μας το φιάσκο με τους Αιγύπτιους κομάντος που μακέλεψε ο Σπύρος, καθώς επίσης την εκστρατεία του Ιμπραήμ Πασά για να καταπνίξει την επανάσταση του 1821. Νερό και αλάτι, ειδικά τώρα που σχεδόν το λύσαμε το υδατικό. Δράση, συγκίνηση, ανατροπές. Ποιος χρειάζεται Netflix σε αυτό τον τόπο;

Πάντως δεν φάγαμε αστακό, λέει ο δημοσιογράφος, δεν είμαι μαρίδα, λέει ο Νίκαραος και δεν μπορώ παρά να θυμηθώ την ατάκα του Φούλη στην προηγούμενη προεκλογική του εκστρατεία -πόσο γρήγορα περνάει ο καιρός- ότι ο λαός χρειάζεται καρχαρία και όχι χρυσόψαρο. Δεν σας φαίνεται περίεργο πως έχουν παρελάσει από την προεκλογική μας τόσο πολλά πλάσματα του βυθού; Μήπως έχει να κάνει με την περιρρέουσα του υποθαλάσσιου καλωδίου ή με το ότι κάποιοι τα έκαναν θάλασσα; Η αλεπού πάντως βάλθηκε να τους ψήσει το ψάρι στα χείλη. Είδα και ένα παράξενο όνειρο όπου ο Αβέρωφ έβγαине από τη θάλασσα σαν γοργόνα (με ξανθά μαλλιά όπως της Αννίτας) και φώναζε «λάβετε, φάγετε, τούτο μου εστί το σώμα...».

Κανένas δεν ξέρει πως κλαίω, κλαίω...

Έδωσα την ψυχή μου για την υποψηφιότητα Αβέρωφ, δηλώνει με σπαργμό ο Διήλαρος. Όπως λέει -περίπου- και το γνωστό σπαραξικάρδιο τραγούδι, «ψυχή μου καμένη πώς βαστάς και δεν ραγίζεις, στον ψεύτη ντουινά τόση απονία που αντικρίζεις». Με βουρκωμένα μάτια η Σάβια - κλαίω σαν μωρό, που λέει κι η Βίση, χωρίς ψυχή, αφού την έδωσα, ο Διήλαρος, πικραμένος και προδομένος ο Φούλης, το όλο πράγμα άρχισε να θυ-

μίζει διασκευή άρλεκιν σε βραζιλιάνικη σαπουνόπερα. Ο Φάουστ πάντως είχε δώσει την ψυχή του στον Σατανά, ας ελπίσουμε ο Διήλαρος να την έδωσε τουλάχιστον σε κάποιον πιο... άσπιλο.

Ένα θέμα το οποίο απασχολεί έντονα είναι το ενδεχόμενο μέλη του ΔΗΣΥ να ψηφίσουν στρατηγικά. Δηλαδή, μέλη προακείμενα στον Χριστοδουλίδη ή πρώην συναγερμικοί που δεν ακύρω-

σαν τη συνδρομή τους να ψηφίσουν εκείνον που θεωρούν πιο εύκολο αντίπαλο για τον εκλεκτό τους. Με βάση όσες έρευνες δημοσκοπήσεις έχουν γίνει κατά καιρούς, αυτή που σταθερά εμφανίζεται στην ψηλότερη θέση είναι η πετίτ βασίλισσα. Λέτε να πέσει σύρμα η χριστοδουλική παράταξη να ψηφίσει Αβέρωφ, θεωρώντας πως είναι ο πιο εύκολος αντίπαλος να αντιμετωπίσουν στον δεύτερο γύρο; Πλέον δεν μιλάμε για εκλογές αλλά κυριολεκτικά για σκάκι.

Προφανώς, στον ΔΗΣΥ ανήκει κι αυτή η μεγάλη κρίση. Και δυστυχώς, αγαπητέ Φούλη, υπήρξες πρωταγωνιστής όχι μόνο σε επιτυχίες μα και σε όλες τις πρόσφατες κρίσεις. Και το 2023 και το 2026. Κι αυτό, πρέπει να σε προβληματίσει. Θα τιμωρήσεις τώρα όσους δεν έφταιξαν σε τίποτα (το κόμμα, την παρούσα ηγεσία και τους αγνοούς οπαδούς) για να εκδικηθείς ποιον; Τον Νίκο Χριστοδουλίδη; Μα ουσιαστικά με τις κινήσεις σου τον βοηθάς για να ξανακερδίσει τις εκλογές. Θα τον εκδικηθείς εκλέγοντάς τον ξανά;

Αντιλαμβάνεστε πως όσα ζούμε ακουμπούν στα όρια της σχιζοφρένειας και θυμίζουν την παροιμία της γιαγιάς μου για αυτόν που «δεν μπορεί να δέρει το σάμα και δέρνει τον γάδορο». Κλείνω λοιπόν με στίχους από το απόλυτο τραγούδι της βδομάδας, από την απόλυτη: Σχιζοφρένεια, να κοντεύω να πεθάνω και να έχεις κι από πάνω την αγένεια να μου λες πως κατά βάθος είμ' εγώ που έχω λάθος... Σχιζοφρένιασασα... δικό σας.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Νικόλαου Σαρπτόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΝΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αετός: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Ξεκίνα τα επόμενα ψώνια από **το ψυγείο σου.**

Γιατί όσα τρόφιμα έχεις ήδη,
δε σου στοιχίζουν τίποτα επιπλέον!

0,00€

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Ένα από τα δύο μεγάλα αγκάθια που βρίσκονται στον δρόμο της Κύπρου για πλήρη συμμετοχή στη ζώνη Σένγκεν τείνει, σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», να απαλειφθεί μετά από διαβουλεύσεις που λαμβάνουν χώρα μεταξύ του υπουργείου Εξωτερικών και της διοίκησης των Βρετανικών Βάσεων. Στόχος των διαβουλεύσεων είναι οι έλεγχοι στα δύο οδοφράγματα που βρίσκονται στο έδαφος των Βρετανικών Βάσεων να ανέλθουν στο επίπεδο των απαιτήσεων που ρητώς ορίζει η Ε.Ε. Κυβερνητική πηγή στη Λευκωσία ανέφερε στην «Κ» ότι «υπάρχει ήδη συνεννόηση (σ.σ. μεταξύ ΥΠΕΞ-Βρετανικών Βάσεων) για επιχειρησιακή αναβάθμιση των ελέγχων» στα δύο οδοφράγματα, ως αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων του ΥΠΕΞ και των Βρετανικών Βάσεων. Κάτι που επιβεβαίωσε και κοινοτική πηγή στις Βρυξέλλες, η οποία μας ανέφερε, υπό καθεστώς ανωνυμίας, ότι «έχουμε ενημερωθεί αρμοδίως από τη Λευκωσία ότι υπάρχει συνεννόηση και συντονισμός για το ζήτημα αυτό», εκφράζοντας «ικανοποίηση για τις ρυθμίσεις που δρομολογούνται προς αναβάθμιση των ελέγχων».

Το ζήτημα της αναβάθμισης των επιχειρησιακών ελέγχων στα δύο οδοφράγματα των Βρετανικών Βάσεων αποτελεί τον έναν από τους δύο βασικούς οροδείκτες, που έθεσε η Κομισιόν, ενώ το δεύτερο ανοικτό μέτωπο της Λευκωσίας επικεντρώνεται, όπως είχαμε αποκαλύψει, στην αποτύπωση σε επίπεδο ενωσιακού δικαίου, της διαδικασίας διακίνησης μέσω της Πράσινης Γραμμής. Όπως συναφώς πληροφορούμαστε, επί του προκειμένου, διεξάγεται μια τριγωνική συζήτηση μεταξύ της Κομισιόν, της Νομικής της Υπηρεσίας και ομάδας τεχνοκρατών του ΥΠΕΞ της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Όπως είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, η Κομισιόν αναμένεται να ετοιμάσει πρόταση προς λήψη «απόφασης», ούτως ώστε η

Η Λευκωσία βρίσκεται κοντά στην εκπλήρωση των όρων που θέτει η Ε.Ε. για «αναβάθμιση των ελέγχων» στα δύο οδοφράγματα που βρίσκονται στις Βρετανικές Βάσεις, ενώ οι Βρυξέλλες ετοιμάζουν και πρόταση «απόφασης» για την Πράσινη Γραμμή.

διακίνηση μέσω της Πράσινης Γραμμής «να αποκτήσει ένα νομικά διαυγές καθεστώς», το οποίο όπως διαβεβαιώνουν κυβερνητικοί κύκλοι στη Λευκωσία, «δεν πρόκειται να αποκλίνει από τις ρυθμίσεις του Πρωτοκόλλου 10 και σε καμία περίπτωση δεν θα δημιουργεί συνθήκες ή εικόνα σκληρού συνόρου στην Πράσινη Γραμμή».

Πέραν της «απόφασης» που δρομολογεί η Κομισιόν επί των δύο ζητημάτων –για την Πράσινη Γραμμή και τις Βρετανικές Βάσεις– και αναμένεται να θέσει ενώπιον των κρατών-μελών, αυτό στο οποίο επικεντρώνεται η Λευκωσία είναι η εξασφάλιση ημερομηνίας πλήρους ένταξης στη ζώνη Σένγκεν. Κυβερνητική πηγή μάς ανέφερε ότι «αν και δεν παραγνωρίζουμε τις πολιτικές ιδιαιτερότητες της Κύπρου, ούτε τις δυσκολίες που υπάρχουν, εντούτοις υπάρχει θετική προοπτική», θεωρώντας ότι η Λευκωσία θα εξασφαλίσει το απαιτούμενο πλαίσιο από τους 26 εταίρους της.

Ήδη, πραγματοποιούνται διμερείς επαφές με διάφορα κράτη-μέλη και κυρίως με τις χώρες που ακολουθούν σκληρή γραμμή στα ζητήματα Σένγκεν. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι ο υφυπουργός Μετανάστευσης Νικόλας Ιωαννίδης επέλεξε την περασμένη Πέμπτη να πραγματοποιήσει διμερείς επαφές με τους ομολόγους του από τις τρεις «σκληρότερες» χώρες, την Αυστρία, τη Φινλανδία και την Ολλανδία, ενώ, όπως δημοσιεύσαμε την περασμένη Κυριακή, η επικεφαλής της διεύθυνσης Σένγκεν στο ΥΠΕΞ, Φίλιππα Καροσέρ Χριστοδουλίδου, πραγματοποίησε επαφές στη Χάγη.

Κλείνει η «τρύπα» με Βρετανικές Βάσεις, έπεται η Πράσινη Γραμμή

Ένα ακόμη βήμα προς Σένγκεν η Λευκωσία – Στις 21 Οκτωβρίου, σε ομάδα εργασίας του Συμβουλίου η κυπριακή αίτηση

Μεταξύ των επιχειρημάτων που έχουν επιστρατευθεί, είναι και η πρωτοφανής μείωση των αριθμών παράτυπων μεταναστών που διήλθαν μέσω της Πράσινης Γραμμής, από τα Κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές, τα τελευταία χρόνια.

Όπως είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, η επιχειρηματολογία του ΥΠΕΞ, όπως αναπτύχθηκε στις πρόσφατες διμερείς επαφές με την Ολλανδία, κινείται στη λογική της παροχής διαβεβαιώσεων ότι «οι πολιτικές ιδιαιτερότητες της Κύπρου δεν πρόκειται να λειτουργήσουν ανατρεπτικά σε σχέση με την εύρυθμη λειτουργία της Συνθήκης Σένγκεν». Παράλληλα, τα μηνύματα που δόθηκαν προς τη Χάγη συνίστανται «στο νησιωτικό καθεστώς της Κύπρου και στην απουσία χερσαίων συνόρων με άλλο κράτος της Ε.Ε., αλλά και στην πολύ μεγάλη απόσταση που τη χωρίζει από την υπόλοιπη Ευρώπη». Δεδομένα, τα οποία σύμφωνα με τη Λευκωσία περιορίζουν τον όποιο κίνδυνο μεταναστευτικών ροών από την Κύπρο σε άλλες χώρες της Συνθήκης Σένγκεν. Μεταξύ των επιχειρημάτων που έχουν επιστρατευθεί, είναι και η πρωτοφανής μείωση των αριθμών παράτυπων μεταναστών που διήλθαν μέσω της Πράσινης Γραμμής, από τα Κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές, τα τελευταία χρόνια. Το 2022 ανέρχονταν σε 16.627, ενώ το 2025 σε 2.433, με το ποσοστό μείωσης να αγγίζει το εξωπραγματικό 680%. Ακόμη μεγαλύτερη μείωση αναμένεται να καταγραφεί στο τέλος του 2026.

Παρά τη θετική αυτή εικόνα, κοινοτικοί κύκλοι διαμνύουν ότι η Λευκωσία θα πρέπει να διασφαλίσει ότι σε περίπτωση νέων ενισχυμένων ροών, θα είναι σε θέση να ελέγξει τόσο την Πράσινη Γραμμή, όσο και τα αεροδρόμια και τα λιμάνια της, ώστε να καταστεί σαφές ότι δεν θα υπάρξει μετακίνηση παράτυπων μετανα-

στών σε άλλες χώρες της ζώνης του Σένγκεν. «Το μεγάλο στοιχείο για τη Λευκωσία εν προκειμένω, αφορά στην εικόνα που θα δημιουργηθεί στην Πράσινη Γραμμή», έλεγε στην «Κ» ξένος διπλωμάτης, σημειώνοντας ότι «σε περίπτωση που αναρτηθούν πινακίδες «ζώνη Σένγκεν» και απαιτηθούν αυστηρότεροι έλεγχοι, όχι μόνο γι' αυτούς που διεισδύουν από τα Κατεχόμενα προς τις ελεύθερες περιοχές, αλλά και αντίθετα, για την καταγραφή εξόδου/αναχώρησης όσων πολιτών τρίτων χωρών διαθέτουν βίζα Σένγκεν, τότε δύσκολα θα αποφευχθεί η εικόνα δημιουργίας ενός σκληρού συνόρου».

Η Λευκωσία πάντως διαβεβαιώνει ότι η πλήρης συμμετοχή της Κύπρου στη Συνθήκη Σένγκεν δεν θα διαφοροποιήσει το επίπεδο των ελέγχων και ότι «δεν θα υπάρξει καμία αλλαγή επί του εδάφους», κάτι που αναφέρεται και σε εσωτερικό σημείωμα του υπουργείου Εξωτερικών.

Νέο ραντεβού στο Συμβούλιο

Το επόμενο ραντεβού της Κύπρου στο Συμβούλιο της Ε.Ε. αναμένεται σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ» στις 21 Οκτωβρίου, σε επίπεδο ομάδας εργασίας με τη συμμετοχή τεχνοκρατών, «senior officials». Συγκλίνουσες πληροφορίες μας, αναφέρουν ότι στη συνάντηση αυτή δεν αναμένονται ούτε αποφάσεις, αλλά ούτε και ουσιαστικές εξελίξεις σε σχέση με την κυπριακή αίτηση για πλήρη συμμετοχή στη ζώνη Σένγκεν. Ωστόσο, η συνάντηση αυτή προσφέρεται για πολιτικές

συζητήσεις και στο πλαίσιο αυτό αναμένεται να αξιοποιηθεί από τη Λευκωσία, η οποία επί της ουσίας αναμένει πλέον την «πρόταση απόφασης» της Κομισιόν. Αφενός, για την αποτύπωση στο ενωσιακό δίκαιο των διαδικασιών επιτήρησης/ελέγχων που θα ακολουθούνται στην Πράσινη Γραμμή. Και αφετέρου, για τη ρύθμιση που δρομολογείται στις Βρετανικές Βάσεις, ώστε οι έλεγχοι να ενισχυθούν και να προσεγγίσουν τα πρότυπα που απαιτεί η Ε.Ε. Κοινοτικές πηγές δεν απέκλεισαν να πραγματοποιηθεί και μια δεύτερη επιπλέον συνάντηση εντός Οκτωβρίου, στην ομάδα εργασίας Schengen Matters, προκειμένου να προωθηθούν τα απαραίτητα «Σχέδια Δράσης».

Ρευστή εικόνα στην Ε.Ε.

Παρά την αισιοδοξία που επικρατεί στους κόλπους της Λευκωσίας σε σχέση με την πλήρη συμμετοχή στη ζώνη Σένγκεν, κανείς δεν παραγνωρίζει ότι τα ζητήματα διαχείρισης του ενιαίου χώρου, σε συνδυασμό με την παράτυπη μετανάστευση, βρίσκονται πολύ ψηλά στις εθνικές ατζέντες αρκετών κρατών-μελών, με αποτέλεσμα να σκληραίνουν βαθμυδόν την πολιτική που ακολουθούν. Αυτό άλλωστε διαφάνηκε στην περίπτωση της Γερμανίας, με την κυβέρνηση Μέρτς να βρίσκεται με την πλάτη στον τοίχο και να καταγράφει συνεχείς απώλειες από το εθνικιστικό AfD, ενώ στην εξίσωση θα πρέπει να συνυπολογιστούν και οι εκλογικές επικείμενες αναμετρήσεις, εντός του 2027, στα άλλα τρία

ισχυρά κράτη-μέλη, την Ιταλία, την Ισπανία και τη Γαλλία. Αν και εκ πρώτης όψεως, η αίτηση συμμετοχής της Κύπρου στη ζώνη Σένγκεν δεν επηρεάζει κανένα από τα εν λόγω κράτη-μέλη, η ανακίνηση του θέματος της παράτυπης μετανάστευσης, όπως εκδηλώθηκε και πρόσφατα στην περίπτωση της Θέουτα, δεν είναι υποβοηθητική και εκ των πραγμάτων δημιουργεί τριβές και πολιτικές αντιπαραθέσεις στην Ε.Ε., με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Το ζήτημα πάντως με τη Θέουτα «δείχνει να κινείται προς εκτόνωση» όπως μας ανέφερε έγκυρη πηγή, παραθέτοντας στις συζητήσεις που έλαβαν χώρα στο πρόσφατο Συμβούλιο Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων.

Θετική η επιβεβαιωτική έκθεση της Κομισιόν

Ολοκληρώθηκαν και τυπικά, μέσω «επιβεβαιωτικής» έκθεσης που εξέδωσε η Κομισιόν, οι 120 συνολικά συστάσεις, που τέθηκαν ενώπιον της Κύπρου στο πλαίσιο της τεχνικής αξιολόγησης, για την ένταξη στη ζώνη Σένγκεν. Η νέα έκθεση επιβεβαιώνει την ολοκλήρωση 17 συστάσεων που δεν είχαν περιληφθεί γραπτώς στην έκθεση του περασμένου Ιουνίου, αν και η Κομισιόν είχε ενημερώσει από τότε τα κράτη-μέλη, προφορικά, ότι η Λευκωσία είχε εκπληρώσει το σύνολο των υποχρεώσεων της και ότι ήταν τεχνικά έτοιμη για πλήρη συμμετοχή στη ζώνη Σένγκεν. Η νέα λοιπόν έκθεση σηματοδοτεί και τυπικά το κλείσιμο των 120 συστάσεων, χωρίς ωστόσο να διαφοροποιεί την ουσία των δεδομένων που υπάρχουν ενώπιον των κρατών-μελών από τον περασμένο Ιούνιο, σε σχέση με την τεχνική ετοιμότητα της Κύπρου να συμμετάσχει πλήρως στη ζώνη Σένγκεν.

Υπό το φως της επιβεβαιωτικής έκθεσης της Κομισιόν, ο υφυπουργός Μετανάστευσης Νικόλας Ιωαννίδης «αναφέρθηκε στην προσπάθεια ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στον χώρο Σένγκεν, επισημαίνοντας ότι όλες οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θεωρούνται πλέον υλοποιημένες και ότι η Κύπρος είναι τεχνικά έτοιμη για πλήρη συμμετοχή». Μιλώντας πριν από την έναρξη των εργασιών του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ε.Ε., την περασμένη Πέμπτη, ο κ. Ιωαννίδης επεσήμανε ότι «απαιτείται πλέον συμφωνία σε πολιτικό επίπεδο και ότι η Δημοκρατία προσβλέπει στη στήριξη των ευρωπαίων εταίρων της κατά τους προσεχείς μήνες».

Στο περιθώριο του Συμβουλίου Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων ο υφυπουργός είχε διμερείς συναντήσεις με τον υπουργό Εσωτερικών της Αυστρίας Gerhard Karner, τον υπουργό Ασύλου και Μετανάστευσης της Ολλανδίας Bart van den Brink και την υπουργό Εσωτερικών της Φινλανδίας Mari Rantanen. Όπως αναφέρεται σε γραπτή ανακοίνωση, «στο επίκεντρο των επαφών βρέθηκαν οι προσπάθειες ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στον χώρο Σένγκεν. Με τους ομολόγους του από την Αυστρία και την Ολλανδία συζητήθηκαν επίσης η δυνατότητα δημιουργίας κέντρων επιστροφής σε τρίτες χώρες (return hubs), με σεβασμό στο ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο, καθώς και η συμμετοχή της Κύπρου στις σχετικές προσπάθειες. Με τη Φινλανδία υπουργό συζητήθηκαν η ενίσχυση των επιστροφών και της επανεισδοχής μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες, η ισχυρότερη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε. και νέες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση της παράνομης και παράτυπης μετανάστευσης».

Σημειώνεται ότι το ζήτημα της πλήρους συμμετοχής της Κύπρου στη ζώνη Σένγκεν εκ των πραγμάτων δεν περιλαμβανόταν στην ατζέντα του Συμβουλίου Υπουργών, καθώς στο στάδιο αυτό βρίσκεται ενώπιον των αρμόδιων ομάδων εργασίας, οι οποίες θα πρέπει να ολοκληρώσουν το παραδοσιακό έργο που απαιτείται, πριν από τη δρομολόγηση συζητήσεων και οριστικών αποφάσεων σε υπουργικό επίπεδο.

Το αμερικάνικο άγημα πεζοναυτών.

Το στρατιωτικό άγημα της Μεγάλης Βρετανίας.

Το άγημα πεζοναυτών της Γαλλίας.

Το άγημα της στρατιωτικής αστυνομίας της Αιγύπτου.

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Η **στρατιωτική** παρέλαση για την 66η επέτειο της κυπριακής ανεξαρτησίας θα καταγραφεί στην ιστορία της Εθνικής Φρουράς ως το γεγονός εκείνο που επισφράγισε το τέλος μιας εποχής στον αμυντικό και διπλωματικό τομέα και άνοιξε μια νέα σελίδα στη σύγχρονη ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τη διαφορά με παρόμοιους εορτασμούς του παρελθόντος έκαναν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των στρατιωτικών εορτασμών, τα οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να περιοριστούν στην τέρψη των θεατών και την ανύψωση του ηθικού αισθήματος των πολιτών. Πίσω από τις εντυπωσιακές παρουσίες από αέρος αλλά και τα νέα αποκτήματα της Ε.Φ., ο σχεδιασμός και οι συμμετοχές της φετινής παρέλασης κατέδειξαν τα αποτελέσματα του «νέου δόγματος» που έχει κυριαρχήσει πλέον στις διμερείς σχέσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας στο αμυντικό και διπλωματικό πεδίο. Η συμμετοχή στρατιωτικών αγημάτων από ξένες χώρες σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εκληφθεί ως μια απλή εορταστική ατραξιόν, ειδικότερα εάν αναφερόμαστε στα αγήματα από ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία και Αίγυπτο. Πίσω από την αστραφτερή εικόνα και τις όποιες πρόσκαιρες εντυπώσεις μπορεί να δημιουργήθηκαν, θα αποτελούσε ουτοπία πριν από μερικά χρόνια η παρουσία των τριών χωρών στους εορτασμούς για την Ανεξαρτησία της Κύπρου, παρουσία που σαφέστατα αποτελεί μια ισχυρή ένδειξη τερματισμού της ανούσιας ουδετερότητας, κατά τον Ιωάννη Κασουλίδη, από συστάσεως της Δημοκρατίας. Μια στροφή που ξεκίνησε πριν δεκατρία χρόνια κάτω από το μύθο του τότε υπουργού Εξωτερικών Ιωάννη Κασουλίδη «Ξεχάστε τον τριτοκοσμικό επιτήδαιο ρόλο μας. Δεν είναι αυτός ο ρόλος της Κύπρου» και υπηρέτηθηκε χωρίς καμία παρέκκλιση από όλες τις πολιτικές ηγεσίες του τόπου μέχρι σήμερα. Η παρουσία των ξένων αγημάτων αποκαλύπτει επίσης πως η Κύπρος έχει καθιερωθεί ως ένας ισχυρός γεωπολιτικός και γεωστρατηγικός πόλος της Ανατολικής Μεσογείου που έχει ενισχύσει τη θέση της στο σημερινό εύθραυστο διεθνές περιβάλλον ως ένα κομμάτι του δυτικού κόσμου.

Η διπλωματία προς Δυσμάς

Αν επιχειρηθεί μια χρονική αναδρομή των τομών που έχουν συντελεστεί στον τομέα των διεθνών σχέσεων τα τελευταία δεκατρία χρόνια, η πρώτη συριακή κρίση το 2013 αναμφίβολα αποτελεί κομβικό σημείο για τον νέο αέρα σε διπλωματικό επίπεδο. Απέναντι στην τετριμμένη φιλοσοφία των αποστάσεων, ασχέτως αν τα γεγονότα τα ίδια αγγίζουν και την Κύπρο, ο τότε υπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Κασουλίδης απέρριψε τη μέχρι τότε «ποντιοπλατική» νοοτροπία, καθορίζοντας ένα νέο στίγμα εξωτερικής πολιτικής. Η Κύπρος ξεκάθαρα συντάχθηκε στην πλευρά των χωρών του δυτι-

κού συνασπισμού υπό το πρίσμα πως αποτελεί το ανατολικότερο σύνορο της Ε.Ε. και της Δύσης. Το πιο σημαντικό της νέας σκέψης σε διπλωματικό επίπεδο ήταν η εκτίμηση του τότε επικεφαλής της κυπριακής διπλωματίας πως «οι φίλοι της Κύπρου έχουν υποχρέωση να ξεκινήσουν να μας κοιτάζουν όχι μόνο ως μια χώρα που έχει διαφορές με την Τουρκία, αλλά ως μια χώρα που μπορεί επάξια να εξυπηρετήσει τα γενικότερα ευρωπαϊκά και δυτικά συμφέροντα». Επιστέγασμα των επιλογών που έγιναν ήταν η στενή, για πρώτη φορά, στρατιωτική συνεργασία της Κυπριακής Δημοκρατίας με χώρες του δυτικού συνασπισμού, οι στρατιωτικές δυνάμεις των οποίων είχαν συγκεντρωθεί στην περιοχή. Ενδεικτικό του κλίματος που είχε δημιουργηθεί στο παρασκήνιο, όπως είχε αποκαλύψει τότε στην «Κ» ο κ. Κασουλίδης, ήταν οι κινήσεις που έγιναν για να βγάλουν την Κύπρο από τη θέση του απλού θεατή των γεγονότων. «Είναι η πρώτη φορά που οι στρατιωτικοί εκπρόσωποι των δυνάμεων που βρίσκονταν στην περιοχή μας ήταν σε πλήρη και συνεχή επαφή με το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς».

Ο οδικός χάρτης

Εξετάζοντας προσεκτικά τα βήματα που έγιναν, το «νέο δόγμα» στον διπλωματικό τομέα χωρίζε-

Η παρουσία αγημάτων από τις ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία και Αίγυπτο ισχυροποιεί τη θέση της Κυπριακής Δημοκρατίας και τον αναβαθμισμένο γεωπολιτικό ρόλο της στην περιοχή, αφήνοντας πίσω τον «τριτοκοσμικό επιτήδαιο ρόλο» κατά τον Ιωάννη Κασουλίδη.

ται σε τρεις περιόδους. Η πρώτη ξεκινά από το 2013 και ολοκληρώνεται με την απόφαση των ΗΠΑ για μερική άρση του στρατιωτικού εμπάργκο το 2020 και αφορούσε την πώληση στρατιωτικού υλικού στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η μερική άρση συνοδεύτηκε από τον νόμο EastMed Act (Eastern Mediterranean Security and Energy Partnership Act of 2019) που ψήφισε το αμερικανικό Κογκρέσο και είχε ως εμπνευστές τον σημερινό υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ και τότε γερουσιαστή Μάρκο Ρούμπιο και τον επίσης γερουσιαστή Μπομπ Μενέντεζ. Από κυπριακής πλευράς το όλο θέμα χειρίστηκε με επιτυχία ο τότε

υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης Αναστασιάδης, σημερινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Νίκος Χριστοδουλίδης. Η δεύτερη περίοδος ξεκινά από το 2020 και ολοκληρώνεται το 2022 με την πλήρη άρση των περιορισμών στην εξαγωγή αμερικανικού στρατιωτικού υλικού. Η τρίτη περίοδος (2022-2026) σηματοδοτεί την εμφάνιση και ενδυνάμωση των διμερών σχέσεων κυρίως στον αμυντικό τομέα. Μια εξέλιξη που δεν μπορεί να θεωρηθεί άσχετη με την παρουσία ομάδας πεζοναυτών και ναυτών του αντιτορπιλικού «Ρούσβελτ» στους εορτασμούς για την κυπριακή ανεξαρτησία.

Λευκωσία - Ουάσινγκτον

Επί του πεδίου η πρώτη απτή απόδειξη του νέου αέρα στις κυπρο-αμερικανικές σχέσεις ήταν η δημιουργία και λειτουργία του Κυπριακού Κέντρου για τη Χερσαία και Θαλάσσια Ασφάλεια και την Ασφάλεια Λιμένων (CyCLOPS) που στήθηκε στη Λάρνακα και εγκαινιάστηκε το 2022. Το κέντρο ασφαλείας στη Λάρνακα, που δημιουργήθηκε με αμερικανικούς πόρους (Cyprus Centre for Land, Open-seas, and Port Security), έχει ως αποστολή την παροχή εξειδικευμένων εκπαιδευσης σε δομές και προσωπικό της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Ε.Ε. καθώς και χωρών της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής σε θέματα ασφαλείας.

Εγκαινιάστηκαν και πύκνωσαν οι κοινές εκπαιδευτικές στρατιωτικές δραστηριότητες. Η συνεργασία των δύο χωρών δεν περιορίστηκε μόνο σε κοινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Επεκτάθηκε στη συνδρομή των Αμερικανών για αναβάθμιση σημαντικών υποδομών της Εθνικής Φρουράς (Αεροπορική Βάση Πάφου - Ναυτική Βάση στο Μαρί) προκειμένου να είναι σε θέση να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των Αμερικανών και άλλων κρατών που θα ζητήσουν τη συνδρομή της Κυπριακής Δημοκρατίας για ανθρωπιστικά ζητήματα όπως η απομάκρυνση ξένων υπηκόων από την περιοχή. Η Εθνική Φρουρά για πρώτη φορά απέκτησε πρόσβαση σε μια από τις μεγαλύτερες αγορές στρατιωτικού υλικού. Ήδη, η Κυπριακή Δημοκρατία με ρηματική διακοίνωσή της ζήτησε και επίσημα από τις ΗΠΑ την ένταξη στο πρόγραμμα Excess Defense Articles (Παροχής Πλεονάζοντος Αμυντικού Υλικού) με επιτελείς του ΓΕΕΦ να έχουν μεταβεί στις ΗΠΑ όπου είδαν από κοντά τις επιλογές που υπάρχουν.

Λευκωσία - Λονδίνο

Αίσθηση προκάλεσε και η παρουσία στην παρέλαση αγήματος των Βρετανικών Ενόπλων Δυνάμεων. Στο παρελθόν η Βρετανία είχε δώσει το παρών της στους εορτασμούς από αέρος, όμως για πρώτη φορά συμμετείχε με πεζο-

πόρο τμήμα. Παρά τις ιδιαιτερότητες των σχέσεων με το Λονδίνο, η Λευκωσία το 2013 ακολούθησε την ίδια λογική με τη γενικότερη θέση της απέναντι στη συριακή κρίση. Όπως είχε γράψει τότε η «Κ», Εθνική Φρουρά και Βρετανικές Βάσεις εγκαινίασαν μια ιδιότυπη συνεργασία: Οι Βρετανοί από το Ακρωτήρι πρόσφεραν δικτυ προστασίας στην Κύπρο από αέρος με τα μαχητικά της RAF και η Ε.Φ. θα ενίσχυε την αντιπυραυλική ομπρέλα με τα οπλικά της συστήματα, τα οποία οι Βάσεις δεν διαθέτουν. Η άτυπη συνεργασία ενεργοποιήθηκε κατά το ήμισυ, όταν δύο βρετανικά μαχητικά απογειώθηκαν από το Ακρωτήρι για αναχαίτιση των δύο ρωσικής κατασκευής μαχητικών Sukhoi-24 της πολεμικής αεροπορίας της Συρίας, τα οποία πετούσαν προς την Κύπρο. Έκτοτε η συνεργασία με τους Βρετανούς επαναλήφθηκε όπως στην περίπτωση των εχθροπραξιών στη Μέση Ανατολή.

Λευκωσία - Κάιρο

Εξίσου σημαντική με τις υπόλοιπες ξένες παρουσίες στρατιωτικών αγημάτων ήταν και αυτή της Αιγυπτιακής Δημοκρατίας, παρουσία που αποτυπώνει τον ισχυρό άξονα που έχουν δημιουργήσει οι τριμερείς συνεργασίες. Η Αίγυπτος συμμετείχε με ένα άγημα της Στρατιωτικής Αστυνομίας και με ένα πολεμικό αεροσκάφος ανθυποβρυχιακού πολέμου, το οποίο πραγματοποιείσε διελεύσεις πάνω από τον χώρο της παρέλασης. Η απόφαση του Καΐρου να λάβει μέρος για πρώτη φορά στους εορτασμούς αποκτά μεγαλύτερη σημασία αν ληφθεί υπόψη πως είναι μια μουσουλμανική χώρα με έντονη πίεση από την τουρκική διπλωματία να μπει σφήνα στον άξονα Καΐρου-Λευκωσίας-Αθήνας. Ωστόσο, όπως προκύπτει, οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών σε διπλωματικό και αμυντικό τομέα είναι ισχυρές και έχουν σφυρηλατηθεί μεταξύ άλλων στον στρατιωτικό τομέα με κοινές εκπαιδευτικές δραστηριότητες και στον εμπορική εκμετάλληση των ενεργειακών πόρων της Δημοκρατίας.

Λευκωσία - Παρίσι

Η παρουσία του γαλλικού αγήματος δεν είχε παρθενική εμφάνιση στους εορτασμούς της κυπριακής ανεξαρτησίας. Ωστόσο, η παρουσία του επιβεβαιώνει τους διαχρονικούς δεσμούς των δύο χωρών που πάνε πίσω σε βάθος χρόνου. Η Γαλλία ήταν από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες που δεν έκλεισε την πόρτα της στρατιωτικής της βιομηχανίας στην Ε.Φ., τα δύσκολα χρόνια του αμερικανικού εμπάργκο όπλων. Ο άξονας Λευκωσίας-Παρισιού παραμένει ισχυρός, τόσο σε διμερές επίπεδο όσο και Ε.Ε., με το γαλλικό άρωμα στα εξοπλιστικά της Ε.Φ. να κυριαρχεί. Κατά καιρούς το Παρίσι εκδήλωσε το ενδιαφέρον του για τον εκσυγχρονισμό υποδομών της Ε.Φ., ενώ κυρίαρχη θέση στους ενεργειακούς σχεδιασμούς της Δημοκρατίας έχει ο γαλλικός κολοσσός TOTAL.

Αρρηκτοι οι δεσμοί Κύπρου-Ελλάδας μέσα στον χρόνο

Η **παρουσία** της Ελλάδας στους εορτασμούς για την Ανεξαρτησία δεν προκαλεί έκπληξη, αλλά υποχρέωση ένεκα και της θέσης της ως μια εκ των εγγυητριών δυνάμεων. Ωστόσο, αυτό που προκαλεί αίσθηση στους φετινούς εορτασμούς ήταν το αναβαθμισμένο παρών της. Εκτός από τη συνήθη διέλευση ενός πεζοπόρου τμήματος της ΕΛΔΥΚ, στην παρέλαση συμμετείχαν και μηχανοκίνητα μέσα της δύναμης.

Στο γενικότερο πλαίσιο η Ελλάδα είχε και συνεχίζει να έχει ιδιαίτερες σχέσεις με την Κύπρο που επεκτείνονται των διμερών σχέσεων των δυο χωρών. Διαχρονικά η Ελλάδα είναι παρούσα, παρά τις πηλγές που άνοιξε το πραξικόπημα του 1974 και οδήγησε στην τουρκική εισβολή. Εν αντιθέσει με τις υπόλοιπες περιπτώσεις, Λευκωσία και Αθήνα είχαν και έχουν έναν κοινό βηματισμό τόσο σε πολιτικό όσο και

Τα μαχητικά αεροσκάφη F-16 της ελληνικής πολεμικής αεροπορίας που πέταξαν πάνω από την παρέλαση τιμώντας την κυπριακή Ημέρα Ανεξαρτησίας.

σε στρατιωτικό επίπεδο από την εποχή που ο Ανδρέας Παπανδρέου από τη Λευκωσία διακήρυξε πως «οποιαδήποτε επίθεση κατά της Κύπρου ισοδυναμεί με επίθεση κατά της Ελλάδας», το Δόγμα του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου, αργότερα, και πρόσφατα με την αποστολή και παραμονή τεσσάρων μαχητικών αεροσκαφών F-16 και μιας φρεγάτας για προστασία της Κυπριακής Δημοκρατίας από τις εχθροπραξίες

στη Μέση Ανατολή. Το επίπεδο των σχέσεων των δυο χωρών συμπύκνωσε σε μια φράση του ο υπουργός Εθνικής Άμυνας Νίκος Δένδιας μετά το πέρας της στρατιωτικής παρέλασης στη Λευκωσία. «Άλλωστε είδατε τα ελληνικά φτερά σήμερα πάνω από τον χώρο της παρέλασης, είδατε την παρέλαση της ΕΛΔΥΚ. Η Ελλάδα λοιπόν είναι και θα είναι εδώ, η Ελλάδα είναι και θα παραμείνει πλησίον».

Δεν είναι μια ιστορία για μια ψαροταβέρνα

Η σχέση δύο πολιτικών που, στη μάχη των προσωπικών τους λογαριασμών, κινδυνεύουν να θυσιάσουν τον ΔΗΣΥ στον βωμό του ρεβανσισμού και της μικροπολιτικής

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Η πολιτική θύελλα που ταλανίζει τον Δημοκρατικό Συναγερμό δεν είναι παρά οι άνεμοι που βυσσοδομούσαν για καιρό στο υπόγειο της Πινδάρου και πλέον βγήκαν με ορμή στην επιφάνεια. Τουλάχιστον τα δύο τελευταία χρόνια, ο Αβέρωφ Νεοφύτου οικοδομούσε δημόσια μια συγκεκριμένη αφήγηση: η Αννίτα έφθασε εκεί που έφθασε (και) λόγω δικών μου αποφάσεων. «Εάν δεν απέσυρα την υποψηφιότητά μου για επανεκλογή, η Αννίτα θα ήταν πρόεδρος του ΔΗΣΥ», ρωτούσε με νόημα. Πολύ πιο ωμός ήταν για την εκλογή της το 2021 στην Προεδρία της Βουλής: «Ούτε στα όνειρα θερινής νυκτός της δεν θα το έβλεπε». Για να προσθέσει αμέσως: «Δικαίωσε την επιλογή μου, είναι μία πάρα πολύ καλή Πρόεδρος της Βουλής».

Παρότι επέμενε ότι όσα έκανε τα έκανε «καθηκόντως», η αλληλουχία των δηλώσεών του για τη συμβολή του στην πολιτική της ανέλιξη –και κυρίως ο τρόπος με τον οποίο επέλεγε κάθε φορά να την υπενθυμίζει– παρέπεμπαν ευθέως σε έναν ανοιχτό λογαριασμό πολιτικών ανταποδόσης. Σε μια έντονη αίσθηση οφειλής. Σε «χρωστούμενα» που αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο με τη συμβολή του στην επανεκλογή της, στις 4 Ιουνίου, στην Προεδρία της Βουλής. Και προμήνυαν τη μετωπική σύγκρουση που ερχόταν και η οποία, στην πραγματικότητα, τελούσε απλώς υπό προσωρινή αναστολή.

Το τέλος της «ισορροπίας τρόμου»

Η σχέση Αβέρωφ Νεοφύτου και Αννίτας Δημητρίου πέρασε από χίλια μύρια κύματα και, ακόμη και στην καλύτερή της περίοδο, δύσκολα θα μπορούσε να περιγραφεί ως κάτι περισσότερο από «ένοπλη ανακωχή». Άρχισε με υποτίμηση, εξελίχθηκε σε ένα είδος πατρικής πολιτικής κηδεμονίας, πέρασε στην καχυποψία και στην αποξένωση και, μετά το 2023, κατέληξε σε μια εύθραυστη ισορροπία τρόμου.

Ο Αβέρωφ είχε συμβάλει καθοριστικά στην εκλογή της στην Προεδρία της Βουλής το 2021 και, μετά τη δική του ήττα στις Προεδρικές του 2023, η ανάδειξη της στην ηγεσία του ΔΗΣΥ παρουσιάστηκε ως λύση ενότιπτας. Η σχέση όμως δεν εξομαλύνθηκε ποτέ πραγματικά. Από τα «ορεινά» της Πινδάρου ο πρώην πρόεδρος παρέμενε ένας ισχυρός και έμπειρος πόλος, αφήνοντας συστηματικά αιχμές για τις επιλογές της διαδόχου του, ενώ η νέα ηγεσία επιχειρούσε να εδραιώσει τη δική της κυριαρχία σε ένα κόμμα που δεν είχε ακόμη απαλλαγεί από τις παλιές του εξαρτήσεις. Και το καλύτερο, δεν είχε επουλώσει τα τραύματα του διχασμού, που προκάλεσε η εκλογική προεδρική αναμέτρησή του

πε, παραπέμποντας στην προστασία της παράταξης και στις δημοκρατικές διαδικασίες. Η αλήθεια είναι ότι ούτε πείστηκε ιδιαίτερα να απαντήσει στα αυτονόητα.

Η ευθύνη της δεν εξαντλείται στην προστασία του εαυτού της. Η Αννίτα Δημητρίου είναι πρόεδρος του μεγαλύτερου κόμματος της χώρας, πρόεδρος της Βουλής και έχει πλέον δηλώσει ότι θα διεκδικήσει το χρίσμα του ΔΗΣΥ για την Προεδρία της Δημοκρατίας. Όταν δημιουργούνται δημόσια ερωτήματα για το ποιος μπορεί να μιλάει πολιτικά εξ'ονομάτός της, να μεταφέρει διαβεβαιώσεις που την αφορούν ή να ασκεί επιρροή στις αποφάσεις του κόμματος, η απάντηση δεν αφορά την ιδιωτική

της ζωή. Αφορά την πολιτική και θεσμική λειτουργία της ηγεσίας.

Και εδώ το ζήτημα Κрис Παναγιώτου αποκτά αμιγώς πολιτική διάσταση. Στην Πινδάρου διατυπώνονται από στελέχη συγκεκριμένοι ισχυρισμοί για ουσιαστική εμπλοκή του σε κομματικές διεργασίες, ακόμη και στη διαμόρφωση του ψηφοδελτίου. Όσοι το υποστηρίζουν έχουν την ευθύνη να το τεκμηριώσουν. Από τη στιγμή όμως που τέτοιοι ισχυρισμοί υπάρχουν και προστίθενται τώρα στην καταγγελία ενός πρώην προέδρου του ΔΗΣΥ ότι ο ίδιος άνθρωπος εμφανίστηκε ενώπιόν του να μιλά για πολιτικές δεσμεύσεις που αφορούσαν την πρόεδρο του κόμματος, το ερώτημα είναι θεμιτό και

πρέπει να απαντηθεί: ποιος ακριβώς είναι ο πολιτικός ρόλος του Κрис Παναγιώτου; Εάν υπάρχει τέτοιος ρόλος, από πού απορρέει και σε ποιον λογοδοτεί;

Υπάρχει, τέλος, και η ευθύνη της Αννίτας για την ίδια την παράταξη. Η σύγκρουση με τον Αβέρωφ δεν γεννήθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου. Ήταν γνωστή, διογκωνόταν και προαναγγελλόταν. Ιδιαίτερα μετά το εκλογικό αποτέλεσμα του ΔΗΣΥ, στελέχη του κόμματος περιγράφουν κλίμα αυξημένων αυτοπεποίθησης στην ηγεσία και, κατά τη δική τους ανάνηψη, διέθεσε ξεκαθαρίσματα παιδιών εσωκομματικών λογαριασμών. Είναι η δική τους εκτίμηση και ως τέτοια πρέπει να καταγράφεται. Το

αποτέλεσμα, όμως, είναι μπροστά μας. Ο Αβέρωφ Νεοφύτου δεν εμφανίστηκε ξαφνικά ως πρόβλημα. Η δυσφορία που ήταν δημόσια, οι προσωπικοί λογαριασμοί ορατοί και η αμφισβήτηση είχε αρχίσει προ πολλού. Η ηγεσία είχε ευθύνη να διαχειριστεί πολιτικά αυτή την πραγματικότητα. Δεν το κατάρφερε. Και αντί μιας λειτουργικής εσωκομματικής ισορροπίας, ο πρώην πρόεδρος εξελίχθηκε σε έναν αυτόνομο πόλο σύγκρουσης με τη σημερινή ηγεσία. Αυτό δεν απαλλάσσει τον Αβέρωφ από καμία δική του επιλογή. Αποδίδει όμως στην Αννίτα το μερίδιο ευθύνης που αναλογεί στην ιδιότητά της: για την ενότιπτα που επικαλείται, για τα ερωτήματα που πα-

ραμένουν αναπάντητα και για τις σκέψεις περί άτυπων επιρροών που, εάν δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, έχει κάθε λόγο να διαλύσει καθαρά. Γιατί τελικά αυτή δεν είναι μια ιστορία για μια ψαροταβέρνα. Είναι η ιστορία δύο πολιτικών που επικαλούνται την ενότιπτα την ώρα που η μεταξύ τους σύγκρουση την υπονομεύει, που μιλούν για θεσμούς ενώ γύρω τους συσσωρεύονται άτυπες συνεννοήσεις, προσωπικοί λογαριασμοί, υπαινιγμοί και αναπάντητα ερωτήματα. Και κάπου ανάμεσα στην «προδοσία» του ενός και στη σιωπή της άλλης βρίσκεται ο Δημοκρατικός Συναγερμός. Αυτός είναι που, στο τέλος, κινδυνεύει να πληρώσει τον λογαριασμό.

Η πολιτική σχέση που ξεκίνησε με υποτίμηση, εξελίχθηκε σε στήριξη, μετατράπηκε σε καχυποψία και κατέληξε σε ανοιχτό πόλεμο. Δύο πολιτικών που επικαλούνται την ενότιπτα, την ώρα που η μεταξύ τους σύγκρουση την υπονομεύει.

2023. Αυτό που έμοιαζε με συμβίωση ήταν στην πραγματικότητα αναστολή της σύγκρουσης. Και η «Πυξίδα» δεν δημιούργησε τη ρήξη. Απλώς της έδωσε όνομα, τόπο και μενού.

Ο «μυστικός δείπνος»

Η πρώτη δημόσια αποκάλυψη του Αβέρωφ Νεοφύτου για το δείπνο έγινε τη Δευτέρα 28 Σεπτεμβρίου, μία ημέρα μετά την εξαγγελία της υποψηφιότητάς του. Μίλησε για δείπνο σε γνωστή ψαροταβέρνα της Λευκωσίας και, κυρίως, για τη φερόμενη διαβεβαίωση που, όπως υποστηρίζει, έλαβε από τον «στεννότατο των στεννότατων» συνεργάτη της Αννίτας Δημητρίου, παρουσία της ίδιας: εάν συνέβαλλε στην επανεκλογή της στην Προεδρία της Βουλής, θα ακολουθούσε συμπίεση μαζί του ενόψει των Προεδρικών.

«Εσένα που σου περνά, μερίμνα να ξαναβγάλουμε την Αννίτα Πρόεδρο της Βουλής» [...] «απ'εδώ και πέρα θα ξέρεις εμένα» [...] «στις προεδρικές εκλογές, να πάμε ενωμένοι, μαζί σου...».

Η δική του απάντηση, όπως ο ίδιος την απέδωσε, ήταν: «Εγώ θα πράξω το καθήκον μου, για το καλό της παράταξης μου και του τόπου και δεν χρειάζομαι ούτε ανταλλάγματα ούτε υποσχέσεις».

Ο Κрис Παναγιώτου διαψεύδει ότι υπήρξε τέτοια συμφωνία, χαρακτηρίζοντας «αστεία» την προσπάθεια να παρουσιαστεί ένα δείπνο ως συμφωνία για τις Προεδρικές. Ο Αβέρωφ, από την άλλη,

επιμένει στην ακρίβεια της περιγραφής του: «Εγώ δεν λέω ποτέ ψέματα. Και αυτό το άκουγε και η κυρία Δημητρίου». Η οποία, όπως λέει, «δεν έκανε κανένα σχόλιο. Ούτε ναι ούτε όχι».

As δεχθούμε, για χάρη της συζήτησης, την εκδοχή Αβέρωφ. Τότε τι ακριβώς μας περιγράφει; Έναν πρώην πρόεδρο του μεγαλύτερου κόμματος της χώρας να προσέρχεται σε μια ιδιωτική συνάντηση με έναν εκδότη, ο οποίος όμως ο ίδιος ο Αβέρωφ φρόντισε να ξεκαθαρίσει– δεν τον συναντά με την ιδιότητα του εκδότη. Ως τι, λοιπόν; Και, κυρίως, με ποια ιδιότητα μπορούσε να του διαβεβαιώνει ότι, εφόσον βοηθούσε να επανεκλεγεί η Αννίτα Δημητρίου, «στις Προεδρικές θα πάμε ενωμένοι μαζί σου»;

Έχουμε όμως και κάτι ακόμη: τον ίδιο τον Αβέρωφ να επιμένει ότι τίποτε από όλα αυτά δεν επιρρέασε τις αποφάσεις του. «Ούτε δείπνα ούτε μενού καθορίζουν τις πολιτικές μου αποφάσεις». «Δεν χρειάζομαι ούτε ανταλλάγματα ούτε υποσχέσεις». «Ο,τι έκανα το έκανα καθηκόντως».

Ας τον πάρουμε, λοιπόν, τοις μετρητοίς.

Στις 4 Ιουνίου έκανε απλώς το καθήκον του. Η Αννίτα Δημητρίου επανεξελέγη στην Προεδρία της Βουλής, με καθοριστική και τη στήριξη της Άμεσης Δημοκρατίας του Φεidia Παναγιώτου, ενώ είχε προηγηθεί συνάντηση των δύο, στη διευθέτηση της οποίας συνέβαλε ο Αβέρωφ. Τη δική του συμβολή δεν άφησε αργότερα να

περάσει απαρατήρητη: «Υπήρχε καλύτερη χαρά στον κόσμο του ΔΗΣΥ για δεύτερη πενταετία να ξαναεκλεγεί Πρόεδρος της Βουλής; Να ρωτήσετε άλλους πώς ανατίναξαν αυτή την ενότιπτα που σήμερα την επικαλούνται».

Τα κενά του αφηγήματος

Και εδώ αρχίζουν τα δύσκολα. Διότι πολύ πριν πληροφορηθούμε την ιστορία της ψαροταβέρνας, ο Αβέρωφ είχε ήδη αρχίσει να περιγράφει δημόσια την πεποίθησή του ότι στην Πινδάρου παιζόταν ένα «παιχνίδι» από το οποίο ο ίδιος βρισκόταν εκτός. Στις 13 Αυγούστου, με αφορμή την εσωκομματική δημοσκόπηση της Πινδάρου, τα ευρήματα της οποίας ήταν ευνοϊκά για την Αννίτα, δηλώνει ότι δεν ενημερώθηκε ούτε για την πρόθεση διενέργειάς της ούτε για το αποτέλεσμα της και καταλήγει: «Αυτά τα πράγματα είναι σοβαρά για να τυχάνουν τέτοιου χειρισμού». Όταν αμέσως μετά τίθεται το ζήτημα της ενότιπτας του ΔΗΣΥ, απαντά: «Η ενότιπτα είναι πρωταρχικής σημασίας [...] Η ενότιπτα όμως έχει κανόνες και όχι παιχνίδια».

Κρατήστε τη λέξη «παιχνίδια». Διότι ακολουθεί μια ενδιαφέρουσα χρονική αλληλουχία. Καθότι η διενέργεια δημοσκόπησης έγινε γνωστή μέσα Ιουλίου και 1η Αυγούστου τα ΜΜΕ μίλούσαν για τα ευρήματα της. Οπότε, καταγράφεται η εξής κλιμακούμενη διαμόρφωση στρατηγικής, από πλευράς Αβέρωφ: Στις 4 Αυγούστου επιτίθεται στον Νίκο Χρι-

στοδουλίδη για το Κυπριακό. Στις 13 Αυγούστου δηλώνει ότι, εάν «ξεκλειδώσει» το Κυπριακό και υπάρξει πρόταση λύσης, θα σταθεί δίπλα του, διαφορετικά θα πάρει τις αποφάσεις του. Στις 16 Σεπτεμβρίου ζητάει συνάντηση με τον Πρόεδρο πριν από τη Νέα Υόρκη και επαναλαμβάνει ότι, εάν υπάρχει στρατηγική συμφωνία, «θα με βρει δίπλα του». Στις 23 Σεπτεμβρίου συνδέει πλέον ευθέως την έκβαση της Νέας Υόρκης με τη δική του υποψηφιότητα. Και στις 27 Σεπτεμβρίου την εξαγγέλλει, προτάσσοντας τη στασιμότητα στο Κυπριακό: «Το παράθυρο ελπίδας [...] παρέμεινε δυστυχώς κλειστό».

Και την επόμενη μέρα, ανοίγει η «Πυξίδα». Έρχεται η γνωστοποίηση του deal που, όπως επιμένει, δεν έκανε. Η υπόσχεση που, όπως διαβεβαιώνει, δεν έλαβε υπόψη. Και η ρητορική μετακινείται στα «παιχνίδια», στο «πάστωκα στον ύπνο» και τελικά στην «προδοσία».

Εδώ βρίσκεται η βασική αντίφαση. Εάν δεν υπήρχε προσδοκία, ποια ακριβώς ήταν η εξαπάτηση; Εάν η υπόσχεση δεν είχε σημασία, γιατί σήμερα έχει τόση ώστε να δημοσιοποιείται με όλες τις λεπτομέρειές της; Εάν απλώς έπραξε το καθήκον του, τι ακριβώς θεωρεί ότι προδόθηκε;

Υπάρχει και κάτι ακόμη. Ο Αβέρωφ δηλώνει ότι «ο Κрис δεν θέλω να με δει με την ιδιότητά του ως εκδότης». Ερωτάται με ποια ιδιότητα τον συνάντησε και δεν απαντά. Προηγουμένως έχει φροντίσει επανειλημμένα να τον περιγράψει ως τον «στεννότατο των στεννότατων» συνεργάτη της Αννίτας Δημητρίου. Η ύψη μένει μετέωρη και ο υπαινιγμός κάνει τη δουλειά του χωρίς να χρειάζεται να ολοκληρωθεί.

Στο μεταξύ, η Αννίτα Δημητρίου εμφανίζεται παρούσα μεν, σιωπηλή δε. «Δεν έκανε κανένα σχόλιο. Ούτε ναι ούτε όχι. Ούτε να πει στον στεννότατο των στεννότατων: “Δεν μπορείς να δεσμεύσεις εκ μέρους μου ή να μιλάς εκ μέρους μου”». Αυτό που δεν μας λέει είναι τι έκανε ο ίδιος. Ακούγοντας έναν τρίτο άνθρωπο να του υπόσχεται στήριξη στις Προεδρικές και έχοντας απέναντί του την ίδια την πρόεδρο του ΔΗΣΥ να σιωπά, στράφηκε προς εκείνη; Τη ρώτησε εάν συμφωνεί; Εάν την εκφράζουν όσα μόλις είχαν ειπωθεί; Εάν πράγματι δεσμεύεται από αυτά που ο «στεννότατος των στεννότατων» εμφανιζόταν να υπόσχεται εξ'ονομάτός της;

Εν κατακλείδι: Ο Αβέρωφ Νεοφύτου εμφανίζεται έτσι ως θύμα μιας συμφωνίας της οποίας ταυτόχρονα αρνείται ότι υπήρξε συμβαλλόμενο μέρος. Θέλει την προδοσία χωρίς τη συναλλαγή, την εξαπάτηση χωρίς την προσδοκία και την αθέτηση χωρίς προηγούμενη δέσμευση. Μόνο που όλα μαζί δύσκολα χωρούν στην ίδια αφήγηση.

“

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου εμφανίζεται ως θύμα μιας συμφωνίας της οποίας ταυτόχρονα αρνείται ότι υπήρξε συμβαλλόμενο μέρος. Θέλει την προδοσία χωρίς τη συναλλαγή, την εξαπάτηση χωρίς την προσδοκία και την αθέτηση χωρίς προηγούμενη δέσμευση.

“

Στη συνέντευξή της στην «Κ» η Αννίτα Δημητρίου είχε απορρίψει την ύπαρξη συμφωνίας για το 2028. Ποιος όμως ο λόγος της σε μια συνάντηση ενός εκδότη με έναν άλλο πολιτικό;

Παραδοξότητα: Παρούσα, αλλά «εκτός κάδρου» η Αννίτα

Υπάρχει όμως μια μεγάλη παραδοξότητα. Ενώ η Αννίτα Δημητρίου βρίσκεται, σύμφωνα με την εκδοχή Αβέρωφ, στο κέντρο του επίμαχου δείπνου, στη δημόσια συζήτηση παραμένει σχεδόν εκτός κάδρου. Στις αρχές Σεπτεμβρίου, σε συνέντευξή της στην «Κ», είχε απορρίψει την ύπαρξη συμφωνίας με τον Αβέρωφ για το 2028. Όταν όμως εκείνος προχώρησε αργότερα στη λεπτομερή δική του εκδοχή, υποστηρίζοντας ότι ήταν παρούσα όταν ο Κрис Παναγιώτου του μίλούσε για συμπίεση στις Προεδρικές, η Αννίτα απέφυγε να απαντήσει ακόμη και στο απλούστερο πραγματολογικό ερώτημα: Τι γύρευε η ίδια στο συγκεκριμένο τραπέζι; «Όλα στην ώρα τους», εί-

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

«**Η εικόνα** που εκπέμπει ο ΔΗΣΥ είναι πολύ στενάχωρη», δηλώνει στην «Κ» ο πρώην υπουργός Οικονομικών Χάρης Γεωργιάδης και διαμνύει ότι αυτή η κατάσταση ευνοεί Χριστοδουλίδη και ΑΚΕΛ. Σημειώνει πως το γεγονός ότι αφήνεται ανοικτό το ενδεχόμενο ανεξάρτητης υποψηφιότητας από τον τέως πρόεδρο της παράταξης είναι πολύ σοβαρό και τον καλεί να κάνει δεύτερες σκέψεις και να μη λειτουργήσει με τρόπο που θα υπονομεύσει την ενότητα και την προοπτική της παράταξης. Ο κ. Γεωργιάδης επισημαίνει ότι αναμένει από την πρόεδρο του ΔΗΣΥ ότι θα διασφαλίσει με απόλυτο τρόπο ότι κανένας εξωκομματικός παράγοντας δεν θα έχει την παρामीκή ανάμειξη στις διαδικασίες του Συναγερμού, τονίζοντας ότι αυτό είναι όρος απαράβατος.

–Τι εικόνα εκπέμπει σήμερα ο ΔΗΣΥ;

–Είναι μια εικόνα πολύ στενάχωρη. Δεν είναι έτσι που πρέπει να λειτουργεί μια μεγάλη και σοβαρή παράταξη, ούτε και είναι έτσι που πρέπει να διεξάγεται η πολιτική. Αυτή η εικόνα του ΔΗΣΥ ευνοεί Χριστοδουλίδη και ΑΚΕΛ.

–Τι εισηγείστε ότι πρέπει να γίνει για να διορθωθεί η κατάσταση;

–Για να είναι η εικόνα του Δημοκρατικού Συναγερμού σοβαρή, πρέπει και οι συμπεριφορές όσων κατέχουν ή κατείχαν ηγετικές θέσεις να είναι εξίσου σοβαρές.

–Ποιος ευθύνεται για τη σημερινή κατάσταση;

–Οι προσωπικές φιλοδοξίες και σχεδιασμοί που μπαίνουν πάνω από το καλό της παράταξης, το οποίο για μένα είναι ταυτισμένο με το καλό του τόπου μας. Μάλιστα, δεν υπάρχει καν το ελάχιστο εκείνο πολιτικό υπόβαθρο που θα δικαιολογούσε –έστω σε κάποιο βαθμό– τέτοιες συμπεριφορές.

–Σε ποιους αναφέρεστε;

–Αναφέρομαι για παράδειγμα στο ότι αφήνεται ανοικτό το ενδεχόμενο ανεξάρτητης υποψηφιότητας από τον τέως πρόεδρο της παράταξης, κάτι πολύ σοβαρό και το οποίο έχει προκαλέσει αυτή την αναστάτωση.

–Αν τελικά το πράξει, τι θα σημαίνει αυτό για το κόμμα;

–Θέλω να πιστεύω ότι θα γίνουν δεύτερες, σοφότερες σκέψεις και ότι τελικά δεν θα το πράξει. Αυτή είναι και η έκκλησή μου προς τον Αβέρωφ. Να ξανασκεφτεί τα πράγματα και να μη λειτουργήσει με τρόπο που θα υπονομεύσει την ενότητα και την προοπτική της παράταξης.

–Σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει ή δεν πρέπει να διαγραφεί;

–Αυτό είναι κάτι που, πρώτα απ' όλα, πρέπει να σκεφτεί και να ζυγίσει ο ίδιος. Προσωπικά θέλω τον Αβέρωφ εντός της παράταξης, δίπλα στην ηγεσία, ως εγγυητή της ενότητας και της συνοχής του Δημοκρατικού Συναγερμού.

–Ο ίδιος υποστηρίζει ότι δεν θέλει να περάσει ξανά όσα πέρασε

διαδικασίες και τις αποφάσεις του Δημοκρατικού Συναγερμού. Είναι αντιλαμβάνομαι ιδιοκτησίας μιας εφημερίδας, η οποία μάλιστα προβάλλει θέσεις πολύ διαφορετικές από αυτές του Δημοκρατικού Συναγερμού, όπως έχει κάθε δικαίωμα να πράττει. Κρατώ τη διαίρεση της Αννίτας Δημητρίου, αλλά αναμένω από την πρόεδρο της παράταξης ότι θα διασφαλίσει με απόλυτο τρόπο ότι κανένας εκδότης ή δημοσιογράφος ή άλλος εξωθεσμικός και εξωκομματικός παράγοντας δεν θα έχει την παρामीκή ανάμειξη στις διαδικασίες του Δημοκρατικού Συναγερμού. Για κάποιους από εμάς αυτός είναι όρος απαράβατος.

–Είδαμε στελέχη του ΔΗΣΥ να μιλούν αυτές τις μέρες για τον κίν-

Η δική μας πρόταση είναι απέναντι σε όσα το ΑΚΕΛ προεβύει. Δεν πρέπει, λοιπόν, δικά μας λάθη και συμπεριφορές, να ανοίξουν ξανά την πόρτα στο ΑΚΕΛ.

ΧΑΡΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, πρώην υπουργός Οικονομικών και πρόεδρος Ινστιτούτου «Γλαύκος Κληρίδης»

Η εικόνα του ΔΗΣΥ ευνοεί ΑΚΕΛ και Χριστοδουλίδη

Προσωπικές φιλοδοξίες και σχεδιασμοί μπαίνουν πάνω από το καλό της παράταξης, το οποίο για μένα είναι ταυτισμένο με το καλό του τόπου

το 2023 και ότι κάποιοι που σήμερα κάνουν σημαία την ενότητα και την πολιτική ηθική, πριν από μερικά χρόνια τα έκαναν κουρέλι. –Πιθανώς να ισχύει. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι αυτά που έγιναν το 2023 πρέπει να επαναληφθούν με ακόμα χειρότερο τρόπο σήμερα.

–Ανακοινώνοντας την υποψηφιότητά του, πρόταξε το Κυπριακό και τον κίνδυνο οριστικής διχοτόμησης, καθώς, επίσης, την ανάγκη για πιο δίκαιη κοινωνία και ότι απευθύνεται σε όλους τους πολίτες.

–Βεβαίως και είναι ζήτημα το Κυπριακό. Ας μη μετατρέπεται όμως και σε πρόσχημα για κάθε λογής πολιτικές κινήσεις και σχεδιασμούς.

–Στην υποψηφιότητα Αβέρωφ Νεοφύτου για το 2028, απάντησε η Αννίτα Δημητρίου ανακοινώνοντας την υποψηφιότητά της για το χρίσμα του ΔΗΣΥ, δίδοντας

την εντύπωση ότι λειτουργεί υπό πίεση. Προσπαθεί να μεταφέρει ο ένας την πίεση στον άλλο;

–Προφανώς υπάρχει πίεση και ένταση. Είναι γι' αυτό που είχα έγκαιρα ζητήσει από όλους να κάνουν ένα βήμα πίσω. Έπρεπε να προηγηθεί μια εσωτερική πολιτική συζήτηση, με τη συμμετοχή όχι μόνο της ηγεσίας και των ενδιαφερομένων, αλλά και ανθρώπων όπως ο Γιαννάκης Κασουλίδης, ο Παναγιώτης Δημητρίου, βεβαίως και ο Νίκος Αναστασιάδης, με σκοπό να αξιολογηθούν όλα τα δεδομένα και να προχωρήσει η παράταξη ενωμένη και δυνατή. Επαναλαμβάνω την εισήγησή μου, παρόλο που δυστυχώς τα πράγματα κινούνται προς αντίθετη κατεύθυνση.

–Ένα επείγον ζήτημα κατά της υποψηφιότητας της κας Δημητρίου είναι ότι τα θέλει όλα δικά της και ότι δεν έχει πείσει πολιτικά μέχρι στιγμής ότι μπορεί να αναλάβει την προεδρία του κράτους,

ενώ θα μπορούσε να κάνει ένα βήμα πίσω, αφού ο κ. Νεοφύτου τη βοήθησε να επανεκλεγεί στην προεδρία της Βουλής.

–Είναι γεγονός ότι η Αννίτα Δημητρίου ανέλαβε τις υψηλότητες θέσεις που κατέχει σε πολύ νεαρή ηλικία. Αλλά εάν δεν θεωρούμε την Αννίτα κατάλληλη να ηγηθεί, γιατί τη στηρίξαμε και την εκλέξαμε στην προεδρία του κόμματος; Να σας θυμίσω μάλιστα ότι το 2023 είχα εκδηλώσει και εγώ ο ίδιος ενδιαφέρον για την προεδρία του κόμματος, έχοντας προηγουμένως υπηρετήσει ως βουλευτής, υπουργός Οικονομικών και αναπληρωτής πρόεδρος, το οποίο όμως απέσυρα, όταν διαπίστωσα ότι πολύ νεότερα στελέχη θα επέμεναν στη δική τους υποψηφιότητα. Από τη στιγμή που η Αννίτα Δημητρίου εξασφάλισε την απαιτούμενη στήριξη –μεταξύ άλλων και του Αβέρωφ Νεοφύτου– και ανέλαβε την προεδρία του κόμματος με την ψήφο των μελών της παρά-

ταξης, για μένα έχει τον πρώτο λόγο. Και παρόλο που ποτέ δεν έδωσα και δεν δίνω λευκή επιταγή σε κανένα, η στήριξή μου είναι ειλικρινής και δεδομένη.

–Εάν η Αννίτα Δημητρίου χάσει στις εσωκομματικές εκλογές για το χρίσμα του υποψηφίου του κόμματος για τις προεδρικές, πρέπει ή όχι να παραδώσει και την προεδρία του κόμματος; Η ίδια πάντως δηλώνει, άλλο το ένα και άλλο το άλλο.

–Έστω και εάν δεν είναι το ίδιο, σίγουρα θα υπάρχει ζήτημα.

–Ο κ. Νεοφύτου χαρακτήρισε τον ΔΗΣΥ σιωπηρή συμπολίτευση, φέρνοντας συγκεκριμένα παραδείγματα για να στηρίξει τη θέση του. Γίνεται πλέον μια προσπάθεια πολιτικής διαφοροποίησης του ενός από τον άλλο. Πώς κρίνετε τη θέση του ΔΗΣΥ στην αντιπολίτευση;

–Κοιτάξτε, από το 2023 υπάρχει μια μειοψηφία που λόγω των επιλογών που είχε κάνει στις προεδρικές εκλογές προκρίνει την πλήρη συμπόρευση με την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη, και την ίδια ώρα υπάρχει και μια άλλη μειοψηφία που είχε κάνει αντίθετες επιλογές, και η οποία προκρίνει την πλήρη και απόλυτη σύγκρουση με την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη. Δεν υιοθετώ ούτε τη μία, ούτε την άλλη προσέγγιση. Αντιθέτως, αυτό που πολλές φορές τόνισα είναι ότι ο Δημοκρατικός Συναγερμός πρέπει με αυτοπεποίθηση να προσφέρει στήριξη εκεί που συμφωνεί, όπως για παράδειγμα στην εξωτερική πολιτική ή στην πρόσφατη φορολογική μεταρρύθμιση, αλλά και να ενασκει αυστηρή κριτική όταν αυτό επιβάλλεται, όπως για παράδειγμα στο ζήτημα των ενεργειακών σχεδιασμών και του GSI αλλά και της αλόγιστης διόγκωσης του κρατικού μισθολογίου. Δεν πρέπει να ενασκει άγονη αντιπολίτευση, αλλά υπεύθυνη αντιπολίτευση. Και με την ίδια σοβαρότητα να αναδεικνύει συνεχώς το δικό του στίγμα και τις δικές του προτάσεις.

–Πάντως, ο κ. Αναστασιάδης πρόσφατα χαρακτήρισε τον ΔΗΣΥ κυβερνώσα παράταξη.

–Δεν ισχυρίζομαι ότι τα ελληνικά μου είναι καλύτερα από άλλων, αλλά ξέρω ότι κυβερνώσα παράταξη σημαίνει και μια παράταξη που έχει τη ρεαλιστική προοπτική, το πρόγραμμα και τα στελέχη που της επιτρέπουν να κυβερνήσει. Είναι ο όρος που διαχωρίζει τα κόμματα διαμαρτυρίας από κόμματα που είναι εν δυνάμει κυβερνήσεις. Η καλοπροαίρετη ανάγνωση της αναφοράς Αναστασιάδη σε αυτή την ερμηνεία οδηγεί. Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι η αναφορά Αναστασιάδη, αλλά το ότι κάποιοι έχουν βάλει να ακυρώσουν την προοπτική του ΔΗΣΥ να είναι πράγματι μια πρωταγωνιστική και κυβερνώσα παράταξη.

–Άλλο κόμμα εξουσίας, που σε αυτό παραπέμπουν αυτά που λέτε και άλλο κυβερνώσα παράταξη, που είπε ο κ. Αναστασιάδης, ο οποίος είναι ιδιαίτερα προσεκτικός όταν μιλά για τέτοια θέματα.

–Η δική μου θέση πάντως είναι αυτή που σας παρέθεσα.

Από τη στιγμή που η Αννίτα Δημητρίου εξασφάλισε την απαιτούμενη στήριξη –μεταξύ άλλων και του Αβέρωφ Νεοφύτου– και ανέλαβε την προεδρία του ΔΗΣΥ με την ψήφο των μελών της παράταξης, για μένα έχει τον πρώτο λόγο.

Όρος απαράβατος η μη ανάμειξη εξωκομματικών στον Συναγερμό

–Πώς κρίνετε όσα λέγονται γύρω από το περιβάλλον δειπνο;

–Είναι αδιανόητο να αφήνεται να εννοηθεί ότι δόθηκαν ή ζητήθηκαν ανταλλάγματα έναντι της αυτονόητης στήριξης που όλοι οφείλουμε προς την παράταξη και την εκάστοτε ηγεσία της.

–Ποιος είναι ο ρόλος του κ. Κρις Παναγιώτου στον ΔΗΣΥ; Ο κ. Νεοφύτου δήλωσε ότι δεν ήταν υπό την ιδιότητα του εκδότη στο δείπνο. Πρέπει να ζητηθούν και να δοθούν εξηγήσεις από την Αννίτα Δημητρίου;

–Δεν ξέρω τι έχει υπόψη του ο κ. Νεοφύτου και γιατί θεώρησε σκόπιμο να αναφερθεί στο όνομά του, εγώ όμως ξέρω ότι δεν έχει –και δεν πρέπει να έχει– κανένα ρόλο και καμία συμμετοχή στις

Ελπίζω ότι η προοπτική συνεργασίας με το ΔΗΚΟ παραμένει ανοικτή, παρά το ότι η κατάσταση που πάει να δημιουργηθεί στον ΔΗΣΥ δεν βοηθά.

δυνα επιστροφής του ΑΚΕΛ στην εξουσία, ακόμη και με συναισθηματική φόρτιση. Είναι με αυτό τον τρόπο που κερδίζονται οι εκλογές, με το να επαναφέρει ο ΔΗΣΥ σε κάθε εκλογική αναμέτρηση τον κίνδυνο ανόδου του ΑΚΕΛ ή με το να καταθέσει μια πειστική πολιτική πρόταση ενώπιον της κοινωνίας;

–Συμμερίζομαι και έχω εκφράσει και εγώ την ανησυχία για πιθανή επάνοδο του ΑΚΕΛ. Βεβαίως και συμφωνώ μαζί σας ότι βασική προϋπόθεση είναι να έχουμε τη δική μας συγκροτημένη πολιτική πρόταση. Αλλά η πολιτική σε μια δημοκρατία έχει και το στοιχείο της αντιπαράθεσης προτάσεων και ιδεών. Και η δική μας πρόταση είναι απέναντι σε όσα το ΑΚΕΛ προεβύει. Και για να τονίσω το σημείο μου, να αναφερθώ στο 2008,

όταν υποψήφιοι για την προεδρία ήταν ο Γιαννάκης Κασουλίδης και ο Δημήτρης Χριστόφιας. Μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι δεν είχε πρόταση ο Κασουλίδης; Όχι βέβαια. Απλώς δεν πείσαμε το εκλογικό σώμα, το οποίο υποτίμησε τους κινδύνους μιας κυβέρνησης του ΑΚΕΛ, με τα γνωστά αποτελέσματα. Δεν πρέπει, λοιπόν, δικά μας λάθη και συμπεριφορές, να ανοίξουν ξανά την πόρτα στο ΑΚΕΛ.

–Κατά καιρούς είχατε μιλήσει για την ανάγκη διερεύνησης του ενδεχομένου συνεργασίας με το ΔΗΚΟ. Υπάρχει αυτή η προοπτική όσο το ΔΗΚΟ παραμένει στην κυβέρνηση, ενισχύοντας μάλιστα τη συμμετοχή του; Διότι και στο ΔΗΚΟ φαίνεται να υπάρχει εσωστρέφεια, ασχέτως αν δεν γίνεται αυτή

η συζήτηση, επειδή η κατάσταση στον Συναγερμό επισκιάζει όλα τα υπόλοιπα.

–Βεβαίως πιστεύω στη συνεργασία με το ΔΗΚΟ. Παρά το ότι η κατάσταση που πάει να δημιουργηθεί εντός του Δημοκρατικού Συναγερμού δεν βοηθά, θέλω να επιπλώσω η προοπτική αυτής της συνεργασίας παραμένει ανοικτή. Το πολιτικό υπόβαθρο πάντως έχει σταδιακά δημιουργηθεί.

–Μήπως αυτά που συμβαίνουν είναι μια ευκαιρία για ανάταξη του ΔΗΣΥ;

–Για την ώρα βλέπω κινδύνους, παρά ευκαιρίες. Ας αποτρέψουμε τους κινδύνους και στη συνέχεια ας εργαστούμε για έναν ακόμη πιο σοβαρό και αξιοπιστο Δημοκρατικό Συναγερμό.

Με έντονο ύφος και εκδικητική διάθεση, ο τέως πρόεδρος του ΔΗΣΥ στέλνει το μήνυμα πως δεν υπάρχει κάτι να τον σταματήσει σε ό,τι αφορά την υποψηφιότητά του.

Της **ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ**

Ανένδοτος να καθίσει στο τραπέζι με τους άλλους εν δυνάμει υποψηφίους, ώστε να κυλήσει όσο το δυνατόν πιο ομαλά η διαδικασία της εκλογής του εκλεκτού που θα οδηγήσει τον ΔΗΣΥ στις προεδρικές του 2028, παρουσιάζεται ο Αβέρωφ Νεοφύτου. Δεν αποδέχτηκε ούτε καν να συζητήσει το θέμα, όταν στελέχη της ανώτατης ηγεσίας επικοινωνήσαν μαζί του για να του αναλύσουν σκέψεις που τέθηκαν ενόψει των εσωκομματικών διαδικασιών. Στόχος των σκέψεων αυτών ήταν να χαμηλώσουν οι τόνοι και ο υποψήφιος που θα λάβει τελικά το χρίσμα να έχει και τη στήριξη των υπολοίπων, αυξάνοντας με αυτό τον τρόπο τις πιθανότητες του κόμμα να βρεθεί στην εξουσία.

Με έντονο ύφος και εκδικητική διάθεση, ο τέως πρόεδρος του ΔΗΣΥ στέλνει το μήνυμα πως δεν υπάρχει κάτι να τον σταματήσει σε ό,τι αφορά την υποψηφιότητά του. Αν και υπάρχουν αυτοί οι λίγοι που πιστεύουν πως στο τέλος θα υποχωρήσει, ο ίδιος διαμνύει πως δεν θα είναι επεικής με πρόσωπα από τα οποία νιώθει προδομένος και τα οποία στην πορεία ξεχάσαν τη στήριξη που ο ίδιος τους έχει δώσει. Μάλιστα, επιτηδευμένα, όπως αναφέρει σε στενούς του συνεργάτες, δεν ξεκαθάρισε από νωρίς αν θα είναι υποψήφιος στις εσωκομματικές διαδικασίες (με το πιο πιθανό σενάριο να μην είναι). Στόχος του είναι να αυτουπονομεύονται διάφορα κομματικά στελέχη μέσα από τις δηλώσεις τους, αλλά και το κόμμα να ακολουθεί τις εξελίξεις που ο ίδιος προκαλεί, αντί να τις διαμορφώνει.

Δεν διστάζει μάλιστα να κάνει λόγο για διαδικασίες με σημαδεμένη τράπουλα, κατακρίνοντας και τα χρονικά περιθώρια που δόθηκαν αρχικά από το κόμμα σε ό,τι αφορά την εκλογική διαδικασία, την οποία τόσο ο ίδιος όσο και η Αννίτα Δημητρίου υπερψήφισαν στο συνέδριο. Μεταξύ των μελών προκύπτει

επίσης το ερώτημα γιατί ο ίδιος δεν προχώρησε νωρίτερα στην εξασφάλιση των απαιτούμενων υπογραφών (ακόμη και κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, όταν συναντήθηκε με δεκάδες στελέχη, μιας και τα καλέσματα στην Αργάκα ήταν συνεχή), ώστε σήμερα να παραμένει μόνο το τυπικό σκέλος της διαδικασίας και να μην προβληματίζει ο χρόνος που έχει στη διάθεσή του.

Βέβαια, υπάρχουν και οι φωνές που ξεκαθαρίζουν πως πιθανώς αυτό να αποτελεί πρόσχημα, ώστε να δικαιολογήσει ενδεχόμενη μη συμμετοχή του στην εσωκομματική διαδικασία, αφού πρώτα μετρήσει τα κουκιά του και αντιληφθεί πως δεν του βγαίνουν. Η ηγεσία πάντως προτίθεται να δώσει διέξοδο στους υποψηφίους σε ό,τι αφορά τον τρόπο συλλογής των υπογραφών, ώστε ο παράγοντας χρόνος να μην αποτελέσει εμπόδιο.

Η στάση την οποία τηρεί αυτή την ώρα ο Αβέρωφ Νεοφύτου φαίνεται να ενοχλεί και στελέχη από τα κόμματα, τα οποία δεν θα απέκλειαν μια πιθανή συνεργασία με τον ΔΗΣΥ ενόψει 2028, όχι όμως –όπως τονίζουν– υπό τον τέως πρόεδρο της παράταξης. Δεν διστάζουν να αναφέρουν πως υπάρχουν στιγμές που ο ίδιος, μέσα από τις συνομιλίες τους, εμφανίζεται απόλυτος και ακραίος, δυσκολεύοντας την προσπάθεια για κοινή συνισταμένη – πλην ελαχίστων εξαιρέσεων που δεν αποκλείουν ακόμη και εξαγγελία στήριξης της υποψηφιότητάς του.

Η τακτική του κόμματος

Πάντως στον ΔΗΣΥ, μετά τις πρώτες αμήχανες αντιδράσεις που περιούνηται πλέον προς την εύκολη λύση: τον μεγάλο αντίπαλο που ακούει στο όνομα ΑΚΕΛ.

Η εξαγγελία σχετικά με την υποψηφιότητα του τέως προέδρου του κόμματος οδήγησε τους πλείστους να κάνουν λόγο για επανάληψη του 2023 και όσων τότε κατηγορούσε ο Αβέρωφ Νεοφύτου τον Νίκο Χριστοδουλίδη περί προδοσίας. Αυτό είχε ως συνέπεια την εσωστρέφεια εντός του κόμματος και τη δημιουργία πληγών που, όπως απέδειξε η πρώτη αναποδιά, ουσιαστικά ποτέ δεν έκλεισαν.

Βέβαια, σε αυτό απαντά ο κ. Νεοφύτου πως δεν υπάρχει κατένευα συσχετισμός, εμφανίζοντας τον εαυτό του ως τον πρόεδρο της λύσης. Παράλληλα, τονίζει πως δεν έχει καμία εμπιστοσύνη στην ηγεσία του ΔΗΣΥ ότι μπορεί να ηγηθεί σε τούτο τον τόπο, και γι αυτό ο ίδιος κρατά τη δεδομένη στάση.

Από την πλευρά τους στο κόμμα, μετά τα πρώτα 24ωρα και αφού οι πληροφορίες από το μέτωπο Αβέρωφ Νεοφύτου ήταν διφορούμενες, επέλεξαν η γραμμή να εκφράζει την ευχή και επιθυμία πως η υποψηφιότητά του θα κυλήσει μέσα από την εκλογική διαδικασία της παράταξης, ριχνοντας έτσι το μπαλάκι στον ίδιο.

Είναι και οι πιο στενοί του άνθρωποι που επιλέγουν τούτη την ώρα να τον πείσουν πως αυτός είναι και ο ορθότερος τρόπος να κινηθεί ενόψει 2028. Ωστόσο, τα μηνύματα που λαμβάνουν είναι διφορούμενα, συνυπολογίζοντας κανείς πως πιθανώς ο κ. Νεοφύτου να θέλει να φτάσει μέχρι τέλους ασχέτως συνεπειών για το κόμμα και τον τόπο, σέρνοντας μαζί του στα πολύ δύσκολα τα πρόσωπα που θεωρεί ότι τον πολέμησαν.

Πάντως, στην ήδη λαβωμένη εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο ΔΗΣΥ έρχεται να προστεθεί και η στάση των πλείστων αξιωματούχων, οι οποίοι παρακολουθούν –πλην συγκεκριμένων εξαιρέσεων– τα γεγονότα από απόσταση, επιλέγοντας να μη στιγματιστούν σε σχέση με το στρατόπεδο που θα στηρίξουν.

Η δημόσια τοποθέτηση των πλείστων βουλευτών αλλά και άλλων στελεχών σε ό,τι αφορά τις εξελίξεις είναι ανύπαρκτη, πέραν του να τηρηθούν όλες οι διαδικασίες που προβλέπει το καταστατικό. Παράλληλα, στα πηγαδάκια που στήνονται, ασκείται έντονη κριτική ότι αυτή τη στιγμή ο ΔΗΣΥ πληρώνει την απουσία οράματος και αποφασιστικότητας της ηγεσίας.

Μάλιστα, η Αννίτα Δημητρίου μπορεί να εξήγγειλε την υποψηφιότητά της, μιας και ως πρόεδρος της παράταξης όφειλε να το πράξει ανεξαρτήτως πολιτικού και προσωπικού κόστους, ωστόσο δεν βγαίνει αλώβητη από τις συνεχείς επικρίσεις. Αυτές αφορούν την απουσία επιβολής σημαντικών αποφάσεων εκεί όπου

πρέπει, ανεξάρτητα από το αν θα δυσανεπιστεί κάποια μερίδα συναγερμικών.

Μεγάλος αντίπαλος το ΑΚΕΛ

Η προσπάθεια το κόμμα να παραμείνει ανοικτό και προς τους ψηφοφόρους που επιλέγουν το ΕΛΑΜ (με το οποίο πιθανώς θα πρέπει να συνεργαστεί στο σενάριο που ο υποψήφιος του ΔΗΣΥ περάσει στον δεύτερο γύρο), καθώς και η ανάγκη να πειστούν οι συναγερμικοί-χριστοδουλικό να ψηφίσουν κομματικό υποψήφιο (τη στιγμή που δεν αντιλαμβάνονται ουσιαστικές διαφορές στις πολιτικές των δύο), δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την προσπάθεια του ΔΗΣΥ.

Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει πως δεν θα δοθεί η μάχη, με τους σχεδιασμούς και τη στρατηγική να βρίσκονται στο τραπέζι. Η τελική τους μορφή, πάντως, θα διαμορφωθεί με την ολοκλήρωση των εσωκομματικών διαδικασιών, όπου θα ξεκαθαρίσει η κατάσταση σχετικά με το πόσοι υποψήφιοι από τον χώρο της Δεξιάς θα ριχθούν στη μάχη του πρώτου γύρου.

Στον ΔΗΣΥ υπενθυμίζουν πως και στις βουλευτικές ορισμένοι τους θεωρούσαν τελειωμένους, με το αποτέλεσμα να τους διαψεύδει – και μάλιστα με ένα ποσοστό πολύ πάνω από το αναμενόμενο βάσει των δεδομένων. Έτσι, ακόμη και οι πιο δύσπιστοι δεν μπορούσαν παρά να αναφερθούν στον ουσιαστικό ρόλο της Αννίτας Δημητρίου, η οποία στην πορεία κατάφερε να επανεκλεγεί στην Προεδρία της Βουλής.

Στη μάχη του 2028 τα δεδομένα είναι ασφαλώς εντελώς διαφορετικά και ο χρόνος που απομένει (και που μπορεί να φέρει ανατροπές) είναι πολύς. Ωστόσο, αυτό που ξεκαθαρίζεται είναι πως ο δεύτερος γύρος θα βρει την Κεντροδεξιά ενωμένη απέναντι στον μεγάλο αντίπαλο που ακούει στο όνομα ΑΚΕΛ. Η κριτική προς αυτή την κατεύθυνση είναι έντονη και φυσικά εύκολη, μιας και δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων.

Μετασχηματισμός στον Συναγερμό

Στον ρυθμό του Εγκέλαδου Αβέρωφ χορεύουν ακόμα στην Πινδάρου και εξετάζουν πιθανά σενάρια για 2028

“

Στον ΔΗΣΥ, μετά τις πρώτες αμήχανες αντιδράσεις, που περισσότερο έδειχναν αδυναμία και έκπληξη παρά θέσεις του μεγαλύτερου κόμματος της χώρας, φαίνεται να αλλάζουν στρατηγική. Κινούνται πλέον προς την εύκολη λύση: τον μεγάλο αντίπαλο που ακούει στο όνομα ΑΚΕΛ.

“

Στην ήδη λαβωμένη εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο ΔΗΣΥ έρχεται να προστεθεί και η στάση των πλείστων αξιωματούχων, οι οποίοι παρακολουθούν –πλην συγκεκριμένων εξαιρέσεων– τα γεγονότα από απόσταση, επιλέγοντας να μη στιγματιστούν σε σχέση με το στρατόπεδο που θα στηρίξουν.

DUOMAX

ΠΑΡΑΚΕΤΑΜΟΛΗ 500mg + ΙΒΟΥΠΡΟΦΑΙΝΗ 150mg

ΔΙΠΛΗ αντιμετώπιση του πόνου

ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ανακούφιση

ΥΠΟΦΩΤΟ: ΗΡΑΚΛΗΣ

Συμφωνίες, προσύμφωνα, υποσχέσεις, αμοιβαίες δεσμεύσεις και συνεννοήσεις για την εξουσία. Κάποιες άλλαξαν Προέδρους. Άλλες διέλυσαν κυβερνήσεις και συμμαχίες. Άφησαν πίσω προσωπικές πικρίες, πολιτικές βεντέτες και, ενίοτε, ανατροπές που καθόρισαν την επόμενη περίοδο.

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Η **ψαροταβέρνα** δεν ανακάλυψε τις «συμφωνίες κυρίων» στην κυπριακή πολιτική. Κάθε άλλο. Αν κάτι διαθέτει σε αφθονία η πολιτική ιστορία του τόπου είναι συμφωνίες, προσύμφωνα, υποσχέσεις, αμοιβαίες δεσμεύσεις και συνεννοήσεις για την εξουσία. Κάποιες καταγράφηκαν σε χαρτί, άλλες επισφραγίστηκαν με μια χειραψία και ορισμένες έμειναν τόσο βαθιά στο παρασκήνιο ώστε, χρόνια αργότερα, οι πρωταγωνιστές τους εξακολουθούσαν να διαφωνούν ακόμη και για το τι ακριβώς είχε συμφωνηθεί.

Κάποιες άλλαξαν Προέδρους. Άλλες διέλυσαν κυβερνήσεις και συμμαχίες. Άφησαν πίσω προσωπικές πικρίες, πολιτικές βεντέτες και, ενίοτε, ανατροπές που καθόρισαν την επόμενη περίοδο. Συνήθως μάλιστα ακολουθούσαν την ίδια περίπου διαδρομή: η συμφωνία γινόταν όταν ο ένας χρειαζόταν τον άλλον και αμφοσβητείτο όταν, μερικά χρόνια αργότερα, οι συσχετισμοί είχαν αλλάξει. Τότε εμφανίζονταν οι «νέες πολιτικές συνθήκες», οι ανάγκες του Κυπριακού, το εθνικό συμφέρον ή η νέα λαϊκή εντολή.

Από τον Λυσσαρίδη και το ΑΚΕΛ, στον Κληρίδη και τον Σπύρο και από τον Τάσο και τον Χριστόφια... Υποσχέσεις, δεσμεύσεις και συμφωνίες εξουσίας που δεν άντεξαν στον χρόνο.

Ο Λυσσαρίδης που όλοι «ερωτεύονταν»

Η **πρώτη** περίπτωση θέλει προσοχή, γιατί με τα χρόνια η πολιτική αφήγηση έγινε ισχυρότερη από τα διαθέσιμα τεκμήρια. Στη δεκαετία του '80 ο Βάσος Λυσσαρίδης είχε πολύ μεγαλύτερο πολιτικό βάρος από την εκλογική δύναμη της ΕΔΕΚ. Ο ίδιος το είχε περιγράψει κάποτε με μια από τις χαρακτηριστικότερες ατάκες της κυπριακής πολιτικής: «Όλοι μας ερωτεύονται και κανείς δεν μας παντρεύεται». Η ΕΔΕΚ κινούνταν γύρω στο 8%-12%, αλλά ο Λυσσαρίδης ήταν ένας από τους πρωταγωνιστές του πολιτικού συστήματος. Μετά τις βουλευτικές του 1985 είχε μάλιστα εκλεγεί Πρόεδρος της Βουλής.

Όταν άρχισε η προετοιμασία για τις Προεδρικές του 1988, η μεγάλη εκκρεμότητα ήταν τι θα έκανε το ΑΚΕΛ. Η προηγούμενη συνεργασία του με τον Σπύρο Κυπριανού είχε ουσιαστικά εξαντλήσει τη δυναμική της και το κόμμα αναζητούσε πλέον μια επιλογή που θα μπορούσε να διευκολύσει την αλλαγή. Στο πλαίσιο αυτό εξετάστηκαν διαφορετικές επιλογές και υπήρξαν διεργασίες στον ευρύτερο χώρο της αντιπολίτευσης. Στο υλικό μας καταγράφεται η εκδοχή ότι ΑΚΕΛ και ΕΔΕΚ βρέθηκαν κοντά σε συνεννόηση και ότι ο Λυσσαρίδης θεωρούσε πως υπήρχε έδαφος για κοινή κάθοδο. Εδώ, όμως, βρίσκεται και η ουσιώδης ιστορική επιφύλαξη: σε αντίθεση με όσα θα συμβούν αργότερα με Κληρίδη-Κυπριανού και Τάσσο-Χριστόφια, δεν προκύπτει με την ίδια τεκμηριωτική καθαρότητα μια συγκεκριμένη δεσμευτική συμφωνία ΑΚΕΛ-Λυσσαρίδη για

την Προεδρία. Αυτό που είναι βέβαιο είναι η μεγάλη στροφή που ακολούθησε.

Το ΑΚΕΛ επέλεξε τον Γιώργο Βασιλείου, έναν άνθρωπο εκτός του παραδοσιακού κομματικού συστήματος, επιχειρηματία και οικονομολόγο, που εμφανιζόταν ως ανεξάρτητος τεκνοκράτης και μπορούσε να απευθυνθεί πολύ πέραν της εκλογικής βάσης της Αριστεράς.

Ο Λυσσαρίδης κατ'ήλθε μόνος. Στις 14 Φεβρουαρίου 1988 πήρε 9,22%. Ο Κληρίδης πέρασε πρώτος στον δεύτερο γύρο με 33,32%, ο Βασιλείου δεύτερος με 30,11% και ο εν ενεργεία Πρόεδρος Σπύρος Κυπριανού έμεινε εκτός με 27,29%. Και τότε ήρθε η ειρωνεία: η ΕΔΕΚ, παρά όσα είχαν προηγηθεί, στήριξε στον δεύτερο γύρο τον Βασιλείου, ο οποίος εξελέγη με 51,63%.

Μπορεί να μην είναι η καθαρότερη περίπτωση αθετημένων συμφωνιών. Είναι όμως μια από τις πρώτες χαρακτηριστικές περιπτώσεις του κυπριακού πολιτικού κανόνα: οι παρασκηνιακές συνεννοήσεις και οι προσδοκίες μπορούν να ανατραπούν μέσα σε λίγες ημέρες, όταν εμφανιστεί μια πολιτικά χρησιμότερη επιλογή.

«Μία θητεία» —

Ο Κληρίδης και ο Σπύρος

Πέντε χρόνια αργότερα τα πράγματα ήταν πολύ πιο καθαρά. Το 1993 ο Γιώργος Βασιλείου μπήκε στον δεύτερο γύρο των Προεδρικών με σημαντικό πλεονέκτημα έναντι του Γλαύκου Κληρίδη. Η εκλογή όμως ανατράπηκε μεταξύ πρώτης και δεύτερης Κυριακής. Ο Σπύρος Κυπριανού και το ΔΗΚΟ συμφώνησαν να στηρίξουν τον Κληρίδη και η μετακίνηση αυτή ήταν αρκετή για να αλλάξει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας: Κληρίδης 50,31%, Βασιλείου 49,69%.

Δεν επρόκειτο απλώς για εκλογική υποστήριξη. Ακολούθησε πολιτική συνεργασία ΔΗΣΥ-ΔΗΚΟ, υπουργοί του ΔΗΚΟ μπήκαν στην κυβέρνηση, οι Ιδέες Γκάλι εγκαταλείφθηκαν και ακολούθησε η περίοδος του Δόγματος του Ενιαιού Αμυντικού Χώρου. Πίσω όμως από την πολιτική συμφωνία υπήρχε, σύμφωνα με την εκδοχή που δημοσιοποίησε αργότερα η πλευρά Κυπριανού, και κάτι ακόμη: Μία προεδρική θητεία.

Ο Σπύρος Κυπριανού υποστήριξε ότι στην άγραφη συμφωνία του 1993 ο Κληρίδης είχε δεσμευ-

θεί πως δεν θα διεκδικούσε δεύτερη πενταετία. Θα κυβερνούσε μέχρι το 1998 και τότε ο ΔΗΣΥ θα στήριζε την επιστροφή του Κυπριανού στην Προεδρία. Η συγκεκριμένη εκδοχή καταγράφεται σε ιστορικές αναδρομές της περιόδου ως ο πραγματικός λόγος της έκρηξης που ακολούθησε. Και πράγματι, όσο το 1998 πλησίαζε,

Στις αιχμές Χριστόφια για «πολιτική αχαριστία» και αθέτηση των όσων είχαν συμφωνηθεί, το στρατόπεδο του Τάσσο έκανε λόγο για «μυθεύματα». Η Προεδρία δεν είναι «τσιφλίκι για να ανταλλάσσεται με βάρδιες και πενταετίες».

Ο Σπύρος Κυπριανού υποστήριξε ότι στην άγραφη συμφωνία του 1993 ο Κληρίδης είχε δεσμευθεί πως δεν θα διεκδικούσε δεύτερη πενταετία. Ότι ο ΔΗΣΥ θα στήριζε την επιστροφή του Κυπριανού στην Προεδρία. Το 1998, όμως, ο Κληρίδης αποφάσισε ότι θα επαναδιεκδικούσε.

έγινε σαφές ότι ο λογαριασμός του 1993 δεν επρόκειτο να κλείσει όπως τον είχε αντιληφθεί ο Σπύρος. Ο Κληρίδης αποφάσισε ότι θα επαναδιεκδικούσε. Ο Κυπριανού θεώρησε ότι είχε εξαπατηθεί. Η αντίδρασή του δεν ήταν συμβολική. Διέλυσε τη συνεργασία και κάλεσε τους υπουργούς

του ΔΗΚΟ να εγκαταλείψουν την κυβέρνηση.

Στο μεταξύ, όμως, η Κύπρος του 1998 δεν ήταν η Κύπρος του 1993. Η υπόθεση των S-300 είχε μετατραπεί σε μείζονα διεθνή και εσωτερική κρίση, η ενταξιακή πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση βρισκόταν σε κρίσιμο στάδιο και ο Κληρίδης εμφανιζόταν πλέον ως ο Πρόεδρος που έπρεπε να ολοκληρώσει αυτούς τους χειρισμούς. Ήταν το κλασικό δίλημμα των «συμφωνιών κυρίων»: ποια υπερισχύει όταν έρθει η ώρα της εκπλήρωσης: η υπόσχεση που δόθηκε πριν από πέντε χρόνια ή η πολιτική πραγματικότητα που δημιουργήθηκε στο μεταξύ; Για τον Κυπριανού δεν υπήρχε τέτοιο δίλημμα. Είχε δώσει στον Κληρίδη τις ψήφους που τον εξέλεξαν το 1993 και περιέμενε την ανταπόδοση. Και όταν αυτή δεν ήρθε, έκανε κάτι που λίγα χρόνια προηγουμένως θα φαινόταν σχεδόν αδιανόητο: το ΔΗΚΟ του Σπύρου συμμάχησε με το ΑΚΕΛ και στήριξαν από κοινού τον Γιώργο Ιακώβου εναντίον του Κληρίδη. Η αθέτηση μιας άγραφης συμφωνίας είχε ανατινάξει μια κυβερνητική συνεργασία και ανασυνθέσει ολόκληρο τον πολιτικό χάρτη. Ο Κληρίδης επέζησε. Κέρδισε ξανά, αυτή τη φορά με 50,82%. Ο Σπύρος όχι μόνο δεν επέστρεψε ποτέ στην Προεδρία, αλλά είδε την υπόσχεση που θεωρούσε ότι είχε εξασφαλίσει το 1993 να γίνεται η αιτία μιας από τις μεγαλύτερες πολιτικές ρήξεις της τελευταίας περιόδου της καριέρας του.

«Δεν είναι “τσιφλίκι” για να ανταλλάσσεται με βάρδιες»

Το 2003 το ΑΚΕΛ, προκειμένου να αφαιρέσει την εξουσία από τον ΔΗΣΥ και μπροστά στον κίνδυνο να τα βρουν ΔΗΣΥ-ΔΗΚΟ, κάνει μια ιστορική επιλογή, σχεδόν αυτοανααιρετική. Αποφάσισε να στηρίξει τον Τάσο Παπαδόπουλο. Γνωστό για τις σκληρές πολιτικές του θέσεις στο Κυπριακό. Κι ακόμα πιο γνωστό για την έντονη αντικομμουνιστική του δράση. Με λίγα λόγια, έναν παλιό, σφοδρό πολέμιο.

Ήταν ένα τολμήμα και μια τεράστια πολιτική επένδυση. Και πέτυχε. Ο Τάσος εξελέγη από τον πρώτο γύρο. Ο Χριστόφιας παρέμεινε Πρόεδρος της Βουλής

(στην οποία είχε εκλεγεί με στήριξη ΔΗΚΟ) και το ΑΚΕΛ αποτέλεσε τον βασικότερο πολιτικό πυλώνα της νέας διακυβέρνησης. Μόνο που, όπως θα αποκαλυπτόταν τέσσερα χρόνια αργότερα, υπήρχε και ένας λογαριασμός για το μέλλον. Σύμφωνα με την εκδοχή Χριστόφια, ο Τάσος είχε δεσμευθεί ότι θα ήταν Πρόεδρος μιας θητείας. Η ευρύτερη συμφωνία αμοιβαιότητας περιγράφεται στο υλικό της εποχής περίπου ως πολιτική εναλλαγή: η Αριστερά στήριζε τον Τάσο στην Προεδρία της Δημοκρατίας, ο Χριστόφιας διατηρούσε την Προεδρία της Βουλής και στην επόμενη πενταετία η Προεδρία της Δημοκρατίας θα περνούσε στον χώρο του ΑΚΕΛ.

Μετά ήρθε το 2004. Το δημοψήφισμα για το Σχέδιο Ανάν άλλαξε τους συσχετισμούς, άλλαξε τον ίδιο τον Τάσο ως πολιτικό μέγεθος και άλλαξε τη σχέση του με το ΑΚΕΛ. Ο Πρόεδρος που το 2003 είχε χρειαστεί την αποφασιστική στήριξη της Αριστεράς είχε πλέον αποκτήσει δική του ισχυρότατη κοινωνική και πολιτική βάση. Το ΑΚΕΛ είχε επίσης πει «Όχι», αλλά η σχέση των δύο πλευρών είχε τραυματιστεί και οι διαφορετικές προσεγγίσεις στο Κυπριακό γίνονταν ολοένα εμφανέστερες. Και όταν πληροφοσιάσαν οι Προεδρικές του 2008, ο Τάσος δεν έδειχνε καμία διάθεση να αποχωρήσει.

Τότε άρχισε να βγαίνει προς τα έξω η παλιά συμφωνία. Η σημαντικότερη στιγμή ήρθε στις 12 Ιουλίου 2007, στην τηλεόραση του ΡΙΚ. Ο Γιάννης Καρεκλάς έθεσε στον Δημήτρη Χριστόφια ευθέως το ερώτημα: υπήρξε συμφωνία με τον Τάσο Παπαδόπουλο ότι θα υπηρετούσε μόνο μία θητεία; Ο Χριστόφιας μπορούσε να πει «όχι». Δεν το είπε. «Δεν μπορώ αυτή την ώρα να αποκαλύψω», απάντησε, προσθέτοντας ότι εάν χρειαζόταν στο μέλλον, μπορούσε να μιλήσει...

Η ρήξη ήταν ολοκληρωτική. Το ΑΚΕΛ έσπασε τη συνεργασία, αποχώρησε από τη συγκυβέρνηση και έριξε τον Δημήτρη Χριστόφια στον στίβο της προεδρικής εκλογής. Κατά τη διάρκεια του προεκλογικού, ο Χριστόφιας άφησε επανειλημμένα αιχμές για «πολιτική αχαριστία» και αθέτηση των όσων είχαν συμφωνηθεί στο σπίτι του Τάσσου Παπαδόπουλου το 2003. Το στρατόπεδο του Τάσσου Παπαδόπουλου

πέρασε στην αντιμετώπιση, χαρακτηρίζοντας τους ισχυρισμούς του ΑΚΕΛ ως «μυθεύματα». Υποστήριξαν ότι η Προεδρία της Δημοκρατίας δεν είναι «τσιφλίκι για να ανταλλάσσεται με βάρδιες και πενταετίες» και ότι καμία τέτοια δεσμευση δεν υπήρχε, ούτε γραπτή ούτε προφορική.

Η συνέχεια είχε κάτι από πολιτική ειρωνεία. Ο Τάσος Παπαδόπουλος, ο Πρόεδρος που ξεκίνησε την εκστρατεία του για δεύτερη θητεία έχοντας πίσω του το κύρος του «Όχι» του 2004, αποκλείστηκε στον πρώτο γύρο. Ο Δημήτρης Χριστόφιας πέρασε στον δεύτερο και εξέλεξε Πρόεδρος. Η συμφωνία της «μιας θητείας» μπορεί να μην εκτελέστηκε όπως, κατά τον Χριστόφια, είχε συμφωνηθεί το 2003. Η κάλπη, όμως, έφερε τελικά στην Προεδρία εκείνον που θεωρούσε ότι ήταν η σειρά του.

Άλλες ρήξεις και μια ψαροταβέρνα

Η **ιστορία** δεν σταμάτησε εκεί.

Η τριμερής ΑΚΕΛ-ΔΗΚΟ-ΕΔΕΚ που στήριξε τη διακυβέρνηση Χριστόφια άρχισε να διαλύεται όταν ΕΔΕΚ και ΔΗΚΟ κατηγόρησαν τον Πρόεδρο ότι οι χειρισμοί και οι προτάσεις του στο Κυπριακό απομακρύνονταν από το συμφωνημένο πλαίσιο. Η ΕΔΕΚ αποχώρησε το 2010 και το ΔΗΚΟ το 2011. Το 2013 ήρθε η συνεργασία Αναστασιάδη-ΔΗΚΟ, αυτή τη φορά με γραπτή πολιτική συμφωνία. Έναν χρόνο αργότερα, μετά το Κοινό Ανακοινωθέν Αναστασιάδη-Ερογλου, το ΔΗΚΟ υπό τη νέα ηγεσία Νικόλα Παπαδόπουλου κατήγγειλε παραβίαση των συμφωνηθέντων και εγκατέλειψε την κυβέρνηση. Άλλοι πρωταγωνιστές, άξιες εποχές, άλλες αφορμές. Υπήρχε όμως ένας κοινός παρονομαστής. Οι πολιτικές συμφωνίες γίνονταν από πολιτικούς προς πολιτικούς.

Και κάπως έτσι, φτάνουμε στην ψαροταβέρνα. Ο Αβέρωφ Νεοφύτου υποστηρίζει ότι του ζητήθηκε να βοηθήσει ώστε η Αννίτα Δημητρίου να επανεκλεγεί στην Προεδρία της Βουλής και ο εκδότης Kpris Παναγιώτου του είπε ότι στις Προεδρικές θα πάνε ενωμένοι μαζί του. Οι υπόλοιποι, επιβεβαιώνουν το δειπνό και τη συζήτηση για στήριξη της Αννίτας. Αρνούνται τη συνδιαλλαγή. Η Αννίτα Δημητρίου παλιότερα αναγνώρισε ότι ο Αβέρωφ τη βοήθησε για την Προεδρία της Βουλής, αλλά είχε δηλώσει κατηγορηματικά ότι «δεν έγινε καμία συμφωνία». Επομένως: Το δειπνό έγινε. Το αίτημα προς τον Αβέρωφ να βοηθήσει την Αννίτα επιβεβαιώνεται και από άλλη πλευρά. Εκείνο που παραμένει σε ευθεία αντιπαράθεση είναι εάν ειπώθηκε αυτό που ο Αβέρωφ περιγράφει ως υπόσχεση για τις Προεδρικές. Εάν συνέβη, εισάγει στην «πολιτική παράδοση» ένα εντελώς νέο στοιχείο. Διότι υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα στην πολιτική διαμεσολάβηση και στην αντίληψη ότι κάποιος εκτός των θεσμών διαθέτει τέτοια επιρροή ώστε να μπορεί να δίνει εγγυήσεις για το ποιος θα καταλάβει σήμερα ένα πολιτικό αξίωμα και ποιος θα υποστηριχθεί αύριο για ένα άλλο.

Του ΜΙΧΑΛΗ ΠΕΡΣΙΑΝΗ

Στα τέλη του 2007, τουλάχιστον δύο επιτελεία υποψηφίων προέδρων έβαλαν στο τραπέζι την ιδέα για τραμ. Αμφότεροι, έφεραν ειδικούς για να κάνουν εισηγήσεις, και τουλάχιστον το ένα επιτελείο είχε προχωρήσει σε χάρτες, κοστολόγηση και εκτιμήσεις χρονοδιαγραμμάτων. Είκοσι χρόνια αργότερα, ο δήμαρχος Λευκωσίας θέλει και πάλι να συζητήσει τον ελαφρύ σιδηρόδρομο, διότι η κατάσταση είναι ήδη ανυπόφορη και επιδεινώνεται. Το πρώτο πρόβλημα είναι πως όποιος αρχίσει τα έργα, θα πρέπει να ενοχλήσει την ήδη φωτωμένη κίνηση στους δρόμους, και να νευράσει τους πάντες για δύο χρόνια μέχρι να λειτουργήσει το τραμ. Θα χάσει εκλογές επί του εκνευρισμού των δημοτών, και εκείνος ή εκείνη που θα τον στείλει σίτιι του, θα κόβει κορδέλες και θα πανηγυρίζει για τη δουλειά του, γράφοντας υψηλή δημοφιλία.

Πέρα όμως από το πολιτικό κόστος της λύσης του κυκλοφοριακού, στο τραπέζι έβαλε ο κ. Προύντζος και ένα άλλο σοβαρό θέμα: Η τοπική αυτοδιοίκηση, λέει, δεν έχει ρόλο στα συμβόλαια. Οι συμβάσεις γίνονται από το υπουργείο Μεταφορών. Η διαχείριση της κυκλοφορίας αφορά στο Τμήμα Δημοσίων Έργων. Τα κρίσιμα έργα ανήκουν στην Πολεοδομία. Ευγενικά, αποκάλεσε την κατάσταση «μύλο».

Η εικόνα είναι γνωστή. Στις πυρκαγιές, ο ένας «ρίζει» μέχρι το καντάκι και περιμένει να έρθει η φωτιά στον τομέα ευθύνης του, ο άλλος σβήνει μόνο δάση, ο άλλος τρέχει για προστασία του κοινού και ο άλλος πετά ελικόπτερα. Για να βγάλεις μια άδεια πρέπει να παίρνεις τις κόλλες από τον ένα φορέα στον άλλο, δήμους και πυροσβεστικές και πολεοδομίες και επάρχους. Και κτηματολόγια. Στα αντιπλημμυρικά, στο Βασιλικό, στους ρύπους και τους σκουπίδοτοπους και την υγεία και παντού. Έγιναν κάποιες κινήσεις, όπως τον πρόσφατο συντονισμό φορέων για τις καταστροφές, αλλά η κυριότερη εξέλιξη έγινε με τη δημιουργία των ΚΕΠ επί Τάσσου Παπαδόπουλου. Ευγενείς αλλά ανεπαρκείς προσπάθειες.

Υπάρχουν, όμως, λύσεις και είναι δοκιμασμένες, όχι μόνο στα θέματα ασφάλειας, αλλά και ευρύτερα. Σε περιόδους κρίσης, έκτακτης ανάγκης ή για ειδικούς σκοπούς, μπορεί να δημιουργείται ειδική ομάδα κάτω από τη διοίκηση του «ιδιοκτήτη» του πρότζεκτ. Η χωροφυλακή ή η ακτοφυλακή, για παράδειγμα, «διπλώνει» κάτω από τη διοίκηση του στρατού σε πολλές χώρες. Αλλάζει διοικητή με διάταγμα και υπάγεται σε νέα δομή μέχρι το πέρας της αποστολής. Φινλανδία, Τουρκία, Πορτογαλία και οι Βέλγοι στρατονόμοι αποτελούν παράδειγμα. Στην Ε.Φ. υπάρχουν παραπλήσια παραδείγματα.

Αν οι περιπτώσεις φυσικών καταστροφών και πολέμου έχουν δείξει τη μηχανική, αντίστοιχες δομές υπάρχουν και σε άλλες περιπτώσεις, σε πολλές χώρες. Ειδικές Επιτροπές, task forces ή συμβούλια έργων αποτελούν καλά δοκιμασμένη δομή. Κοιτάζοντας από την Αυστραλία, όπου στα έργα υποδομής χρησιμοποιείται το «alliance contracting», μέχρι τις ΗΠΑ και το Integrated Project Delivery System, τα βρετανικά task forces και SROs, δεν χρειάζεται να είμαστε ιδιαίτερα ευφάνταστοι για να βρούμε τη λύση.

Πρόκειται για μια δομή που πλέον αποτελεί καθημερινότητα στον ιδιωτικό τομέα και ιδίως στις μεγάλες επιχειρήσεις, όπου η Διαχείριση Έργων λειτουργεί με αυτό τον τρόπο. Το scrum, το οποίο ωρίμασε για τα καλά και αποτελεί βασική δομή λειτουργίας στα μεγάλα πρότζεκτ, δεν χρειάζεται φαντασία, ευφυΐα ή καινοτομία για να υιοθετηθεί. Μόνο προσαρμογή. Η λογική είναι απλή: Όλοι οι εμπλεκόμενοι λειτουργούν ως ομάδα, εκπροσωπώντας τα τμήματα και τις διευθύνσεις τους και έχοντας την εξουσιοδότηση να λάβουν αποφάσεις και να δεσμεύσουν το οικείο τους τμήμα. Της ομάδας ηγείται ένας επικεφαλής, ο οποίος είναι και ο «ιδιοκτήτης» του πρότζεκτ. Και, έχει την ευθύνη για όλα, περιλαμβανομένων

Η συζήτηση για το τραμ στη Λευκωσία επανέρχεται στο προσκήνιο ανά τακτά διαστήματα λόγω του διογκούμενου κυκλοφοριακού προβλήματος.

Σκραμ για τραμ και τα παράπονα του Προύντζου

Υπάρχει λύση, η οποία δημιουργεί τριβές και εντάσεις. Δημιουργεί, όμως, και αποτελέσματα

και των όποιων καθυστερήσεων από τα άλλα μέλη της ομάδας. Όταν καθυστερήσουν, διαφωνήσουν, ή αστοχήσουν, είναι δική του δουλειά να τους βάλει πίσω, να θέσει απαιτήσεις και να εξασφαλίσει παραδοτέα, ποιότητα και χρονοδιαγράμματα.

Και, αντί για αύξηση προσωπικού, η συγκεκριμένη δομή μειώνει τις ανάγκες, κάτι που σίγουρα αποτελεί προτέρημα. Η συνήθης απάντηση, την οποία θα έπρεπε να είχαν από χρόνια απαγορεύσει με την απειλή της δυσμενούς μετάθεσης οι κυβερνήσεις μας, το γνωστό «το συντομότερο δυνατόν», καταργείται και η απάντηση στην ερώτηση, «Πότε;» είναι πάντα ημερομηνία.

Υπάρχουν, φυσικά, και ενστάσεις. Καμία εκ των οποίων, όμως, δεν είναι ούτε σοβαρή, ούτε ανυπέρβλητη, αν υπάρχει πολιτική απόφαση και τόλμη. Πρόκειται για μια δομή που εσκεμμένα βάζει πίεση και δημιουργεί συχνά τριβές και εντάσεις. Δημιουργεί, όμως, και αποτελέσματα. Και, στην περίπτωση του Δημοσίου, πίεση, τριβές και αποτελέσματα, θα αυξηθούν δραματικά.

Πρώτο, θα κακοφανιστούν, όπως έδειξε και η πρόσφατη εμπειρία, διάφοροι διευθυντάδες, τους οποίους ολόκληρη η πολιτική ηγεσία φοβάται να αγκρίσει, και ιδίως όταν πολλοί θεωρούνται από κάποιον πολιτικό, πολιτικούς, κόμμα ή κόμμα-τα, ως «δικοί τους». Σε συνέχεια του πρώτου, η πολιτική επιρροή

Σε περιόδους κρίσης, έκτακτης ανάγκης ή για ειδικούς σκοπούς, μπορεί να δημιουργείται ειδική ομάδα κάτω από τη διοίκηση του «ιδιοκτήτη» του πρότζεκτ.

κομμάτων, τα οποία μπορεί να θεωρούν «δικοί τους» με κάποιο τρόπο, ένα επηρεαζόμενο ψηλόβαθμο αφεντικό, θα προκαλέσει αντιδράσεις. Η εμπειρία, πάντως, λέει πως τις πιο πολλές φορές ο «δικός τους» διευθυντής λειτουργεί μια χαρά, ανεξάρτητα και δεν ελέγχεται. Το «δικός μας» απορρέει συχνά αυθαίρετα από την πολιτική ηγεσία. Η ψευδαίσθηση όμως καθοδηγεί τις αποφάσεις ούτως ή άλλως.

Δεύτερο, υπάρχει το πραγματικό ερώτημα της εμπειρογνώμοσύνης. Ο υπεύθυνος, όμως, δεν είναι και ο πιο ειδικός. Αυτή είναι η δουλειά των μελών της ομάδας. Ο υπεύθυνος είναι εκείνος που πονάει περισσότερο αν δεν πετύχει το πρότζεκτ. Είναι θέμα κινήτρων και ιδιοκτησίας, όχι γνώσεων.

Τρίτο, θα υπάρξει και μια σημαντική λειτουργική παρενέργεια: Θα πρέπει να ενισχυθεί η αυτονομία αποφάσεων και να συμμετέχουν στις ειδικές ομάδες, άτομα τα οποία θα έχουν την

εξουσία να δεσμεύουν και τους προϊσταμένους τους. Αν, για παράδειγμα, μιλάμε για το τραμ, το Τμήμα Δημοσίων Έργων θα πρέπει να εκπροσωπείται από άτομο το οποίο θα μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις οι οποίες δεσμεύουν, τόσο τον γενικό διευθυντή, όσο και τον υπουργό στο Μεταφορών, Επικοινωνιών και Έργων (ΥΜΕΕ). Επομένως, το επίπεδο ευθύνης και αυτονομίας θα πρέπει να κινηθεί πιο χαμηλά στην οργανωτική δομή υπουργείων και άλλων φορέων. Πιο απλά, θα πρέπει πιο χαμηλόβαθμοι να έχουν περισσότερη εξουσιοδότηση λήψης αποφάσεων. Κάτι τέτοιο, επειδή μιλάμε για μια μηχανή που μόνο ο Κάφκα θα έφτιαχνε πιο δαιδαλώδη, συνεπάγεται ενδεχομένως ακόμα και αλλαγές στα σχέδια υπηρεσιών.

Τέτοια εμπόδια, όμως, μπορούν να ξεπεραστούν, φτάνει να μην τύχει υπόσκαψης η προσπάθεια και να ξεπεραστούν και κάποιες αγκυλώσεις που μπορεί να επιτρέψουν «μέτρα αντίστασης» εκ των έσω της κρατικής μηχανής.

Εξάλλου, κι αυτό θα ήταν ένα ακόμα θετικό, μπορεί να καταστεί πιο ορθολογική η όλη διαχείριση της κρατικής μηχανής, με λιγότερο φεουδαρχισμό και μεγαλύτερη (αλλά σαφή) διάχυση της εξουσίας εντός της δημόσιας υπηρεσίας. Ο φόβος των πολιτικών πως θα ανοίξουν μέτωπο με την ΠΑΣΥ-ΔΥ αποτελεί ένδειξη δειλίας παρά υπαρκτό κίνδυνο, ιδίως κάτω

από τη σημερινή ηγεσία της συγκεκριμένης συντεχνίας.

Σε κάθε περίπτωση, η προεκλογική, που δυστυχώς ξεκινά νωρίς, είναι μια ευκαιρία για τους πολίτες να εκμαιεύσουν, αν μη τι άλλο, μιαν υπόσχεση από τους επιδόξους Προέδρους, πως στη θέση του business as usual θα υιοθετηθούν λύσεις δοκιμασμένες αλλά τολμηρές. Και, να δείξουν αν σκοπεύουν να διαχειριστούν ή να κυβερνήσουν.

Ερχεται... από το 2007

Η πρόταση για εισαγωγή τραμ στην Κύπρο, και συγκεκριμένα στη Λευκωσία, αποτέλεσε ένα από τα πιο καινοτόμα και πολυσυζητημένα ζητήματα της προεκλογικής εκστρατείας για τις Προεδρικές Εκλογές του 2008. Στα τέλη του 2007, τα επιτελεία των βασικών υποψηφίων προσυζητήθηκαν να δώσουν απαντήσεις στο έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα της πρωτεύουσας, φέρνοντας μάλιστα ξένους εμπειρογνώμονες για να τεκμηριώσουν τις προτάσεις τους. Η ιδέα του τραμ «έπεσε» δυναμικά στο τραπέζι κυρίως από δύο πλευρές: Το επιτελείο του Ιωάννη Κασουλίδη ήταν αυτό που είχε προχωρήσει περισσότερο το συγκεκριμένο πλάνο, παρουσιάζοντας μια ολοκληρωμένη και κοστολογημένη πρόταση. Είχε καλέσει ειδικούς

συγκοινωνιολόγους (μεταξύ των οποίων και εμπειρογνώμονες από το εξωτερικό που είχαν εργαστεί για το τραμ της Αθήνας), παρουσιάζοντας συγκεκριμένες διαδρομές, χάρτες, προϋπολογισμό και ένα αυστηρό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης. Παράλληλα, και από την πλευρά της τότε διακυβέρνησης (και το προεκλογικό επιτελείο του Τάσσου Παπαδόπουλου) είχε ανακοινωθεί η έναρξη προκαταρκτικών μελετών βιωσιμότητας για μέσα σταθερής τροχιάς, με το υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων να εξετάζει επίσημα το ενδεχόμενο εισαγωγής του τραμ ως μακροπρόθεσμης λύσης.

Αν και οι προτάσεις εκείνες δεν προχώρησαν ποτέ λόγω του υψηλού κόστους και των πολιτικών αλλαγών που ακολούθησαν, η συζήτηση για το τραμ στη Λευκωσία παρέμεινε διαρκειακή και επανέρχεται στο προσκήνιο ανά τακτά διαστήματα λόγω του διογκούμενου κυκλοφοριακού προβλήματος.

• **Το Ολοκληρωμένο Σχέδιο Κινητικότητα- Λευκωσίας (ΟΣΚΛ):** Στις αρχές της δεκαετίας του 2010, το υπουργείο Μεταφορών εκπόνησε το Ολοκληρωμένο Σχέδιο Κινητικότητας Λευκωσίας (Integrated Mobility Master Plan). Η μελέτη αυτή κατέγραψε επίσημα την εισαγωγή ενός συστήματος τραμ ως τον κεντρικό άξονα για τη βιώσιμη ανάπτυξη της πρωτεύουσας, προτείνοντας μάλιστα τη δημιουργία αποκλειστικών λωρίδων (τραμ/λεωφορείων) σε κομβικές λεωφόρους (όπως η λεωφόρος Λεμεσού και η λεωφόρος Στροβόλου).

• **Η αρχική μελέτη του Δήμου Λευκωσίας:** Τα επόμενα χρόνια, ο Δήμος Λευκωσίας (σε συνεργασία με εξειδικευμένους συμβούλους μεταφορών) προχώρησε στην ετοιμασία μιας συγκεκριμένης τεχνοοικονομικής μελέτης για γραμμή τραμ μήκους 14 χιλιομέτρων. Η μελέτη αυτή επιβεβαίωσε ότι το τραμ αποτελεί βιώσιμη και αποδοτική λύση για τους ροδικούς άξονες της πόλης που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη κυκλοφοριακή συμφόρηση.

• **Η πρόταση για παγκύπριο δίκτυο (2021-2022):** Το 2021 και το 2022, ο τότε υπουργός Μεταφορών Γιάννης Καραύσος μετέφερε τη συζήτηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Παρουσίασε ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Μεταφορών την πρόθεση της Κύπρου για τη δημιουργία ενός ελαφρού σιδηροδρόμου/τραμ που θα μπορούσε μελλοντικά να συνδέσει τις μεγάλες πόλεις και τα αεροδρόμια του νησιού, ζητώντας ευρωπαϊκή χρηματοδότηση.

• **Η επαναφορά (2026) και το ορόσημο του 2030:** Ο δήμαρχος Λευκωσίας, Χαράλαμπος Προύντζος, επανέφερε πρόσφατα την πρόταση για τη δημιουργία τραμ στην πρωτεύουσα, αναφερόμενος στο κυκλοφοριακό και στα προβλήματα των δημόσιων συγκοινωνιών. Με βάση την επικαιροποιημένη μελέτη του Δήμου, προτείνεται πλέον ένα διευρυμένο δίκτυο τραμ 20 χιλιομέτρων (με επέκταση επιπλέον 6 χλμ. από τον αρχικό σχεδιασμό), το οποίο θα καλύπτει μεγάλες λεωφόρους (όπως η λεωφόρος Λεμεσού με 40.000 οχήματα ημερησίως και η λεωφόρος Ηρώων με 25.000). Το κόστος υπολογίζεται περίπου στα 500-600 εκατομμύρια ευρώ (με βάση Ευρωπαϊκά πρότυπα, όπως της Γαλλίας). Όπως διευκρινίστηκε από τη δημοτική αρχή, δεν υπάρχει ακόμα οριστική απόφαση για κατασκευή. Ωστόσο, η συζήτηση πρέπει να γίνει άμεσα, διότι το 2030 λήγουν οι υφιστάμενες συμβάσεις των δημόσιων συγκοινωνιών (λεωφορείων). Αυτό θεωρείται το ιδανικό χρονικό παράθυρο για να αποφασιστεί αν το τραμ θα ενταχθεί κεντρικά στον στρατηγικό σχεδιασμό των μεταφορών.

Κινητικότητα και στη Λεμεσό
Παράλληλα, το ενδιαφέρον για μέσα σταθερής τροχιάς έχει επεκταθεί. Ήδη, εξετάζονται σενάρια και προοπτικές για τη δημιουργία συστήματος τραμ και στη Λεμεσό, με το υπουργείο Μεταφορών να αξιολογεί τη συγκεκριμένη λύση ως «πολύ υποσχόμενη» για την αποσυμφόρηση της πόλης.

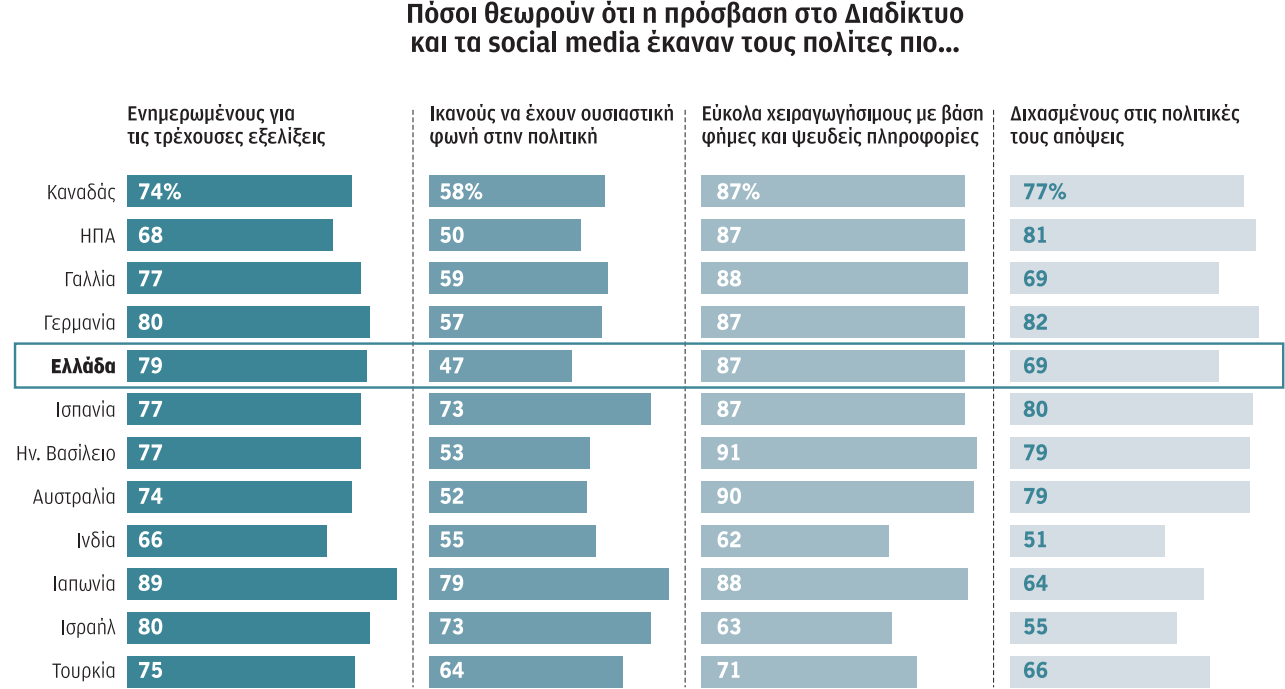
Αυξάνεται ο σκεπτικισμός για τα social media

Ολο και περισσότεροι πιστεύουν ότι βλάπτουν τη δημοκρατία και χειραγωγούν τους πολίτες, σύμφωνα με έρευνα σε 37 χώρες

Πώς αξιολογούν οι πολίτες τα social media; Θεωρούν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λειτουργούν ως εργαλείο ενδυνάμωσης των δημοκρατιών ή μήπως, στον αντίποδα, ως εστία παραπληροφόρησης, δικασμού και τοξικότητας; Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποίησε το αμερικανικό Ερευνητικό Κέντρο Pew σε δείγμα 51.169 πολιτών σε συνολικά 37 χώρες, της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, το πρώτο εξάμηνο του 2026, έχουν αυξηθεί σημαντικά όσοι έχουν την άποψη ότι τα social media βλάπτουν τη δημοκρατία. Το εν λόγω ποσοστό, όσων δηλαδή αντιμετωπίζουν τα κοινωνικά δίκτυα ως «κακό πράγμα για τη δημοκρατία στη χώρα τους», είναι μάλιστα πλειοψηφικό σε μια σειρά από ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης όπως οι ΗΠΑ (64%), ο Καναδάς (55%), το Ηνωμένο Βασίλειο (56%), η Γερμανία (61%), η Γαλλία (65%), η Αυστραλία (52%) και η Ολλανδία (70%).

«Καθώς οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης έχουν γίνει σημαντικό μέρος του πληροφοριακού περιβάλλοντος σε όλο τον κόσμο, η άποψη ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης βλάπτουν τη δημοκρατία έχει καταστεί περισσότερο κοινή», σημειώνουν οι συντάκτες της έρευνας, σημειώνοντας ότι «το ποσοστό του κοινού που πιστεύει ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι κακό πράγμα για τη δημοκρατία αυξήθηκε σημαντικά μετά το 2022 ή το 2023».

Στην Ελλάδα, συγκεκριμένα, το κλίμα είναι περισσότερο «μοιρασμένο», με τις θετικές γνώμες για τον ρόλο των social media σε σχέση με τη δημοκρατία να αγγίζουν το 53% και να υπερσχύουν των αρνητικών, οι οποίες όμως

Πιο αρνητικοί οι μεγαλύτερης ηλικίας σε ανεπτυγμένες κοινωνίες της Δύσης, σε αντίθεση με τους νέους και όσους διαμένουν σε κράτη του αναπτυσσόμενου Νότου.

δεν είναι λίγες (43%). Από την άλλη πλευρά, σε μεγάλο μέρος του αναπτυσσόμενου παγκόσμιου Νότου η εικόνα είναι πολύ διαφορετική, με τις θετικές γνώμες να ξεπερνούν κατά πολύ τις αρνητικές. Ενδεικτικά, στη Νιγηρία, για παράδειγμα, την πληθυσμιακά μεγαλύτερη χώρα της Αφρικής, το 80% αξιολογεί τα social media

ως θετικά για τη δημοκρατία στη χώρα. Στην Ταϊλάνδη το αντίστοιχο ποσοστό αγγίζει το 77%, όπως και στη Σιγκαπούρη, ενώ στο Μεξικό ανέρχεται σε 69%.

«Σε γενικές γραμμές, οι πολίτες στις πλουσιότερες χώρες, όπως είναι οι ΗΠΑ, είναι πιο πιθανό να πιστεύουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης βλάπτουν τη δημοκρατία. Εξαιρεση σε αυτή την περίπτωση φαίνεται να αποτελούν το Ισραήλ και η Σιγκαπούρη. Σε χώρες με χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, από την άλλη πλευρά, οι άνθρωποι τείνουν να είναι λιγότερο αρνητικοί για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης», αναφέρουν χαρακτηριστικά οι αναλυτές του Pew Research Center.

Διαφορές παρατηρούνται, ωστόσο, όχι μόνο μεταξύ διαφο-

ρετικών χωρών, αλλά και μεταξύ διαφορετικών ηλικιακών ομάδων μέσα στην ίδια χώρα. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, επί παραδείγματι, το 60% των ατόμων ηλικίας 18 έως 34 ετών θεωρεί ότι η επιρροή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη δημοκρατία ήταν καλή, σε σύγκριση με μόλις το 31% των ατόμων ηλικίας 50 ετών και άνω. Στις ΗΠΑ, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 44% για τους κάτω των 35 ετών και 28% για τους άνω των 50. Σε γενικές γραμμές, πάντως, «οι νέοι ενήλικοι στις περισσότερες χώρες είναι ιδιαίτερα πιθανό να πιστεύουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν θετική επίδραση στη δημοκρατία».

Ενας μέσος όρος της τάξης του 60%, με βάση τα στοιχεία από τις συνολικά 37 χώρες που

συμμετείχαν στην έρευνα του Pew, λέει ότι «η πρόσβαση στο Διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ενίσχυσε την ικανότητα των ανθρώπων να έχουν ουσιαστική φωνή στην πολιτική», ενώ ένας μέσος όρος της τάξης του 77% παρουσιάζεται να πιστεύει ότι ακριβώς λόγω αυτής της πρόσβασης στα social media οι άνθρωποι είναι πλέον περισσότερο ενημερωμένοι. Την ίδια ώρα, ωστόσο, πολλοί από όσους αξιολογούν θετικά τα social media βλέπουν παράλληλα και μια σειρά από επιβλαβείς επιπτώσεις. Για παράδειγμα, το 79% των ερωτηθέντων (μέσος όρος με βάση τα στοιχεία από τις 37 χώρες) εκτιμά ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης κατέστησαν ευκολότερη

τη χειραγώγηση των πολιτών με ψευδείς πληροφορίες και το 68% ότι αυτά έχουν ενισχύσει τον πολιτικό διχασμό. Στην Ελλάδα, ειδικότερα, οι ερωτηθέντες παρουσιάζονται στην πλειονότητά τους να πιστεύουν τρία διαφορετικά πράγματα ταυτόχρονα, ένα θετικό και δύο αρνητικά. Συγκεκριμένα, θεωρούν ότι η πρόσβαση στο Διαδίκτυο και στα social media συνέβαλε ώστε οι άνθρωποι να είναι περισσότερο ενημερωμένοι σε σχέση με τις τρέχουσες εξελίξεις (79%). Παράλληλα, ωστόσο, θεωρούν ότι η ίδια πρόσβαση έκανε τους ανθρώπους πιο εύκολα χειραγωγήσιμους με ψευδείς πληροφορίες και φημολογίες (87%) και ότι ενίσχυσε τον πολιτικό διχασμό (69%).

Δημήτρης Κ. Μέλισσας & Χρίστης Θ. Λοττίδης

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Δημήτρης Κ. Μέλισσας - Χρίστης Θ. Λοττίδης

Θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού Δικαίου

Δημήτρης Κ. Μέλισσας - Χρίστης Θ. Λοττίδης

Θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού Δικαίου

Δημήτρης Κ. Μέλισσας - Χρίστης Θ. Λοττίδης

Θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού Δικαίου

Δημήτρης Κ. Μέλισσας - Χρίστης Θ. Λοττίδης

Θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού Δικαίου

Δημήτρης Κ. Μέλισσας - Χρίστης Θ. Λοττίδης

Θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού Δικαίου

Δημήτρης Κ. Μέλισσας - Χρίστης Θ. Λοττίδης

Θεμελιώδη ζητήματα του Κυπριακού Δικαίου

Αθήνα

• Ιπποκράτους 23 | Τ.Κ. 10679

• Κ. Λουκάρεως 29 και Μομφεράτου 154 | Τ.Κ. 11475

Θεσσαλονίκη

• Φράγκων 1 | Τ.Κ. 54626

• Εθ. Αμύντς 42 | Τ.Κ. 54621

Λευκωσία

• Νικολάου Σαριπόπου 2 Γωνία & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ

A Θ Η Ν Α - Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Ν Ι Κ Η

€22

www.sakkoulas.gr

Ο χορός των προδομένων

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Έχουμε πλέον καθεί. Ποιος πρόδωσε ποιον, ποιος στήριξε ποιον, ποιος υποσχέθηκε τι, ποιος δεν τήρησε τον λόγο του, ποιος χρώστά και ποιος περιμένει να εισπράξει. Δείπνα σε ψαροταβέρνες, δεσμεύσεις με συνοδεία ψαρομεζέδων, παλιές πικρίες που ανασύρονται ως πολιτικά επιχειρήματα, ανακοινώσεις, ανταπαντήσεις και ένας ατελείωτος χορός προδομένων και αποφασισμένων να πάρουν, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, το αίμα τους πίσω. Και όλα αυτά, βεβαίως, για «την ενότητα της παράταξης και το καλό του τόπου». Έλεος (!). Στις 7 Ιουνίου γράφαμε από αυτήν εδώ τη στήλη, σχολιάζοντας την εκλογική πρωτιά του ΔΗΣΥ, ότι το πραγματικό ερώτημα δεν ήταν αν ο ΔΗΣΥ άντεξε, αλλά γιατί άντεξε. Και ότι θα ήταν επικίνδυνο για την ηγεσία του να ερμηνεύσει το αποτέλεσμα ως αυτάρεσκη επιβεβαίωση αντί ως πίστωση χρόνου. Ως μια ευκαιρία, δηλαδή, να αποδείξει ότι άκουσε την απαίτηση για σοβαρότητα, επανεκκίνηση και αλλαγή πορείας. Δεν πέρασαν τέσσερις μήνες και η απάντηση βρίσκεται μπροστά μας. Διότι ένας πολιτικός που αντιλαμβάνεται ότι ο ψηφοφόρος του έδωσε πίστωση χρόνου δεν συμπεριφέρεται σαν να του έδωσε λευκή επιταγή.

Δεν επιστρέφει στους προσωπικούς λογαριασμούς, στις πικρίες και στις εμμονές του. Και κυρίως δεν θεωρεί ότι ο ψηφοφόρος ενδιαφέρεται να μάθει ποιος έφαγε με ποιον, τι υποσχέθηκε πάνω από ένα τραπέζι και ποιος αισθάνεται προδομένος, επειδή δεν εξαργυρώθηκε μια παλιά πολιτική στήριξη. Εκπέμποντας, μάλιστα θρασύτατα, την εικόνα ότι η πολιτική δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια δοσοληψία. «Εγώ σε στήριξα». «Εσύ μου υποσχέθηκες». «Εκείνος με πρόδωσε». «Αυτή ξέχασε ποιος τη βοήθησε». «Εγώ δικαιούμαι». «Εγώ προηγούμαι». Πολλά «εγώ» για έναν τόσο μικρό τόπο. Και η αλήθεια είναι πως από την αποχώρηση Χριστοδουλίδη μέχρι τη σημερινή σύγκρουση Αβέρωφ-Αννίτας, εκείνο που επανέρχεται δεν είναι κάποια μεγάλη σύγκρουση ιδεών. Είναι η σύγκρουση των «εγώ». Πληγωμένοι εγωισμοί, ανεκπλήρωτες φιλοδοξίες, παλιές οφειλές και η μόνιμη πεποίθηση κάποιων ότι χωρίς τους ίδιους ο τόπος κινδυνεύει να καθεί. Αν, λοιπόν, ο Αβέρωφ Νεοφύτου επέλεξε να κάνει την πικρία του παντιέρα και να επιστρέψει κρατώντας τη σημαία του προδομένου, αυτό είναι δική του επιλογή. Η σημερινή ηγεσία, όμως, είχε άλλη υποχρέωση. Να μη συρθεί πίσω του.

Να μην απαντήσει στην πρόκληση με πανικό. Να επιβάλει θεσμικά τη σοβαρότητα που η ίδια υποσχέθηκε ότι θα επαναφέρει στον ΔΗΣΥ. Αντί γι' αυτό, είδαμε την Αννίτα Δημητρίου να σπεύδει να δηλώσει το ενδιαφέρον της για το 2028, χωρίς να αφήνει χρονικό περιθώριο και χώρο στους άλλους ενδιαφερόμενους υποψήφιους να μετέχουν ισότιμα σ' αυτή την αναμέτρηση. Και είδαμε επίσης ηγετικά στελέχη να επιστρατεύουν μέχρι και το παλιό σκιάχτρο της «επιστροφής του ΑΚΕΛ στην εξουσία». Σοβαρά τώρα; Δυστυχώς αυτό που αποκαλύπτει αυτές τις μέρες είναι ακόμη πιο δυσάρεστο από ό,τι ήδη φαίνεται. Ότι από το 2023 δεν λύθηκε σχεδόν τίποτε. Και τώρα που ο κ. Νεοφύτου, εκδικητικά ή όχι, τράβηξε με μια κίνηση την κουρτίνα, φάνηκε ολόκληρη η γύμνια της παράταξης.

Και με την κουρτίνα ορθάνοιχτη εκείνο που εισπράττει ο Συναγερμικός ψηφοφόρος, που πριν από λίγους μήνες αποφάσισε να τους δώσει ακόμη μία ευκαιρία, είναι ότι τον θεωρούν δεδομένο. Ότι μπορούν, με αλαζονική βεβαιότητα, να ξεδιπλώνουν πάνω στην πλάτη του τις φιλοδοξίες και τους λογαριασμούς τους και ύστερα να του τα παρουσιάζουν ως πολιτικές θέσεις και πράξεις ηγετικής ευθύνης. Μόνο που το 27,1% δεν παρέδωσε τον ψηφοφόρο στην ιδιοκτησία κανενός. Ούτε της νυν ηγεσίας, ούτε της πρώην. Δεν διέγραψε όσα προηγήθηκαν και, κυρίως, δεν έδωσε σε κανέναν το δικαίωμα να θεωρεί ότι μπορεί να ξανακυλήσει το κόμμα στις ίδιες εσωστρεφείς παθογένειες. Πίστωση χρόνου έδωσε ο ψηφοφόρος στον ΔΗΣΥ, δεν του χάρισε την αξιοπρέπεια και την κρίση του. Κι αυτή είναι μια διαφορά που, όσο τη λησμονούν, τόσο αποδεικνύουν ότι δεν κατάλαβαν τίποτε από το μήνυμα της κάλπης. Και ούτε πρόκειται.

elenixenou11@gmail.com

Εκατοντάδες άνθρωποι κατασκήνωσαν στην Puerta del Sol, απαιτώντας μέτρα για την αντιμετώπιση της στεγαστικής κρίσης, ενόψει της συζήτησης και της ψηφοφορίας για τα δύο διατάγματα για τη στέγηση.

Η Αννίτα τελεί υπό δοκιμασία

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Η Αννίτα Δημητρίου ανέλαβε την ηγεσία του Δημοκρατικού Συναγερμού στις δυσκολότερες ίσως συνθήκες της σύγχρονης ιστορίας του. Ένα κόμμα πττημένο, δικασμένο και βαθιά τραυματισμένο από τις προεδρικές εκλογές του 2023. Και, κυρίως, αντιμέτωπο με μια πρωτόγνωρη πολιτική πραγματικότητα: Πρόεδρος της Δημοκρατίας εξελέγη ένα πολιτικό τέκνο του ΔΗΣΥ, απέναντι όμως στον επίσημο υποψήφιο του κόμματος, αφήνοντας την παράτηξη που τον ανέδειξε στην αντιπολίτευση και ένα σημαντικό τμήμα της κοινωνικής της βάσης να βρίσκεται συναισθηματικά και πολιτικά κοντά του.

Δεν ήταν εύκολη αποστολή. Και θα ήταν άδικο να ισχυριστεί κανείς ότι η Αννίτα Δημητρίου απέτυχε εξ αρχής. Το αντίθετο. Για ένα σημαντικό διάστημα κατάφερε να κρατήσει τα κομμάτια μαζί. Να περιορίσει τις φυγόκεντρες δυνάμεις, να αποτρέψει τη διάσπαση, να διατηρήσει τον ΔΗΣΥ ως κεντρικό πρωταγωνιστή του πολιτικού συστήματος και να οικοδομήσει η ίδια ένα θεσμικό βάρος σαφώς μεγαλύτερο από εκείνο με το οποίο ανέλαβε.

Πριν από δύο μόλις εκδόσεις γράφαμε τα εξής: «Μπορεί στο διαμορφωθέν πολιτικό πεδίο να έχει να παρουσιάσει σημαντικά πλεονεκτήματα, ωστόσο εκείνο που δεν έχει κρίνεται πιο σημαντικό: περιθώρια λάθους». Σημειώνοντας πως «το επόμενο στοίχημα» είναι διαφορετικής τάξης μεγέθους. «Δεν είναι πλέον η επιβίωση του ΔΗΣΥ.

Είναι η επιστροφή του στην εξουσία. Και αυτή είναι μια εντελώς διαφορετική πολιτική άσκηση, η οποία ενδεχομένως να κρίνει την πολιτική της επιβίωση».

Σήμερα, η Αννίτα Δημητρίου βρίσκεται σε ένα κρίσιμο πολιτικό σταυροδρόμι. Στις αρχές του καλοκαιριού ζούσε στη μέση δύο διαδοχικών πανηγυρικών επιτυχιών. Η αρχή του φθινοπώρου τη βρίσκει υπό δοκιμασία. Στο σημείο που περιγράψαμε προηγουμένως. Μπροστά σε μια πολιτική θύελλα, προτού ακόμα βρεθεί αντιμέτωπη με την εντελώς διαφορετική πολιτική άσκηση του 2028. Η οποία, επαναλαμβάνω, «ενδεχομένως να κρίνει την πολιτική της επιβίωση».

Η υπόθεση της ψαροταβέρνας, οι δημόσιες καταγγελίες του Αβέρωφ Νεοφύτου, οι προσωπικές αιχμές, οι διαφεύσεις και η εικόνα ενός κόμματος που συζητάει ποιος υποσχέθηκε τι σε ποιον δεν είναι το πραγματικό πρόβλημα. Είναι το σύμπτωμα. Το πρόβλημα βρίσκεται βαθύτερα. Οι πληγές του 2023 δεν επουλώθηκαν ποτέ πραγματικά. Κρυσφύθηκαν κάτω από το χαλί. Δεν έγινε η μεγάλη πολιτική συζήτηση για το τι συνέβη, γιατί συνέβη και κυρίως για το τι είναι σήμερα ο Δημοκρατικός Συναγερμός. Αυτό ακριβώς επιστρέφει τώρα με εκδικητικό τρόπο.

Ο Αβέρωφ Νεοφύτου έχει ασφαλώς τις δικές του βαρύτατες ευθύνες. Όταν η πολιτική μετατρέπεται σε αφήγηση προσωπικών δικαιώσεων, όταν επιστρατεύονται «προδοσίες», υποσχέσεις, χρωστούμενα και ιδιωτικές συναντήσεις για να εξηγηθούν δημόσιες πολιτικές αποφάσεις, η παράταξη κατεβαί-

νει ένα ακόμη σκαλοπάτι. Από την πολιτική περνά στην μικροπολιτική και από την πολιτική αντιπαράθεση στον προσωπικό λογαριασμό.

Αλλά αυτό δεν απαλλάσσει την Αννίτα. Αντιθέτως. Διότι ο Αβέρωφ μπορεί να δημιουργεί το πρόβλημα. Ενδεχομένως. Η Αννίτα όμως είναι η πρόεδρος που οφείλει να το λύσει. Και εδώ αρχίζουν τα δύσκολα ερωτήματα. Σκέφτεται πολιτικά η Αννίτα Δημητρίου; Διαβάζει πίσω από τα γεγονότα ή απλώς αντιδρά σε αυτά; Μπορεί να προβλέψει την επόμενη κίνηση ή εγκλωβίζεται στην προηγούμενη; Αντιλαμβάνεται πότε πρέπει να απαντήσει και πότε η απάντηση εξυπηρετεί εκείνον που προκαλεί; Μπορεί, πάνω απ' όλα, να επιβάλει πολιτική ατζέντα σε ένα κόμμα που κινδυνεύει να καταναλωθεί από τις προσωπικές ατζέντες των πρωταγωνιστών του;

Αυτά δεν είναι επικοινωνιακά ερωτήματα. Είναι ερωτήματα ηγεσίας. Και αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη σημασία επειδή η Αννίτα Δημητρίου επισημοποίησε με δόλωσή της ότι βλέπει τον εαυτό της ως διεκδικήτρια της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Από τη στιγμή που θέτει τον πήχη εκεί, δεν μπορεί να ζητεί να αξιολογείται μόνο ως πρόεδρος του ΔΗΣΥ. Όποιος φιλοδοξεί να κυβερνήσει μια χώρα εξετάζεται πολύ νωρίτερα για την πολιτική του κρίση, την ψυχραιμία, την ικανότητα σύνθεσης, τη διαχείριση δύσκολων ανθρωπών και ακόμη δυσκολότερων καταστάσεων. Εξετάζεται για το αν μπορεί να επιβληθεί χωρίς να δικάσει και να ενώσει χωρίς να εμφανίζεται αδύναμος.

Η Αννίτα διαθέτει σήμερα κάτι που δεν διέθετε όταν ανέλαβε: θεσμικό κεφάλαιο. Είναι πρόεδρος της Βουλής, πρόεδρος του μεγαλύτερου κόμματος και πολιτικό πρόσωπο με σημαντική δημόσια παρουσία. Αυτό το κεφάλαιο, όμως, δεν αποτελεί μόνο πλεονέκτημα. Δημιουργεί και υποχρέωση. Δεν αρκεί πλέον να ισορροπεί ανάμεσα στον Αβέρωφ, τον Αναστασιάδη, τον Χριστοδουλίδη, τις εσωκομματικές τάσεις και τις προσωπικές φιλοδοξίες. Η ισορροπία μπορεί να ήταν αναγκαία για να επιβιώσει ο ΔΗΣΥ μετά το 2023. Δεν μπορεί να αποτελεί μόνιμη πολιτική στρατηγική. Κάποια στιγμή ο ηγέτης οφείλει να αποφασίζει προς τα πού οδηγεί το κόμμα του και να αναλαμβάνει το κόστος.

Αυτή η στιγμή φαίνεται πως έφθασε. Η Αννίτα Δημητρίου δεν χρειάζεται να κερδίσει τον Αβέρωφ Νεοφύτου σε έναν ακόμη γύρο δημόσιας αντιπαράθεσης. Χρειάζεται να αποδείξει ότι υπάρχει πολιτική ηγεσία στον Δημοκρατικό Συναγερμό. Ότι η παράταξη είναι μεγαλύτερη από τις φιλοδοξίες, τις πικρίες και τα χρωστούμενα όλων τους. Ότι η ίδια δεν άγεται και φέρεται. Δεν είναι άβουλο, αμήλπτο ον, που μιλούν άλλοι εκ μέρους της. Ότι μπορεί να συγκεντρώσει δίπλα της τα στελέχη, να τα εμπιστευθεί, να τα ενεργοποιήσει. Γιατί τελικά ο Αβέρωφ είναι το τεστ. Ο ΔΗΣΥ είναι το διακύβευμα. Αλλά αυτή που εξετάζεται σήμερα είναι η Αννίτα. Και αυτή θα πληρώσει τον λογαριασμό. Και αυτόν της ψαροταβέρνας ενδεχομένως...

photiouth@kathimerini.com.cy

Ο τελευταίος ας κλείσει την πόρτα

Του **ΠΑΝΑΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Όταν η «Κ» επεσήμανε ότι ο Δημοκρατικός Συναγερμός είναι «τριχασμένος» υπό την έννοια μιας τριχοτομμένης—στην καλύτερη περίπτωση—πολιτικής

οντότητας, κάποιοι εξακολουθούσαν να θεωρούν ότι η ηγεσία θα βρει λύσεις και ότι το πάλαι ποτέ κόμμα του Γλαύκου Κληρίδη θα πορευθεί ενωμένο στην κάλπη των προεδρικών εκλογών του 2028. Και με αυτή την άνεση, ο Γιάννης Καρούσος, με το πολιτικό εκτόπισμα που δεν διαθέτει, καλούσε όσους Συναγερμικούς στηρίζουν Χριστοδουλίδη να φύγουν άμεσα, παρά τον κίνδυνο η ηγεσία να βρεθεί μόνη, αγκαλιά με τους τοίχους της Πινδάρου.

Τα προβλήματα είναι πολλά. Ηγεσία υπάρχει μόνο κατ' ευρημισμό, η Αννίτα Δημητρίου δεν γεμίζει ούτε την καρέκλα του κόμματος, ούτε βεβαίως την καρέκλα της Προεδρίας της Βουλής και φρονώ ότι η ευγενής της φιλοδοξία να ηγηθεί του κράτους συγκεντρώνει τα ίδια ελλipή χαρακτηριστικά. Είναι μεν λαο-

φιλής, αυτό είναι αναμφισβήτητο, αλλά ο πολιτικός της λόγος είναι τόσο ρηχός όσο και τα νερά της παραλίας Lady's mile, καθώς εξακολουθεί να αγνοεί κεφαλαιώδεις πτυχές του Κυπριακού και της οικονομίας του τόπου, τον οποίο φιλοδοξεί να κυβερνήσει.

Από την άλλη, ο Αβέρωφ Νεοφύτου, είτε κάποιος συμφωνεί είτε διαφωνεί με τις απόψεις του, είναι άριστος γνώστης του Κυπριακού και των ζητημάτων που αφορούν στην οικονομία του τόπου. Αυτό όμως είναι το μοναδικό του ατού. Διότι όχι μόνο δεν αποτελεί μια πολυσυλλεκτική επιλογή, δεδομένων των αντιπαθειών που συγκεντρώνει, αλλά έχω την εντύπωση ότι υπό τις περιστάσεις δεν θα μπορέσει ούτε καν να συσπειρώσει τον κόσμο του Δημοκρατικού Συναγερμού, γύρω από την υποψηφιότητά του. Άλλωστε, δεν τα κατάφερε ως πρόεδρος του κόμματος το 2023, ως στρατηγός, και άρα εύλογα κάποιος μπορεί να διερωτηθεί, με ποια φόντα θα ανατρέψει το 2028 την αρνητική εικό-

να που κουβαλά, ως ένας πλέον απλός στρατιώτης με πολύ λιγότερο έρεισμα από αυτό που είχε όταν βρισκόταν στο πηδάλιο της Πινδάρου; Αυτό όμως που επίσης ξενίζει είναι πως μια τέτοια αλεπού της πολιτικής μπορεί να θεωρεί ότι είχε εξασφαλίσει, σε μια ψαροταβέρνα, πολιτική συμφωνία διαμοιρασμού της εξουσίας, ώστε η Αννίτα Δημητρίου να περιοριστεί στην Προεδρία της Βουλής και ο ίδιος να ανηφορίσει τον λόφο του Προεδρικού.

Σε κάθε περίπτωση, οι Συναγερμικοί εισπράττουν ήδη τα μηνύματα του δικασμού που εξέπεμψε η γελοιωδέστατη πολιτική της ψαροταβέρνας, με εμφανή τον κίνδυνο να τα απορροφήσουν. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το μέλλον της παράταξης του Γλαύκου Κληρίδη, που τείνει να ξεκληριστεί εξαιτίας των προσωπωπαγών αδέξιων χειρισμών των δύο επικεφαλής της νυν και της πρώην ηγεσίας, δημιουργώντας συνθήκες μόνιμων απωλειών, που κατευθύνονται όχι μόνο στο πρόσωπο του Νίκου Χριστοδουλίδη

αλλά και προς το ΕΛΑΜ, το οποίο είναι έτοιμο να καταπεί κάθε μία από τις πολλές ευκαιρίες που του προσφέρονται.

Δυστυχώς λοιπόν για τον ΔΗΣΥ, με βάση τα υφιστάμενα δεδομένα, ούτε η Αννίτα Δημητρίου αλλά ούτε ο Αβέρωφ Νεοφύτου δείχνουν να είναι σε θέση να αναστρέψουν την αρνητική εικόνα που οι ίδιοι δημιούργησαν. Πόσο μάλλον αν επιλέξουν να συνυπάρχουν ως αντιπαλοί στο ψηφοδέλτιο των προεδρικών εκλογών, το 2028.

Εξίσου δυστυχώς, ο Τάσος Μπιστόπουλος έφυγε πολύ νωρίς και μαζί του κάθηκαν το ήθος, η οξυδέρκεια, οι γνώσεις και η εκτίμηση του κόσμου. Χαρακτηριστικά που όλα μαζί συγκεντρώνονταν σε ένα πρόσωπο και θα ήταν υπερπολύτιμα για κάθε σημερινό υποψήφιο, για την Προεδρία της Δημοκρατίας. Εάν πάντως ο Δημοκρατικός Συναγερμός θέλει να αποφύγει έστω και την υστάτη την τριχοτομηση και τον κίνδυνο πολιτικής εξαέρωσης, οι δύο πολιτικοί της ψαροταβέρνας, η κα Δημητρίου και ο κ. Νεοφύτου, θα

πρέπει να λειτουργήσουν με γνώμονα το συμφέρον της παράταξης τους, βάζοντας κατά μέρος τις προσωπικές φιλοδοξίες.

Και να συμφωνήσουν στο πρόσωπο μιας νέας επιλογής, από αυτές που πιθανότατα υπάρχουν, δεν έχουν ακουστεί και συνεπώς δεν έχουν ακόμη «καεί», κάτω από τα φώτα της δημοσιότητας. Ώστε, η πληγή που άνοιξαν να κλείσει το συντομότερο δυνατόν και ο ΔΗΣΥ να πορευτεί με μια κοινή, συνενωτική επιλογή, που να συγκεντρώνει χαρακτηριστικά Μπιστόπουλου, στην προσπάθεια για επανάκτηση της εξουσίας.

Εάν βεβαίως αυτός είναι πραγματικό ο στόχος τους. Διαφορετικά, as εξουσιοδοτήσουν τον Γιάννη Καρούσο, να επαναλάβει και επισήμως την έκκλησή του στους Συναγερμικούς ψηφοφόρους που διαφωνούν με τις επιλογές του κόμματος, να πάνε στον Χριστοδουλίδη ή/και στο ΕΛΑΜ. Και ο τελευταίος ας κλείσει την πόρτα.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Μια επίσκεψη με παρόν και μέλλον

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Στις μέρες μας δεν είναι υπερβολή να πει κανείς ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική καθορίζεται μόνο από δύο ανθρώπους, τον Ντόναλντ Τραμπ και τον Μάρκο Ρούμπιο. Ακολουθώντας τα χνάρια του Κίσινγκερ, ο Ρούμπιο έχει μεταβληθεί σε «τσάρο», καθώς είναι ταυτόχρονα υπουργός Εξωτερικών και σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ελέγχει τους δύο βασικούς μηχανισμούς και, βέβαια, ξοδεύει πάρα πολύ χρόνο στον Λευκό Οίκο σε απόσταση αναπνοής από το Οβάλ Γραφείο.

Ο Ρούμπιο έρχεται στην Ελλάδα σε μια κρίσιμη στιγμή για την κυβέρνηση Τραμπ. Απέχουμε ένα μήνα από τις εξαιρετικά σημαντικές εκλογές για το Κογκρέσο και με δύο πολέμους σε πλήρη έξαρση χωρίς προφανή τελική έκβαση.

Ο Αμερικανός υπουργός είναι, όμως, και πολιτικός παίκτης. Μαζί με τον αντιπρόεδρο Βανς είναι οι δύο επικρατέστεροι προεδρικοί υποψήφιοι για το ρεμπουμπλικανικό χρίσμα. Δεν είναι λίγοι, βέβαια, εκείνοι που πιστεύουν ότι ο Ρούμπιο ενδέχεται να επιλέξει να μην διεκδικήσει το χρίσμα το 2028, αλλά το 2032. Θα είναι 61 ετών και θα έχει αφήσει τον Βανς να διαχειριστεί την αμέσως επόμενη μέρα της εποχής Τραμπ. Ο,τι και να γίνει, πάντως, θα είναι βασικός πρωταγωνιστής στην αμερικανική πολιτική σκηνή για πολλά χρόνια.

Ο Ρούμπιο γνωρίζει τα θέματα που αφορούν την Ελλάδα, διατηρεί πάρα πολύ στενές σχέσεις με το Ισραήλ και το λόμπι του στις ΗΠΑ και είναι αρκετά σκεπτικός ως προς τον ρόλο της Τουρκίας. Όπως και ο προκατόχος του στην

πρώτη θητεία Τραμπ, επιλέγει να επισκεφθεί την Αθήνα αλλά όχι την Αγκυρα, σπάζοντας ένα πολύ παλιό ταμπού της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής στην περιοχή μας. Τις επόμενες ημέρες θα φανεί τι σημαίνουν όλα αυτά στην πράξη. Η αλήθεια είναι πως την περίοδο Μπάιντεν ή Μπάιντενόπουλου, η ελληνική κυβέρνηση ένιωσε δικαιολογημένα απογοητευμένη. Η «επιστολή Μπλίνκεν» σε αντάλλαγμα για τη συμφωνία για τις αμερικανικές βάσεις αποδείχθηκε ανούσια, αν όχι απατηλή. Ο Ρούμπιο έχει δείξει ότι δεν περιορίζεται από τις παραδοσιακές δεσμεύσεις που

Ο πρωθυπουργός θα επιδώξει να υπάρχει ένα ανοικτό κανάλι επικοινωνίας με τον Αμερικανό υπουργό Εξωτερικών Μάρκο Ρούμπιο «για ό,τι χρειαστεί».

επιβάλλει η γραφειοκρατία και έχει συγχροστεί αρκετές φορές στο παρασκήνιο με τον Αμερικανό πρόεβη στην Αγκυρα, που εκπροσωπού το πιο ισχυρό φιλοτουρκικό λόμπι στο περιβάλλον Τραμπ. Ο πρωθυπουργός θα επιδώξει να υπάρχει ένα ανοικτό κανάλι επικοινωνίας μαζί του «για ό,τι χρειαστεί». Ταυτόχρονα θα προσπαθήσει να πάρει το αμερικανικό Ο.Κ. για πυρομαχικά και συστήματα των F-35 που θα εξασφαλίσουν στην Ελλάδα ένα «ποιοτικό προβάδισμα» έναντι της Τουρκίας, κάτι που υποσχέθηκε αλλά δεν τήρησε η κυβέρνηση Μπάιντεν.

Το προϊόν «Αθήνα»

Του **ΝΙΚΟΥ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Ανεβαίνοντας την ωραία οδό Ηρακλειδών του Θησείου, έχοντας αφήσει πίσω το ομώνυμο με την οδό Μουσείο, η Ακρόπολη αποκαλυπτόταν σταδιακά και γέμιζε το οπτικό πεδίο. Οι πρόσφατες βροχές είχαν ξεπλύνει την ατμόσφαιρα και τα δέντρα έλαμπαν στον ήλιο με αποχρώσεις του πράσινου που γεννούσαν μεγάλη απόλαυση στις αισθήσεις. Σκεφτόμουν, όπως και οι συνοδοιπόροι μου, πόσο τυχεροί ήμασταν ως κοινωνοί αυτής της εμπειρίας. Πλήθος οι τουρίστες ολόγυρα, σε ζαχαροπλαστεία και εστιατόρια. Στην Αποστόλου Παύλου συνωστισμός, περιπατητές, δρομείς, πλανόδιοι και κράχτες των καφέ που έχουν καταλάβει ακριβώς το «μπαλκόνι» προς την Ακρόπολη. Οι τεράστιες ομπρέλες, όχι της καλύτερης ποιότητας και αισθητικής, γεννούν αυτήν ακριβώς την ατμόσφαιρα που δεν έχει ανάγκη η Αθήνα σε εκείνο το σημείο. Μια αίσθηση φτηνού τουρισμού, ενισχυμένη από εικονογραφημένους καταλόγους φαγητών σε κοινή θέα.

Καθώς προορισμός μας ήταν η ανάβαση προς το Αστεροσκοπείο και την Αγία Μαρίνα, ολοκληρώνοντας μια κυκλική διαδρομή στην ιστορική συνοικία του Θησείου, αναπόφευκτες ήταν οι σκέψεις για την ευτέλεια που παρουσιάζει ως τουριστικό προϊόν η Αποστόλου Παύλου. Δεν θα είχε πολλά να πει κανείς αν η εικόνα αυτή ήταν σε άλλο σημείο της πόλης. Στο σημείο όμως που βρισκόμασταν, όσα υπήρχαν ολόγυρα έρχονταν σε αντίθεση με τη διάχυτη εντύπωση ενός προσκυνήματος σε ένα τοπίο που συμπυκνώνει το μεγαλείο του ανθρώπου. Παρομοιάς, η κατεστραμμένη από γκράφιτι επιγραφή που οδηγεί στο Αστεροσκοπείο, οι κάδοι απορριμμάτων μπροστά ακριβώς από τα λαξευτά ιερά στους βράχους, το εγκαταλελειμμένο βενζινάδικο δίπλα στο σινεμά «Θησεϊόν», δύο

ερειπωμένα σπίτια ακριβώς πάνω στην Αποστόλου Παύλου κοντά σε κτίρια πρόσφατης τουρκο-μπαρόκ δήθεν ανάπλασης, συνέθεταν ένα σκηνικό που, αν ήμασταν ειλικρινείς με τον εαυτό μας, θα χαρακτηρίζαμε τριτοκοσμικό. Αν αποφεύγαμε παρωχημένες πολιτισμικές ιεραρχίες, θα συμφωνούσαμε πως το περιβάλλον που έφτιαξαν οι σύγχρονοι Έλληνες πόρρω απέχει από αυτό που θα ήταν στοιχειωδώς αντάξιο σε ένα τοπίο σαν αυτό που κληρονομήσαμε.

Στην Αθήνα της νέας τουριστικής αναγέννησης, εντυπωσιάζει ότι δεν υπάρχει μια κοινώς αποδεκτή συμφωνία για την προστασία του προσφερόμενου από την πόλη προϊόντος. Η Αθήνα πρέπει να προσπαθεί με πρόγραμμα και πρωτόκολλα περιβάλλοντος για

Το περιβάλλον που έφτιαξαν οι σύγχρονοι Έλληνες πόρρω απέχει από αυτό που θα ήταν στοιχειωδώς αντάξιο σε ένα τοπίο σαν αυτό που κληρονομήσαμε.

να κρατήσει ψηλά την ποιότητα. Ο περίπατος από το Μοναστηράκι προς την Αρχαία Αγορά και μετά από την Αποστόλου Παύλου προς του Φιλοπάππου και από τη Διονυσίου Αρεοπαγίτου στο Ηρώδειο, στην Ακρόπολη και στο Μουσείο είναι ό,τι καλύτερο έχει να προσφέρει η πόλη σε επισκέπτες και κατοίκους. Αυτή η διαστρωμάτωση της Ιστορίας, σε συνδυασμό με τη σύγχρονη ζωή, είναι η περιουσία μας. Και είναι αυτό που κάνει τόσο ελκυστική την Αθήνα στο παγκόσμιο κοινό.

Χρειάζεται μεγαλύτερη προσπάθεια, σε όλα τα επίπεδα... Είναι δύσκολο να χτίζεις και εύκολο να καταστρέφεις.

Οταν το απάνθρωπο συναντά το παράλογο

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Παράλογο. Η πολιτεία του Τενεσί τώρα είναι υποχρεωμένη να αναλάβει τα έξοδα θεραπείας της καταδικασμένης σε θάνατο Κρίστα Πάικ. Η θανατηφόρος ένεση που χρησιμοποιήθηκε για την εκτέλεσή της δεν λειτούργησε, αν και η προσπάθεια έγινε δύο φορές, και έτσι η κατάδικος μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο όπου θεραπεύεται με έξοδα της πολιτείας. Ακόμη πιο παράλογο. Σκέφτομαι ότι, αν ζήσει, θα μπορούσαν οι δικηγόροι της να κάνουν αγωγή στην πολιτεία διότι προκάλεσε ανήκεστο βλάβη στην υγεία της. Ωραία ιδέα για ταινία. Η χορήγηση του «πεντο-μαρμπιτάλ» –υποθέτω ότι έτσι μεταγράφεται στα ελληνικά–, του βαρβιτουρικού που χρησιμοποιείται για τις εκτελέσεις στην πολιτεία του Τενεσί είναι ιατρική πράξη. Και απ’ ό,τι ξέρουμε όλοι, στην Αμερική οι κανόνες αυτοί τηρούνται μέχρι κεραίας. Ωστόσο, τη θανατηφόρο ένεση δεν τη χορηγεί γιατρός, για λόγους δεοντολογίας. Ο όρκος του Ιπποκράτη ορίζει ότι ο ιατρός δεν κάνει καμία πράξη η οποία οδηγεί τον ασθενή στον θάνατο. Ποιος κάνει τη θανατηφόρο ένεση; Υποθέτω ότι και οι νοσηλευτές δεσμεύονται από την ίδια δεοντολογία. Κάποιος σωφρονιστικός υπάλληλος, ο οποίος έχει εκπαιδευθεί ειδικά γι’ αυτόν τον σκοπό; Ένας σύγχρονος δήμιος; Είναι όμως νόμιμο αυτός να εκτελεί μια ιατρική πράξη;

Η χορήγηση του θανατηφόρου βαρβιτουρικού έχει αντικαταστήσει τους παλαιούς παραδοσιακούς τρόπους εκτελέσεως, διότι θεωρείται ανώδυνη. Είναι όπως το κώνειο στην αρχαιότητα. Η Κρίστα Πάικ λέγεται ότι μετά την πρώτη ένεση ροχάλιζε επί σαραντα λεπτά. Πάντα με εντυπωσίαζε η φροντίδα των εκτελεστών να μην προκαλέσουν πόνο στον θανατοποιήτη. Ο Ερρίκος Η΄ κάλεσε τον καλύτερο δήμιο της εποχής από τη Γαλλία ώστε να εκτελέσει της Άννας Μπολάντα να είναι ακαριαία. Η φρικαλέα γκιλοτίνα υποτίθεται ότι εφευρέθηκε ώστε να κόβονται τα κεφάλια αμέσως, χωρίς να βασανίζονται οι κατάδικοι. Μεγάλη πρόοδος του ανθρωπισμού σε σχέση με τον Μεσαίωνα, που έκαιγε τις μάγισσες ζωντανές στην πυρά.

Απάνθρωπο παρ’ όλ’ αυτά. Η Κρίστα Πάικ ήταν δεκαεννέα ετών όταν καταδικάστηκε σε θάνατο επειδή σκότωσε μια φίλη της με άγριο τρόπο για ερωτικές διαφορές. Τώρα είναι πενήντα. Επί τριάντα χρόνια κοιμόταν κάθε βράδυ περιμένοντας ότι ενδεχομένως, όταν ξυπνούσε, θα της ανακοίνωναν ότι την ημέρα εκείνη θα της χορηγούσαν τη θανατηφόρο ένεση. Τι πιο απάνθρωπο βασανιστήριο απ’ την αναμονή;

Δεν θα επιχειρηματολογήσω κατά της θανατικής ποινής. Το έχουν κάνει άλλοι πολύ πιο άξιοι όπως ο Βίκτωρ Ουγκώ ή ο Ντοστογιέφσκι, που υπέστη την αγριότη-

τα της εικονικής εκτέλεσης. Έχω πάντα στον νου μου τον Καμύ και την υπόθεση του Μπραζιζιάκ. Αυτός, ποιητής και λάτρης των ελληνικών γραμμάτων, καταδικάστηκε σε θάνατο μετά την απελευθέρωση επειδή συνεργάστηκε με τους Γερμανούς. Εκατό συγγραφείς ζήτησαν από τον Ντε Γκωλ να του δώσει χάρη. Ανάμεσά τους ήταν και ο Καμύ, ο οποίος σημειώνει στο ημερολόγιο ότι δεν είχε καμία εκτίμηση για τον Μπραζιζιάκ, ότι ξέρεi πως αυτός δεν θα έκανε τίποτε για να τον βοηθήσει εάν ήταν στη θέση του, αλλά υπογράφει την αίτηση χάριτος διότι είναι εναντίον της θανατικής ποινής. Αυτά γίνονται το 1945, ο Καμύ όπως και φίλοι του έχουν κινδυνεύσει να σκοτωθούν από τους Γερμανούς, όμως επικρατεί η ηθική επιταγή. Το κράτος δεν έχει δικαίωμα ζωής και θανάτου στους πολίτες του, διότι δεν έχει δικαίωμα να πράττει το αναπόφευκτο. Αυτό το δικαίωμα το έχει ο Θεός ή η φύση. Ή τα απολυταρχικά καθεστώτα, που ταυτίζονται με τον Θεό και τη φύση.

Η κατάργηση της θανατικής ποινής είναι μία από τις μεγαλύτερες κατακτήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και δεν είναι τυχαίο ότι όσες φωνές, ευτυχώς λίγες, ακούγονται υπέρ της επαναφοράς της σε περιπτώσεις ειδικών εγκλημάτων προέρχονται από όσους αμφισβητούν την ύπαρξη της Ένωσης. Ας σκεφθούν μόνον όλοι αυτοί πως η θανατική ποι-

νή δεν εμπόδιζε κανέναν δολοφόνο να δολοφονήσει. Το μόνο που επιτυγχάνει είναι να αναδείξει τον κρατικό αυταρχισμό στην πιο ακραία μορφή του. Και δεν είναι δυνατόν να σκέφτεσαι ότι ισχύει σε ορισμένες πολιτείες της Αμερικής όπως ισχύει στον Ιράν ή στην Κίνα. Ιδού ένας ακόμη λόγος για να υπερασπιστούμε τη νωθρή και αμήχανη Ευρώπη με τους αργόσυρτους ρυθμούς της.

Η αλήθεια είναι ότι, ενώ γίνεται μεγάλη κουβέντα για την οπλοκατοχή στις ΗΠΑ, ελάχιστοι μιλούν για την κατάργηση της θανατικής ποινής. Ο Πολ Οστερ απέδωσε την παράδοση της οπλοκατοχής στον πόλεμο της Ανεξαρτησίας και στην ανάγκη αυτοάμυνας σε ένα αχανές κράτος όπου η κεντρική διοίκηση δεν μπορούσε να επιβάλει τους νόμους οι οποίοι πολλές φορές έρχονταν σε αντίθεση με τα κατά τόπους ήθη. Η διατήρηση της θανατικής ποινής όμως στην πιο φιλελεύθερη –έως σήμερα τουλάχιστον– δημοκρατία του πλανήτη; Οφείλεται στο «μάκαιραν έδωσες» της Βίβλου, στους ευαγγελικούς που αγνοούν την Καινή Διαθήκη; Αυθαίρετη υπόθεση κάνω, όμως πολύ θα ήθελα να διαβάσω κάτι που να εξηγήει τη διατήρηση του βάρβαρου αυτού τρόπου τιμωρίας σε ορισμένες πολιτείες. Ο οποίος, αν μη τι άλλο, δεν έχει να κάνει με τον σωφρονισμό.

ΣΚΙΤΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΙΣ. imakris@kathimerini. gr

Η αιζέντα της ακρίβειας αλλάζει τα πολιτικά δεδομένα

Του **ΜΑΝΟΥ ΜΑΤΣΕΓΓΑΝΗ**

Η πρωτιά του αριστερού κόμματος «die Linke» στις τοπικές εκλογές του Βερολίνου, με πάνω από 25% των ψήφων, έκανε εντύπωση στους απρόσεκτους αναγνώστες των διεθνών ειδήσεων, λόγω της τουρκικής καταγωγής της Ελίφ Εράλπ, επικεφαλής του συνδυασμού, και στους πιο προσεκτικούς λόγω της σχεδόν εμμονικής έμφασης της προεκλογικής εκστρατείας του κόμματος στο πρόβλημα της ακρίβειας, και ειδικά των απλίστατων ενοίκιων.

Αντιπαρέρχομαι τα εύκολα σλόγκαν («First we take Manhattan» κτλ.) για να σημειώσω ότι και ο Ζοράν Μαμντάνι κέρδισε πέρυσι τον δήμο της Νέας Υόρκης υποσχόμενος όχι τη σωστή χρήση των ανωνυμιών που περιγράφουν την Α ή Β ταυτοτική ομάδα, ούτε τον αποκλεισμό από τη διδακτέα ύλη της κλασικής λογοτεχνίας μιν τυχόν και προσβληθεί κάποια άλλη ταυτοτική ομάδα, ούτε καν μια στάση ευμενούς αδιαφορίας για την αύξηση της εγκληματικότητας (όπως έκαναν οι ομόλογοι του Δημοκρατικού δήμαρχο στο Λος Άντζελες ή στο Σαν Φρανσίσκο), αλλά κάτι που αφορά τους πάντες: την αντιμετώπιση της ακρί-

βειας – στην κατοικία, στην κατανάλωση, στις συγκοινωνίες.

Η εγκατάλειψη του στείρου ναρκισσισμού της πολιτικής ορθότητας του καναπέ και η στροφή προς τα πραγματικά προβλήματα της μεγάλης μάζας των ανθρώπων ικανοποιεί κάθε πολιτή, σε οποιοδήποτε σημείο του πολιτικού φάσματος (εκτός των άκρων) και αν τοποθετείται, σε οποιαδήποτε χώρα του κόσμου.

Ειδικά στον χώρο της Αριστεράς, αντί να γιορτάζουν τον Γράμμο και να κολλάνε αφίσες του Τσε, θα ήταν προτιμότερο να εμπνέονται από τις ένδοξες σελίδες που έγραψαν οι «σοσιαλιστές των υπονόμων» στο Μίλγουοκι (1910-1939), οι σοσιαλδημοκράτες της «Κόκκινης Βιέννης» (1919-1934) και οι κομμουνιστές της Μπολόνιας και του Ρέτζιο Εμίλια (από το 1946 έως σήμερα). Όλοι αυτοί άφησαν κατά μέρος τις ρητορίες και βάλθηκαν να αντιμετωπίσουν τα καθημερινά προβλήματα των δημοτών, από το αποχετευτικό έως τους βεφρονηπιακούς σταθμούς, κυβερνώντας υποδειγματικά, κάνοντας τις πόλεις τους στολίδια και κερδίζοντας επί δεκαετίες τη μια εκλογική αναμέτρηση μετά την άλλη.

Η στροφή στην ακρίβεια δεν περιορίζεται στον χώρο της Αριστεράς. Η Τζόρτζια Μελόνι σπαταλά πολύτιμο δημοσιονομικό χώρο σε ορίζοντες επιδοτήσεις της βενζίνης, προς τέρψιν όσων οδηγούν θηριώδη SUV, σε μια μάταιη προσπάθεια συγκράτησης του κόστους της ενέργειας. Η Μαρίν Λεπέν τάζει στο πόπολο φτηνό ρωσικό αέριο (και διακοπή της γαλλικής βοήθειας, στρατιωτικής και ανθρωπιστικής, στην Ουκρανία). Αμφότεροι καταφέρνεται εναντίον της Ε.Ε. που δεν τους αφήνει να αυξάνουν ατιμωρητί το δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας τους πάνω από το όριο του 3% (ξεχνώντας πολύ βολικά ότι, όταν δεν υπήρχε ακόμη ευρώ, κάθε αύξηση του ελλείμματος οδηγούσε σε άμεση υποτίμηση του εθνικού νομίσματος στις αγορές).

Η νέα αιζέντα της ακρίβειας αποδίδει επειδή αγγίζει μια ευαίσθητη χορδή σε μεγάλα τμήματα της κοινής γνώμης. Οχι μόνο επειδή «ο πληθωρισμός διαβρώνει την αγοραστική δύναμη των μισθών». Αλλά επειδή και στη δική μας χώρα, εκτός από το ένα τρίτο της κοινωνίας που «δεν την παλεύει με τίποτε», άλλο ένα τρίτο, εκείνο που ακόμη «την παλεύ-

ει», βλέπει όσα πριν από μόλις μια γενιά ήταν για τους περισσότερους προσιτά (σπίτι, αυτοκίνητο, διακοπές) να γίνονται σήμερα όλο και πιο απλυσίαστα.

Αυτή η αίσθηση του απλυσίαστου –μαζί με τη σχετική απαξίωση όσων κάποτε ονομάζονταν «κοινωνικός μισθός»: δημόσια νοσοκομεία και κέντρα υγείας, σχολεία και πανεπιστήμια, λεωφορεία και τρένα– εξηγεί γιατί η κοινωνική δυσάρεσκα παραμένει διάχυτη παρά τη (μεγάλη) μείωση της ανεργίας, παρά την (επίσης μεγάλη) αύξηση του κατώτατου μισθού και παρά τη (μικρότερη) αύξηση των μέσων αποδοχών των εργαζομένων, που έχουν αναμφισβήτητα σημειωθεί τα τελευταία χρόνια.

Το θέμα είναι τι ρεαλιστικά μπορεί να γίνει. Ιδού πεδίων δόξης λαμπρόν για όσους διεκδικούν το μυαλό και την καρδιά των ψηφοφόρων (μαζί με την ψήφο τους), αλλά και για όσους (όπως ο υπογράφων) έχουν κάνει επάγγελμα την ανάλυση της δημόσιας πολιτικής. Θα επανέλθουμε.

Ο κ. Μάνος Μαρσαγγάνης είναι καθηγητής Δημόσιας Οικονομικής στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου και επικεφαλής του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Οικονομίας του ΕΙΛΑΜΕΠ.

Γλάδστωνος και Ανεξαρτησίας

Του ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

Πριν από λίγες μέρες, μια ηλιόλουστη Κυριακή του Σεπτεμβρίου και στο πλαίσιο μιας πρωτοβουλίας προοδευτικών πολιτών, που νοιάζονται για τα κοινά με έναν γνήσιο και υγιή τρόπο, η κεντρική οδός Γλάδστωνος στη Λεμεσό, ένας ιστορικός, ωστόσο άχαρος όταν έχει αυτοκίνητα, δρόμος, πεζοδρομήθηκε. Όπως συμβαίνει κάθε φορά, συνήθως σε εορταστικές περιόδους, που και η εμπορική οδός Ανεξαρτησίας, η οποία διασταυρώνεται με τη Γλάδστωνος, πεζοδρομείται, οι δημότες έδειξαν να αγκαλιάζουν την πρωτοβουλία, κατεβαίνοντας στο ιστορικό κέντρο της πόλης για να απολαύσουν τη βόλτα τους χωρίς αυτοκίνητα, πιθανώς και για να κάνουν αγορές από τις πιο τοπικού χαρακτήρα επιχειρήσεις και μαγαζιά που εξακολουθούν να επιβιώνουν. Η επιτυχημένη λειτουργία εκείνη τη μέρα μιας pop up αγοράς με μεταχειρισμένα ρούχα και προϊόντα, που πραγματοποιείται μηνιαίως σε άλλα σημεία της πόλης, επιβεβαιώνει του λόγου το αληθές.

Υπάρχουν συνεπώς πάρα πολλά επιχειρήματα για να θεσμοθετηθούν σε εβδομαδιαία βάση οι έστω μεμονωμένες αυτές πεζοδρομήσεις στο ιστορικό κέντρο της Λεμεσού. Επιθυμητός στόχος και σκοπός πρέπει να είναι ασφαλώς η οριστική πεζοδρόμηση ολόκληρου του ιστορικού κέντρου, όπως δηλαδή συμβαίνει στην πλειονότητα των ανεπτυγμένων πόλεων της Ευρώπης. Μέχρι ωστόσο να φτάσουμε εκεί, γιατί να μην εφαρμοστούν οι πεζοδρομήσεις έστω κάθε Κυριακή, που η πόλη ούτως ή άλλως παίρνει μια κάποια ανάσα από το κυκλοφοριακό χάος των υπόλοιπων ημερών; Αρκεί να σκεφτεί κάποιος πόσο απολαυστική και μεγάλη σε έκταση θα γίνει η απαλλαγμένη από αυτοκίνητα ζώνη που θα δημιουργείται, με δεδομένο ότι πρόκειται για δύο κεντρικές οδούς που ενώνονται με δρόμους της παλιάς πόλης που έχουν ήδη πεζοδρομηθεί καθώς και με το παραλία που είναι ο Μόλος και το ευρύτερο παραλιακό μέτωπο, που αργά το απόγευμα είτε είναι σε όλων των ειδών πολίτες που θέλουν να απολαύσουν τη βόλτα τους δίπλα στη θάλασσα, ασχέτως οικονομικής επιτάλειας και φυλετικής καταγωγής. Με τα ακανθώδη προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της Λεμεσού τα τελευταία χρόνια, ανακουφιστικά μέτρα όπως τα παραπάνω, επιβάλλονται.

περίοδο τόσο υψηλού κόστους ζωής, αρκετοί πολίτες να προτιμούν τις πιο οικονομικές, συνήθως, επιλογές, που διαθέτουν οι αλυσίδες μαγαζιών στα malls, η αξία ωστόσο ενός χειροποίητου, τοπικού ή τέλος πάντων όχι τόσο ευτελώς βιομηχανοποιημένου προϊόντος είναι μεγάλη. Εκτός από την καθόλου ευκαταφρόνητη ηθική διάσταση της υποθέσης, η στήριξη σε μικρές και μικρομεσαίες τοπικές επιχειρήσεις, μπορεί να αποδειχθεί ποικιλοτρόπως ωφέλιμη για τους καταναλωτές: Πόσο καιρό αντέχει, για παράδειγμα, πριν λιώσει ένα φθινό αλλά κακής ποιότητας μπλουζάκι αλυσίδας και πόσο ένα καλύτερης ποιότητας;

Στην περίπτωση της Λεμεσού, το πείραμα είναι άλλωστε δοκιμασμένο. Η οδός Ανεξαρτησίας πλημμυρίζει από κόσμο κάθε φορά που πεζοδρομείται και είναι να διερωτάται κάποιος για πόσα χρόνια θα συζητιέται το αυταπόδεικτο, ότι δηλαδή η περιοχή πρέπει να γίνει χθες φιλική σε πεζούς, μικρά παιδιά και άτομα που κινούνται με αναπηρικά αμαξίδια. Ούτε καν η διαπλάτυση των πεζοδρομίων δεν έχει ακόμα γίνει! Αλήθεια, τι τόσο περιπλοκο και αρνητικό πέρα από οφέλη για όλους ανεξαιρέτως θα προκαλούσε έστω μια διαπλάτυση των πεζοδρομίων; Για να επισημαίνονται στο μεταξύ και τα θετικά, να σημειωθεί ότι τα πολύ πυκνά και πλούσια σε φύλλα δέντρα που προσφέρουν εξαιρετική σκιά στην πλατεία Διοικητηρίου είναι ιδανικά και θα ήταν ευχής έργον να φυτευτούν σε όσο το δυνατόν περισσότερες γειτονίες και λεωφόρους εντός της πόλης. Είναι αειθαλή, ανθεκτικά στο μεσογειακό μας κλίμα και αλλάζουν την αστική ατμόσφαιρα και θερμοκρασία στον επιθυμητό βαθμό, για να μπορεί κάποιος να περπατήσει, χειμώνα καλοκαίρι, με άνεση και ευχαρίστηση. Η σύγχρονη ιστορία της Λεμεσού έχει φανερώσει πως όπου έγιναν πεζοδρομήσεις το κοινό τις αγκάλιασε με θέρμη και το αποτέλεσμα ήταν πέρα για πέρα θετικό. Αναντίκειται το καλύτερο παράδειγμα είναι ο Μόλος και το ευρύτερο παραλιακό μέτωπο, που αργά το απόγευμα είτε είναι σε όλων των ειδών πολίτες που θέλουν να απολαύσουν τη βόλτα τους δίπλα στη θάλασσα, ασχέτως οικονομικής επιτάλειας και φυλετικής καταγωγής. Με τα ακανθώδη προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της Λεμεσού τα τελευταία χρόνια, ανακουφιστικά μέτρα όπως τα παραπάνω, επιβάλλονται.

demetriadesp@sppmedia.com

Συνεχίζονται οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας στη Γαλλία από τους μαθητές, οι οποίοι διαμαρτύρονται για τις συνθήκες που επικρατούν στην εκπαίδευση στη χώρα.

Ο άδειος χρόνος

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

ενεργοί πολίτες οφείλουν να αναγνώσουν τα δεδομένα, όπως τρέχουν, όχι όπως τα εμφανίζουμε στις οθόνες μας.

Ο Ν. Χριστοδουλίδης ομιλεί: «Στη συνάντηση που είχε στην Άγκυρα ο γ.γ. του ΟΗΕ Α. Γκουτέρες με τον Τούρκο πρόεδρο Τ. Ερντογάν υπήρξε «πράσινο φως» για προώθηση ουσιαστικών συζητήσεων», ενώ «άφησε ανοικτό το ενδεχόμενο υποβολής σχεδίου για τη λύση του κυπριακού προβλήματος πριν από το τέλος του 2026, προτού λήξει η θητεία του γ.γ. του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες. Στα Η.Ε. εξετάζεται το ενδεχόμενο σύγκλησης νέας άτυπης πολυμερούς διάσκεψης για το Κυπριακό μέσα στο καλοκαίρι» (Alpha Κύπρου, 12/5/26). Σε επόμενη ομιλία του (20/9, σε στελέχη της Ομοσπονδίας Κυπριακών Οργανώσεων Αμερικής, στη Νέα Υόρκη) «δεν αποκλείει να υπάρξουν σημαντικές εξελίξεις προς την κατεύθυνση επανένταξης των συνομιλιών». Είναι άξιος απορίας πού τα βρίσκει αυτά και τα λέει δημόσια. Τρία τινά: είτε είναι σκέτη παραπλάνηση, είτε τακτικισμός που υπηρετεί τον ίδιο στόχο («εγώ πάντα θέλω, αλλά...»), είτε, απλώς, κούφιος δηλώσεις που συνοδεύουν τον χρόνο που φεύγει άδειος

Ο Ν. Χριστοδουλίδης μετά τη συνάντησή του με τον γ.γ. των

ΗΕ (24/9) εξέφρασε την ικανοποίησή του ότι «οι νέες ιδέες που υπέβαλε η κυπριακή πλευρά σε θέματα ουσίας, μεθοδολογίας και ΜΟΕ έγιναν δεκτές από τον γ.γ. του ΟΗΕ με πολύ θετικό πρόσημο». Ανέφερε επίσης ότι «η στρατηγική για ενεργότερη εμπλοκή της Ε.Ε. αποτελεί «κλειδί» στην προσπάθεια. Ο κ. Γκουτέρες τον ενημέρωσε ότι συζήτησε διεξοδικά το Κυπριακό με την πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου». Ας υποθέσουμε ότι πράγματι «έγιναν δεκτές οι νέες ιδέες του» και μάλιστα «με πολύ θετικό πρόσημο». Γιατί, όμως, δεν το είπαν αυτό τα ίδια τα Η.Ε.; Αν ήθελαν, θα το έλεγαν. Αλλά επέλεξαν να πουν άλλα. Τα Η.Ε. με επίσημη ανακοίνωσή τους (ΚΥΠΕ) είπαν ξερά ότι «ο γ.γ. του ΟΗΕ Α. Γκουτέρες και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Ν. Χριστοδουλίδης συζητήσαν την πορεία προς τα εμπρός στο Κυπριακό». Αυτό. Τίποτε άλλο.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις Χριστοδουλίδη «ο κ. Γκουτέρες τον ενημέρωσε ότι συζήτησε διεξοδικά το Κυπριακό με την πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου». Η συνάντηση Γκουτέρες-Χριστοδουλίδη διήρκεσε, ως ειθιστά, περίπου 20 λεπτά, συμμετείχαν 7 άτομα (4 από κυπριακής πλευράς, συν 3 από τα Η.Ε.). Η λέξη «διεξοδικά» σημαίνει κάτι άλλο. Όταν ο γ.γ. των Η.Ε. δεν έχει κάτι σημαντικό να πει, ούτε και η πρόεδρος της Επιτροπής έχει, ούτε και ο πρό-

εδρος του Συμβουλίου. Οι δύο πρόεδροι δηλώνουν ότι «η Ε.Ε. παραμένει σταθερά προσπωμένη στη στήριξη των προσπαθειών του ΟΗΕ». Κατά συνέπεια, οι δύο πρόεδροι, αναμένουν σήμα από τον γ.γ. των Η.Ε. και το σήμα είναι σβηστό. Επίσης θεωρεί ότι «πετύχαμε τη σαφή διασύνδεση των ευρωτουρκικών σχέσεων με το Κυπριακό», 15/8/25. Αφού «πετύχαμε σαφή διασύνδεση» σημαίνει πως την «πετύχαμε» με τους όρους Χριστοδουλίδη. Πώς τότε όλα είναι ακίνητα;

Την ημέρα της Κυπριακής Ανεξαρτησίας, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διαβεβαίωσε ότι «σε διεθνές επίπεδο, όλοι αναγνωρίζουν τον ρόλο της Κυπριακής Δημοκρατίας σε μια περιοχή ιδιαίτερης γεωστρατηγικής σημασίας και μέσα σε αυτό το πλαίσιο αναβαθμίζεται και η υποστήριξη της χώρας μας. Η προσπάθεια να ενισχύσουμε και να αναβαθμίσουμε όλους τους παράγοντες ισχύος εξυπηρετεί και την υπ' αριθμό ένα προτεραιότητά μας, τον τερματισμό της κατοχής», 1/10.

Η ανάγνωση της πιο πάνω δήλωσης: «Η Κυπριακή Δημοκρατία αναβαθμίζεται», Τριμερείς, νέα οπτικά συστήματα, Δένδιας όπως Αθήνα-Θήβα, πρόγραμμα «εταίρικής σχέσης» με την Εθνική Φρουρά του Νιου Τζέρσεϊ, ΗΠΑ. Ωστόσο, η πραγματικότητα μάς λέει ότι οι συνομιλίες για επίλυση του Κυπριακού βρίσκονται στα αζήτητα από το 2017. Ενώ «αναβαθμίζουμε όλους τους παράγοντες ισχύος», πρακτικά

έχουμε μηδέν συνομιλίες «για τερματισμό της κατοχής», από την εποχή του Κραν Μοντανά. Ο στόχος γύρω από «την υπ' αριθμό ένα προτεραιότητά μας», πάει πίσω-πίσω. Κάτι πάει λάθος: ή οι «παράγοντες» είναι λάθος, ή η πραγματικότητα!

Η τεχνική της διαχείρισης των πραγμάτων από τον Ν. Χριστοδουλίδη με αντικατάσταση της ουσίας από εντυπώσεις, παραμένει πλήρως αναποτελεσματική. Αν εννοούσε πράγματα, ένα είναι το «τρίπτυχο» που παράγει αποτελέσματα (Ε.Ε., Κυπριακό, Ευρωτουρκική Σχέση: Διασύνδεση). Στην πολιτική, μια μικρή χώρα, δεν σπαταλά πολύτιμο κεφάλαιο, δεν παίζει ό,τι να 'ναι, παίζει στο (ευρωπαϊκό) γήπεδο στο οποίο έχει τα πιο ισχυρά πλεονεκτήματα. Αυτά που δηλώνει, δεν συγκροτούν «παράγοντες ισχύος», αντίθετα παράγουν εξαιρετικά μεγάλα ερωτήματα για το τι ακριβώς επιδιώκει.

Τα Η.Ε. ήδη πάγωσαν το κύριο στοιχείο της επανεκκίνησης μιας διαδικασίας. Η Μ.Α. Ολγκίν με γραπτή της δήλωση (27/9) ανέφερε ότι «είναι έτοιμη η καταγραφή των συγκλίσεων στο Κυπριακό από τα Η.Ε. Το έγγραφο, ωστόσο, θα δοθεί στις δύο πλευρές, όταν αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις». Τα Η.Ε. κλείδωσαν το έγγραφο, ίσως, γιατί υποθέτουν ότι μόλις το παραλάβει η Λευκωσία, ως ειθιστά, κάποια διαρροή θα επισυμβεί...

www.larkoslarkou.org.cy

Το καντήλι του Κυπριακού κινδυνεύει να σβήσει

Του ΜΙΧΑΗΛ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Έχω φορές μάρτυρας πολλές φορές τον τελευταίο καιρό, σε κάτι που ούτε και εγώ δεν περίμενα. Ανθρώπους, πολλούς νέους σε ηλικία, να διερωτώνται τι γίνεται στο Κυπριακό και αν υπάρχει η οποιαδήποτε προοπτική να αλλάξει κάτι. Αλλά και πολλούς συμπολίτες μου να εκπλήσσονται όταν συνειδητοποιούν ότι δεν έχουμε, ακόμη μια φορά, μια από τα ίδια, αλλά πλέον βρισκόμαστε μπροστά σε ένα πραγματικό ενδεχόμενο το εθνικό μας θέμα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, να κλείσει.

Αυτά όμως είναι η αλήθεια. Έχουμε μπει στον δέκατο χρόνο χωρίς ουσιαστικές διαπραγματεύσεις. Ο νυν γ.γ. του ΟΗΕ παρουσιάζεται τελείως απρόθυμος να ξεκινήσει διαδικασίες που ο ίδιος θεωρεί ότι πολύ περισσότερο εξυπηρετούν το θεαθήναι από την επίλυση του προβλήματος. Η θητεία του τελειώνει στο τέλος του χρόνου, με άγνωστες τις διαθέσεις ενός νέου γενικού γραμματέα να αναλάβει οποιαδήποτε πρωτοβουλία, από την ώρα που όλοι οι προηγούμενοι έχουν φάει τα μούτρα τους ασχολούμενοι με αυτό.

Υπενθυμίζω, ήταν ο ίδιος ο Αντόνιο Γκουτέρες που, στις 7 Ιανουαρίου φέτος, προέβη στη δήλωση ότι: «Υπάρχει ένα νέο παράθυρο ευκαιρίας για το Κυπριακό, μετά από χρόνια στασιμότητας». Και είναι ο ίδιος που, διά της προσωπικής απεσταλμένης του, μας ενημέρωσε πρόσφατα ότι: «Η ευνοϊκή ευκαιρία που υπήρχε τον περασμένο χρόνο και στις αρχές του τρέχοντος σταδιακά χάνεται». Ότι, δηλαδή, το παράθυρο κλείνει.

Είναι πραγματικότητα ότι η Τουρκία οχυρώνεται πίσω από την απαράδεκτη ρητορική των δύο κρατών. Προτάσει, μάλιστα, ένα επιχειρήμα ταυτόσημο με εκείνο που και πολλοί και στη δική μας πλευρά επικαλούνται, για να μετατοπίσουν τη βάση λύσης μακριά από τη διζωνική δικονομική ομοσπονδία. Ότι, εδώ και πενήντα χρόνια, γίνονται διαπραγματεύσεις με βάση της Συμφωνίες Κορυφής και τα ψηφίσματα, οι οποίες δεν οδηγούν πουθενά. Οι δύο κοινότητες, συνεχίζει, δεν θέλουν και δεν μπορούν να ζήσουν μαζί. Άρα, καταλήγει, θα πρέπει να βρούμε τον τρόπο για να ζουν χωριστά.

Ασφαλώς, εμείς δεν μπορούμε και δεν πρέπει να δεχθούμε αυτή τη θέση. Το

«Φακκούμε γυρόν γυρόν του μπάκαρη», θέλουμε Πενταμερή, η Τουρκία δέχεται, μετά θέλουμε Τριμερή και 19 ιδέες και κάνουμε ό,τι είναι δυνατόν για να μην ενοχλείται η κατοχική δύναμη για το Κυπριακό.

Ζητούμενο, όμως, είναι πώς την αντιμετωπίζουμε και πώς την αντικρούουμε. Εάν, βέβαια, την αντιμετωπίζουμε, διότι τη πολύ φοβάμαι ότι τη χρησιμοποιούμε ως φύλλο συκής για να καλύψει τη δική μας απροθυμία να προχωρήσουμε. Κάτι που διαφαίνεται από τα δύο επικίνδυνα θεωρήματα που πλασάρει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Το πρώτο θεώρημα λέει ότι για να προχωρήσει το Κυπριακό, θα πρέπει πρώτα να καμφθεί η τουρκική αδιαλλαξία. Αυτό, θεωρητικά είναι σωστό. Εκείνο που του λείπει όμως είναι η απάντηση στο ερώτημα: πώς θα καμφθεί η Τουρκική αδιαλλαξία από την ώρα που αυτή δεν εκτίθεται; Ποιες πρωτοβουλίες παίρνου-

με που πάζουν την Τουρκία για το Κυπριακό και αναγκάζουν τη διεθνή κοινότητα να πάρει θέση;

Σήμερα, η Τουρκία ξεπερνά πολύ εύκολα το Κυπριακό, προτάσσοντας ότι η ίδια στήριξε το σχέδιο Ανάν, ήταν έτοιμη να προσέλθει στο επίπεδο των ηγετών στο Κραν Μοντανά και έδωσε και τώρα τη συγκατάθεσή της για την πραγματοποίηση πενταμερούς διάσκεψης. «Γιατί με εννοχλείτε;» αναφωνεί. Και επιστρέφει τη μπάλα στη δική μας πλευρά, λέγοντας ότι ο ίδιος ο γ.γ. του ΟΗΕ αναγνώρισε ότι η πενταμερής δεν γίνεται με ευθύνη όχι δική της, αλλά των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο που δεν εκπληρώνουν τις προϋποθέσεις του. Για έναν τρίτο, σήμερα, η μη πρόδοος δεν είναι απότοκο της τουρκικής αδιαλλαξίας.

Και εδώ ερχόμαστε στο δεύτερο μας θεώρημα, που λέει ότι το Κυπριακό δεν είναι πρόβλημα Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης. Επίσης θεωρητικά σωστό, εφόσον η ουσία του Κυπριακού, όντως, δεν είναι τα ΜΟΕ. Έχει όμως καταντήσει θέμα ΜΟΕ η οποιαδήποτε πρόοδος και –κυρίως– η δική μας ανάγκη να εκτεθεί η τουρκική αδιαλλακτική στάση. Έχει δύο χρόνια που τα Ηνωμένα

Έθνη μάς ζητούν μια έμπρακτη κίνηση που να αποδεικνύει την πραγματική μας βούληση για ουσιαστικές διαπραγματεύσεις, μετά το ναυάγιο του 2017. Αυτή η κίνηση, κατέληξε να είναι το άνοιγμα του οδοφράγματος της Μίας Μηλιάς. Όμως, ακόμη και αυτό το ελάχιστου κόστους και μέγιστου οφέλους βήμα, εμείς το αποφεύγουμε όπως ο διάβολος το λιβάδι. «Φακκούμε γυρόν γυρόν του μπάκαρη», θέλουμε Πενταμερή, η Τουρκία δέχεται, μετά θέλουμε Τριμερή και 19 ιδέες και κάνουμε ό,τι είναι δυνατόν για να μην ενοχλείται η κατοχική δύναμη για το Κυπριακό.

Το αδιέξοδο της Νέας Υόρκης δεν ήταν τίποτα άλλο από το χρονικό του προαναγγελλθέντος θανάτου της νέας πρωτοβουλίας Γκουτέρες, που είχε επισυμβεί από την επίσκεψή του στην Κύπρο. Κάτι αναπόφευκτο, από την ώρα που αντί της εθνικής ευθύνης, αντί για στρατηγική με βάθος, επιλέξαμε για ακόμη μια φορά την πολιτική της εσωτερικής κατανάλωσης, τα επικοινωνιακά τεχνάσματα και τη διαχείριση της κοινής γνώμης.

Έχει δύο χρόνια που τα Ηνωμένα

michalis@michalis.com

Κλέβουν το μέλλον των παιδιών

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

«**Γέροντας** 40 ετών έπεσε από το δέντρο και σκοτώθηκε...» έγραφαν πριν από μερικές δεκαετίες οι εφημερίδες. Σήμερα οι 40άρηδες είναι νέοι και ωραίοι, με πολλά πτυχία, αλλά συνήθως χωρίς σπίτι και χωρίς οικογένεια. Πολλοί «φιλόξενούνται» ακόμη με τις οικογένειές τους, ενώ μερικοί –πο τρελό– επιβιώνουν με τις συντάξεις των γονιών τους. Άραγε, όλα αυτά είναι φυσιολογικά, σε μια κοινωνία η οποία είναι γεμάτη με επιστήμονες, αλλά δεν «ανανεώνεται», αφού ο δείκτης γονιμότητας είναι κάτω από το ποσοστό αναπλήρωσης του πληθυσμού; Το αστείο είναι ότι ακολουθούν την ίδια πορεία, πλούσιοι και φτωχοί, αφεντικά και εργάτες. Και ξαφνικά, μετά τα 40, όταν εμφανιστούν τα πρώτα «πονάκια» και οι πρώτες «αδυναμίες», ξεκινά ο πανικός, αλλά και οι «κραιπάλες». Να προλάβουμε να κάνουμε ό,τι δεν κάναμε μια ζωή, αφού προετοιμαζόμαστε, με θυσίες και στερήσεις, για τα καλύτερα, τα οποία συχνά πυκνά έρχονται όταν ο άνθρωπος δεν έχει δόνη για να φάει τα «παξιμάδια».

Ζούμε σε μια κοινωνία τρέλας και ένα κράτος παραλογισμού, το οποίο νομίζει ότι θα νικήσει τη φύση, με τις γνώσεις και τις απαγορεύσεις. Η ιστορία κάνει κύκλους και κάθε φορά που ο άνθρωπος επιχειρεί να ξεπεράσει τον Θεό, έρχεται η πτώση και ο θάνατος. Από την έξοδο του ανθρώπου από τον παράδεισο, την πονηριά με τον Πύργο της Βαβέλ, αλλά και με κάθε μορφή αλαζονικής συμπεριφοράς. Πριν από τρεις χιλιάδες χρόνια ο σοφός Σολομών, στους περίφημους ψαλμούς του, έγραψε ότι η ζωή του ανθρώπου είναι 70 χρόνια. Με δυσκολίες φθάνει στα 80 χρόνια και από εκεί και πέρα η ζωή κυλά με κόπο και πόνο, αλήθειες επιβεβαιωμένες από όλους τους γιατρούς, όχι όμως από τους λογιστές των κοινωνικών ασφαλίσεων. Η μόδα με τις συχνές πανάκριβες αναλογιστικές μελέτες για το Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων παραμένει πάντα λογιστική. Άραγε γιατί δεν γίνεται και μια μελέτη για τα ποσά, τα οποία θα εξοικονομήσει το κράτος, αν οδηγήσει στη σύνταξη σταδιακά τους δημόσιους υπαλλήλους, οι οποίοι συμπλήρωσαν το 60ό έτος της ηλικίας τους και στη θέση τους να προσλάβει νέους; Με έναν «αυτόματο» τρόπο θα εκτοξευτεί η παραγωγικότητα και θα μειωθεί η «καταραμένη» ανεργία των νέων. Εξάλλου, αποτελεί κοι-

νό μυστικό ότι στο Δημόσιο οι μεγαλύτεροι στην ηλικία, κυρίως 60 και πάνω, δεν ανταποκρίνονται πάντα στα καθήκοντά τους. Ίσως είναι αυτός ο βασικός λόγος για τον οποίο γέμισε με διευθυντές, αντί με υπαλλήλους το Δημόσιο. Στον ιδιωτικό τομέα δεν υπάρχει λόγος για τέτοιες μελέτες, αφού η ανεργία των 50άρηδων διευθυντών είναι κοινό μυστικό, ενώ για να μπορέσεις να δουλεύεις μετά τα 60 πρέπει να είναι «καλό» και το μυαλό και το κορμί σου.

Φιλοσοφημένος «γεροντόλυκος», μπαρουτοκαπνισμένος του πολέμου του 1974, άνθρωπος ο οποίος βίωσε τον θάνατο στα πρόσωπα φίλων και συστρατιωτών του, άνθρωπος πονεμένος, αλλά αγωνιστής της ζωής, άνθρωπος της Εκκλησίας, έλεγε στον καφενή την ιστορία την οποία βίωσε στο Νοσοκομείο Αμμοκώστου, όταν βασανίστηκε για πέραν του ενός μηνός, από τον κορωνοϊό. «Εμάς τους μεγαλύτερους στην ηλικία μας είχαν σε κρεβάτια, ενώ τους νεότερους σε καρέκλες, αφού δεν υπήρχε χώρος εντός των θαλάμων. Καθημερινά κάποιοι από τους μεγαλύτερους έφευγε και κάποιος άλλος ερχόταν στη θέση του. Έλεγα στις νοσοκόμες να βγάλουν από τους θαλάμους τους μεγάλους και ναβάλουν τους νεαρούς. Εμείς ζήσαμε τη ζωή μας, ενώ οι νέοι μπορούν και έχουν να προσφέρουν πολλά στην κοινωνία. Εγώ και εξομολογημένος είμαι, εγώ κοινωνήσα, εγώ κανόνισα και τα παιδιά μου και είμαι έτοιμος για το μεγάλο ταξίδι...».

Στο τέλος της ημέρας, οι τιμημένοι μεγάλοι ηγέτες του τόπου και στις τρεις εξουσίες ουσιαστικά «κλέβουν» το μέλλον των παιδιών τους. Παραμένουν στις θέσεις και τα αξιώματά τους, ακόμη και με το ένα πόδι στον τάφο και ξεκινούν ότι οι αναντικατάστατοι είναι μόνο στον τάφο. Αλλά υπάρχει και ο μύθος ότι είναι καλύτερα να πεθάνεις στο «κουπί», παρά από τη μουρμούρα της γυναίκας ή σήμερα και του άντρα.

Οι συντάξεις δεν πρέπει να είναι τα «ψίκουλα» τα οποία πέφτουν από τα τραπέζια των πλουσίων, ώστε να μην ενοχλούνται από τις κραυγές των ζητιάνων. Αποτελούν κομμάτι της κοινωνικής αλληλεγγύης, το κυριότερο ίσως καθήκον κάθε δημοκρατικής εξουσίας. Εξάλλου, η φτώχεια αποτελεί τη χειρότερη μορφή φασισμού. Το μόνο σίγουρο στη ζωή είναι ότι να προσλάβει νέους; Με έναν «αυτόματο» τρόπο θα εκτοξευτεί η παραγωγικότητα και θα μειωθεί η «καταραμένη» ανεργία των νέων. Εξάλλου, αποτελεί κοι-

kaparispan@yahoo.gr

Το μετά τον Τραμπ...

Του ΘΟΔΩΡΗ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο **Ντόναλντ Τραμπ** δεν είναι καλά. Δεν είναι μόνο οι δείκτες δημοφιλίας και αποδοχής του στη χώρα του, που είναι στο ναδίρ (-26 μονάδες). Ούτε το ότι όλες οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι το κόμμα του σε λίγες εβδομάδες, αν γίνουν κανονικές εκλογές, θα χάσει την πλειοψηφία στη Βουλή των Αντιπροσώπων και ίσως και στη Γερουσία. Είναι και το ότι ο ίδιος ο άνθρωπος καταρρέει μπροστά στα μάτια μας. Τις προάλλες, το περιοδικό Time δημοσίευσε άλλη μια μεγάλη συνέντευξή του, και το έκανε όπως πρέπει, παραθέτοντας την απομαγνητοφώνηση ατόφια, με τα λόγια καταγεγραμμένα όπως τα έλεγε, χωρίς επιμέλεια/ μετάφραση σε μια άλλη, κατανοητή, κανονική ανθρώπινη γλώσσα. Πέρα από τα ψέματα (που όπως πάντα είναι πολλά και εξοφθαλμα) και μόνον ο τρόπος που χειρίζεται την αγγλική γλώσσα είναι αποκαλυπτικός. Οποιοσδήποτε μπορεί να διαπιστώσει ότι ο άνθρωπος αυτός είναι σε αποδρομή. Τα 'χει χάσει τα κατσίικια.

Κάποια στιγμή, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ο Ντόναλντ Τραμπ θα αποχωρήσει από την εξουσία. Το πού θα καταλήξει (στη φυλακή για όσα έχει κλέψει, σε μιας μορφής εξορία σε κάποια φιλική δικτατορία μαζί με τα κλεμμένα, ή στον άλλο κόσμο) είναι ένα θέμα που δεν μας αφορά και πολύ. Αυτό που μας αφορά σε μεγάλο βαθμό, είναι το μετά. Τι θα γίνει μετά;

Ενα πράγμα που πολλοί δεν έχουν ξανέψει, ακόμη και μέσα (ή μάλλον, ειδικά μέσα) στο «σύστημα» είναι ότι επιστροφή σε μια κανονικότητα με κυβερνήσεις τύπου Μπους, Ομπάμα ή Μπάιντεν δεν υφίσταται ως ενδεχόμενο. Ο κόσμος μας πια δεν έχει μεγάλη σχέση με τον κόσμο του 2015. Οι δυναμικές, οι ισορροπίες, οι κοινωνίες και οι λαοί είναι εντελώς αλλού. Οι άνθρωποι είναι πιο διχασμένοι, τα μέσα επικοινωνίας και ενημέρωσης εντελώς διαφορετικά, οι

ανισότητες πιο έντονες, τα διακυβεύματα πολύ πιο σοβαρά και ακραία. Και οι προϋπάρχοντες θεσμοί έχουν διαβρωθεί τόσο πολύ που, και να ήθελαν, θα ήταν μάλλον ανίκανοι να υποστηρίξουν μια επιστροφή σε κάτι που εμείς, οι μπαρουτοκαπνισμένοι των πολυκρισεών, θα αναγνωρίζαμε ως «κανονικότητα».

Πρόσφατα ρώτησα έναν γνώστη των πραγμάτων από την αντίπερα όχθη: έχουν οι Δημοκρατικοί ένα σχέδιο επιδιόρθωσης του αμερικανικού κράτους; Οι ιδεοληπτικοί νεοναζί και libertarians του Heritage Foundation και των άλλων ακροδεξιών μορφωμάτων, που ανέβηκαν στο MAGA άρμα και έφτασαν έως την εξουσία, είχαν το Project 2025, ένα χάρτη 900 σελίδων με όλες τις ραγδαίες μεταρρυθμίσεις που θεωρούσαν απαραίτητες για τη διάλυση της αμερικανικής δημοκρατίας και την εγκαθίδρυση μιας μόνιμης «λευκής» ακροδεξι-άς κυριαρχίας. Το υλοποιούν τα τελευταία δύο χρόνια με αναπάντεχη ταχύτητα και αποτελεσματικότητα – σε κάποιο βαθμό, φαντάζομαι, εν αγνοία του ακατάληπτου Τραμπ. Υπάρχει ένα αντίστοιχο σχέδιο επανόρθωσης από την άλλη πλευρά;

Αν έρθει κάποια ή κάποιος από το στρατόπεδο των Δημοκρατικών τον Ιανουάριο του 2029, θα έχει εξίσου λεπτομερές σχέδιο για να επιδιορθώσει τη ζημία στον κρατικό μηχανισμό, να ξεδοντιάζει το ICE, να επαναφέρει τα θεσμικά αντίβαρα, να ακυρώσει τις καταστροφικές παρεμβάσεις στην παιδεία, στα πανεπιστήμια, στα ΜΜΕ, στην υγεία και στη Δικαιοσύνη, να βάλει κάποιες μορφής χαλινάρι στο ξέφραγο αμπέλι της τεχνολογικής και μιντιακής ολιγαρχίας; Θα έχουν σχέδιο για τον τερματισμό των αμερικανικών πολέμων, την επιδιόρθωση του χάους στο παγκόσμιο εμπόριο και την ανάκτηση της εμπιστοσύνης με συμμάχους και αντιπάλους; «Οχι»,

μου απάντησε. «Αυτοί κυρίως τσακώνονται μεταξύ τους».

Το τι θα γίνει μετά αφορά κι εμάς σε μεγάλο βαθμό. Οι ΗΠΑ είναι μια ιδιαίτερη χώρα, με ιστορικές και κοινωνικές εντάσεις που δεν εμφανίζονται αλλού. Αλλά κάποιοι από τους μηχανισμούς και τους παράγοντες που παρήγαγαν τον ακραίο κοινωνικό διχασμό εκεί λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο παντού. Από αύριο (με τον πρώτο γύρο των εκλογών στη Βραζιλία) και μέχρι το τέλος του 2027 έρχονται κρίσιμες εκλογικές αναμετρήσεις στη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Πολωνία, την Αργεντινή και, βεβαίως, και εδώ. Μπορεί σε ένα χρόνο από σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση να είναι κάτι εντελώς διαφορετικό από ό,τι ήταν τα τελευταία 50 χρόνια. Οι υπάρχουσες προοδευτικές δυνάμεις (και στην Ελλάδα) μοιάζουν να οδεύουν προς αυτή την πρωτοφανή πρόκληση με τον σταυρό στο χέρι, εγκλωβισμένες σε εσωτερικές, μικροπολιτικές κλωτσοπατινάδες, χωρίς αντίληψη του ότι ο κόσμος έχει αλλάξει.

Και, βεβαίως, χωρίς κάποιο ρεαλιστικό πλάνο, ακόμη και αν κατορθώσουν να κρατήσουν ή να ανακτήσουν την εξουσία. Δεν μιλούν καν για τέτοια θέματα. Όπως βλέπουμε και στη δική μας προεκλογική περίοδο που έχει ξεκινήσει, μιλούν ακόμη με το πολιτικό λεξιλόγιο του 1990, με εργαλεία εντελώς εκτός τόπου και χρόνου. Υπάρχει ένα ακανές κενό ανάμεσα στα διακυβεύματα της εποχής και στον πολιτικό λόγο της εποχής παντού. Η οργή και ο διχασμός στις απανταχού κοινωνίες είναι μια αποτύπωση αυτού του κενού.

Ζούμε στην εποχή των Τραμπ. Ο παλιός κόσμος έχει τελειώσει. Για να μη βουλιάζουμε και άλλο στον βούρκο με τα τέρατα, πρέπει κάπως να επταχύνουμε τη γέννηση του επόμενου.

Το «**Ξερό**» γήπεδο στο οποίο προπονούνται αυριανοί άσοι του ποδοσφαίρου ήταν έως πρότινος κοίτη ποταμού, κάπου στην Ινδονησία.

Μέρες Μαγιού

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ*

Είναι πολύ εύκολο για τις πολιτικές ελίτ να αγνοήσουν τη σημασία του μαθητικού ξεσηκωμού στο Παρίσι και σε ολόκληρη τη Γαλλία. Μιλούν για αιτήματα, για διαπραγματεύσεις, για παροχές για την παιδεία, μιλούν δηλαδή τη ρασιοναλιστική γλώσσα των συναλλαγής, τη μόνη γλώσσα που καταλαβαίνουν. Κατανοούν μόνο έλλογα αιτήματα, αγνοούν δε το πιο σημαντικό αίτημα, το αίτημα για ανατροπή. Βρίσκουν υπερβολική την κινητικοποίηση, τις βίαιες διαδηλώσεις, την οργή, το πάθος. Βιώνουν τις αναταραχές μέσα από τον φακό των εργασιακών διαπραγματεύσεων με συνδικάτα που έχουν κηρύξει απεργία. Πρόκειται όμως για κάτι πολύ ευρύτερο, πολύ μεγαλύτερο: πρόκειται για μια πολιτισμική μεταμόρφωση ανάλογη με αυτή που έζησε η Γαλλία και η Ευρώπη τον Μάη του 1968. Με τους όρους του Εμίλ Ντιρκέμ, πρόκειται μια έναν «κοινωνικό αναβρασμό (effervescence sociale)», φαινόμενο που σημασιολογεί το πέραςμα από μια φάση της κοινωνίας σε μια άλλη. Ως παράδειγμα τέτοιου είδους αναβρασμού, ο ίδιος ο Ντιρκέμ έφερνε τη Γαλλική Επανάσταση. Τέτοια κοινωνική αναστάτωση και μεταμόρφωση γνώρισε ξανά η Γαλλία τον Μάη του 1968.

Ξεκινώντας από διαμαρτυρίες κατά του εσωτερικού κανονισμού και της έλλειψης ελευθεριών στο Πανεπιστήμιο της Nanterre, οι ταραχές επεκτείνονται στο Παρίσι. Αντιμέτωποι με το κλείσιμο της Σορβόννης και τις συλλήψεις, οι φοιτητές έρχονται σε βίαιη σύγκρουση με τις δυνάμεις ασφαλείας (CRS) στο Quartier Latin. Η κατάσταση κορυφώνεται κατά τη «νύχτα των οδοφραγμάτων», από τις 10 έως τις 11 Μαΐου: αναποδογυρισμένα αυτοκίνητα, φωτιές, ρίψη πλίνθων, εκατοντάδες τραυματίες. Στις 13 Μαΐου, τα μεγάλα συνδικάτα ενώνουν τις δυνάμεις τους με τους φοιτητές και κηρύσσουν γενική απεργία. Μέσα σε λίγες μέρες, καταλαμβάνονται εργοστάσια, όπως της Renault, και ακινητοποιούνται τα μέσα μεταφοράς. Η κίνηση παραλύει πλήρως από δέκα σχεδόν εκατομμύρια απεργούς. Η εξουσία κλονίζεται όταν ο Ντε Γκολ εξαφανίζεται κρυφά στις 29 Μαΐου, χωρίς να ενημερώσει τον Πρωθυπουργό Ζωρζ Πομπιντού, για να συμβουλευτεί τον στρατηγό Massu στη Γερμανία. Ο στρατηγός Zak Μασσύ βρίσκεται στο Baden-Baden, όπου είχε την έδρα του το αρχηγείο των Γαλλικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Γερμανία (FFA), των οποίων ήταν αρχιστράτηγος. Μετά το επίμονο αίτημα του Μασσύ να μην εγκαταλείψει την εξουσία και να αναλάβει τις ευθύνες του, ο Ντε

Γκολ επιστρέφει στις 30 Μαΐου, εκφωνεί μια αποφασιστική ομιλία στο δημόσιο ραδιόφωνο και ανακοινώνει τη διάλυση της Εθνοσυνέλευσης. Μία τεράστια διαδήλωση υποστήριξης προς την κυβέρνηση, γνωστή ως «αντιδιαδήλωση» της σωπητής πλειοψηφίας, οργανωμένη από τον Αντρέ Μαλόρ, κατακλύζει τα Ηλύσια Πεδία το ίδιο βράδυ. Τον Ιούνιο, η βενζίνη επανέρχεται, η εργασία ξαναρχίζει σταδιακά και οι βουλευτικές εκλογές καταλήγουν σε εκλογικό θρίαμβο για τον Ντε Γκολ, βάζοντας τέλος στην ανοικτή κρίση.

Σφάλλουν όμως όσοι και όσες πιστεύουν ότι ο Μάης του '68 ήταν ένα ξεσηκωσμο που έληξε χωρίς ουσιαστικά να αλλάξει τη δομή της εξουσίας. Ο αντικτυπος του Μάη μεταμόρφωσε βαθιά και μόνιμα τη γαλλική κοινωνία, πολύ πέρα από το πλαίσιο της θεσμικής πολιτικής, πολύ πιο βαθιά απ' ό,τι θα μπορούσε ποτέ να το κάνει ο Νομοθέτης. Παρότι η κυβέρνηση Ντε Γκολ κέρδισε τις βουλευτικές εκλογές του Ιουνίου, οι κοινωνικο-πολιτισμικές δομές της Γαλλίας υπέστησαν ριζικές αλλαγές. Στη συλλογική ατζέντα θα πρωτοστατούσαν πλέον το γυναικείο κίνημα για την ισότητα, τα κινήματα για την οικολογία, η σεξουαλική ελευθερία και η ελευθερία των μέσων επικοινωνίας, υπό τον έλεγχο μέχρι τότε του Κράτους. Αυτό που εγκαταστάθηκε μόνιμα

στη Γαλλική κοινωνία ήταν ένας γενικευμένος και ελεύθερος κοινωνικός διάλογος. Η κοινωνία και όχι το Κράτος είχε πλέον τα πρωτεία στον σχεδιασμό της στρατηγικής κοινωνικών αλλαγής. Αυτή ήταν και η βαθύτερη κοινωνικο-πολιτική ανατροπή.

Οι εξεγέρσεις δεν υποκινούνται από κάποια πολιτική ιδεολογία, δεν ελέγχονται από κομματικές δομές, δεν δρουν, αντιδρούν. Εκφράζουν βίαια και συμπυκνώνουν το διάχυτο αίσθημα κοινωνικής δυσφορίας και δεν είναι τυχαίο που πρώτοι οι μαθητές και μαθήτριες ξεσηκώνονται, αυτοί και αυτές που νιώθουν και σκέφτονται διαφορετικά από τις παλαιές γενιές. Οι νέες γενιές μεγαλώνουν σε ένα ανοικείο γι' αυτές περιβάλλον, αισθάνονται σαν ψάρια που τους στερούν τον ωκεανό και τα αναγκάζουν να ζήσουν στη στεριά. Το Δυτικό εκπαιδευτικό σύστημα, πρωτίστως, χρειάζεται τεράστιες αλλαγές, που δεν είναι δυνατό να προκύψουν από αναπροσαρμογές του παλαιού. Χρειάζεται τολμή, αρετή και φαντασία για να πλοηγηθεί κανείς στο νέο διαδυστακό περιβάλλον, στους ωκεανούς της τεχνικής νομοσύνης, στην νέα κοινωνική συλλογική ευφυΐα (swarm intelligence) της γενιάς άλφα και όλων των γενεών μετά από αυτή, τη συλλογική, δηλαδή, συμπεριφορά αποκεντρωμένων, αυτο-

οργανωμένων συστημάτων, στα οποία απλοί παράγοντες που αλληλεπιδρούν σε τοπικό επίπεδο δημιουργούν σύνθετη συνολική νοημοσύνη χωρίς κανένα κεντρικό έλεγχο.

Η μαθητική εξέγερση αυτή τη στιγμή στη Γαλλία οραματίζεται ένα μέλλον που είναι διάχυτο σε ένα συλλογικό υπερατομικό επίπεδο στις μαθήτριες και τους μαθητές που σχεδιάζουν σωπηρά και συνειδητά το δικό τους μέλλον. Λαμβάνει δε χώρα όταν ο Λεπενισμός βρίσκεται προ των θυρών της πολιτικής εξουσίας. Μετά την πολύ πιθανή εκλογή Λε Πεν την προσεχή άνοιξη, είναι βέβαιο ότι θα ακουστούν και πάλι τα γνωστά ευαγγέλια υπέρ των αρετών της υπακοής και της υποταγής, της παράδοσης και του πατερναλισμού. Αντί να γίνουν θαρραλέα άλματα προς τα μπρος, θα επικρατήσει ο παραλογισμός του ρομαντισμού του παρελθόντος. Οι ελίτ σε Ευρώπη και ΗΠΑ ταλανίζονται από πολιτική τύφλωση, έλλειψη κοινωνικής ενσυναίσθησης και ανυπαρξία οράματος. Είναι πολύ πιθανό το διάχυτο όραμα των μαθητών και μαθητριών να διαδοθεί από τη Γαλλία σε όλη τη Δύση: αν ξέρεις, ξέρεις.

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Ως επιβεβαίωση του στρατηγικού χαρακτήρα της ελληνοαμερικανικής σχέσης γίνεται αντιληπτή στην Αθήνα η επικείμενη επίσκεψη του υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ Μάρκο Ρούμπιο στην ελληνική πρωτεύουσα. Στην ατζέντα των επαφών που θα έχει ο κ. Ρούμπιο στην Αθήνα, στην κορυφή βρίσκεται η συνεργασία στον τομέα της άμυνας, ο οποίος αποτελεί και τον πιο σταθερό πυλώνα της ελληνοαμερικανικής σχέσης.

Σε δύσκολη στιγμή

Για την Αθήνα, η επίσκεψη έχει έναν ουσιαστικότερο χαρακτήρα, καθώς πραγματοποιείται σε μια δύσκολη καμπή των ελληνοτουρκικών σχέσεων. Η σχεδιαζόμενη επανέναρξη των ερευνών βυθού για το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδας - Κύπρου (Great Sea Interconnector - GSI), η πιθανότητα κατάθεσης του νομοσχεδίου της «Γαλάζιας Πατρίδας» από την τουρκική κυβέρνηση, κυρίως, όμως, η πτυχή που αφορά τη σχέση της Αθήνας με το Ισραήλ και ο εκνευρισμός που αυτή προκαλεί στην Αγκυρα, είναι τα ζητήματα που διαμορφώνουν τη συγκυρία. Φυσικά, για την Αθήνα η γεωπολιτική διάσταση είναι κορυφαία, ειδικά καθώς ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ διατηρεί άριστες σχέσεις με τον πρόεδρο της Τουρκίας, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Ενδειξη, πάντως, του ενδιαφέροντος των ΗΠΑ για την Ελλάδα θεωρείται και η σχεδιαζόμενη επίσκεψη του αντιπροέδρου των ΗΠΑ Τζέι Ντι Βας στην Ελλάδα το 2027.

Η επίσκεψη Ρούμπιο πραγματοποιείται λίγες ημέρες μετά τα δημοσιεύματα της Wall Street Journal με επίκεντρο την πρέσβειρα των ΗΠΑ στην Αθήνα Κίμπερλι Γκίλφοϊλ. Η οριστικοποίηση της επίσκεψης έγινε μετά τα δημοσιεύματα, γεγονός που αναδεικνύει ότι ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ επιθυμεί να εκφράσει με αυτόν τον τρόπο και την υποστήριξή του στην κ. Γκίλφοϊλ. Αλλωστε, η Ελλάδα αποτελεί τον μοναδικό σταθμό της ευρωπαϊκής περιόδου του, όπου θα διανυκτερεύσει για δύο βραδιές ο κ. Ρούμπιο. Ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ θα επισκεφθεί αύριο το Ρέικιαβικ της Ισλανδίας, εν συνεχεία την Αθήνα και στην επιστροφή προς την Αμερική θα κάνει και μια στάση στην Πορτογαλία.

Τις τελευταίες ημέρες, ανάμεσα στην Αθήνα και στην Ουάσινγκτον διεξάγεται εντατική διαπραγματεύωση για το τι ακριβώς μπορεί να εξασφαλιστεί στο πεδίο του αμυντικού υλικού. Αυτή τη φορά, οι συζητήσεις είναι πολύ λεπτομερείς και σε βάθος, προκειμένου να αποφευχθεί το προηγούμενο της επιστολής Μπλίνκεν, η οποία περιελάμβανε κατά κύριο λόγο συστήματα που δεν είχαν ανάγκη οι Ένοπλες Δυνάμεις.

Συγκεκριμένα, γίνονται συζητήσεις για την παραχώρηση πλεονάζοντος υλικού μέσω της σχετικής διαδικασίας του

Πενταγώνου (Excess Defense Articles - EDA). Επ' αυτού, η Ελλάδα έχει, μεταξύ άλλων, εκφράσει ενδιαφέρον για τροχοφόρα τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού

τύπου Stryker. Το πιο σοβαρό στοιχείο των διαπραγματεύσεων αφορά τον οπλισμό που θα φέρουν τα μαχητικά αεροσκάφη πέμπτης γενιάς F-35. Ηδη η Πολεμική Αεροπορία έχει απο-

δυσθεί σε αγώνα δρόμου προκειμένου να ολοκληρωθούν οι εγκαταστάσεις στην αεροπορική βάση της Ανδραβίδας, ώστε όλα να είναι έτοιμα για την υποδοχή του πρώτου F-35,

που αναμένεται να προσγειωθεί στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 2029.

Η λίστα των όπλων

Ανάμεσα στα όπλα που η Αθήνα επιθυμεί να αποδεσμευθούν για τα F-35 είναι οι πύραυλοι αέρος-αέρος AIM-9X Block II και AIM-120D (AMRAAM), καθώς και κάποια ακόμη όπλα που είναι ήδη πιστοποιημένα για τα συγκεκριμένα αεροσκάφη. Οι AIM-120D έχουν δυνατότητες ανάλογες με εκείνες των Meteor, γι' αυτό και στην Αθήνα υπάρχει αισιοδοξία για την αποδέσμευσή τους. Η ελληνική πλευρά έχει ζητήσει και όπλα τα οποία μέχρι πρότινος δεν αποδέσμευαν οι Αμερικανοί, όπως ο πύραυλος AGM-158 JASSM-ER. Ο ελληνικός προϋπολογισμός για όλα αυτά κινείται λίγο κάτω από το 1 δισ. ευρώ, ωστόσο, σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές, το τελικό κόστος θα προσδιοριστεί από τον αριθμό που θα επιλεγεί ανά όπλο. Επιπλέον, αναμένεται να γίνει συζήτηση και για τον τρόπο με τον οποίο θα υποστηριχθούν όχι μόνο τα οπλικά συστήματα, αλλά και οι κύριες πλατφόρμες (F-35), προκειμένου αυτές να έχουν ικανοποιητική διαθεσιμότητα (συμφωνίες εν συνεχεία υποστήριξης). Ως προς τα F-35, δεν αναμένεται η ενεργοποίηση της προαίρεσης για την προμήθεια 20 ακόμη αεροσκαφών αυτού του τύπου πριν από το 2030, όταν, δηλαδή, θα υπάρχει ξανά δημοσιονομικός χώρος. Παράλληλα, εξάλλου, προχωράει η διαδικασία αναβάθμισης αεροσκαφών F-16 σε διαμόρφωση Viper. Η διαδικασία αυτή αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2027 και εν συνεχεία, το 2028, προβλέπεται να επεκταθεί και στα 37 F-16 Block 50.

Το πρόγραμμα του κ. Ρούμπιο βρίσκεται, βέβαια, υπό διαμόρφωση και αναμένεται να οριστικοποιηθεί αύριο. Σύμφωνα με πληροφορίες, από το περιβάλλον του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας έχει εκφραστεί η πρόθεση να εκφωνήσει ο ίδιος μια ομιλία για την κατάσταση στον κόσμο αυτή την περίοδο.

Το βασικό πρόγραμμα της επίσκεψής του θα εκτυλιχθεί την Τετάρτη 7 Οκτωβρίου, μιας και θα φτάσει στην Αθήνα αργά το βράδυ της Τρίτης. Ο έκτος γύρος του στρατηγικού διαλόγου Ελλάδας - ΗΠΑ, που είναι και η αφορμή της επίσκεψης του κ. Ρούμπιο στην Αθήνα, θα διεξαχθεί τόσο στο υπουργείο Εξωτερικών, όπου πρόκειται να γίνουν και οι κοινές δηλώσεις με τον Γιώργο Γεραπετρίτη, όσο και στο Μέγαρο Μαξίμου, όπου ο επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας θα έχει κατ' ιδίαν συνάντηση με τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη. Πρόκειται να υπογραφούν κάποιες συμφωνίες, μεταξύ άλλων για τη συνεργασία των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων με την Εθνοφρουρά της Φλόριντα, όπου ο κ. Ρούμπιο εκλεγόταν γερουσιαστής, προτού παραιτηθεί για να αναλάβει τα νηία του Στέιτ Ντιπάρτμεντ.

Ο οπλισμός των F-35

Το πιο σημαντικό στοιχείο των διαπραγματεύσεων αφορά τον οπλισμό που θα φέρουν τα αεροσκάφη F-35, ενώ η Αθήνα ενδιαφέρεται και για τροχοφόρα τεθωρακισμένα οχήματα τύπου Stryker.

Βαριές οι αποσκευές του Ρούμπιο

Με ποια σχέδια αμυντικών συμφωνιών έρχεται την Τρίτη στην Αθήνα ο Αμερικανός υπουργών Εξωτερικών. Πώς διαβάζει η ελληνική πλευρά τα μηνύματα της επίσκεψης

Ο Μάρκο Ρούμπιο την Τετάρτη θα συναντηθεί με τον Γιώργο Γεραπετρίτη στο υπουργείο Εξωτερικών. Στην κορυφή της ατζέντας του επικεφαλής της αμερικανικής διπλωματίας βρίσκεται η στρατηγική χαρακτηριστική συνεργασία Ουάσινγκτον και Αθήνας στον τομέα της άμυνας.

ERIC LEE/THE NEW YORK TIMES

«Κυκλώνουν» την 26η Οκτωβρίου για το καλώδιο

Αθήνα και Παρίσι βρίσκονται, σύμφωνα με αρμόδια κυβερνητική πηγή, πολύ κοντά στην εξεύρεση φόρμουλας, που θα επιτρέψει να προχωρήσει το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδας - Κύπρου (Great Sea Interconnector - GSI). Το σχέδιο περιλαμβάνει την ενημέρωση της Αγκυρας από την γαλλική εταιρεία Nexans (υπεργολάβος της επίσης γαλλικής Meridiem, η οποία διαθέτει πλέον το πλειοψηφικό πακέτο του GSI) για τα σχέδιά της να προχωρήσει σε βυθομετρικές έρευνες στην περιοχή των διεθνών υδάτων ανατολικά Κάσου και Καρπάθου περί την 26η Οκτωβρίου. Παράλληλα, οι Γάλλοι θα ζητήσουν άδεια από την Αθήνα, όπως επιβάλλεται και από σχετική πρόβλεψη της σύμβασης που έχει υπογραφεί ανάμεσα στις δύο πλευρές. Σύμφω-

να με την κυβερνητική πηγή, η γαλλική παρέμβαση θα οδηγήσει στην επίλυση του αδιεξόδου, βάσει μιας δημιουργικής ασάφειας. Η Τουρκία αναμένεται να ισχυριστεί ότι «η ενημέρωση είναι ταυτόσημη με την παροχή αδειας» –ενώ για την ελληνογαλλική πλευρά η απλή ενημέρωση δεν συνιστά αίτημα έγκρισης– κι έτσι το έργο θα προχωρήσει κανονικά. Αξίζει, βέβαια, να υπενθυμιστεί ότι πέρυσι τον Δεκέμβριο ένας άλλος κυβερνητικός αξιωματούχος διαβεβαίωνε τους πάντες ότι η υπόθεση θα είχε τελειώσει μέχρι το τέλος του περασμένου Ιανουαρίου. Ως εκ τούτου, μένει να φανεί εάν αυτή τη φορά η προεργασία που έχει γίνει θα αποφέρει καρπούς επί του πεδίου.

Την ίδια στιγμή, τουρκικές πηγές επέμεναν στην «Κ» ότι (μέχρι

την Παρασκευή) δεν είχε βρεθεί για το καλώδιο φόρμουλα που θα ικανοποιούσε όλες τις πλευρές, ώστε το έργο να ξεκινήσει χωρίς να προκληθούν εντάσεις στο διπλωματικό πεδίο και στο μέτωπο της Ανατολικής Μεσογείου. Οι προσπάθειες, όμως, έλεγαν, συνεχίζονται. Διπλωματικοί κύκλοι και στη γειτόνα συζήτουσαν, πάντως, και το σενάριο της απευθείας συνεννόησης της Nexans με την Αγκυρα, ως λύση που θα ικανοποιούσε, παρά τις διαφορετικές ερμηνείες, αμφότερες τις πλευρές.

Το υπουργείο Αμυνας της Τουρκίας επέμεινε, ωστόσο, με ανακοίνωσή του ότι «κάθε είδους δραστηριότητα πόντισης καλωδίων/αγωγών ή επιστημονικής έρευνας στην υφαλοκρηπίδα μας πρέπει να συντονίζεται

εκ των προτέρων με τη χώρα μας, ως παράκτιο κράτος. Η Τουρκία, στο πλαίσιο των δικαιωμάτων και των αρμοδιοτήτων που απορρέουν από την ιδιότητά της αυτή, δεν θα επιτρέψει καμία μη εξουσιοδοτημένη δραστηριότητα στην υφαλοκρηπίδα της Ανατολικής Μεσογείου».

Η Αγκυρα ισχυρίζεται ότι η υφαλοκρηπίδα της έχει διαμορφωθεί βάσει των συμφωνιών οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών που έχει συνάψει με το «ψευδοκράτος» και τη Λιβύη, τις οποίες και κατέθεσε στον ΟΗΕ στις 18 Μαρτίου 2020. Στο πλαίσιο αυτό, η τουρκική πλευρά θεωρεί απαράβατο όρο τη δική της έγκριση, καθώς το έργο απαιτεί έρευνες βυθού.

Εμπειροί αναλυτές δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο να εκδο-

θούν δύο διαφορετικές NAVTEX (από το Ηράκλειο και την Αττάλεια), ώστε η κάθε πλευρά να διατηρήσει τις νομικές θέσεις της και το έργο να προχωρήσει μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας.

Το «Ορούτς Ρέις»

Εν τω μεταξύ, το τουρκικό ερευνητικό σκάφος «Ορούτς Ρέις», συνοδευόμενο από βοηθητικά πλοία, πρόκειται να πραγματοποιήσει έως τις 25 Οκτωβρίου έρευνες με επίσημο στόχο –σύμφωνα με τα τουρκικά ΜΜΕ– «την πόντιση υποθαλάσσιου αγωγού προς την “ΤΑΒΚ” (σ.σ. ψευδοκράτος)». Η σχετική NAVTEX εκδόθηκε την ίδια ακριβώς ημέρα με την ανακοίνωση της Αγκυρας ότι διεκδικεί λόγο στο καλώδιο Κρήτης - Κύπρου.

Παράλληλα, στη γειτονική χώρα είναι έκδηλη η ενόχληση για τη στενή στρατιωτική συνεργασία της Ελλάδας και της Κύπρου με το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Το τουρκικό υπουργείο Αμυνας ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «οι συνεχιζόμενες εξοπλιστικές δραστηριότητες της Ελληνοκυπριακής Διοίκησης (σ.σ. Κυπριακή Δημοκρατία) καθώς και οι στρατιωτικές συμμαχίες που αναπτύσσει με τρίτες χώρες επηρεάζουν αρνητικά τις ευαίσθητες ισορροπίες και το κλίμα εμπιστοσύνης στο νησί».

Η Αγκυρα συμπλήρωσε, μάλιστα, ότι αυτές οι «προκλητικές ενέργειες» Ελλάδας και Κύπρου αυξάνουν την ένταση και βλάπτουν τη σταθερότητα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΝΕΔΟΥ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΩΣΤΙΔΗΣ

ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΤΙΤΛΟΥΣ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ...
ΑΣ ΕΠΙΣΤΡΕΨΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΠΗΓΗ

Η Καθημερινή προσφέρει
την **Οδύσσεια** του Ομήρου,
στην εμβληματική μετάφραση
των **Νίκου Καζαντζάκη** και **Ιωάννη Κακριδή**

Την Κυριακή
11 Οκτωβρίου

Το αξεπέραστο έπος της περιπέτειας, της επιβίωσης και της επιστροφής,
σε μια έκδοση που αξίζει να υπάρχει σε κάθε βιβλιοθήκη.

Κορβέτα και αεροσκάφη του τουρκικού πολεμικού ναυτικού συμμετέχουν σε στρατιωτική άσκηση στο νοτιοανατολικό Αιγαίο, στα τέλη Σεπτεμβρίου. Η Αγκυρα έχει αποδυθεί σε ένα εντατικό παζάρι με τους Ευρωπαίους, προκειμένου να εξασφαλίσει σημαντικά οπλικά συστήματα ευρωπαϊκής τεχνολογίας και κατασκευής. Εμπόδιο, μέχρι στιγμής, ορθώνει η Γαλλία.

Τα ντιλ που θέλει η Τουρκία

Η προσπάθεια εξαγοράς ιταλογαλλικού συστήματος που μπλοκάρει το Παρίσι και το παρασκήνιο των επαφών με τη Γερμανία για τα υποβρύχια

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Σε ένα αργόσυρτο αλλά εντατικό παζάρι με τους Ευρωπαίους, προκειμένου να εξασφαλίσει σημαντικά οπλικά συστήματα ευρωπαϊκής τεχνολογίας και κατασκευής, έχει αποδυθεί η Αγκυρα, με επίκεντρο την απόκτηση αντιαεροπορικών δυνατοτήτων που αυτήν τη στιγμή οι ενοπλες δυνάμεις της διαθέτουν μόνον ονομαστικά (ρωσικά συστήματα S-400). Σύμφωνα με άριστα πληροφορημένες πηγές της «Κ», οι Τούρκοι έχουν ζητήσει την ιταλική μεσολάβηση προκειμένου να καμφθούν οι ενστάσεις των Γάλλων για την προμήθεια του ιταλογαλλικού (EUROSAM) ανάπτυξης αντιαεροπορικού και αντιβαλλιστικού συστήματος SAMP/T. Οι Ιταλοί πρακτικά έχουν ήδη δώσει το πράσινο φως και οι συζητήσεις ανάμεσα στην Αγκυρα και το Παρίσι άρχισαν την περασμένη άνοιξη, αλλά βρίσκονται, όπως πληροφορείται η «Κ», σε αδιέξοδο.

Συγκεκριμένα, στις τελευταίες επαφές που έγιναν μεταξύ Ιταλών και Τούρκων σε επίπεδο υπουργείων Αμυνας, από την ιταλική πλευρά μεταφέρθηκε ότι το Παρίσι παραμένει αρνητικό. Υπενθυμίζεται ότι οι Τούρκοι δεν επιθυμούν να αγοράσουν απλώς το σύστημα SAMP/T, αλλά την πιο προωθημένη εκδοχή του, το SAMP/T NG, με μεγαλύ-

τερο βεληνεκές, καθώς και βιομηχανική συμμετοχή και μεταφορά τεχνολογίας.

Το κόστος

Το συγκεκριμένο σύστημα ήταν ανάμεσα σε εκείνα που είχαν προταθεί και στην Ελλάδα, η οποία κατέληξε στην ισραηλινή πρόταση της «Ασπίδας του Αχιλλέα». Η τουρκική πρωτοβουλία είναι ενταγμένη στην ευρύτερη προσπάθεια που κάνει η Αγκυρα να διασυνδέσει μέρος της αμυντικής παραγωγής της με την Ε.Ε. Επιπλέον, οι συστοιχίες SAMP/T είναι χαμηλότερου κόστους από τα συστήματα Patriot.

Οι δίαυλοι ανάμεσα στην Αγκυρα και το Παρίσι δεν περιορίζονται, βέβαια, στα εξοπλιστικά, καθώς η Γαλλία αποτελεί και ένα από τα βασικά εμπόδια για την Τουρκία σε σειρά ζητημάτων που συνδέονται και με την Ε.Ε. (κανονισμός SAFE, εκσυγχρονισμός τελωνειακής ένωσης κ.λπ.). Στην Αγκυρα φαίνεται, πάντως, να υπάρχει πίεση χρόνου, καθώς ανησυχούν ότι οι προεδρικές εκλογές της άνοιξης (ο πρώτος γύρος έχει οριστεί για τις 18 Απριλίου 2027 και ο δεύτερος για τις 2 Μαΐου 2027) στη Γαλλία μπορεί να έχουν αποτέλεσμα που θα δυσχεράνει έτι περαιτέρω την εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης στο συγκεκριμένο θέμα.

Πάντως, οι τουρκικές προσπά-

θειες συνεργασίας με τους Ευρωπαίους δεν ακολουθούν ευθεία γραμμή ούτε και είναι πάντα αυτονόητες. Το παράδειγμα της Γερμανίας είναι το πιο χαρακτηριστικό. Σύμφωνα με ασφαλείς πληροφορίες, η Αγκυρα διαβίβασε στο Βερολίνο επίσημο αίτημα για συνεργασία στον τομέα των υποβρυχίων. Οι Τούρκοι επιθυμούν να περάσουν στην τελευταία γενιά υποβρυχίων γερμανικής τεχνολογίας, τα Type 212CD της TKMS (ThyssenKrupp Marine Systems). Το τουρκικό Ναυτικό διαθέτει ήδη έξι υποβρύχια τύπου 214, ιδίων, δηλαδή, προδιαγραφών με τα ελληνικά της κλάσης «Παπανικολής». Μάλιστα, οι Τούρκοι προτείνουν στους Γερμανούς μέρος της ναυπήγησης των νέων υποβρυχίων να γίνει στα ναυπηγεία του Γκιόλτσουκ. Αν και οι Γερμανοί δεν είναι επί της αρχής αρνητικοί, η διαπραγμάτευση αυτή θα διαρκέσει αρκετά, καθώς στο Βερολίνο επιθυμούν αυτήν τη στιγμή τη μικρότερη δυνατή διαφυγή βιομηχανικού και τεχνολογικού έργου έξω από τη χώρα. Αλλωστε, παρά τη διόλου αρνητική στάση που κρατάει η Γερμανία επί των ημερών του καγκελαρίου Φρίντριχ Μερτς έναντι της Τουρκίας, τα όρια που θέτει το Βερολίνο σε ξένους επενδυτές είναι πολύ σαφή.

Σύμφωνα με πληροφορίες της «Κ», η Αγκυρα, μέσω του αμυ-

ντικού κολοσσού της Baykar, επιχείρησε να εξαγοράσει πολύ σημαντική γερμανική εταιρεία στον χώρο της αμυντικής καινοτομίας και το Βερολίνο μπλόκαρε τη διαδικασία. Εν ολίγοις, ό,τι επιχείρησε πριν από περίπου 15 μήνες η Αγκυρα και πέτυχε στην Ιταλία με την εξαγορά της Piaggio Aerospace δεν κατέστη εφικτό στη Γερμανία, η οποία δεν προκρίνει εύκολα τη μεταφορά τεχνολογίας ακόμη και εντός Ε.Ε., πόσο μάλλον έξω από αυτήν.

Τόσο στην περίπτωση της Γερμανίας όσο και σε εκείνη της Γαλλίας, φαίνεται ότι ρόλο σε αυτά τα ζητήματα, που άπτονται όχι μόνο της αμυντικής αλλά και της βιομηχανικής πολιτικής, διαδραματίζει η εσωτερική πολιτική αναταραχή. Και στις δύο περιπτώσεις βρίσκονται σε άνοδο αντιμεταναστευτικοί - αντιμουσουλμανικοί κομματικοί σχηματισμοί (AfD στη Γερμανία και Εθνικός Συναγερμός των Λεπέν - Μπαρντελά στη Γαλλία), με αποτέλεσμα οι συγκεκριμένες συζητήσεις να διεξάγονται σε εξαιρετικά τεταμένο περιβάλλον.

Με την Ισπανία

Στον αντιποδο εξακολουθούν να βρίσκονται οι σχέσεις της Αγκυρας με τη Ρώμη και τη Μαδρίτη, καθώς στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας είναι σε ισχύ

σειρά συμφωνιών οι οποίες υλοποιούνται αργά αλλά σταθερά. Προσφάτως, μάλιστα, η Αγκυρα ξεκίνησε συζητήσεις για την αγορά ορισμένων αντιαεροπορικών πυραύλων τύπου SM-1, τους οποίους πιθανότατα επιθυμεί να αξιοποιήσει στις παλιές αμερικανικές φρεγάτες τύπου Oliver Hazard Perry (τουρκική κλάση Gabya). Το τουρκικό Ναυτικό διαθέτει συνολικά οκτώ τέτοιες φρεγάτες και η συμφωνία αυτή γίνεται στο πλαίσιο αξιοποίησης του αποθέματος του ισπανικού Ναυτικού. Βεβαίως, το πιο σημαντικό πρόγραμμα συνεργασίας της Τουρκίας με την Ισπανία είναι αυτό της πώλησης τουρκικών εκπαιδευτικών αεριωθούμενων αεροσκαφών τύπου Hürjet, στα οποία -όταν υλοποιηθεί η συμφωνία- θα εκπαιδευθούν οι επόμενες γενιές Ισπανών πιλότων.

Με την Ιταλία, το πιο σημαντικό πρόγραμμα συνεργασίας είναι εκείνο που αφορά την ανάπτυξη μη επανδρωμένων αεροσκαφών συνεργασίας με μαχητικά (Collaborative Combat Aircraft - CCA, γνωστά και ως «αεροσκάφη-παραστάτες», από την ορολογία στην αγγλική γλώσσα «Loyal Wingmen»). Η Τουρκία έχει αναπτύξει το CCA με την ονομασία Kizilelma και το έχει δοκιμάσει σε συνεργασία με ιταλικό αεριωθούμενο τύπου M-346.

Κοινή ναυπήγηση

Η Αγκυρα έχει στείλει αίτημα συνεργασίας στο Βερολίνο για τη νέα γενιά υποβρυχίων γερμανικής τεχνολογίας Type 212CD και προτείνει μέρος της ναυπήγησης να γίνει σε τουρκικά ναυπηγεία. Η διαπραγμάτευση αναμένεται να διαρκέσει αρκετά.

ΑΠΟΨΗ

Μεταξύ ρεαλισμού και ανθρωπισμού

Του **ΠΑΝΑΓΗ ΒΟΥΡΛΟΥΜΗ**

Προ ημερών πολιτικολογούσαμε σε μια συντροφιά με αφορμή πρόσφατες δημοσκοπήσεις. Μια ανιψιά μου, απόφοιτος πανεπιστημίου και αρκετά εύπορη, δήλωσε με έμφαση ότι στις επόμενες εκλογές δεν θα ξαναψήφισε τη Νέα Δημοκρατία. Η αιτία που ανέφερε ήταν η στάση της κυβέρνησης στο Παλαιστινιακό και η στενή συνεργασία Ελλάδας - Ισραήλ. Δεν είναι η μόνη. Πολύς κόσμος, κυρίως νέοι, έχει θυμώσει με αυτά που γίνονται στη

Γάζα και στη Δυτική Οχθη και θα περίμενε από την κυβέρνησή μας να τα καταδικάσει, όπως κάνουν άλλες χώρες. Αντί γι' αυτό, βλέπει να δυναμώνει η προσέγγιση ανάμεσα στα δύο κράτη.

Στη συζήτηση που ακολούθησε, προσπάθησα να την πείσω ότι ακόμη και στην περίπτωση που η κυβέρνηση θέλει να συνταχθεί με τους επικριτές του Ισραήλ, αν το έκανε θα διέπραττε μεγάλο λάθος. Της εξήγησα ότι η θέση της Ελλάδας είναι διαφορετική από εκείνη άλλων χωρών

και ότι υπαγορεύεται από τη γεωγραφία και από δύο παράγοντες. Ο ένας είναι ο αναθεωρητισμός της Τουρκίας, που αποτελεί μόνιμο βραχνά, ο άλλος η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Η προστασία του Ισραήλ, που απειλείται από τις χώρες που το περιβάλουν, είναι προτεραιότητα για την Αμερική και υπαγορεύει τη στρατιωτική παρουσία της στην Ανατολική Μεσόγειο με ρόλο περίπου σερίφη. Λόγω γεωγραφίας, η Ελλάδα, και η Κύπρος έχουν ζωτική σημασία για την άμυνα του Ισραήλ. Όσο η πολιτική των

ΗΠΑ είναι να παρέχουν προστασία στο Ισραήλ, θα φροντίζουν να ακολουθούμε κι εμείς την ίδια γραμμή.

Έχουμε επιλογές; Όχι. Αν δοκιμάσουμε να πάρουμε διαφορετική, πιο ανεξάρτητη στάση, οι ΗΠΑ θα μας επαναφέρουν στην τάξη στερώντας μας τα όπλα που μας δίνουν και με άλλους τρόπους, κλείνοντας το μάτι στην Τουρκία, με κίνδυνο να συμβούν τετελεσμένα και μόνιμη ζημιά όπως στην Κύπρο το 1974. Μας παρέχουν προστασία επ' ανταλ-

λάγματι. Η ανιψιά μου αντέτεινε το επιχείρημα ότι οι ΗΠΑ είναι αναξιοπίστεες και δεν μπορούμε να στηριζόμαστε σε αυτές. Είχε δίκιο, έτσι είναι. Τα κράτη ενεργούν σύμφωνα με το συμφέρον τους και μόνιμη εγγυημένη προστασία δεν υπάρχει. Ενώ όμως η προστασία που εξασφαλίζει η ευθυγράμμιση με τις ΗΠΑ είναι σχετική, η ζημιά που θα παθαίναμε αν λοξοδρομούσαμε θα ήταν σίγουρη. Καμία υπεύθυνη κυβέρνηση δεν θα ρισκάρει. Τέτοια επιχειρήματα χρησιμοποιούσα και άλλα, όπως ότι η αλλαγή στη στάση

μας δεν θα επηρέαζε στο παραμικρό την τύχη των Παλαιστινίων, επίσης τα θετικά της αμυντικής συνεργασίας με το τεχνολογικά πιο εξελιγμένο Ισραήλ.

Αμφιβάλλω αν έπεισα την ανιψιά μου να αλλάξει γνώμη και ενδόμυχα την παραδέχτηκα. Αλίμονο αν οι νέοι χάσουν από νωρίς τον ιδεαλισμό τους. Ακούγοντας τον εαυτό μου, ο νους μου πήγε στον άχαρο ρόλο του Κρέοντα στην Αντιγόνη του Σοφοκλή. Η raison d' état αντιμέτωπη με ανθρώπινες αξίες.

Γενέθλια δίχως απουσιολόγιο

Το ανεπίδοτο προσκλητήριο, ο απών του Στρασβούργου και ο ανταγωνισμός για το χειροκρότημα στη «χαλαρή» γιορτή για την 52η επέτειο ίδρυσης της Νέας Δημοκρατίας

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τι σημασία έχει στη σημερινή εποχή μια μεγάλη γιορτή για τα γενέθλια ενός κόμματος; Η προφανής απάντηση είναι η συσπείρωση. Να «μαζευτεί» το κόμμα, να σταλεί μήνυμα ενότητας στη βάση του. «Να ζεσταθούν όλα τα στελέχη», όπως λέει αρμόδια πηγή. Από αυτήν την άποψη, η γιορτή για τα 52 χρόνια από την ίδρυση της Ν.Δ., που διοργανώνεται αύριο το βράδυ, ξεκινάει με ένα μεγάλο μειονέκτημα: θα απουσιάζουν οι δύο πρώην πρωθυπουργοί Κώστας Καραμανλής και Αντώνης Σαμαράς, αλλά και ο πρώην πρόεδρος του κόμματος Βαγγέλης Μείμαράκης.

«Δεν θα πήγαινε ούτως ή άλλως»

Δεν κολλάει και δεν πάει

Το γραφείο του Κ. Καραμανλή ενημέρωσε τη Ν.Δ. ότι ο πρώην πρωθυπουργός θα είναι εκτός Αθηνών την ημέρα των γενεθλίων, ωστόσο η πραγματικότητα είναι πως δεν πρόκειται να ανταποκριθεί στην πρόσκληση, καθώς, όπως λέγεται, «δεν κολλάει» σε μία τέτοια εκδήλωση.

Για την περίπτωση του Αντώνη Σαμαρά δεν χρειάζονται εξηγήσεις. Η απουσία από την επέτειο ήταν δεδομένη. Στην Πειραιώς αναρωτήθηκαν εάν θα έπρεπε να λάβει τυπικά ή όχι πρόσκληση, ως πρώην πρόεδρος, παρ' ότι το κόμμα τον έχει διαγράψει από τον Νοέμβριο του 2024. Με δεδομένο πως η σχέση με την κυβέρνηση είναι πλέον πολεμική, επιλέχθηκε να μη γίνει καν η κίνηση της πρόσκλησης, καθώς θα εθεωρείτο –και δικαιολογούμενα– προσχηματική, με μόνο στόχο να δημιουργήσει εντυπώσεις, που σε αυτή τη φάση είναι ανούσιες.

Η περίπτωση Καραμανλή είναι, ως γνωστόν, διαφορετική. Ο πρώην πρωθυπουργός δεν έχει σχέσεις με το σύστημα εξουσίας του Μαξίμου, αλλά η ρήξη δεν είναι ανοικτή, ούτε υπάρχει πόλεμος. Με αυτά ως δεδομένα και λόγω του ονόματος που φέρει ο κ. Καραμανλής, επικεφαλής του γραμματέα του κόμματος Κωνσταντίνου Κυρανάκη επικοινωνήσε με το γραφείο του Κώστα Καραμανλή, με το αίτημα να δώσει αυτοπροσώπως ο γραμματέας την πρόσκληση στον πρώην πρωθυπουργό, αλλά, όπως ενημέρωσε το γραφείο της οδού Παναγή Κυριακού, ο κ. Καραμανλής θα απουσιάζει εκτός Αθηνών την ημέρα των γενεθλίων.

Η πραγματικότητα είναι πως δεν υπήρχε περίπτωση να ανταποκριθεί στην πρόσκληση ο κ. Καραμανλής. Οχι μόνο λόγω της απόστασης που κρατάει από την

κυβέρνηση Μητσοτάκη, αλλά και λόγω της φύσης που θα έχει η εκδήλωση. Υπενθυμίζεται πως ο πρώην πρωθυπουργός δεν είχε δώσει το «παρών» ούτε στην προπέρσινη εκδήλωση στη Ρηγίλλης, που είχε στηθεί ως street party για τα 50 χρόνια του κόμματος. Ήταν αναμενόμενο ότι

θα απέφυγε και τη φετινή εκδήλωση, που θα έχει τον ίδιο «χαλαρό» χαρακτήρα.

Τα γενέθλια θα λάβουν χώρα στο παλαιό αμαξοστάσιο των ΟΣΥ και θα περιλαμβάνουν παιχνίδια ερωτήσεων και απαντήσεων για την ιστορία της Ν.Δ., μπασκέτες, χώρους όπου ο επι-

σκέπτης θα βγάζει φωτογραφίες με ΑΙ και θα «ενσωματώνεται» σε ιστορικές στιγμές της Ν.Δ., φαγητό, ποτό και μουσική. Όπως λέει αρμόδια πηγή, «ο Καραμανλής δεν κολλάει» σε μια τέτοια εκδήλωση και «ακόμη και αν είχε άριστες σχέσεις με τον Μητσοτάκη, δεν θα πήγαι-

νε» για να περιφέρεται απλώς μέσα στον κόσμο. Οσον αφορά τον τρίτο απόντα πρόεδρο της Ν.Δ., Βαγγέλη Μείμαράκη, ενημέρωσε σε επικοινωνία που είχε με το κόμμα ότι θα βρίσκεται στο Στρασβούργο.

Παντού ο πυρός

Η ομάδα της Πειραιώς που προετοιμάζει τη γιορτή, αποτελούμενη από τον γραμματέα Κωνσταντίνο Κυρανάκη, τον Θανάση Νέζη, τον γενικό διευθυντή της Ν.Δ. Γιάννη Σμυρλή και τον γραμματέα Οργανωτικού Στέλιο Κονταδάκη, έχει βάλει σε πρώτο πλάνο τον πυρό. Το ιστορικό σήμα της Ν.Δ. «θα είναι παντού», ενώ στα τραγούδια που θα παίζουν από τα μεγάφωνα θα έχουν την τιμητική τους ο Ρόμπερτ Ουίλιαμς –συνθέτης του κομματικού ύμνου– και τα ιστορικά τραγούδια της Ν.Δ., με στόχο να ξυπνήσουν μνήμες και να ενεργοποιήσουν τον κομματικό πατριωτισμό.

Μπορεί να μη βρίσκονται στο κοινό, αλλά Καραμανλής και Σαμαράς θα εμφανίζονται στα βίντεο και στα φωτογραφικά άλμπουμ που έχει ετοιμάσει η Πειραιώς, ώστε με κάποιον τρόπο να είναι «παρόντες» στην εκδήλωση. Την ίδια ώρα, ο πρωθυπουργός, στην ομιλία που θα κάνει όρθιος –στην εκδήλωση δεν θα υπάρχουν καρέκλες– αναμένεται να είναι ενωτικός, ενώ προβλέπεται ένα ακόμη άνοιγμα στον Κώστα Καραμανλή μετά το προσωπικό τηλεφώνημα που του έκανε την ημέρα των γενεθλίων του, στις 14 Σεπτεμβρίου.

Σε μία χρονιά προεκλογική και ενώ εσωτερικά οι διάφορες νεοδημοκρατικές φατρίες προετοιμάζονται για την επόμενη μέρα, έχει ενδιαφέρον και το πως θα εμφανιστούν τα κορυφαία στελέχη. Στον κομματικό μικρόκοσμο έχει μεγάλη σημασία ποιος θα εισπράξει το μεγαλύτερο χειροκρότημα όταν εμφανιστεί. Το επιτελείο της Πειραιώς περιμένει περίπου 3.000-4.000 άτομα. Για την προσχή του κοινού λέγεται ότι δεν θα διαγωνιστούν μόνο οι δελφίνοι, αλλά και άλλοι παράγοντες που έχουν εσχάτως αναπτύξει έντονη δραστηριότητα στη νεοδημοκρατική «ενδοχώρα». Η εικόνα μάλλον θα μιλήσει από μόνη της.

Πάρτι με ΑΙ

Στο παλαιό αμαξοστάσιο των ΟΣΥ, εκτός από μουσική, ποτό και φαγητό, θα υπάρχουν παιχνίδια ερωτήσεων για την ιστορία του κόμματος, μπασκέτες και χώροι όπου ο επισκέπτης θα φωτογραφίζεται και με ΑΙ και θα «ενσωματώνεται» σε ιστορικές στιγμές της Ν.Δ.

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής τον Αύγουστο του 1974, προτού ακόμη ιδρύσει τη Νέα Δημοκρατία. Προείχε η ίδια η δημοκρατία. Στην αυριανή γιορτή για τα πεντηκοστά δεύτερα γενέθλια του κόμματος, θα κυριαρχούν στο σκηνικό εμβληματικά στιγμιότυπα της νεοδημοκρατικής ιστορίας.

ΑΠΟΨΗ

Σε ποιον (δεν) χρωστάει η Ν.Δ.

Του ΗΛΙΑ ΝΤΙΝΑ

Σαν σήμερα, πριν από 52 χρόνια, γεννήθηκε η Νέα Δημοκρατία, το κόμμα που ίδρυσε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και έκτοτε πρωταγωνιστεί στην πολιτική ζωή της χώρας, ευρισκόμενο μόνιμα είτε στην κυβέρνηση είτε στη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Το ΠΑΣΟΚ, που τη συνόδευσε για σχεδόν τέσσερις δεκαετίες, κατέρρευσε μέσα σε λίγους μήνες. Ο ΣΥΡΙΖΑ, που πήρε τη θέση του ως βασικός αντιπάλός της, διαλύθηκε. Η Νέα Δημοκρατία κρατήθηκε. Και μόνο γι' αυτό, είναι αδύνατον να κατανοήσει κανείς την πορεία της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας χωρίς να λάβει υπόψη τον καταλυτικό ρόλο που έχει διαδραματίσει η Ν.Δ. σε αυτήν.

Γιατί άντεξε η Ν.Δ.; Το ερώτημα αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν αναλογιστούμε από ποια αφετηρία ξεκίνησε: όπως στην Ισπανία και την Πορτογαλία, η Δεξιά έπρεπε να μπει στη δημοκρατία

αφήνοντας πίσω της τη σκιά της δικτατορίας. Σημειολογικά, αυτό φαίνεται από την ίδια την πεμπτοσύνη της ιδρυτικής της πράξης – το όνομά της. Όπως και στα υπόλοιπα δεξιά κόμματα του ευρωπαϊκού Νότου, προτιμήθηκε ένα όνομα που να μην παραπέμπει στην αντίστοιχη ιδεολογική οικογένεια.

Θα σταθώ σε τρεις λόγους. Ο πρώτος είναι η πολυσυλλεκτικότητα. Είναι όρος που πιο εύκολα λέγεται παρά εφαρμόζεται στην πράξη. Κάθε ξένη προσθήκη, είτε αυτή είναι πολιτική πρόταση είτε, κυρίως, ένα πρόσωπο, ενέχει τον κίνδυνο να αλλοιώσει τον χαρακτήρα του κόμματος και να προκαλέσει εσωτερικούς τριγμούς. Και εδώ νομίζω πως υπάρχει μια ενδιαφέρουσα διάσταση. Η Ν.Δ. κατάφερε να δανείζεται ανθρώπους και ιδέες από άλλα ιδεολογικά πεδία και να τους διατηρεί κάτω από τη σκέπη της χωρίς να απαιτεί την πλήρη αφομοίωσή τους – επιτρέποντάς τους,

ως έναν βαθμό, να παραμένουν ιδεολογικά διακριτοί. Οι νεοφερμένοι μπορούσαν να παραμένουν ιδεολογικά αδιάβροχοι, ενώ παράλληλα ο πυρήνας του κόμμα-

Σε αντίθεση με όλους τους μεγάλους αντιπάλους της, η Ν.Δ. δεν εμφανίστηκε ποτέ χρωμένη απέναντι στις αξίες της γιατί ποτέ δεν έβαλε τον πήχυ της ψηλότερα από την ίδια της την επιβίωση.

τος δεν κινδύνευε. Έτσι η σκιά του κόμματος έπεφτε πάντα λίγο πιο μακριά από το σώμα του.

Ο δεύτερος λόγος ήταν η συντηρητικότητά του. Από το 1974, όταν η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμ-

ματος αριθμούσε τον μεγαλύτερο αριθμό παλαιών βουλευτών, μέχρι και σήμερα, που η παραδοσιακή Δεξιά εξακολουθεί να εκπροσωπείται ποικιλοτρόπως τόσο στα κοινοβουλευτικά έδρανα όσο και στους κυβερνητικούς θώκους, η Ν.Δ. δεν έκοψε ποτέ τον ομφάλιο λώρο με τη μακρά παράδοση της ελληνικής Δεξιάς. Μια παράδοση που περνάει αρχικά από το αντιβενιζελικό ρεύμα και, κυρίως, αργότερα από τη μετεμφυλική εθνικοφροσύνη. Πέρα από τα τοπικά πελατειακά δίκτυα που συντηρήθηκαν και κράτησαν το κόμμα ισχυρό στην ύπαιθρο, αυτή η συνέχεια του προσέφερε κάτι εξίσου σημαντικό: ένα «μαξιλάρι ιστορίας». Εδώσε, δηλαδή, από πολύ νωρίς ιστορικό βάθος σε ένα κατά τα άλλα νέο κόμμα, όπως αποτυπώνεται και από τη λέξη με την οποία οι οπαδοί και τα στελέχη του εξακολουθούν να το περιγράφουν: όχι απλώς κόμμα, αλλά «παράταξη». Μια λέξη που υποδηλώνει κάτι μεγαλύτερο και παλαιότερο από τον εκάστοτε

κομματικό φορέα που το εκπροσωπεί και λειτουργεί ως ομπρέλα πολιτικής κοινωνικοποίησης.

Ο τρίτος λόγος θεωρώ πως είναι η ιδεολογική της ελαστικότητα, γεγονός που την έφερε κοντά σχεδόν σε όλα τα μεγάλα διακυβεύματα με τον λεγόμενο ενδιάμεσο ψηφοφόρο. Κάποιες αδιαπραγμάτευτες αρχές –όπως η ένταξη στους ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς και η αποδοχή των κανόνων της αγοράς– ήταν από μόνες τους πλειοψηφικές. Άλλες, όπως η στήριξη του κράτους πρόνοιας και ενός αναδιανεμητικού μοντέλου υπέρ των ασθενέστερων, τις υποθετούσε, όποτε αυτό γινόταν πολιτικά απαραίτητο, χωρίς μεγάλες ενστάσεις και εσωτερικούς κραδασμούς. Και αυτή, θεωρώ, είναι η πραγματική εξήγηση της μακροζωίας της. Σε αντίθεση με όλους τους μεγάλους αντιπάλους της, η Ν.Δ. δεν εμφανίστηκε ποτέ χρωμένη απέναντι στις αξίες της γιατί ποτέ δεν έβαλε τον πήχυ τους ψηλότερα από την ίδια της

την επιβίωση. Το ΠΑΣΟΚ υποσχέθηκε την Αλλαγή, ο ΣΥΡΙΖΑ το τέλος των μνημονίων. Τίποτα από τα δύο δεν ήρθε στον χρόνο και τον βαθμό που εξαγγέλλθηκε. Η Ν.Δ. άφηνε στους άλλους να κουβαλήσουν το βάρος της ουτοπίας που υπόσχονταν και της πώλωσης που αυτή δημιουργούσε και εισέπραττε τα οφέλη του ετεροπροσδιορισμού: ήταν αυτό που δεν ήταν το ΠΑΣΟΚ στα χρόνια της δεκαετίας του 1980, και αυτό που δεν είναι ο ΣΥΡΙΖΑ από την κρίση και μετά.

Τα κόμματα πεθαίνουν συνήθως όταν χρωστάνε στις ιδέες τους περισσότερα απ' όσα μπορούν να αποπληρώσουν. Η Ν.Δ. φρόντισε, επί 52 χρόνια, να μη χρωστάει σε καμία ιδέα. Μόνο στην ιστορία της.

Ο κ. Ηλίας Ντίνας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης και κάτοχος της ελβετικής έδρας στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας.

Του ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Στις αρχές Σεπτεμβρίου δημοσιεύθηκε στην πλατφόρμα πώλησης ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών Whor μια αγγελία υπό τον τίτλο «Greek Political Campaign». Αναζητούσε «κλίπερ», χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης οι οποίοι θα δημιουργούσαν σύντομα βίντεο και θα τα αναρτούσαν στο TikTok, στο Instagram και στο YouTube. Η αμοιβή τους θα ήταν δύο δολάρια ανά 1.000 επιβεβαιωμένες προβολές και το μέγιστο ποσό που θα μπορούσαν να εισπράξουν ανά βίντεο οριζόταν στα 250 δολάρια.

Οι προδιαγραφές περιγράφονταν σε ενημερωτικό σημείωμα που συνόδευε την αγγελία και είναι στη διάθεση της «Κ». Κάθε βίντεο θα έπρεπε να έχει διάρκεια μεταξύ 10 και 90 δευτερολέπτων, να προβάλλει θετικά το πολιτικό πρόσωπο και τουλάχιστον το 40% του κοινού του να βρίσκεται στην Ελλάδα. Το όνομα του πολιτικού δεν αναφερόταν ούτε στην αγγελία ούτε στο σημείωμα. Ένας σύνδεσμος οδηγούσε στο υλικό που έπρεπε να αξιοποιηθούν οι «κλίπερ»: Ήταν βίντεο από παλαιότερες ομιλίες και συνεντεύξεις της Μαρίας Συρεγγέλα, βουλευτού της Νέας Δημοκρατίας.

Στις 22 Σεπτεμβρίου οι New York Times αναφέρθηκαν, σε ρεπορτάζ τους, σε αυτή την αγγελία και δημοσίευσαν το όνομα της κ. Συρεγγέλα. Ενόψει των ενδιάμεσων εκλογών στις ΗΠΑ, οι δημοσιογράφοι της αμερικανικής εφημερίδας κατέγραψαν μια σχετικά νέα τάση στην πολιτική διαφήμιση, το «clipping campaign». Χρήστες με λογαριασμούς περιορισμένων απήχησης πληρώνονταν, συνήθως με ένα ή δύο δολάρια ανά 1.000 προβολές, για μαζική παραγωγή βίντεο που προωθούσαν συγκεκριμένους υποψηφίους ή πολιτικές θέσεις.

Βίντεο των 2 δολαρίων

Χρήστες με λογαριασμούς περιορισμένης απήχησης πληρώνονται, συνήθως με ένα ή δύο δολάρια ανά 1.000 προβολές, για μαζική παραγωγή βίντεο που προωθούν συγκεκριμένους υποψηφίους ή πολιτικές θέσεις.

Ο Σάμουελ Γούλεϊ, αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Πίτσμπουργκ, ερευνά το φαινόμενο στις ΗΠΑ. Λέει στην «Κ» ότι οι πολιτικές εκστρατείες «clipping» γίνονται όλο και πιο δημοφιλείς στην πατρίδα του, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, και ότι λειτουργούν ως «τρόπος τεχνητής δημιουργίας τάσεων». «Αυτές οι εκστρατείες σπανίως επισημαίνονται ως πληρωμένες, γεγονός που αποτελεί παραπλανητική προσπάθεια να παρουσιαστούν ως αυθόρμητες και οργανικές», αναφέρει ο κ. Γούλεϊ. «Προτιμώνται απλοί χρήστες αντί για διασημότητες, γιατί δημιουργούν την ψευδαίσθηση ότι το μήνυμα είναι αυθεντικό και “έρχεται από τον λαό”».

Η κ. Συρεγγέλα δηλώνει στην «Κ» ότι η αγγελία αναρτήθηκε πιλοτικά, ότι η ίδια δεν πλήρωσε κάποιο ποσό και δεν έχει ενημερωθεί μέχρι σήμερα εάν είχε κάποιο αποτέλεσμα. «Προτάθηκε η δοκιμή από φίλους του γίου μου ως καινούργιος τρόπος διαφήμισης για να προβάλω τη δουλειά μου. Είπαν ότι είχε χρησιμοποιηθεί στην Κύπρο», εξηγεί. «Ζήτησα να είναι νόμιμο, να μην είναι ψεύτικο το περιεχόμενο ούτε να θίγει πολιτικούς αντιπάλους. Πλέον δεν επιτρέπεται από Facebook και Instagram η πολιτική διαφήμιση, που ήταν σχετικά φθηνή, και δοκιμάζουμε όλοι νέα πράγματα», προσθέτει.

Από τον Οκτώβριο του 2025 η Meta, μητρική των Facebook και Instagram, όπως και η Google, επέλεξε να αποσύρει τις πολιτικές διαφημίσεις στην Ε.Ε., επικαλούμενη δυσκολίες συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις του νέου Κανονισμού για τη διαφάνεια και τη στόχευση της πολιτικής διαφήμισης. Καθώς στην Ελλάδα ήδη διανύουμε μια άτυπη προεκλογική περίοδο, η «Κ» ερευνά τους τρόπους που αναζητούν οι السياسيό ώστε να διαδώσουν το μήνυμά τους.

Εισαγωγή από την Κύπρο

Η αγγελία για το «Greek Political Campaign» δημιουργήθηκε από

Καμπάνιες με τα κλιπ των άλλων

Πώς «μισθώνονται» τα προφίλ απλών χρηστών στα κοινωνικά δίκτυα για την προβολή υποψηφίων, προκειμένου να παρακαμφθεί η διακοπή πολιτικών διαφημίσεων στην Ε.Ε. από Google και Meta

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΕΙ ΤΟΥΤΟΣ ΚΑΛΟΦΩΛΗΣ

μο εργαλείο διαφάνειας, μέσω του οποίου μπορούσε κάποιος να δει τα ποσά που διέθεταν οι πολιτικοί. «Τα κόμματα, βέβαια, δεν σταμάτησαν να ξοδεύουν. Αλλάξαν, όμως, τον τρόπο διάθεσής», συμπληρώνει.

Έλληνας πολιτικός που μίλησε υπό τον όρο της ανωνυμίας περιγράφει το φαινόμενο της «έμμεσης κορηγούμενης διαφήμισης» από σελίδες στα social media, που ήδη ανεβάζουν και προωθούν ως «ενημερωτικό περιεχόμενο» ειδήσεις για εκδηλώσεις και δράσεις πολιτικών. Θεωρεί ότι θα γίνει πιο δημοφιλές όσο πλησιάζουμε στις εκλογές. Σύμφωνα με τον ίδιο, τα ποσά που δίνονται σε ορισμένες περιπτώσεις «ξεπερνούν τα 100 ευρώ που θα έμπαιναν προ της απαγόρευσης σε μια κορηγούμενη πολιτική διαφήμιση στο Facebook».

Από το Χ στο TikTok

Πέρα από το «clipping», στην Ελλάδα εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται πρακτικές παλαιότερων ετών με bots και ψεύτικους λογαριασμούς. Βασικό πεδίο δράσης τους ήταν το Twitter (σημερινό Χ), αλλά πλέον τίθεται εν αμφιβόλω η επιδραστικότητά τους. «Γίνονται όλο και πιο αναποτελεσματικά, γιατί το Χ φαίνεται πως φθίνει», παρατηρεί ο κ. Παπαχατζής. «Η δραστηριότητα έχει μεταφερθεί στο TikTok. Εκεί θα βρούμε κυρίως ψευδώνυμους ακροδεξιούς λογαριασμούς». Αυτό που τον προβληματίζει είναι το πως θα χρησιμοποιηθεί η τεχνητή νοημοσύνη. «Δεν ξέρω εάν θα το δούμε σε αυτές τις εκλογές, όμως με ανησυχεί το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί για επιθέσεις σε πολιτικούς αντιπάλους. Θα έπρεπε το πολιτικό σύστημα να συζητήσει για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, να μπου κανόνες», τονίζει.

Επαγγελματίας με πολυετή εμπειρία στην πολιτική επικοινωνία επισημαίνει στην «Κ» ότι στην Ελλάδα τα ψεύτικα προφίλ είτε ανεβάζουν μαζικά περιεχόμενο υπέρ κάποιου είτε σχολιάζουν συντονισμένα άλλες αναρτήσεις, για να δημιουργήσουν μια ψευδαίσθηση «ρεύματος». «Μπορεί να λειτουργούν σε μικρές ομάδες, που προκύπτουν από την πρωτοβουλία κάποιου στελέχους σε ένα επτελείο, και δεν συνδέονται άμεσα με τον υποψήφιο, για να προστατευθεί ο πολιτικός και να μπορεί να αρνηθεί τη συμμετοχή του», καταλήγει.

Προφίλ «γεννημένα» την 11η Νοεμβρίου

Το θέμα των ψεύτικων προφίλ ήρθε εκ νέου στην επικαιρότητα προσφάτως. Όταν ο δημοσιογράφος Γιάννης Πανατζόπουλος έγραψε στη LiFO ένα επικριτικό δημοσίευμα για τον δήμαρχο Αθηναίων Χάρη Δούκα, στο προφίλ του στο Facebook δέχτηκε, μεταξύ άλλων, και σχόλια από λογαριασμούς για την αυθεντικότητα των οπίων προκύπτουν ερωτήματα.

Οι φωτογραφίες προφίλ τους φαίνεται ότι είναι φτιαγμένες με εργαλεία AI και οι αναρτήσεις τους είναι σχεδόν μονοθεματικές, υπέρ της δημοτικής αρχής. Τουλάκιστον τρία από αυτά τα προφίλ έχουν κοινή ημερομηνία γενεθλίων, 11/11/1999, και σε ένα εξ αυτών, μάλλον εκ παραδρομής, αναγράφεται ως επάγγελμα το «Digital political campaigning». Πηγές του Δήμου Αθηναίων δήλωσαν στην «Κ» ότι «δεν υπάρχει καμία εμπλοκή του δημάρχου ή του δήμου σε ό,τι κυκλοφορεί στο Διαδίκτυο».

Ενόψει των επερχόμενων βουλευτικών εκλογών στην Ελλάδα, ο κ. Γούλεϊ από το Πανεπιστήμιο του Πίτσμπουργκ λέει ότι οι πολίτες θα πρέπει να κοιτούν με κριτική ματιά συγχρονισμένες αλληλουχίες αναρτήσεων που υποστηρίζουν την ίδια θέση. «Θα πρέπει να προσέχουν τους χρήστες ή influencers, που ξαφνικά και με συνέπεια μιλούν για έναν πολιτικό ή μια πολιτική υπόθεση», καταλήγει.

την εταιρεία Bounty Network. Ως συνιδρυτής της εμφανίζεται στην ιστοσελίδα της ένας νεαρός Κύπριος. «Είμαι πολύ απασχολημένος αυτή τη στιγμή», απάντησε ο ίδιος σε ένα από τα μηνύματά μας για συνέντευξη. Κύπριος πολιτικός, ο οποίος συνεργάστηκε με την εταιρεία, μίλησε στην «Κ» υπό τον όρο της ανωνυμίας. Αξιοποίησε τις υπηρεσίες της στις βουλευτικές εκλογές του Μαΐου 2026. Στην περίπτωση του, η αμοιβή του απλού χρήστη ήταν 5 δολάρια ανά 1.000 προβολές. «Με τους “κλίπερ” επηρεάζεται ο αλγόριθμος. Κάνουν δικά τους φίλμια με αποσπάσματα ομιλιών και συνεντεύξεων και έχουν απήχηση στους νέους», σημειώνει ο Κύπριος πολιτικός, διευκρινίζοντας ότι ο ίδιος δεν θεωρεί αυτήν τη μέθοδο πολιτική διαφήμιση, αλλά «πρακτική που καλύπτεται από την ελευθερία του λόγου». «Το χρησιμοποιήσαμε προς το τέλος της εκστρατείας και είχε θεαματικά αποτελέσματα. Στην Κύπρο ο Φειδίας Παναγιώτου το έκανε πρώτος», υποστηρίζει.

Η «Κ» είδε συνομιλίες επίδοξων «κλίπερ» για την καμπάνια του Κυπρίου πολιτικού στο κανάλι που διατηρεί η εταιρεία

Bounty Network στην εφαρμογή επικοινωνίας Discord. «Πρέπει να έχουμε ελληνικό λογαριασμό προτού αρχίσουμε το ποστάρισμα;» ρωτάει ένας ενδιαφερόμενος στα αγγλικά. «Κάθε λογαριασμός κάνει, αρκεί να μην προωθείς άλλα πολιτικά κόμματα», του απαντάει ένας εκ των διαχειριστών.

Τον Μάιο, μετά τις κυπριακές εκλογές, ένας Έλληνας δημιουργός περιεχομένου που εμφανίζεται στο Διαδίκτυο με το όνομα «Zachos» είπε σε βίντεό του ότι συμμετείχε σε αντίστοιχη εκστρατεία στην Κύπρο. «Ήδη γίνεται στην Αμερική, αλλά η Ελλάδα δεν έχει πάρει ακόμη πρέφα», τονίζει σε δημοσίευσή του στο TikTok. «Εγώ μπορώ να αποφασίσω ποιος θα είναι ο επόμενος πρωθυπουργός της Ελλάδας στις επόμενες εκλογές το 2027», αναφέρει σε άλλη ανάρτησή του, προσπαθώντας να διαφημίσει τις υπηρεσίες του. «Το clipping είναι το new wave του μάρκετινγκ, ακόμη και στην πολιτική».

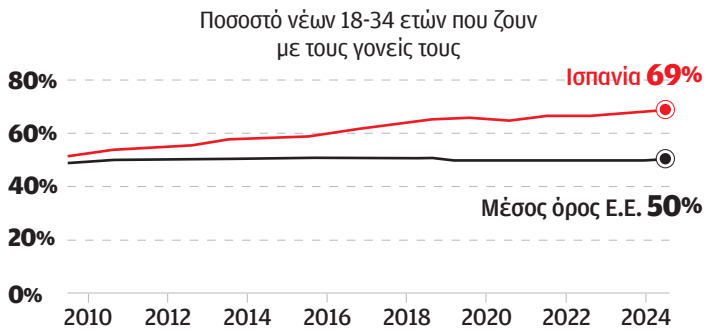
Αυτή η μέθοδος είναι ήδη γνωστή στα social media και έχει χρησιμοποιηθεί ευρέως για την προώθηση τραγουδιών, προϊόντων και influencers. Ο σύμβουλος στρατηγικής επι-

κοινωνίας Παναγιώτης Παπαχατζής διατηρεί, πάντως, τις επιφυλάξεις του για τη χρησιμότητα της στην ελληνική πολιτική σκηνή. Πέρα από την ηθική διάσταση, σε περίπτωση που δεν δηλώνεται ότι οι «κλίπερ» αμείβονται, ούτε ο αντίκτυπος είναι βέβαιος. «Στις εκλογές πρέπει να είσαι στοχευμένος. Ένας υποψήφιος στη Μεσοπνία θέλει να έχει πολλές προβολές στην περιφέρειά του, να απευθυνθεί σε συγκεκριμένο κοινό», υπογραμμίζει ο κ. Παπαχατζής. Προ της απαγόρευσης, οι κορηγούμενες πολιτικές αναρτήσεις στο Facebook έδιναν αυτή τη δυνατότητα, καθώς μπορούσε ο διαφημιζόμενος να επιλέξει το κοινό. Με το «clipping» αυτό δεν είναι εξασφαλισμένο.

«Μοιάζει λίγο με τον κόσμο που βάσεις στο πίσω μέρος της αίθουσας για να χειροκροτάει σε μια ομιλία. Αν και έχει παρατηρηθεί σε κάποιες περιπτώσεις στην Ελλάδα, το έχουμε δει κυρίως σε ερασιτεχνική μορφή», λέει για το «clipping» ο Βασίλης Πανάγου, υπεύθυνος επικοινωνίας στο Ινστιτούτο Ετερον. Ο ίδιος επισημαίνει ότι με την απαγόρευση των πολιτικών διαφημίσεων από τη Meta και την Google χάθηκε και ένα πολύτι-

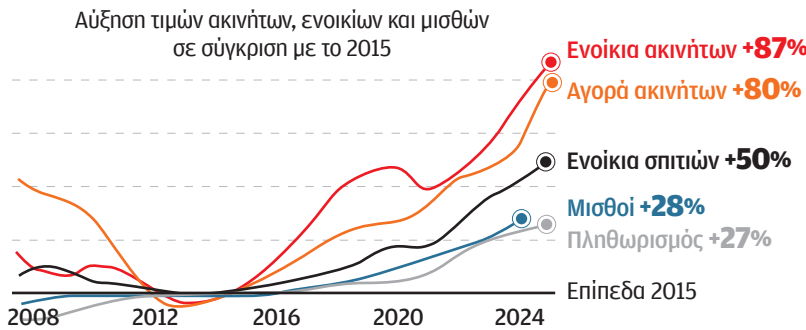
Μήνυμα από τον λαό

«Προτιμώνται απλοί χρήστες, γιατί δημιουργούν την ψευδαίσθηση ότι το μήνυμα είναι αυθεντικό και “έρχεται από τον λαό”», λέει ο Σάμουελ Γούλεϊ, αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Πίτσμπουργκ.

Στάσιμοι μισθοί ακριβά ακίνητα

Σχεδόν επτά στους δέκα νέους ηλικίας έως 34 ετών στην Ισπανία ζουν ακόμη στο παιδικό δωμάτιο του πατρικού τους. Μετά την ευρωκρίση, τα ενοίκια αυξήθηκαν κατά 87%. Οι αμοιβές στον ιδιωτικό τομέα μόλις 28%.

Διαδηλωτές έχουν κατασκηνώσει στην πλατεία Πουέρτα ντε Σολ της Μαδρίτης, τη Δευτέρα, ζητώντας αυστηρότερη νομοθεσία για την προστασία των ενοικιαστών με αφορμή την έξωση της 87χρονης Μαρικάρμεν Αμπασκάλ. Με νομοθετική παρέμβαση η ισπανική κυβέρνηση προχώρησε στην απαγόρευση των εξώσεων για ευάλωτους ενοικιαστές έως το 2030. Η πλατεία, όμως, παραμένει γεμάτη.

«Μας λείπουν 755.000 σπίτια»

Το στεγαστικό προκαλεί έκρηξη στην Ισπανία. Τα μέτρα του Σάντσεθ δεν αρκούν, λένε αναλυτές στην «Κ»

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

«Ορισμένες από τις πολιτικές που περιλαμβάνουν τα δύο διατάγματα τείνουν να κάνουν τους ιδιοκτήτες πιο επιφυλακτικούς ως προς την ενοίκιαση των ακινήτων τους και θα μπορούσαν να μειώσουν ακόμη περισσότερο την προσφορά κατοικιών», εξηγεί ο Χοσέ Χαβιέρ Ολίβας Οσούνα, αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο UNED.

«Οι Αρχές δεν συντονίζονται καλά και υπάρχουν πολλά γραφειοκρατικά εμπόδια στην κατασκευή κατοικιών. Και παρόλο που η Ισπανία είναι μια πολύ μεγάλη χώρα, ο κόσμος συγκεντρώνεται στα μέρη όπου όλοι θέλουν να ζήσουν», επισημαίνει ο Ντανιέλ Γκασκόν, συγγραφέας και αρθρογράφος στην El País.

Από το περασμένο Σάββατο, εκατοντάδες σκηνές έχουν στηθεί στην Πουέρτα ντελ Σολ της Μαδρίτης. Νέοι διανυκτερεύουν εκεί, ενώ τα πρωινά προστίθενται χιλιάδες ακόμη ακτιβιστές που διαμαρτύρονται για τη στεγαστική κρίση στη χώρα. Άλλοι φορούν καπέλα με το σύνθημα «Κάντε το Ισραήλ και πάλι Παλαιστίνη», άλλοι αποτίνουν φόρο τιμής στον Ισπανό αναρχικό Ντουρουτί, εμβληματική μορφή του εμφυλίου. Ένας ηλικιωμένος κύριος αγοράζει υπέρ του δικτάτορα Φράνκο και άλλος υπέρ του Λένιν, σύμφωνα με τις περιγραφές της El País.

Το ετερόκλητο πλήθος θυμίζει τις μέρες των Αγανακτισμένων-Indignados (ή κίνημα 15-M, επειδή ξεκίνησε στις 15 Μαΐου του 2011). Η στέγη ήταν, άλλωστε, πάγιο αίτημα των διαδηλωτών από τότε. Υποχωρήσεις που πλησιάζουν το αιτήματά τους υπήρξαν. Οι σπιτονοικοκύρηδες της 87χρονης, καθιλωμένους σε αναπνικτικό καροτσάκι, Μαρικάρμεν Αμπασκάλ, η βίαιη έξωση της οποίας έγινε το σύμβολο της κινητοποίησης, συμφώνησαν ύστερα από διαπραγματεύσεις να την αφήσουν να μείνει στο διαμέρισμα. Η κυβέρνηση παρουσίασε δύο διατάγματα με μέτρα που κυμαίνονται από την απαγόρευση των εξώσεων για ευάλωτους ενοικιαστές έως το 2030 και τον έλεγχο των βραχυχρόνιων μισθώσεων, μέχρι και την απαγόρευση αγοράς ακινήτων έως το 2028 από τα λεγόμενα «αρπακτικά» funds. Παρ' όλα αυτά, η πλατεία είναι ακόμη γεμάτη.

Η θρυαλλίδα

Μπορεί η 87χρονη, που απομακρύνθηκε με φορείο από το σπίτι στο οποίο διέμενε επί 70 χρόνια, να έγινε το πρόσωπο του αγώνα, η αλήθεια είναι όμως πως η υπόθεση είναι αρκετά διαφορετική από τη γενικευμένη στεγαστική κρίση. «Δεν αποτελεί αντιπροσωπευτική περίπτωση. Η Μαρικάρμεν είναι συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος, που ζούσε σε μία από τις ακριβότερες συνοικίες της Μα-

δρίτης. Είναι ένα σύμβολο, όμως η περιπτωσή της δεν αντιπροσωπεύει ουσιαστικά τη στεγαστική κρίση, η οποία δεν πλύνει μόνο τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, αλλά και τη μεσαία τάξη», εξηγεί στην «Κ» ο Ντιέγκο Σεμπαστιάν Γκαρότσο Σαλτσέδο, καθηγητής Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης.

Ο Ντανιέλ Γκασκόν, συγγραφέας και αρθρογράφος στην El País, τονίζει στην «Κ» ότι «τα μέτρα που ανακοινώθηκαν δεν επιλύουν το πολύ μεγαλύτερο πρόβλημα. Πιθανότατα θα έχουν αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα». Κατά τη γνώμη του, «το βασικό πρόβλημα είναι η έλλειψη κατοικιών. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ισπανίας, στη χώρα λείπουν περίπου 755.000 κατοικίες. Ορισμένα από αυτά τα μέτρα ενδέχεται να μειώσουν την προσφορά κατοικιών προς ενοίκιαση, ωθώντας τις τιμές προς τα πάνω και καθιστώντας ακόμη πιο δύσκολο για τα άτομα με περιορισμένους πόρους να νοικιάσουν σπίτι».

Ο Χοσέ Χαβιέρ Ολίβας Οσούνα, αναπληρωτής καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο UNED, συμφωνεί: «Ορισμένες από τις πολιτικές που περιλαμβάνουν τα δύο διατάγματα τείνουν να κάνουν τους ιδιοκτήτες πιο επιφυλακτικούς ως προς την ενοίκιαση των ακινήτων τους και θα μπορούσαν να μειώσουν ακόμη περισσότερο την προσφορά κατοικιών. Απέχουν πολύ από τις ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις που ζητούν οι αριστερές ομάδες οι οποίες οργάνωσαν τις κινητοποιήσεις γύρω από την υπόθεση της Μαρικάρμεν».

Η επιδείνωση

Το στεγαστικό πρόβλημα στην Ισπανία είναι κληρονομιά από την ευρωπαϊκή κρίση. «Η κατάσταση όμως έχει επιδεινωθεί τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα σε περιοχές με μεγάλη στεγαστική πίεση, όπως η Μαδρίτη, η Βαρκελώνη και άλλες μεγάλες πόλεις. Το πρόβλημα είναι εξαιρετικά σύνθετο και η ίδια η δομή του ισπανι-

κού κράτους, όπου οι αυτόνομες κοινότητες και η κεντρική κυβέρνηση συχνά προσπαθούν να μεταθέσουν η μία στην άλλη την ευθύνη, έχει ως αποτέλεσμα να μην είναι καν σαφές ποιος θα πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνος για την εξεύρεση λύσης», επισημαίνει ο Γκαρότσο Σαλτσέδο.

«Τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί ελάχιστες κατοικίες, ο πληθυσμός έχει αυξηθεί, τα νοικοκυριά έχουν μικρύνει και οι επενδύσεις στην κοινωνική κατοικία είναι πολύ χαμηλές. Υπάρχει επίσης πρόβλημα κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης: οι Αρχές δεν συντονίζονται καλά και υπάρχουν πολλά γραφειοκρατικά εμπόδια στην κατασκευή κατοικιών. Και παρόλο που η Ισπανία είναι μια πολύ μεγάλη χώρα με πολλές αραιοκατοικημένες περιοχές, ο κόσμος συγκεντρώνεται στα μέρη όπου όλοι θέλουν να ζήσουν», επισημαίνει ο Γκασκόν.

Πώς βλέπουν οι αναλυτές τη σπουδή της κυβέρνησης να επιλύσει ένα πρόβλημα οκτώ και πλέον ετών σε μόλις οκτώ ημέρες; «Σε μεγάλο βαθμό, τα μέτρα που ανακοίνωσε είναι απλώς επικοινωνιακά», σχολιάζει ο Γκαρότσο Σαλτσέδο. «Η νομοθέτηση υπό την πίεση της συγκυρίας, η εκμετάλλευση του πόνου των πολιτών στην προσπάθεια εξασφάλισης πολιτικού οφέλους ή η προσφυγή σε εξαιρετικά νομοθετικά μέσα, όπως τα νομοθετικά διατάγματα, αποτελούν έναν μάλλον επιπόλαιο τρόπο αντιμετώπισης ενός εξαιρετικά σοβαρού προβλήματος που προκαλεί μεγάλη ταλαιπωρία σε πολλούς πολίτες».

Λίγους μήνες πριν από τις κρίσιμες εκλογές του 2027, η αριστερή κυβέρνηση μειοψηφίας του πρωθυπουργού Πέδρο Σάντσεθ αποκλείεται να προσπαθήσει να διαλύσει το πλήθος και να διακινδυνεύσει να χάσει ψήφους. Στον αντίποδα, η πρόεδρος της αυτόνομης περιοχής της Μαδρίτης Ισαμπέλ Ντίας Αγιούσο, το μεγάλο αστέρι του Λαϊκού Κόμματος (PP), έχει θέσει τελεσίγραφο για την εκκένωση της πλατείας

ας, προκειμένου να ικανοποιήσει τους καταστηματαρχες και εργαζομένους που ταλαιπωρούνται την τελευταία εβδομάδα.

Ο Ολίβας Οσούνα θεωρεί πως «η κυβέρνηση Σάντσεθ είδε το περυσιακό (σ.σ.: της Μαρικάρμεν) ως ευκαιρία για να αποσπάσει την προσοχή από τη συνεχιζόμενη μεταναστευτική κρίση στη Θέουτα (σ.σ.: όπου δεκάδες χιλιάδες μεταναστευτές επιχειρήσαν να περάσουν από το Μαρόκο στην Ισπανία σε λίγα 24ωρα) και τα διογκούμενα σκάνδαλα διαφθοράς, καθώς και για να κινητοποιήσει το αριστερό εκλογικό σώμα. Προσπάθησε εσκεμμένα να ενισχύσει τη δημοσιότητα της υπόθεσης της Μαρικάρμεν μέσω δημόσιων εμφανίσεων στα μέσα ενημέρωσης και με τη στήριξη της ισπανικής κρατικής τηλεόρασης και άλλων φιλοκυβερνητικών Μέσων. Επιχείρησε να επιρρίψει την ευθύνη για τις εξώσεις στα επενδυτικά κεφάλαια που αγοράζουν προβληματικά ή επισφαλώς κρέπ και στις περιφερειακές και τοπικές κυβερνήσεις του κεντροδεξιού PP. Ωστόσο, αυτή η αφήγηση ενδέχεται να μην πείσει, επειδή οι Ισπανοί αντιλαμβάνονται ότι δεν πρόκειται για πρόβλημα που περιορίζεται στις περιφέρειες και στις πόλεις όπου κυβερνά το PP. Στην πραγματικότητα, η Καταλωνία, η οποία διοικείται από σοσιαλιστική κυβέρνηση, βρίσκεται στην κορυφή της κατάταξης τόσο ως προς τις εξώσεις όσο και ως προς τις καταλήψεις κατοικιών».

«Κατά τη διάρκεια της οκταετούς θητείας της, η κεντρική κυβέρνηση έχει κάνει ελάχιστα πράγματα για το στεγαστικό. Και παρά την έκταση του προβλήματος, δεν έχουμε δει πολλές διαδηλώσεις. Αν όμως η επόμενη κυβέρνηση είναι ένας δεξιός συνασπισμός του Λαϊκού Κόμματος και του ακροδεξιού Vox, οι διαδηλώσεις στους δρόμους ενδέχεται να γίνουν συχνότερες», λέει ο Γκασκόν στην «Κ».

«Ο τρόπος με τον οποίο εξελίσσεται αυτή η κοινωνική αγανάκτηση, καθώς και το ενδιαφέρον για την αξιοποίηση της συγκεκριμένης υπόθεσης για πολιτικούς σκοπούς, με κάνει να πιστεύω ότι

στην πραγματικότητα ελάχιστα πράγματα θα λυθούν. Θα δούμε κινήσεις από την κυβέρνηση, οι ακτιβιστές θα προσπαθήσουν να αναζωπυρώσουν το πνεύμα των διαμαρτυριών και η συζήτηση πιθανότατα θα πολώσει και πάλι την ισπανική κοινωνία. Ωστόσο, το στεγαστικό πρόβλημα δεν πρόκειται να λυθεί βραχυπρόθεσμα, για έναν πολύ απλό λόγο: υπάρχει έλλειψη προσφοράς και, ακόμη κι αν ξεκινούσε αύριο η κατασκευή νέων κατοικιών, θα χρειαζόνταν χρόνια μέχρι να υπάρξει επαρκής αριθμός κατοικιών ώστε να καλυφθεί η ζήτηση», προβλέπει ο Γκαρότσο Σαλτσέδο.

Χάσμα γενεών

Κατά τη γνώμη του ίδιου, η ισπανική ιδιαιτερότητα στο ζήτημα της στέγης είναι πως υπάρχει «έντονο χάσμα μεταξύ των γενεών: οι περισσότεροι άνθρωποι άνω των 65 ετών είναι ιδιοκτήτες της κατοικίας τους, ενώ οι νέοι αντιμετωπίζουν προφανές πρόβλημα πρόσβασης στη στέγαση. Το πρόβλημα είναι πραγματικά κρίσιμο: αν κατά τη διάρκεια του κινήματος 15-M οι Indignados διαμαρτύρονταν επειδή δεν μπορούσαν να αγοράσουν ένα σπίτι ή δυσκολεύονταν να αποπληρώσουν ένα στεγαστικό δάνειο, σήμερα οι νέοι δεν μπορούν καν να αντέξουν οικονομικά το κόστος ενοίκιας μιας κατοικίας που να είναι συμβατό με τους μισθούς τους».

Αυτό που προβληματίζει τους ειδικούς, όπως ο διευθυντής του Κέντρου Οικονομικής Πολιτικής (EsadeEcPol) Χόρχε Γκαλίντο, είναι ότι, αν αυτό το ηλικιακό χάσμα διατηρηθεί, όλο και περισσότεροι Ισπανοί θα βγαίνουν τις επόμενες δεκαετίες στη σύνταξη πληρώνοντας ενοίκιο, χωρίς να έχουν κάποιο τρόπο να συγκεντρώσουν πλούτο. Η εξέλιξη αυτή θα μπορούσε να σημαίνει ότι όλο και περισσότεροι ηλικιωμένοι θα ζουν μελλοντικά σε συνθήκες ανέχειας, εάν δεν ληφθούν μέτρα. «Η Ισπανία είναι σχεδόν ουραγός στην κατασκευή σπιτιών στην Ευρώπη. ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΣΤΕΓΗ», έγραψε αυτήν την εβδομάδα στο X ο Γκαλίντο.

«Σε μεγάλο βαθμό, τα μέτρα (της κυβέρνησης) είναι επικοινωνιακά. Η νομοθέτηση υπό την πίεση της συγκυρίας, η εκμετάλλευση του πόνου των πολιτών στην προσπάθεια εξασφάλισης πολιτικού οφέλους αποτελούν έναν μάλλον επιπόλαιο τρόπο αντιμετώπισης», λέει ο Ντιέγκο Σεμπαστιάν Γκαρότσο Σαλτσέδο, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης.

Νικητές και απομονωμένοι

Οι πόλεμοι του Ισραήλ μετά την εισβολή της Χαμάς πέτυχαν στρατιωτικά, αλλά δεν έχουν φέρει σταθερότητα και ασφάλεια στα σύνορά του. Γιατί;

Του ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

«**Νομίζω** ότι ο πόλεμος στο Ιράν θα τελειώσει αμέσως μετά τις εκλογές του Νοεμβρίου», εκτίμησε πρόσφατα ο άνθρωπος που τον ξεκίνησε. «Δεν θα αντέξουν παραπάνω», προσέθεσε ο Ντόναλντ Τραμπ αναφερόμενος στο ιρανικό καθεστώς. Είναι ένα από τα λίγα πράγματα στα οποία συμφωνεί με την ηγεσία της Ισλαμικής Δημοκρατίας. Ο τερματισμός των εκθροπραξιών είναι κοντά, έλεγε πριν από λίγες εβδομάδες ο στρατιωτικός διοικητής του Σώματος των Φρουρών της Επανάστασης, καθώς η Τεχεράνη έχει «γονατίσει» τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις.

Η προειδοποίηση

Κι όμως, ο ιδιότυπος αυτός πόλεμος συνεχίζεται – και αποτελεί τη σημαντικότερη, και πιο επικίνδυνη, έως σήμερα, κληρονομιά της 7ης Οκτωβρίου 2023. Η αιματηρή επίθεση της Χαμάς οδήγησε στον θάνατο περίπου 1.200 Ισραηλινών, στη μεγάλη πλειονότητά τους αμάχων, και στον εφιάλτη της ομηρίας για πάνω από 240 ακόμη. Ήταν η πιο πολύνεκρη και τραυματική ημέρα για τους Ισραηλινούς από την ίδρυση του εβραϊκού κράτους.

Λίγες ημέρες μετά την καταδρομική επίθεση της Χαμάς, επισκέφθηκε τη χώρα ο τότε Αμερικανός πρόεδρος Τζο Μπάιντεν, για να εκφράσει την αμέριστη συμπαράσταση των ΗΠΑ προς το ισραηλινό κράτος. Ο Μπάιντεν όμως απηύθυνε και μια προειδοποίηση. Μίλησε για ένα «αρχέγονο συναίσθημα» μιας «οργής που καταβροχθίζει τα πάντα» και προέτρεψε τους Ισραηλινούς να μην «κυριευτούν» από αυτήν.

Η κυβέρνηση Νετανιάχου –με τη στήριξη της ισραηλινής κοινής γνώμης– αψήφησε αυτή την προειδοποίηση. Τρία χρόνια μετά την εφιαλτική εκείνη ημέρα, έχει εστιάσει αποκλειστικά στη δύναμη των όπλων για να αποκαταστήσει την αποτρεπτική ικανότητα του Ισραήλ και να πλήξει τους εχθρούς του.

Το Ισραήλ έχει αγνοήσει κάθε σοβαρή διπλωματική προσπάθεια ενίσχυσης της θέσης του στην περιοχή και έχει δράσει συχνά με τρόπο που ανατινάζει τέτοιες διεργασίες. Όταν –όπως στην περίπτωση της Γάζας– υποχρεώνεται από τις ΗΠΑ να αποδεχθεί κατάπαυση του πυρός, την αντιμετωπίζει ως προσωρινή και ξεκινά άμεσα να την υποσκάπτει.

«Τρία χρόνια μετά την 7η Οκτωβρίου, η Χαμάς έχει υποβαθμιστεί σημαντικά, αλλά παραμένει στη θέση της στη Γάζα. Συνεπώς, εξακολουθούμε να μη βρισκόμαστε πιο κοντά σε διαρκή ειρηνευτική συμφωνία», και δεν περιμένω ότι ακόμη και μια νέα κυβέρνηση στο Ισραήλ [μετά τις εκλογές της 27ης Οκτωβρίου] θα το αλλάξει αυτό», δηλώνει στην «Κ» ο Ιαν Μπρέμερ, ιδρυτής και πρόεδρος της εταιρείας πολιτικής συμβουλευτικής Eurasia Group. «Το Ισραήλ έχει εδραιωθεί ξανά ως η κυρίαρχη στρατιωτική και τεχνολογική δύναμη στην περιοχή, αλλά είναι μια περιοχή που είναι πιο κατακερματισμένη και λιγότερο σταθερή. Και το σημερινό Ισραήλ απολαύει λιγότερο σθεναρής υποστήριξης από τους συμμάχους του σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων, κυρίως, των Ηνωμένων Πολιτειών», προσθέτει ο Μπρέμερ.

«Οι επιθέσεις της 7ης Οκτωβρίου ένωσαν το αμερικανικό και το ισραηλινό έθνος με νέους και βαθείς τρόπους», σημειώνει από την πλευρά του στην «Κ» ο Ιβο Ντάαλντερ, senior fellow στο Belfer Center του Χάρβαρντ και πρώην πρέσβης των ΗΠΑ στο ΝΑΤΟ. Ο Ντάαλντερ μνημονεύει το ταξίδι του Μπάιντεν στο Ισραήλ και την προειδοποίησή του «να μην επαναλάβει τα λάθη που είχε κά-

νει η Αμερική μετά την 11η Σεπτεμβρίου».

«Μέσα στον θυμό και τη θλίψη του Ισραήλ, η προειδοποίηση αγνοήθηκε», συνεχίζει ο Ντάαλντερ. Η χώρα «ακολουθούσε ένα μονοπάτι που το έχει χωρίσει πλέον από την Αμερική –και από μεγάλο μέρος του υπόλοιπου κόσμου– με τρόπους που λίγοι πίστευαν ότι ήταν δυνατόι όταν η Χαμάς εξαπέλυσε τη φρικτή επίθεσή της. Το χάσμα είναι βαθύ και πιθανότατα θα έχει διάρκεια, εκτός εάν και έως ότου το Ισραήλ επιλέξει μια θεμελιωδώς διαφορετική πορεία». Πώς άλλαξε την περιοχή και τον κόσμο, λοιπόν, η 7η Οκτωβρίου;

«Πρώτα η ισχύς»

Η επίθεση της Χαμάς οδήγησε στην αποθέωση του δόγματος «πρώτα η ισχύς» στο Ισραήλ. Ξεκινώντας από τη χερσαία εισβολή στη Γάζα, οι ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις κατάφεραν συντριπτικά κτυπήματα στα μέλη του λεγόμενου «Άξονα της Αντίστασης» – των πληρεξούσιων δυνάμεων του Ιράν στην άμεση γειτονία του Ισραήλ.

Η πιο εντυπωσιακή, ίσως, επιχείρηση ήταν αυτή κατά της Χεζμπολάχ με την ταυτόχρονη εκκρήξη μεγάλου αριθμού βομβητών στον Λίβανο και στη Συρία τον Σεπτέμβριο του 2024. Μέσα στο 2025, το Ισραήλ έπληξε στόχους στο Κατάρ, στη Συρία, στον Λίβανο, καθώς και τους Χούθι στην Υεμένη. Τμήματα των εδαφών της Συρίας, μετά την πτώση του Μπασάρ Ασαντ, αλλά και του Λιβάνου τέθηκαν υπό ισραηλινή κατοχή.

Παράλληλα, ήδη από τον Απρίλιο του 2024 έχουμε τις πρώτες ανοιχτές εκθροπραξίες μεταξύ του Ισραήλ και του μεγαλύτερου εχθρού του στην περιοχή, με την αεροπορική επιδρομή κατά του ιρανικού προξενείου στη Δαμασκό και τα μαζικά ιρανικά αντίποινα. Οι επιτυχίες του Ισραήλ στο πεδίο της μάχης ενίσχυναν τις φωνές εκείνων στη στρατιωτική ιεραρχία και στις μυστικές υπηρεσίες που θεωρούσαν ότι

Οπλισμένος Ισραηλινός έποικος με το παιδί του βαδίζουν προς το φυλάκιο Καντίμ, που κτίστηκε παρανόμως στην κατεχόμενη Δυτική Οχθη. Η επέκταση των εποικισμών στην περιοχή συνεχίζεται, με θύματα περισσότερους από 1.100 Παλαιστίνιους, μετά την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου 2023.

Οι απώλειες του Ισραήλ

1.139

άνθρωποι σκοτώθηκαν στις επιθέσεις της 7ης Οκτωβρίου 2023

695

Ισραηλινόι πολίτες

373

μέλη των δυνάμεων ασφαλείας

71

ξένοι υπήκοοι

36

από τα θύματα ήταν παιδιά, μεταξύ των οποίων ένα βρέφος 10 μηνών.

1.152

Ισραηλινόι στρατιώτες είχαν σκοτωθεί σε όλα τα μέτωπα μέχρι τις 6 Οκτωβρίου 2025

είχε έρθει η ώρα για την τελική αναμέτρηση με την Τεχεράνη.

Στόχος ζωής

Η ανατροπή της Ισλαμικής Δημοκρατίας ήταν στόχος ζωής για τον Μπέντζαμιν Νετανιάχου, τον οποίο η κατάσταση πολέμου ούτως ή άλλως ευνοούσε πολιτικά, καθώς του επέτρεπε να αποφεύγει την ευθύνη για την καταστροφική αποτυχία ασφαλείας της 7ης Οκτωβρίου και να επιχειρεί να αποκαταστήσει την εικόνα του. Παράλληλα, τον ωφέλευσε γιατί ανέβαλλε τη δική για διαφθορά που απειλούσε όχι μόνο την πολιτική του επιβίωση, αλλά και την ελευθερία του. Εκμεταλλεύτηκε έτσι τη συγκυρία για να επιτύχει αυτό που δεν είχε καταφέρει επί 30 χρόνια: να πείσει, επιτέλους, τους Αμερικανούς να δώσουν το πράσινο φως ή –ακόμη καλύτερα– να συνδράμουν σε επίθεση κατά των μουλάδων.

Σε πρόσφατο άρθρο του στο Atlantic, ο Μπρετ Μαγκέρκ, ο οποίος τότε ήταν επικεφαλής διαμεσολαβητής του προέδρου Μπάιντεν για την απελευθέρωση των ομήρων που είχε απαγάγει η Χαμάς, αναδεικνύει το πόσο κοντά βρεθήκαμε ήδη τον Απρίλιο του 2024 σε έναν ευρύτερο πόλεμο Ιράν - Ισραήλ. Η επιτυχία των συστημάτων αεράμυνας –του Ισραήλ, αλλά και των ΗΠΑ και συμμάχων τους στην Ευρώπη και στον αραβικό κόσμο– κατά των ιρανικών drones και πυραύλων επέτρεψε στον Μπάιντεν να πείσει τον Νετανιάχου να μη «δώσει το μάθημα» που ήθελε σε «αυτούς τους μαϊναικούς» (όπως τους αποκάλεσε ο Νετανιάχου σε τηλεφώνημα με τον Αμερικανό πρόεδρο).

Εννέα μήνες αργότερα και αφού οι Ισραηλινόι, λίγο πριν από τις αμερικανικές εκλογές, είχαν ακροστεύσει ζωτικά ιρανικά συστήματα αεράμυνας, βρισκόταν ξανά στο Οβάλ Γραφείο ο Ντόναλντ Τραμπ. Ο Τραμπ είχε υποσχεθεί να βάλει τέρμα στην εμπλοκή των ΗΠΑ σε πολέμους στη Μέση Ανατολή, αλλά ήταν εχθρικά διακείμενος απέναντι στην Τεχεράνη.

Με τον πρώτο γύρο διαπραγματεύσεων για το πυρηνικό πρό-

γραμμα να μην οδηγεί σε γρήγορα αποτελέσματα, ο κυκλοθυμικός Αμερικανός πρόεδρος επέλεξε, τον Ιούνιο του 2025, να μην εμποδίσει το Ισραήλ να επιτεθεί στο Ιράν. Εντυπωσιασμένος από την αποτελεσματικότητα των ισραηλινών βομβαρδισμών και από το πώς εμφανίζονταν στην τηλεοπτική κάλυψη του Fox News, ο Τραμπ αποφάσισε να εμπλακεί. Εδωσε εντολή για τη χρήση των ισχυρότερων αντιοκυρώματικών συμβατικών βομβών στο αμερικανικό οπλοστάσιο για να πλήξει τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν. Στη συνέχεια, ωστόσο, μετά και τα σχεδόν συμβολικά αντίποινα της Τεχεράνης, υποχρέωσε το Ισραήλ να τερματίσει τις εκθροπραξίες.

Οκτώ μήνες αργότερα, όμως, η επίμονη πίεση του Νετανιάχου απέδωσε καρπούς. Ο Τραμπ, που έλεγε ότι το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα έχει «καταστραφεί ολοκληρωτικά», επανήλθε στην άποψη ότι πρόκειται περί επικείμενης απειλής και εξαπέλυσε τον πόλεμο κατά του Ιράν. Επτά μήνες αργότερα, αναγνωρίζεται ως ένα από τα στρατηγικά σφάλματα στην ιστορία των ΗΠΑ – και αλλάζει με απρόβλεπτους τρόπους τον γεωπολιτικό χάρτη της Μέσης Ανατολής.

Εθνοκάθαρση στα κατεχόμενα

Αυτοί, φυσικά, που έχουν δεινοπαθήσει περισσότερο από την ισραηλινή «οργή που καταβροχθίζει τα πάντα» είναι οι Παλαιστίνιοι. Περίπου 74.000 είναι οι νεκροί στη Γάζα από τον πόλεμο. Ο λιμός έχει υποχωρήσει από τον περασμένο Οκτώβριο και τη συμφωνία εκκευρίας, αλλά η ανθρωπιστική κρίση παραμένει οξεία και οι συνθήκες ζωής για τους 2 εκατ. κατοίκους παραμένουν άθλιες. Μετά τη συμφωνία εκκευρίας, ακόμη 1.145 Παλαιστίνιοι σκοτώθηκαν από τις ισραηλινές δυνάμεις.

Παράλληλα, η εκστρατεία επέκτασης των εποικισμών και τρομοκρατήσης των Παλαιστινίων από φανατικούς εποίκους στη Δυτική Οχθη διαρκώς ενισχύεται, με την ανοχή των IDF. Περισσότεροι από 1.100 Παλαιστίνιοι έχουν σκοτωθεί στη Δυτική Οχθη από τον στρατό και σε κάποιες περιπτώσεις από τους εποίκους, μετά τις 7 Οκτωβρίου 2023.

Χάνουν τους Αμερικανούς

Η άλλη μεγάλη αλλαγή που έχει προκαλέσει η αντίδραση του Ισραήλ στην 7η Οκτωβρίου είναι στη στάση των Αμερικανών ψηφοφόρων προς το ισραηλινό κράτος. Τα ποσοστά υποστήριξης του Ισραήλ μεταξύ τόσο των Δημοκρατικών όσο και των Ρεπουμπλικανών, ειδικά των νεότερων, έχουν μειωθεί σημαντικά την τελευταία τριετία. Σύμφωνα με το Pew Research Center, το ισοζύγιο για το Ισραήλ το 2022 ήταν ακόμη θετικό (55% θετικές γνώμες έναντι 42% αρνητικών). Φέτος, τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 37% έναντι 60%.

Η μεταστροφή αυτή έχει ήδη γίνει αισθητή πολιτικά: ολόενα και περισσότεροι Δημοκρατικοί νομοθέτες ψηφίζουν κατά νέων πακέτων στρατιωτικής βοήθειας προς το Ισραήλ, ενώ σθεναροί επικριτές του Ισραήλ επικράτησαν σε σειρά προκριματικών εκλογών για το Κογκρέσο τους προηγούμενους μήνες. Ακόμη και βετεράνοι φιλοϊσραηλινόι κεντρικοί, όπως ο Ραμ Εμάνουελ, προειδοποιούν ότι ο Νετανιάχου έχει οδηγήσει το Ισραήλ στη διεθνή απομόνωση.

Αλλά και μεταξύ των Ρεπουμπλικανών, ένα ισχυρό ρεύμα στις τάξεις του MAGA, με πιο γνωστό εκφραστή τον Τάκερ Κάρλσον, έχει στραφεί επιθετικά κατά του Ισραήλ, κατηγορώντας το ότι παρασύρει τις ΗΠΑ σε πολέμους που υπηρετούν τα δικά του συμφέροντα και όχι τα αμερικανικά.

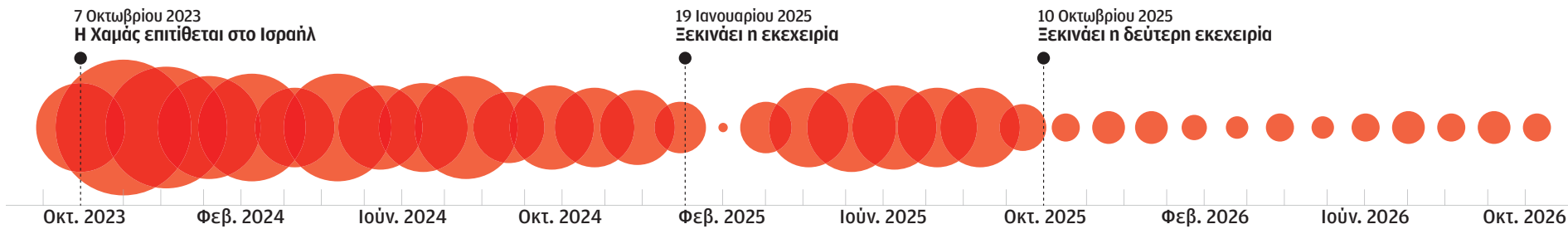

Η ειρήνη είναι μακριά
«Τρία χρόνια μετά την 7η Οκτωβρίου, η Χαμάς έχει υποβαθμιστεί σημαντικά, αλλά παραμένει στη θέση της στη Γάζα. Συνεπώς, εξακολουθούμε να μη βρισκόμαστε πιο κοντά σε διαρκή ειρηνευτική συμφωνία», επισημαίνει ο Ιαν Μπρέμερ, ιδρυτής και πρόεδρος του Eurasia Group.

Χωριστοί δρόμοι
Το Ισραήλ «ακολουθήσε ένα μονοπάτι που το έχει χωρίσει πλέον από την Αμερική –και από μεγάλο μέρος του υπόλοιπου κόσμου– με τρόπους που λίγοι πίστευαν ότι ήταν δυνατόι όταν η Χαμάς εξαπέλυσε τη φρικτή επίθεσή της», λέει ο Ιβο Ντάαλντερ, senior fellow στο Belfer Center του Χάρβαρντ.

Επιθέσεις του Ισραήλ στη Γάζα μετά την 7η Οκτωβρίου

Μαζική κηδεία στην πόλη της Γάζας, την Πέμπτη. Οι σοφοί ανασύρθηκαν από τα ερείπια πολυκατοικίας που είχε χτυπηθεί τον Οκτώβριο του 2023, λίγο μετά την εισβολή της Χαμάς στο νότιο Ισραήλ.

Τρία χρόνια κατακλυσμού

Η 7η Οκτωβρίου 2023 σηματοδότησε αλυσιδωτούς πολέμους, που αλλάζουν τον χάρτη της Μέσης Ανατολής

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Καθώς συμπληρώνονται αυτή την εβδομάδα τρία χρόνια από τις φονικές επιδρομές της Χαμάς και την πολεμική εκστρατεία του Ισραήλ που ακολούθησε, μια κινηματογραφική ταινία κάνει τον γύρο του κόσμου, στρέφοντας ξανά το βλέμμα της ανθρωπότητας στην ανείπωτη φρίκη της Γάζας. Την υπογράφουν δύο Ισραηλινοί σκηνοθέτες, ο Γιουβάλ Αμπραχάμ και η Ρέιτσελ Σορ, οι οποίοι βραβεύτηκαν για το πόνημά τους στο πρόσφατο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Βενετίας, όπου εισέπραξαν θυελλώδες χειροκρότημα, που διήρκεσε 25 ολόκληρα λεπτά. Ο τίτλος της ταινίας είναι «NAZA» και προέρχεται από τις εβραϊκές λέξεις Nezek Agavi, που σημαίνουν παράπλευρες απώλειες. Ισραηλινοί στρατιωτικοί χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο για να περιγράψουν το επιτρεπτό όριο θανάτων αμάχων όταν εξαπολύουν πλήγμα για να εξοντώσουν έναν Παλαιστινίο μαχητή. Πέντε NAZA, δέκα NAZA, εκατό NAZA, les και πρόκειται όχι για ανθρώπους, αλλά για σακιά με πατάτες.

Εκτελέσεις με ΑΙ

Μπροστά από την κάμερα παραλαύνουν 24 στρατιωτικοί και πράκτορες μυστικών υπηρεσιών, κρατώντας το πρόσωπο και το όνομά τους στο σκοτάδι. Κάποιοι από αυτούς περιγράφουν τη χρησιμοποίηση των λογισμικών τεχνητής νοημοσύνης Habsora (Ευαγγέλιο) και Lavender (Λεβάντα) για τον εντοπισμό και την εξολόθρευση εκθρών. Ένας άλλος αφηγείται πώς η ομάδα του κατάφερε να χακάρει το κινητό τηλέφωνο μιας 12χρονης Παλαιστίνιας για να μάθει πότε θα ερχόταν στο σπίτι της οικογένειας ο μαχητής πατέρας της και στη συνέχεια το βομβάρδισε, σκοτώνοντας και την κόρη του. Συνήθως τα επιτρεπτά NAZA ήταν 20, αλλά σε αρκετές περιπτώσεις μπορούσαν να φτάσουν και τα 500, είπε

ένας από τους 24 που ερωτήθηκαν. Στις 31 Οκτωβρίου 2023, ένας ισραηλινός βομβαρδισμός εξαφάνισε μεμιάς από προσώπου γης ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο της Τζαμπάλια. Ο απολογισμός ήταν τουλάχιστον 126 NAZA, συμπεριλαμβανομένων 68 παιδιών. Ενώ οι νεκροί Παλαιστίνιοι στη Γάζα είχαν ήδη ξεπεράσει τις 50.000, ο τότε αρχηγός της στρατιωτικής κατασκοπείας δήλωσε, όπως αποκάλυψε ηχητικό ντοκουμέντο που διέρρευσε: «Για κάθε θύμα της 7ης Οκτωβρίου, πρέπει να πεθάνουν 50 Παλαιστίνιοι. Δεν έχει πια σημασία αν είναι και παιδιά». Σήμερα πρέπει να αισθάνεται ικανοποιημένος. Η συγκομιδή έχει φτάσει στους 74.000 νεκρούς Παλαιστίνιους (από τους οποίους πάνω από 20.000 ήταν παιδιά, όπως ανακοίνωσαν τα Ηνωμένα Έθνη τον Ιούνιο) και αν λάβει κανείς υπόψη ότι 815 άμαχοι Ισραηλινοί σκοτώθηκαν από τις επιθέσεις της 7ης Οκτωβρίου, η αναλογία είναι γύρω στο 1:91.

Εξοστρακισμός

Υπάρχει μια χώρα όπου η ταινία δεν πρόκειται να προβληθεί σε κανέναν εμπορικό κινηματογράφο. Ο αρχηγός του ισραηλινού στρατού Ειγάλ Ζαμίρ τόνισε ότι θα χρησιμοποιήσει «κάθε μέσο» εναντίον των συντελεστών της «NAZA». Ο Μπέντζαμιν Νετανιάχου ζήτησε να ψηφιστεί νόμος που θα στερεί από τον Αμπραχάμ και τη Σορ την ισραηλινή υπηκοότητα. Οπαδοί του ακροδεξιού υπουργού Ασφαλείας Ιταμάρ Μπεν-Γκβίρ διαδήλωσαν έξω από το σπίτι των γονιών της Σορ, ζητώντας την εκτέλεση των δύο σκηνοθετών, για τους οποίους παραμένει αμφίβολο πότε θα επιστρέψουν στη χώρα τους. Περισσότεροι από 1.500 άνθρωποι του ισραηλινού κινηματογράφου και 43 οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στάθηκαν στο πλευρό των δημιουργών της «NAZA», αλλά από την πλευρά της ισραη-

λινής αντιπολίτευσης δεν υπήρξε η παραμικρή αντίδραση.

Η εκκωφαντική σιωπή είναι αποκαρδιωτική, όμως δεν θα έπρεπε να εκπλήσσει. Ο πιο επικίνδυνος αντίπαλος του Νετανιάχου στις εκλογές της 27ης Οκτωβρίου είναι ο πρώην αρχηγός του στρατού Γκάντι Αϊζενκότ. Ήταν εκείνος που διατύπωσε το 2006, στη διάρκεια του πολέμου στον Λίβανο, το διαβόητο «Δόγμα Νταχίγια», δηλαδή την αποδοχή εξωφρενικά μεγάλου αριθμού «παραπλευρών απωλειών» στους βομβαρδισμούς που εξαπέλυσε ο ισραηλινός στρατός σε αυτό το προπύργιο της Χεζμπολάχ, στη νότια Βηρυτό.

Πλειοδοσία βίας

Υπό αυτό το πρίσμα, η συνενοχή ισραηλινής κυβέρνησης και αντιπολίτευσης στις περιπέτειες της «NAZA» και των ανθρώπων της υποδηλώνει μια ενοχλητική αλήθεια για τις επικείμενες εκλογές: μπορεί το αποτέλεσμά τους να είναι κρίσιμο για την πολιτική επιβίωση του Νετανιάχου, αλλά πολύ μικρό αντίκτυπο θα έχει στη ζωή των Παλαιστινίων, των Λιβανέζων και των Σύρων που ζουν υπό καθεστώς ισραηλινής κατοχής. «Η «δημοκρατική» προεκλογική εκστρατεία έχει μεταβληθεί σε συναγωνισμό για το ποιος πρέπει να χρησιμοποιήσει αγχόνες και ποιος να καταφύγει σε πογκρόμ, ποιος θα επιβάλει μετακινήσεις πληθυσμών και ποιος θα διατάξει μαζικές δολοφονίες», έγραψε την περασμένη εβδομάδα ο αρθρογράφος της Haaretz Γκίντεον Λέβι.

Το ισραηλινό εκλογικό ακροατήριο είχε σχεδόν αποκλειστικά στο μυαλό του ο Νετανιάχου όταν ανέβηκε στο βήμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ για να μιλήσει σε μια σχεδόν άδεια αίθουσα, καθώς πληθώρα ξένων αντιπροσωπειών του αποχώρησε με την έναρξη της ομιλίας του. Αφού χαρακτήρισε «ηθικά δειλούς» όσους τον επικρίνουν στον

διεθνή στίβο, είπε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι η ανθρωπότητα θα έπρεπε να τον ευγνωμονεί, γιατί δίνει «τη μάχη του πολιτισμού απέναντι στη βαρβαρότητα σε επτά μέτωπα» – Γάζα, Δυτική Οχθη, Λίβανο, Ιράν, Υεμένη, Συρία και Ιράκ. Ολοι γύρω του είναι βάρβαροι – αλλά πώς νομιμοποιείται να μιλάει στο όνομα του πολιτισμού ο εκπρόσωπος ενός κράτους που διατηρεί στρατεύματα κατοχής σε τρεις χώρες; Όπου ο στρατός «δολοφονεί μικρά παιδιά από κόμμι», όπως επισήμανε στην κρατική τηλεόραση ο εκ των ηγετών της ισραηλινής αντιπολίτευσης, Γιαίρ Γκολάν; Και όπου ο πρωθυπουργός βάζει την κεντρική εκλογική επιτροπή να απαγορεύσει τη συμμετοχή στις εκλογές των δύο αραβικών κομμάτων, που εκφράζουν το 21% του ισραηλινού πληθυσμού; (Την Παρασκευή το Ανώτατο Δικαστήριο του Ισραήλ ακύρωσε αυτή την απόφαση που θύμιζε το καθεστώς του απαρχαίνου.)

Ουδείς άλλος πρωθυπουργός στα 78 χρόνια του ισραηλινού κράτους είχε κάνει τόσο πολλά για να το μετατρέψει σε κράτος-παρία. Η αλλαγή της ατζέντας είναι ορατή ακόμη και στην Αμερική. «Το 2024, το πρόγραμμα των Δημοκρατικών υπερηφανευόταν για τα 14 δισ. δολάρια στρατιωτικής βοήθειας της κυβέρνησης Μπάιντεν προς το Ισραήλ. Σήμερα, στην κούρσα των Δημοκρατικών υποψηφίων για το προεδρικό χρίσμα του 2028, η θέση για την κατάργηση της στρατιωτικής βοήθειας τείνει να θεωρηθεί κεντρώα», έγραφε στους New York Times ο Πίτερ Μπείναρτ.

Την περασμένη εβδομάδα, η πρόταση του Δημοκρατικού γερουσιαστή Κρις βαν Χόλεν να υποχρεωθεί το Στέιτ Ντιπάρτμεντ να αντιδράσει στη δολοφονία εννέα Αμερικανών πολιτών από Ισραηλινούς στρατιώτες και εποίκους τα τελευταία τέσσερα χρόνια, συγκέντρωσε τις ψήφους 47 γερουσιαστών σε σύνολο 100. Εύλογα αναρωτιούνται οι Αμερι-

κανοί μέχρι πότε το Ισραήλ θα είναι η μόνη χώρα του κόσμου όπου στρατιώτες και πολίτες της θα μπορούν να σκοτώνουν Αμερικανούς χωρίς να φοβούνται ότι θα γίνουν σκόνη από τους Τόμαχοκ και χωρίς να λογοδοτούν σε κανέναν.

Με ή χωρίς τον Νετανιάχου στην εξουσία, το Ισραήλ θα κληθεί σύντομα να προσαρμοστεί σε μια πολύ διαφορετική Μέση Ανατολή. Την περασμένη Τετάρτη, τα τελευταία αμερικανικά στρατεύματα αποχώρησαν από το Ιράκ, παρότι οι φιλοϊρακινές πολιτοφυλακές, που έχουν σκοτώσει στη διάρκεια του πολέμου με το Ιράν δέκα Αμερικανούς στρατιώτες, παραμένουν αέριαιες. Οι αμερικανικές βάσεις σε Μπακρέιν, Κουβέιτ, Κατάρ, Εμιράτα, Σαουδική Αραβία, Ιράκ, Ομάν και Ιορδανία υπέστησαν μεγάλες ζημιές από ιρακινούς πυραύλους και drones – τον περασμένο μήνα, ο γενικός επιθεωρητής του Πενταγώνου ανέφερε ότι περίπου 60 αεροσκάφη καταστράφηκαν και ότι το συνολικό κόστος ανέρχεται σε 3,7 δισ. Κάποιες από αυτές τις βάσεις είναι πιθανό να κλείσουν για πάντα και οι πάντες προσεξοφλούν ότι το αμερικανικό στρατιωτικό αποτύπωμα στη Μέση Ανατολή θα εξασθενήσει όταν και όπως τελειώσει ο πόλεμος με το Ιράν.

Τα τρία μπλοκ

Οι καινούργιες τεκτονικές πλάκες χωρίζουν την περιοχή σε τρία μεγάλα μπλοκ: το Ιράν και ο σιιτικός «Αξονας της Αντίστασης» από τη μια πλευρά, η σύγκλιση Ισραήλ - Ινδίας - Εμιράτων από την άλλη και η αναδυόμενη σύμπραξη Σαουδικής Αραβίας - Τουρκίας - Πακιστάν στη μέση. Μια νέα Μέση Ανατολή αναδύεται όντως μέσα από τα χαλάσματα των πολέμων αυτής της τρομερής τριετίας, αλλά είναι πολύ διαφορετική και ακόμη περισσότερο επικίνδυνη από εκείνη που φαντάζονταν τότε ο Μπέντζαμιν Νετανιάχου και ο Τζο Μπάιντεν.

Προεκλογικός ανταγωνισμός

«Η “δημοκρατική” προεκλογική εκστρατεία έχει μεταβληθεί σε πογκρόμ για το ποιος πρέπει να χρησιμοποιήσει αγχόνες και ποιος να καταφύγει σε πογκρόμ, ποιος θα επιβάλει μετακινήσεις πληθυσμών και ποιος θα διατάξει μαζικές δολοφονίες», έγραψε ο αρθρογράφος της Haaretz Γκίντεον Λέβι.

Αντιδράσεις στις ΗΠΑ

Η πρόταση του Δημοκρατικού γερουσιαστή Κρις βαν Χόλεν να υποχρεωθεί το Στέιτ Ντιπάρτμεντ να αντιδράσει στη δολοφονία εννέα Αμερικανών πολιτών από Ισραηλινούς στρατιώτες και εποίκους τα τελευταία τέσσερα χρόνια, συγκέντρωσε τις ψήφους 47 γερουσιαστών σε σύνολο 100.

Του ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΟΝΤΟΥ

Η ιστορική νίκη της Εθνικής μας στην Γερμανία είχε την υπογραφή έξι παικτών ομάδων Champions League (Παυλίδης της Μπενφίκα, Ιωαννίδης και Βαγιαννίδης της Σπόρτινγκ, Τζόλνς της Αρσεναλ, Καρέτσας της Ντόρτμουντ, Τσιμίκας της Λίβερπουλ), ενός της Premier League (Τζολάκης της Χαλ), ενός της Championship (Μαυροπάνος της Γουέστ Χαμ), δύο του Ολυμπιακού (Ρέτσος, Σάλιακας), δύο του ΠΑΟΚ (Ζαφείρης, Μιχαηλίδης), ενός του Παναθηναϊκού (Τεττέν) και δύο επαρχιακών ομάδων του ελληνικού πρωταθλήματος, του Δημήτρη Κουρμπέλν του Αστέρα Τρίπολης και του Θανάση Ανδρούτσου του ΟΦΗ. Στα μάτια των πολλών, οι δύο τελευταίοι μοιάζουν παράταιροι σε μια τόσο λαμπερή παρέα, καθώς δεν είμαστε συνηθισμένοι στην ιδέα να παίζουν στη «γαλανόλευκη» παίκτες μικρότερων ομάδων, ειδικά με αντιπάλους υψηλού επιπέδου όπως η Γερμανία. Στην πραγματικότητα, τόσο ο Κουρμπέλνς με τις 145 συμμετοχές του στα 6,5 χρόνια της θητείας του στον Παναθηναϊκό, φορώντας σχεδόν σε όλα το περιβραχιόνιο του αρχηγού, όσο και ο Ανδρούτσος με τις 75 εμφανίσεις στον Ολυμπιακό, διαθέτουν την εμπειρία και την ποιότητα για να δικαιώσουν τον Γιοβάνοβιτς κι ας αγωνίζονται πλέον σε ομάδες μικρότερης δυναμικότητας.

«Ανάποδα στο ποτάμι»

Το ιδιαίτερο της ιστορίας είναι ότι και οι δύο κολύπησαν «ανάποδα στο ποτάμι». Η συνήθης πρακτική σχεδόν όλων των ομοσπονδιακών προπονητών μας, Ελλήνων και ξένων, είναι να καλούν τους παίκτες όταν παίρνουν μεταγραφή από τις μικρότερες ομάδες στις μεγαλύτερες της χώρας μας και όχι το αντίστροφο, όταν, δηλαδή, αποχωρούν από τους Big 4 και συνεχίζουν σε συλλόγους που δεν κάνουν πρωταθλητισμό.

Ο Κουρμπέλνς είναι μια ιδιόζουσα περίπτωση. Ενώ δεν έχει κλείσει ακόμη τα 33 του χρόνια, ηλικία κάθε άλλο παρά απαγορευτική στο σύγχρονο ποδόσφαιρο, στα μάτια πολλών μοιάζει με... βετεράνο, προφανώς επειδή τον βλέπουν 16 χρόνια στο προσκήνιο, πρώτα με τον Αστέρα Τρίπολης σε ηλικία μόλις 17 χρόνων και έπειτα με τον Παναθηναϊκό, στον οποίο αγωνίστηκε από τον Ιανουάριο του 2017 μέχρι τον Ιούνιο του 2023.

Ο Μαρίνος Ουζουνίδης τον έχρισε αρχηγό σχεδόν με το που πήγε στους «πράσινους», σε μια όντως ιδιαίτερη σύμπτωση: ο Κουρμπέλνς είναι ο πρώτος παίκτης επαρχιακής ομάδας που χρίστηκε αρχηγός της «γαλανόλευκης» 26 χρόνια μετά τον... Ουζουνίδη, συγκεκριμένα το 2000 ως παίκτης του Πανηλιακού!

Αμφότεροι είχαν διατελέσει αρχηγοί και του Παναθηναϊκού. Απ' όταν έφυγαν για το εξωτερικό, με το που επέστρεψαν στην Ελλάδα, δεν κλήθηκαν απλώς στην Εθνική – χρίστηκαν και αρχηγοί της, έχοντας συμβόλαιο με ομάδα της περιφέρειας και όχι του Big 4!

Ένα άλλο παράδοξο με τον Κουρμπέλν είναι ότι ενώ απο-

χώρησε από τον Παναθηναϊκό στο τέλος του συμβολαίου του χωρίς να του γίνει πρόταση παραμονής με εισήγηση του Ιβάν Γιοβάνοβιτς, αυτός τον κάλεσε στην Εθνική ένα χρόνο αργότερα, δίνοντάς του αμέσως ρόλο βασικού σε κομβικά παιχνίδια, όπως στο νικηφόρο με την Αγ-

γλία στο Γουέμπλεϊ, τον Οκτώβριο του 2024! Ο ίδιος, μάλιστα, τον έχρισε αρχηγό και στον πρόσφατο εκτός έδρας αγώνα με τη Σερβία και πήρε την ανταπόδοση με το νικητήριο γκολ του κόντρα στη Γερμανία!

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του Κουρμπέλν που τον έχρι-

σε αρχηγό του Παναθηναϊκού πριν καν κλείσει ένα χρόνο στην ομάδα, είναι η ψυχραιμία του στις δύσκολες στιγμές, εντός κι εκτός αγωνιστικού χώρου. Είναι «κρύο αίμα», πολύ σοβρός στις αντιδράσεις του, έχει προσωπικότητα και εξαιρετικό χαρακτήρα, όπως επιβεβαιώνει

Βίοι παράλληλοι: Όταν κλήθηκαν για πρώτη φορά στην Εθνική, το 2017, ο Θανάσης Ανδρούτσος (αριστερά) ήταν παίκτης του Ολυμπιακού και ο Δημήτρης Κουρμπέλνς του Παναθηναϊκού. Σήμερα, αγωνιζόμενοι σε ΟΦΗ και Αστέρα Τρίπολης αντίστοιχα, συνεχίζουν να «γράφουν» συμμετοχές με τα γαλανόλευκα, συνεχίζοντας την παλιά «φουρνιά» με τα λαμπερά ταλέντα του ελληνικού ποδοσφαίρου.

«Γρανάζια» σε αστραφτερή μηχανή

Δεν αγωνίζονται σε προηγμένο πρωτάθλημα, ούτε σε ομάδα του Big 4, έχουν όμως την εμπιστοσύνη του Γιοβάνοβιτς. Κουρμπέλνς και Ανδρούτσος ζουν τη δικαίωση των κόπων τους (και) με την Εθνική

ο πρόεδρος του ΠΣΑΠΠ Γιώργος Μπαντής: «Όταν το καλοκαίρι του 2011 πήγα στον Αστέρα, εκείνος βίωνε την πρώτη του επαγγελματική προετοιμασία. Από τότε μέχρι σήμερα πέρασαν και άλλαξαν πολλά, χωρίς να αλλοιώσουν τίποτα από τον χαρακτήρα του. Επιτρέψτε μου να τον εκτιμώ για ένα εκατομμύριο λόγους. Ένας, όμως, μου έμεινε από τότε. Όταν κέρδισε τα πρώτα του χρήματα από το ποδόσφαιρο, αντί να αγοράσει καινούργιο αυτοκίνητο, ο Δημήτρης επέλεξε να βοηθήσει την οικογένειά του στο χωριό. Ο χαρακτήρας και το ήθος του αυτό θεώρησαν φυσιολογικό, κι εγώ, απ' την πλευρά μου, φουσκώνω από χαρά όταν παιδιά σαν εκείνον παίρνουν ό,τι αξίζουν».

Μετά μια επιτυχημένη παρουσία 6,5 χρόνων στον Παναθηναϊκό, 56 συμμετοχές και 4 γκολ με την Εθνική και δύο καλές μεταγραφές με μεγάλα συμβόλαια στο εξωτερικό, ο Κουρμπέλνς έχει μια πολύ αξιόλογη πορεία, που απαντά στη δυσπιστία προς το πρόσωπό του.

Περίμενε πέντε χρόνια

Λόγω χαρακτήρα, δεν έχει αντιδράσει ποτέ ούτε και έχει βγάλει κάποια δόση πικρίας, σαν αυτήν που έδειξε ο Θανάσης Ανδρούτσος όταν αναλογίστηκε τον δύσκολο δρόμο που χρειάστηκε να διαβεί μέχρι να κάνει στον ΟΦΗ την επανεκκίνηση της καριέρας του, που τον έφερε ξανά στην Εθνική και μάλιστα βασικό –προς έκπληξη όλων– στο ιστορικό, όπως αποδείχθηκε, παιχνίδι με τη Γερμανία.

Η τελευταία φορά που είχε αγωνιστεί με τη «γαλανόλευκη» ήταν με το Κόσοβο στο ΟΑΚΑ, τον Νοέμβριο του 2021. Μέχρι να τον εμπιστευθεί ο Γιοβάνοβιτς και να τον ανταμείψει για τις εμφανίσεις του με τον ΟΦΗ δίνοντάς του κομβικό ρόλο στο απαιτητικό παιχνίδι με τη Γερμανία, ο 30χρονος μέσος είχε 12 συμμετοχές στην Εθνική, τις 9 ως επιλογή του Τζον Φαν Σιπ που τον χρησιμοποιούσε δεξί μπακ, όπως και οι προπονητές του στον Ολυμπιακό, στα χρόνια που έψαχνε την καθιέρωση που έως τότε δεν βρήκε.

Αν και ξεκίνησε ως επιθετικός μέσος, σχεδόν όλες τις συμμετοχές του στον Ολυμπιακό και στην Εθνική τις έκανε ως δεξιός μπακ, σε ρόλο που ένωθε ότι δεν του ταιριάζει.

Η κλήση στην Εθνική ύστερα από πέντε χρόνια απουσίας και ενώ είχε κατέβει ένα σκαλί παρακάτω στην καριέρα του, ήταν για τον Ανδρούτσο μια βαθιά ανάσα, όπως δήλωσε και ο ίδιος: «Είναι όντως δικαίωση. Οποιοσδήποτε κληθεί στην Εθνική, παίζει - δεν παίζει σε μεγάλη ομάδα ή στο εξωτερικό, πρέπει να δίνει το 100%, ανεξαρτήτως θέσης. Σίγουρα έχω αδικηθεί, δεν θέλω να το παίξω κάποιος. Στην Κ19 του Ολυμπιακού είχα βγει πρώτος σκόρερ και θεωρώ ότι ο ρόλος του box to box μέσου μου ταιριάζει περισσότερο. Δεν τα παράτησα. Συνέχισα να δουλεύω και η επιλογή μου να πάω στον ΟΦΗ με δικαίωση, γιατί έδειξα εκεί κάποια πράγματα που δεν είχα καταφέρει πιο πριν να δείξω. Ναι, είμαι πολύ ευτυχισμένος. Αν δεν είμαι τώρα, τότε θα είμαι!».

Επιστροφή μέσω Κρήτης

«Σίγουρα έχω αδικηθεί. Στην Κ19 του Ολυμπιακού είχα βγει πρώτος σκόρερ και θεωρώ ότι ο ρόλος του box to box μέσου μου ταιριάζει περισσότερο. Δεν τα παράτησα. Η επιλογή μου να πάω στον ΟΦΗ με δικαίωση», τόνισε ο Θανάσης Ανδρούτσος.

ΑΠΟΨΗ

Πυρσοί, κροτίδες, πονές και συμφέροντα...

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΑΔΗ

εκδικάζονται από τριμελή επιτροπή αντί του Αθλητικού Δικαστηρίου των προηγούμενων αρκετών χρόνων, θα ήταν αφύσικο, ωστόσο, να μην είχαμε αντιδράσεις, έστω υπερβολικές σε κάποιες περιπτώσεις, κυρίως από το γεγονός ότι οι Πειθαρχικοί Κανονισμοί, σε

κάποιες περιπτώσεις, σε συγκεκριμένες πρόνοιές τους, εδώ και χρόνια χρήζουν αναθεώρησης και ξεκαθαρίσματος, αλλά και η φετινή περίοδος ξεκίνησε χωρίς να προκύψει κάτι τέτοιο.

Καλά κάνουν οι ομάδες και αντιδρούν εκεί και όπου θεωρούν ότι αδικήθηκαν, εκεί και όπου εντοπίζεται το διαχρονικό πρόβλημα της ανομοιομορφίας σε συγκεκριμένες παραπομπές-αποφάσεις. Δικαίωμα των ομάδων και η προσφυγή στο Εφετείο προκειμένου να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους. Ως προς τα συμφέροντά τους, ωστόσο, υπάρ-

χουν και άλλα πολλά που μπορούν αλλά δεν θέλουν ουσιαστικά να κάνουν. Αν μια ομάδα, οι οπαδοί της οποίας έριξαν επικίνδυνα αντικείμενα, τιμωρήθηκε αυστηρά και μια άλλη με την ίδια συμπεριφορά των οπαδών της... έπεσε στα μαλακά, σαφώς και είναι πρόβλημα και δικαίως θα προκαλέσει την αντίδραση. Πιο ουσιαστικό όμως πρόβλημα, για το οποίο θα πρέπει να αντιδράσει η κάθε διοίκηση που πληρώνει κάθε εβδομάδα δεκάδες χιλιάδες σε πρόστιμα, είναι η συνεχιζόμενη αντιαθλητική συμπεριφορά των οπαδών της. Ούτε να αστυ-

νομεύουν μπορούν τα μέλη μιας διοίκησης, ούτε στους ελέγχους (λέμε τώρα...) στις εισόδους των γηπέδων μπορούν να βρίσκονται. Έχουν, ωστόσο, τη δυνατότητα επικοινωνίας με τον κόσμο τους. Έχουν και το δηλώνουν, σε σημαντικό βαθμό κανάλι επικοινωνίας, ενημέρωσης και ανταλλαγής απόψεων σε διάφορα θέματα, ακόμη και στη λήψη σημαντικών αποφάσεων. Τα βρίσκουν και ως προς τη διάθεση εισιτηρίων. Στο πλαίσιο αυτής της επικοινωνίας και συνεργασίας θα μπορούσε η κατάσταση να ελεγχθεί. Και αν διάθεση για συνεργασία από

την πλευρά κάποιων οπαδών δεν υπάρχει, υπάρχει η δυνατότητα από πλευράς των διοικήσεων να εντοπίσουν και να απομακρύνουν όσους επιμένουν να εκλαμβάνουν λανθασμένα τη... μαγκία του φίλαθλου-οπαδού. Δεν είναι κάρφωμα, είναι η πιο ουσιαστική υπεράσπιση των συμφερόντων της κάθε ομάδας. Σε κάποιες περιπτώσεις, ελάχιστες όμως, έγινε στη χώρα μας, ωστόσο, διαβάζουμε και ακούμε συχνά για περιπτώσεις οπαδών σε μεγάλα ευρωπαϊκά πρωταθλήματα που εντοπίστηκαν και κυρίως απομακρύνθηκαν από το γήπεδο, από

τις ίδιες τους τις ομάδες. Κάθε εβδομάδα, δεκάδες παραπομπές και πρόστιμα από τη Δικαστική Επιτροπή. Σε καιρούς οικονομικά δύσκολους, ακόμη και ομάδες με τεράστια δυσκολία να ανταποκριθούν στις τρέχουσες οικονομικές τους υποχρεώσεις, αναγκάζονται να πληρώνουν δεκάδες χιλιάδες ευρώ, για πυρσούς, φωτοβολίδες ή άλλα αντικείμενα. Αντίδραση καμία! Αν κρίνουμε μάλιστα από κατά καιρούς ανακοινώσεις και τοποθετήσεις, κάποιοι περισσότερο καμαρώνουν αντί να θυμώνουν, με όσους ζημιώνουν την ομάδα τους...

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.
1,25%

Χ.Α.
-1,1%

Dow Jones

-1,31%

Nasdaq

0,42%

Nikkei

2,93%

Dax

-0,70%

FTSE 100

-2,18%

Πετρέλαιο

-1,45%

€/ \$

-1,24%

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Αναταράξεις στη Volotea

Το αυξημένο κόστος καυσίμων, το χρέος που συσσωρεύθηκε κατά την περίοδο της πανδημίας και οι αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες οδηγούν τη Volotea σε έναν ακόμη γύρο αναδιάρθρωσης. Στο επίκεντρο των σεναρίων του ισπανικού Τύπου για την επόμενη ημέρα βρίσκεται η Aegean, η οποία κατέχει ποσοστό άνω του 20%. «Η Aegean ουδέποτε έχει προτείνει την απόκτηση πλειοψηφικής συμμετοχής στη Volotea ή την ανάληψη του ελέγχου της διοίκησης της», τονίζει σε ανακοίνωσή της η ελληνική αεροπορική εταιρεία. **Σελ. 5**

ALPHA BANK

ΕΛΛΑΔΑ

Πρώτες πιέσεις στην αγορά ακινήτων

Μεγαλώνει, αντί να μικραίνει, η απόκλιση ανάμεσα στις οικονομικές απαιτήσεις των ιδιοκτητών και στις αντίστοιχες δυνατότητες των ενδιαφερομένων αγοραστών, καθώς η εικόνα που διαμορφώνεται από τις αγγελίες αποτυπώνει μια νέα πραγματικότητα. Ο χρόνος παραμονής των αγγελιών έχει αυξηθεί. **Σελ. 12**

Κλείνει ο κύκλος του RRF με 992 εκατ.

Με την τελευταία αίτηση 285 εκατ. ευρώ, η Κύπρος αναμένεται να φτάσει στο 97,3% απορρόφησης

Στις 18 Σεπτεμβρίου 2026 η Κύπρος κατέθεσε την καταληκτική αίτηση πληρωμής από το Ταμείο Ανάκαμψης, ύψους 285 εκατ. ευρώ, η οποία συνδέεται με 85 ορόσημα και στόχους. Εφόσον η αξιολόγηση

ολοκληρωθεί ομαλά, η Κύπρος αναμένεται να λάβει τον Δεκέμβριο το ποσό αυτό και να φτάσει συνολικά τα 992 εκατ. ευρώ σε χορηγίες, δηλαδή το 97,3% των διαθέσιμων πόρων που θα μπορούσε να λάβει.

Στην παρούσα χρονική στιγμή ήδη έχουν εκταμιευθεί 709 εκατ. ευρώ, αφαιρώντας ωστόσο την αρχική προκαταβολή το ποσό ανέρχεται σε 683 εκατ. ευρώ. Η μοναδική «χασούρα» στο Σχέδιο θα αφορά

την πράσινη φορολογία, για την οποία η απώλεια της χορηγίας τελικά μετά από «πάρε-δώσε» με τον Μηχανισμό και την τροποποίηση του σχετικού οροσήμου περιορίστηκε από τα 46 εκατ. ευρώ, στα 28

εκατ. Ως γνωστόν, η Κύπρος δεν αξιοποίησε τη δυνατότητα δανεισμού 200 εκατ. ευρώ από τον Μηχανισμό, που μέσα σε αυτά τα χρήματα θα ήταν και μέρος της δημιουργίας του GSI. **Σελ. 3**

Κρίση στο σκωτσέζικο ουίσκι

Στα αποστακτήρια ουίσκι στη Σκωτία τίποτα δεν θυμίζει τη συνηθισμένη ήρεμη εικόνα, καθώς ο κλάδος βρίσκεται σε αναβρασμό λόγω της αύξησης της προσφοράς και της μείωσης της κατανάλωσης. Μετά μια 15ετή περίοδο άνηψης, που επιταχύνθηκε από την πανδημία της COVID-19, η ζήτηση για σκωτσέζικο ουίσκι έχει καταρρεύσει σε όλο τον κόσμο. **Σελ. 10**

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Οι μετοχές και οι διασυννοριακές κινήσεις

Οι τραπεζικές μετοχές έχουν καταγράψει ισχυρή άνοδο στη διετία, ενισχύοντας σημαντικά τις αποτιμήσεις Τράπεζας Κύπρου, Eurobank, Alpha Bank και Εθνικής. Παράλληλα, η ευρωπαϊκή ενοποίηση επαναφέρει στο προσκήνιο διασυννοριακές συγχωνεύσεις και εξαγορές. **Σελ. 4**

EKT

«Παζάρι» για αλλαγή ηγεσίας

Η **EKT** ζήτησε από τους ηγέτες της Ευρώζωνης να εκκινήσουν τη διαδικασία επιλογής διαδόχου της Ιζαμπέλ Σνάμπελ, ενεργοποιώντας παράλληλα μια κούρσα συζητήσεων για αυτό που αναμένεται να είναι μια «συμφωνία-πακέτο» για τις θέσεις που ανοίγουν μέσα στην Κεντρική Τράπεζα, μεταξύ των οποίων και αυτή της Κριστίν Λαγκάρντ. **Σελ. 9**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των ΝΤΑΡΑ ΠΑΝΑΣΙΝΓΚΕ και ΧΑΡΙ ΡΟΜΠΕΡΤΣΟΝ / REUTERS

Γιατί εκτινάσσονται οι αποδόσεις των ομολόγων

Το παγκόσμιο κόστος δανεισμού, από τις ΗΠΑ και τη Γερμανία έως την Ιαπωνία, εκτινάχθηκε σε νέα υψηλά πολλών δεκαετιών λόγω της εντεινόμενης ανησυχίας για τον πληθωρισμό και την άνοδο των επιτοκίων, σε συνδυασμό με τη διαρκή αβεβαιότητα για τα επίπεδα του δημοσίου χρέους. Οι αυξημένες αποδόσεις των ομολόγων ενδέχεται να επιβαρύνουν νοικοκυριά και επιχειρήσεις, επιδεινώνοντας ταυτόχρονα την εικόνα των δημοσιονομικών. Τι ακριβώς συμβαίνει;

Η απόδοση του αμερικανικού δεκαετούς ομολόγου –σημείου αναφοράς για το παγκόσμιο κόστος δανεισμού και τις τιμές των περιουσιακών στοιχείων—ανήλθε στο 5,34% την Πέμπτη, καταγράφοντας την υψηλότερη τιμή του από το 2002. Παράλληλα, κατέγραψε τη μεγαλύτερη τριμηνιαία άνοδο του αιώνα κατά το τρίτο τρίμηνο, σημειώνοντας αύξηση

σχεδόν 90 μονάδων βάσης (δηλαδή 0,9 ποσοστιαίων μονάδων). Στη Γαλλία, οι αποδόσεις των δεκαετιών ομολόγων άγγιξαν επίσης τα υψηλότερα επίπεδά τους από το 2002, το κόστος δανεισμού της Βρετανίας για την 30ετία έφτασε στο 6% για πρώτη φορά από το 1998, ενώ οι αποδόσεις των ιαπωνικών ομολόγων βρίσκονται σε υψηλά πολλών δεκαετιών.

Η νέα άνοδος στις τιμές του πετρελαίου, λόγω της έντασης μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν, πιέζει τις αποδόσεις ακόμη υψηλότερα, την ώρα που ο επίμονος πληθωρισμός προετοιμάζει τους αναλυτές για νέες αυξήσεις επιτοκίων. Η εξέλιξη αυτή επιβαρύνει περαιτέρω τις ήδη διογκωμένες ανάγκες των κρατών για δανεισμό και δαπάνες. Το συνολικό χρέος των ΗΠΑ έχει ξεπεράσει τα 40 τρισ. δολάρια, ενώ το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ βρίσκεται στο 100% ή και υψηλότερα στις

χώρες του G7, με μόνη εξαίρεση τη Γερμανία.

Γιατί μας αφορά όμως όλο αυτό; Οι αποδόσεις των ομολόγων διαμορφώνουν το γενικότερο κόστος δανεισμού στην οικονομία, επιπρεάζοντας τα πάντα, από το δημόσιο χρέος έως τα στεγαστικά, καταναλωτικά και φοιτητικά δάνεια. Τα αυξημένα επιτόκια καθιστούν τον δανεισμό και τις δαπάνες λιγότερο ελκυστικά, γεγονός που μπορεί να επιβραδύνει την οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα, η αύξηση των αποδόσεων σημαίνει ότι οι κυβερνήσεις καλούνται να αντιμετωπίσουν υψηλότερες δαπάνες κατά την ανανέωση των ομολόγων τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ισχυρότερες οικονομίες του κόσμου δαπανούν πλέον περισσότερα χρήματα για τόκους από όσα επενδύονται παγκοσμίως στην τεχνητή νοημοσύνη, στην άμυνα ή στην καθαρή ενέργεια, βάσει των στοιχείων του Διεθνούς

Ινστιτούτου Χρηματοοικονομικής (IIF). Ένας ακόμη παράγοντας που πιέζει τις αποδόσεις προς τα πάνω είναι η κατακόρυφη αύξηση των εκδόσεων ομολόγων για τη χρηματοδότηση επενδύσεων στην τεχνητή νοημοσύνη. Βάσει των κανόνων προσφοράς και ζήτησης, η ραγδαία αύξηση της ανάγκης για δανεισμό επιτρέπει στους δανειστές να απαιτούν υψηλότερα επιτόκια, συμπαράσύροντας τις αποδόσεις. Ηδη φέτος, οι πέντε μεγαλύτεροι κολοσσοί του cloud και της τεχνητής νοημοσύνης (Alphabet, Amazon, Meta, Microsoft και Oracle) έχουν εκδώσει χρέος ύψους 220 δισ. δολαρίων για υποδομές κέντρων δεδομένων και μοντέλων –ποσό υπερδιπλάσιο του περυσινού—ενώ αναμένονται νέες εκδόσεις τους επόμενους μήνες.

Ο Αμερικανός υπουργός Οικονομικών Σκοτ Μπίσεντ θεωρεί τις ανησυχίες υπερβολικές λόγω της

ισχύος της αμερικανικής οικονομίας, ενώ αναλυτές σημειώνουν ότι τομείς όπως η τεχνητή νοημοσύνη και η υγεία επενδύουν ανεξαρτήτως κόστους δανεισμού. Οι κεντρικές τράπεζες σημειωτέον μπορούν να παρεμβαίνουν σε περιόδους κρίσης – όπως η Τράπεζα της Αγγλίας το 2022 ή η EKT μέσω του μηχανισμού ΤΠΙ για χώρες που τηρούν τους κανόνες, αν και ο διοικητής της Τράπεζας της Γαλλίας Εμανουέλ Μουλέν ξεκαθάρισε ότι μια παρέμβαση της EKT για τα γαλλικά ομόλογα δεν είναι δεδομένη.

Μια πτώση στο πετρέλαιο θα προσέφερε μόνο πρόσκαιρη ανακούφιση, καθώς η ουσιαστική αποκλιμάκωση απαιτεί μείωση του χρέους ή ενίσχυση της ανάπτυξης. Μέχρι τότε, οι «τιμωροί των ομολόγων» θα απαιτούν υψηλότερες αποδόσεις από κυβερνήσεις τις οποίες θεωρούν δημοσιονομικά ανεύθυνες.

PwC

PwC Foundation

Χτίζουμε σήμερα
το αύριο που αξίζουμε.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Όταν σε διαφεύδουν
τα ίδια τα νούμερα

Η τιμή του πετρελαίου θέρμανσης έχει αυξηθεί κατά περίπου 40% σε σύγκριση με πέρυσι. Στο πλαίσιο των μέτρων που προωθεί για την αντιμετώπιση της ακρίβειας, η κυβέρνηση μειώνει την τιμή κατά 5 σεντ το λίτρο, αφήνοντας ουσιαστικά τους καταναλωτές να επωμιστούν αύξηση περίπου 35%. Αντιλαμβάνομαστε ότι η μείωση αυτή φτάνει στο μέγιστο επιτρεπτό όριο που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση· ωστόσο, σίγουρα δεν αποτελεί μέτρο για πανηγυρισμούς. Το ίδιο ισχύει και για τους 53,5 χιλιάδες ευάλωτους πολίτες, στους οποίους θα δοθεί εφάπαξ βοήθημα €200. Το ποσό αυτό ασφαλώς θα προσφέρει κάποια στήριξη, όμως, για να έχει ουσιαστικό αντίκρυσμα, θα έπρεπε να ανέρχεται στα €2.000. Στην περίπτωση αυτού του τελευταίου μέτρου δεν υπάρχει περιορισμός από κάποια ευρωπαϊκή οδηγία και, επομένως, η στήριξη θα μπορούσε να είναι μεγαλύτερη. Δεν είναι, όμως, επειδή ο δημοσιονομικός χώρος είναι πολύ περιορισμένος. Γι' αυτό, θα ήταν προτιμότερο η κυβέρνηση να μην πανηγυρίζει για τις κορυφαίες επιδόσεις της στην οικονομική πολιτική, υποστηρίζοντας ότι αυτές προσφέρουν ανακούφιση σήμερα, διότι ουσιαστική ανακούφιση σίγουρα δεν προσφέρουν.

● ● ● ●

Το ενεργειακό μας τσίρκο

Κάθε φορά που καταγράφεται μια αποτυχία στα ενεργειακά, μεταθέτουμε τον στόχο, ώστε το θέμα να παραμένει στην επικαιρότητα και οι εκάστοτε κυβερνήσεις να εμφανίζονται απασχολημένες με αυτό το κρίσιμο ζήτημα. Όλα αυτά, όμως, γίνονται χωρίς στρατηγική και σχεδιασμό, με την πολιτική να περιορίζεται στις επικεφαλίδες και στον εντυπωσιασμό. Για την ιστορία, αξίζει να θυμηθούμε ότι αρχικά επιδιώκαμε να αξιοποιήσουμε το δικό μας φυσικό αέριο από την ΑΟΖ. Στη συνέχεια, στραφήκαμε στην εισαγωγή αιγυπτια-

Όταν η στήριξη για αυτού του μεγέθους την ενεργειακή κρίση φτάνει μόλις τα €70 εκατ. ή 0,19% του ΑΕΠ με πλεόνασμα στο 3,2% του ΑΕΠ, πάει να πει πως η αύξηση ετήσιων δαπανών στο 5,2% έχει εξαφανίσει τον δημοσιονομικό χώρο.

Άλλη μια κακή
μεταρρύθμιση στο τραπέζι

ακού υδρογονοποιημένου φυσικού αερίου και στην επεξεργασία του, ενώ τώρα παρουσιάζεται ως λύση για όλα μας τα προβλήματα το καλώδιο υποθαλάσσιας ηλεκτρικής διασύνδεσης. Όπως αντιλαμβάνεστε, όσο περνά ο καιρός, το εγχείρημα γίνεται πιο εντυπωσιακό και πιο σύνθετο, λες και έχουμε όλοι αποδεχθεί ότι το πρόβλημα είναι άλυτο και, επομένως, αρκεί να το δισαιωνίζουμε μέσα από εξαγγελίες. Όσες εξαγγελίες κι αν γίνουν, όμως, η πραγματικότητα παραμένει: χρησιμοποιούμε καύσιμα και τεχνολογίες της δεκαετίας του 1980 και πληρώνουμε την ακριβότερη κιλοβατώρα στην Ευρώπη, η οποία είναι βέβαιο ότι θα ακριβύνει ακόμη περισσότερο.

● ● ● ●

σία της με 15 λειτουργούς, ο ίδιος ο γενικός εισαγγελέας να την έχει υπογράψει και, παρ' όλα αυτά, να αναφύονται τώρα τέτοια ζητήματα;

● ● ● ●

Όταν η επικοινωνία
κατακτά την ουσία

Λέμε συχνά ότι η κυβερνητική στήριξη περιορίζεται στην επικοινωνία, αφήνοντας την ουσία σε δεύτερη μοίρα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ανακοίνωση οικονομικής ενίσχυσης 2026 ύψους €1.500 για κάθε γεωργό, η οποία θα παραχωρηθεί κατόπιν αιτήσεων τον Νοέμβριο, ως αντιστάθμισμα για «την

Αμυντικές δαπάνες
8 τρισ. δολ. ενισχύουν
την τεχνητή νοημοσύνη

Δυναμική ώθηση στην ΑΙ από τα σχέδια
των χωρών του G7 για την άμυνα

Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται προς μικρότερες και πιο ευέλικτες εταιρείες στους τομείς του κυβερνοχώρου, της κρυπτογράφησης και των υπερηχητικών τεχνολογιών, σημειώνει ο πρώην ναύαρχος του αμερικανικού ναυτικού και νυν εταίρος της Carlyle Group, Τζέιμς Σταυρίδης. Αυτό συνεπάγεται μεγάλη αλληλοεπικάλυψη ανάμεσα στις επενδύσεις στην τεχνητή νοημοσύνη και στις αμυντικές δαπάνες.

Ξεπερνά —σε όρους προσαρμοσμένους στον πληθωρισμό— το υψηλό που είχε καταγραφεί εν μέσω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι αμυντικές δαπάνες αναμένεται να φτάσουν

στο 4,6% του αμερικανικού ΑΕΠ, ποσοστό ελάχιστο χαμηλότερο από τα υψηλά του 2009, που πλησιάζει τα επίπεδα που είχαν καταγραφεί τελευταία φορά στο αποκορύφωμα

του Ψυχρού Πολέμου, τη δεκαετία του 1980.

Αυτές οι αμυντικές δαπάνες αναμένεται να είναι πολύ διαφορετικές συγκριτικά με το παρελθόν, με

τον Σταυρίδη να προβλέπει λιγότερη εστίαση σε πολεμικά πλοία και άρματα μάχης, αλλά περισσότερη σε τεχνολογία, drones, κυβερνοασφάλεια και τεχνητή νοημοσύνη στο πεδίο της μάχης.

«Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται προς μικρότερες και πιο ευέλικτες εταιρείες στους τομείς του κυβερνοχώρου, της κρυπτογράφησης και των υπερηχητικών τεχνολογιών, αντί για τους παραδοσιακούς κύριους αναδόχους, και οι συμφωνίες που συνάπτονται είναι αντιστοίχως μικρότερες και περισσότερες», επισημαίνει.

Αυτό συνεπάγεται μεγάλη αλληλοεπικάλυψη ανάμεσα στις επενδύσεις στην τεχνητή νοημοσύνη και στις αμυντικές δαπάνες, με τα data centers και την ασφάλειά τους να αποτελεί έναν ακόμη κοινό παράγοντα ανάμεσα στις δύο.

Πρόκειται για μια νέα πραγματικότητα, ιδιαίτερα ορατή στην Ευρώπη, όπου η ρωσική απειλή για τα ανατολικά σύνορα της ηπείρου, οι αμφιβολίες σχετικά με τη δέσμευση των ΗΠΑ απέναντι στο ΝΑΤΟ επί προεδρίας Ντόναλντ Τραμπ και η κλιμάκωση των αμυντικών δαπανών σε ολόκληρη την ήπειρο συνδυάζονται με τρόπους που ορισμένοι ελπίζουν ότι θα δώσουν ώθηση και στον ευρωπαϊκό τεχνολογικό τομέα.

«Δύο δεκαετίες μείωσης των ευρωπαϊκών επενδύσεων στην άμυνα συνέπεσαν με δύο δεκαετίες υποχώρησης της ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας στον τομέα της τεχνολογίας. Πρόκειται για ένα μοτίβο το οποίο ο σημερινός κύκλος επανεξοπλισμού φαίνεται αποφασισμένος να αναστρέψει», υπογραμμίζει ο Σταυρίδης.

Σε κάθε περίπτωση, οι αυξημένες αμυντικές δαπάνες έρχονται σε μια περίοδο που οι αγορές ομολόγων καλούνται να απορροφήσουν υψηλότερες εκδόσεις χρέους και οι κυβερνήσεις βλέπουν το κόστος δανεισμού τους να ενισχύεται.

Το Διεθνές Χρηματοπιστωτικό Ινστιτούτο (IIF) εκτίμησε πρόσφατα πως το μέσο κόστος κρατικού δανεισμού στις χώρες του G7 βρίσκεται πλέον στο υψηλότερο επίπεδό του από τα μέσα του 2008, ενώ οι ετήσιες δαπάνες για τόκους είναι σχεδόν 85% υψηλότερες.

Η ΛΕΞΗ
ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣΣταυροειδής
Ελαστικότητα Ζήτησης

Ο πιο πάνω οικονομικός όρος αναφέρεται στο βαθμό αντίδρασης/ανταπόκρισης της ζήτησης ενός αγαθού στις μεταβολές της τιμής άλλων συναφών αγαθών, δηλ. υποκατάστατων και συμπληρωματικών. Η σταυροειδής ελαστικότητα ζήτησης υπολογίζεται συγκρίνοντας την ποσοστιαία μεταβολή στη ζήτηση ενός αγαθού με την ποσοστιαία μεταβολή στην τιμή ενός υποκατάστατου ή συμπληρωματικού αγαθού.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

επιβάρυνση από το αυξημένο κόστος αγροτικού πετρελαίου και λιπασμάτων, ως αποτέλεσμα των επιπτώσεων της γεωπολιτικής κρίσης στη Μέση Ανατολή». Μια μικρή επισήμανση: μόνο το κόστος του πετρελαίου έχει αυξηθεί κατά 45% από την έναρξη του πολέμου στη Μέση Ανατολή.

● ● ● ●

Η PISA και τα κλιματιστικά

Έναν μήνα μετά την έναρξη της σχολικής περιόδου, τίθεται ζήτημα ασφαλούς λειτουργίας των κλιματιστικών, σύμφωνα με τα ευρήματα της Ελεγκτικής Υπηρεσίας. Το μεγαλύτερο έργο εγκατάστασης κλιματιστικών στα σχολεία απέδειξε, για ακόμη μία φορά, την ανικανότητα του κράτους. Ευτυχώς, να λέμε, που η PISA δεν αξιολογεί και τη θερμοκρασία στις σχολικές αίθουσες, γιατί τότε θα είχαμε εξαφανιστεί εντελώς από τους πίνακες αξιολόγησης.

Μπορεί οι επενδύσεις στην τεχνητή νοημοσύνη και ο αντίκτυπός τους στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας να μονοπωλούν αυτή την περίοδο το ενδιαφέρον, όμως οι σχεδιαζόμενες δαπάνες των χωρών του G7 για την αμυντική τους ενίσχυση είναι εξίσου υψηλές —υπολογίζονται στα 8 τρισ. δολάρια κατά την επόμενη δεκαετία— με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τους ρυθμούς ανάπτυξης, τον πληθωρισμό και τα χρέη.

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του πρώην ναυάρχου του αμερικανικού ναυτικού και νυν εταίρου της Carlyle Group, Τζέιμς Σταυρίδη, οι πρόσθετες αμυντικές δεσμεύσεις των κυβερνήσεων του G7 για την επόμενη δεκαετία, πέραν των υφιστάμενων τάσεων, ανέρχονται σε περίπου 8 τρισ. δολάρια.

Καθώς το συνολικό ετήσιο ΑΕΠ των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Βρετανίας, της Ιταλίας και του Καναδά υπερβαίνει πλέον οριακά τα 55 τρισ. δολάρια, μια αύξηση 8 τρισ. δολαρίων μέσα σε μία δεκαετία αντιστοιχεί σε ποσοστό σχεδόν 15% του ΑΕΠ του 2026, σημειώνει το Reuters.

Όπως υπολογίζει ο Σταυρίδης, οι αμυντικές δαπάνες των χωρών του G7 έχουν ανέλθει στο 2% του ΑΕΠ, δηλαδή στα υψηλότερα επίπε-

Η νέα στρατηγική
για την άμυνα χρειάζεται
λιγότερα άρματα και
πολεμικά πλοία και
περισσότερη ΑΙ.

δα εδώ και τουλάχιστον 30 χρόνια. Το ποσοστό αυτό προβλέπεται ότι θα φτάσει στο 3,8% έως το 2030.

Μόνο για την Ευρώπη, οι ευρύτεροι αμυντικοί στόχοι συνεπάγονται πρόσθετες δαπάνες ύψους περίπου 4 έως 5 τρισ. ευρώ (4,5 - 5,7 τρισ. δολαρίων) μέσα στην επόμενη δεκαετία, ποσό που αυξάνεται στα 9 τρισ. ευρώ εάν συνυπολογιστούν οι συναφείς υποδομές.

Στις ΗΠΑ, η σχεδιαζόμενη αύξηση των αμυντικών δαπανών για το οικονομικό έτος 2027 στο επίπεδο-ρεκόρ του 1,5 τρισ. δολαρίων

Θα λάβει 992 εκατ. η Κύπρος από το RRF

Τον Δεκέμβρη του 2026 θα φτάσει η τελευταία πληρωμή ύψους 285 εκατομμυρίων ευρώ από το Ταμείο Ανάκαμψης

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η 18η Σεπτεμβρίου αποτέλεσε την τελευταία πράξη της Κύπρου ως προς τα αιτήματά της προς το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF), καθώς υποβλήθηκαν και τα τελευταία ορόσημα βάσει του Σχεδίου που και εγκρίθηκε το μακρινό 2021. Το ταξίδι των λίγο παραπάνω από 1 δισεκατομμυρίου ευρώ χορηγιών στην Κύπρο που συνδέθηκε με μεταρρυθμίσεις και ορόσημα, παρά τις ανησυχίες που ευλόγως δημιουργήθηκαν, από ό,τι φαίνεται θα κλείσει με «καμiónελα». Όπως πληροφορείται η «Κ», καθώς εκόντων των πραγμάτων, εντός του Δεκέμβρη του 2026 η Κύπρος θα λάβει το 97,3% των χρημάτων βάσει χορηγιών που θα μπορούσε να λάβει, κάτι που ομολογουμένως θεωρείται ιδιαίτερα ευτυχές. Η Κύπρος, εντός της εβδομάδας που μας πέρασε εκταμίευσε 120 εκατομμύρια ευρώ σε επιχορηγήσεις, μετά την ικανοποιητική εκπλήρωση των σχετικών οροσλήμων και στόχων, σε συνέχεια της έκτης αίτησης πληρωμής της Κύπρου, η οποία υποβλήθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 2025 και εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 13 Ιουλίου 2026. Έως τώρα, αξίζει να σημειωθεί πως η Κύπρος έχει λάβει 709 εκατ. ευρώ, ήτοι, το 70% των χρημάτων που θα δικαιούτο η Κύπρος από το 1 δισ. ευρώ και 20 εκατ. ευρώ επί του συνόλου. Μέσα στα 709 εκατ. ευρώ συνυπολογίζεται και η προκαταβολή που είχε λάβει, όπως άλλωστε όλα τα κράτη κατά την έναρξη του Σχεδίου. Εάν βγάλουμε «έξω» την προκαταβολή (clearing) που είχε λάβει, η Κύπρος την παρούσα στιγμή από ολοκληρωμένα ορόσημα έχει λάβει 683 εκατ.

Η διασφάλιση της εκταμίευσης των πόρων θα εξαρτιόταν απόλυτα από την έγκαιρη επίτευξη των οροσλήμων και στόχων που είχαν τεθεί για κάθε μία από τις επενδύσεις και τις μεταρρυθμίσεις που περιελάμβανε το Σχέδιο της Κύπρου.

ευρώ χορηγιών και σε ποσοστό αντιστοιχεί σε 67%. Ωστόσο, τα νέα είναι καλύτερα, καθώς μέσα στον Δεκέμβρη αναμένεται να λάβει η Κύπρος ακόμα 285 εκατομμύρια ευρώ, βάσει του αιτήματος της 18ης Σεπτεμβρίου. Έτσι, τα χρήματα που θα έχει λάβει η Κύπρος μέχρι το τέλος του 2026 από τον Μηχανισμό θα φτάσουν –καλώς εκόντων των πραγμάτων– στα 992 εκατομμύρια ευρώ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έχει 2 μήνες να αξιολογήσει τα 85 ορόσημα που συνθέτουν αυτή την πληρωμή των 285 εκατομμυρίων ευρώ και να ζητήσει διευκρινίσεις για τις περίπου 900 συμβάσεις δη-

Η πράσινη φορολογία αποτελεί το μοναδικό ορόσημο που δεν ολοκληρώθηκε πλήρως, περιορίζοντας την απώλεια από τα 46 εκατ. ευρώ, στα 28 εκατ. ευρώ.

μοσίου και 40 σχέδια χορηγιών. Αξίζει να σημειωθεί ότι, από τον Μάη του 2026 υπήρξε ένα «γερό» κανάλι επικοινωνίας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα ενα-

πομείναντα ορόσημα και μεταρρυθμίσεις που έπρεπε να κάνει η Κύπρος. Υιοθέτησε τις εισηγήσεις των Ευρωπαίων και από ό,τι υπολογίζεται όλα θα κυλήσουν ομαλά μέχρι το τέλος του έτους και τα παραπάνω νούμερα δεν θα αλλάξουν. Ήταν σαφές πως, η διασφάλιση της εκταμίευσης των πόρων θα εξαρτιόταν απόλυτα από την έγκαιρη επίτευξη των οροσλήμων και στόχων που είχαν τεθεί για κάθε μία από τις επενδύσεις και τις μεταρρυθμίσεις που περιελάμβανε το Σχέδιο της Κύπρου.

Η πράσινη φορολογία Μοναδική εξαίρεση στα ορό-

σημα που η Κύπρος ολοκλήρωσε, αποτελεί η πράσινη φορολογία. Αντί για 46 εκατ. για την πράσινη φορολογία, έγιναν τροποποιήσεις του οροσλήμου και το ποσοστό που θα χάσει η Κύπρος μειώθηκε στα 28 εκατ. ευρώ. Έτσι προκύπτει και το ποσό των 992 εκατ. ευρώ και του 97,3%. Σημειώνεται πως υπήρξε μεγάλη αναστάτωση με την πράσινη φορολογία και τελικά με τη λύση που βρέθηκε είναι μία «win-win» κατάσταση με αποκοπή που θα είναι τελικά προς όφελος των καταναλωτών. Αν εφαρμόζοταν το ορόσημο όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί το 2021, αυτή τη στιγμή θα βλέπαμε και άλλες αυξήσεις στα καύσιμα.

Ψενθυμίζεται ότι, το εν λόγω ορόσημο της πράσινης φορολογίας είχε κωδικό «C2.1R1». Όπως αναφερόταν στους στόχους, ο νόμος εισάγει, πρώτον, φόρο άνθρακα για τα καύσιμα που χρησιμοποιούνται στους τομείς της οικονομίας που δεν εμπίπτουν στο σύστημα εμπορίας εκπομπών αερίων θερμοκηπίου της Ε.Ε., δεύτερον εισάγει σταδιακά τέλος στο νερό, το οποίο θα αντικατοπτρίζει τη σπανιότητα αυτού του φυσικού πόρου και το κόστος για το περιβάλλον από τη χρήση του και τρίτον εισάγει σε όλη τη χώρα τέλος στα οικιακά απόβλητα/υγειονομικά ταφά. Αρχικά η εφαρμογή τους έπρεπε να υλοποιηθεί μέχρι το πρώτο τρίμηνο του 2024 και πήγε από παράταση σε παράταση, μέχρι που αποφασίστηκε να μειωθεί η «χασούρα» της χορηγίας από 46 εκατ. ευρώ, σε 28 εκατ. ευρώ.

Η δόση των 120 εκατ. Τα μέτρα που συνδέονται με την πληρωμή των 120 εκατομ-

μυρίων ευρώ αφορούσαν μεταξύ άλλων θέσπιση νέου συστήματος αξιολόγησης των σχολείων, τη δημιουργία διασυνοριακού συστήματος ανταλλαγής δεδομένων για την υγεία των ασθενών, τη θέσπιση ευέλικτων ρυθμίσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα, την επέκταση των ηλεκτρονικών υπηρεσιών στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού συστήματος έκδοσης οικοδομικών αδειών και τέλος, την επέκταση της υποδομής δοκιμών των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των έξυπνων δικτύων στο Πανεπιστήμιο Κύπρου και σύνδεσή του με το δίκτυο.

Τα κράτη-μέλη είχαν προθεσμία έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2026 για να υποβάλουν τις αιτήσεις τελικής πληρωμής τους στο πλαίσιο του Μηχανισμού Ανθεκτικότητας (RRF), μαζί με όλα τα αποδεικτικά στοιχεία, ενώ η Επιτροπή έχει δεσμευθεί ότι θα ολοκληρώσει όλες τις πληρωμές έως τις 31 Δεκεμβρίου 2026. Ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στον μετριασμό των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19, τοποθετώντας παράλληλα την Ε.Ε. σε θέση μακροπρόθεσμης επιτυχίας. Με έως και 573 δισ. ευρώ διαθέσιμα σε επιχορηγήσεις και δάνεια, ο Μηχανισμός στήριξε τις προσπάθειες των κρατών-μελών. Η Κύπρος, υπογραμμίζεται ότι δεν επέλεξε να λάβει δάνεια από τον Μηχανισμό, που θα μπορούσε να λάβει 200 εκατ. ευρώ. Μέσα σε αυτό το δάνειο είχε προϋπολογιστεί να είναι και η ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου - Ισραήλ (GSI), του υποθαλάσσιου έργου μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας.

NICOSIA MUNICIPAL THEATRE

OCTOBER 14

AI WARS

digital agenda CYPRUS SUMMIT

C. L. Max Nikias

Author, President Emeritus and Life Trustee of the University of Southern California

agenda.cy

GET YOUR TICKET NOW!

POWERED BY

Bank of Cyprus

cyta

SUPPORTERS

XM Cyprus

JCC

LLPO LAW FIRM

PILAKOUTAS GROUP

EY

sepage

Google

uscentium

PARTNERS

UNIVERSITY OF NICOSIA

European University Cyprus

Frederick University

UoL

ASSOCIATION OF CYPRUS ENTREPRENEURS

THE CYPRUS ENTREPRENEUR ASSOCIATION

A PROJECT ENDORSED BY

ORGANISERS

KATHIMERINI

V+O

SPP MEDIA EVENTS

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΛΑ

Στις κορυφαίες τράπεζες παγκοσμίως συγκαταλέγεται η Τράπεζα Κύπρου, σύμφωνα με την πρώτη ετήσια κατάταξη «World's Top Performing Banks 2026» του περιοδικού Forbes, που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με την εταιρεία ερευνών αγοράς Statista. Η Τράπεζα κατέλαβε τη 19η θέση ανάμεσα σε 102 τράπεζες μεσαίου μεγέθους (Tier 4) παγκοσμίως και έτσι προκύπτει πως είναι η μοναδική κυπριακή τράπεζα που περιλαμβάνεται στη λίστα. Σημειώνεται ότι η Τράπεζα Κύπρου ήταν και η μοναδική στον ελλαδικό χώρο που συμμετείχε στην κατηγορία Tier 4.

Η μετοχή της Τράπεζας Κύπρου έχει αυξηθεί από περίπου 4,58 ευρώ ανά μετοχή στις αρχές Οκτωβρίου του 2024, στα 10,6 ευρώ ανά μετοχή σήμερα, καταγράφοντας έτσι ποσοστιαία άνοδο της τάξης του 131%. Πρακτικά, υπερδιπλασίασε τη χρηματιστηριακή της αξία μέσα στην τελευταία 2ετία, ενώ δεν είναι μακρινό το 2022 που η μετοχή της ήταν λίγο πάνω από 1 ευρώ. Εποχές που τότε είχε προτάσεις από τη Lonestar funds για να εξαγορασθεί έναντι 1,5 ευρώ και κάτι παραπάνω.

Μεγάλη, ωστόσο, η αλλαγή που έχει υπάρξει στις χρηματιστηριακές αποτιμήσεις των τριών συστημικών τραπεζών της Κύπρου μέσα στην τελευταία διετία, αλλά και της μικρής μεν στην Κύπρο, αλλά μεγάλης στην Ελλάδα, Εθνικής Τράπεζας (ΕΤΕ). Η

Δεν θα αργήσει η ώρα που κάποιος πραγματικά «σοβαρός επενδυτής» θα τους χτυπήσει την πόρτα για να μπει στο μετοχικό τους κεφάλαιο.

μετοχή της Eurobank, έχει κινηθεί από περίπου 2 ευρώ ανά μετοχή τον Οκτώβριο του 2024, στα 4,70 ευρώ σήμερα, καταγράφοντας αντίστοιχη ποσοστιαία αύξηση σε σχέση με την Τράπεζα Κύπρου, ύψους 135%. Εξίσου μεγάλη και η μεταβολή στην περίπτωση της Alpha Bank, με τη μετοχή να κινείται από περίπου 1,5 ευρώ πριν από δύο χρόνια, στα 4,65 ευρώ, παρουσιάζοντας άνοδο πέραν του 200%. Στο ίδιο κάδρο εντάσσεται και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία έχει υπερδιπλασιάσει την τιμή της μέσα σε δύο χρόνια,

από τα 7,65 ευρώ αρχές Οκτωβρίου 2024, στα 16,8 ευρώ ανά μετοχή στις 2 Οκτωβρίου 2026. Η αύξηση είναι περίπου στο 120%.

Είναι σαφές πως οι τράπεζες με αυτές τις αποτιμήσεις στρέφουν τα φώτα επάνω τους. Πέραν από το «κυνικό», ότι είναι πλέον πολύ ακριβές οι αποτιμήσεις τους για να μπει κάποιος επενδυτής, δεν θα αργήσει η ώρα που κάποιος πραγματικά «σοβαρός επενδυτής» θα τους χτυπήσει την πόρτα για να μπει στο μετοχικό τους κεφάλαιο. Για μία τέτοια κίνηση οι επόπτες δεν θα βάλουν εμπό-

δια, αντιθέτως, θα δώσουν πράσινο φως, καθώς κάθε τόσο επισημαίνεται η αναγκαιότητα δημιουργίας μεγαλύτερων τραπεζικών σχημάτων, που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όπως επισημαίνει και ο Ενviaος Εποπτικός Μηχανισμός στον ιστότοπό του, οι μεγαλύτεροι όμιλοι δημιουργούν συνήθως οικονομίες κλίμακας, πράγμα που ωφελεί τον τραπεζικό τομέα. Για τον λόγο αυτό, αναφέρει ότι υποστηρίζει την ενοποίηση στον τραπεζικό τομέα, υπό την προϋπόθεση ότι οι όμιλοι που

θα προκύπτουν παραμένουν ασφαλείς και εύκολα διαχειρίσιμοι σε περίπτωση προβλημάτων. Οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες πρέπει να διακρατούν επιπλέον χρήματα σε περίπτωση που αντιμετωπίσουν δυσκολίες, για παράδειγμα σε περίπτωση που κηρυχθούν σε κατάσταση αφερεγγυότητας ή επαιελούμενης αφερεγγυότητας.

Κινήσεις για μεγάλα σχήματα είδαμε και προσφάτως με τη UniCredit, που έχει ποσοστό σχεδόν 30% της Alpha Bank στην Ελλάδα. Η UniCredit θέλησε να ενι-

Κινήσεις για μεγάλα σχήματα είδαμε και προσφάτως με τη UniCredit, που έχει ποσοστό σχεδόν 30% της Alpha Bank στην Ελλάδα. Η UniCredit θέλησε να ενισχύσει σημαντικά τη θέση της στην Commerzbank.

σχύσει σημαντικά τη θέση της στην Commerzbank, όπως μετέδωσαν οι Financial Times, καθώς έχει –συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων αγοράς– πρόσβαση στο 47,6% των μετοχών της γερμανικής τράπεζας.

Διασυνοριακοί τραπεζικοί όμιλοι

Το γεγονός ότι η ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης αποτελεί κρίσιμο μέρος της αναπτυξιακής στρατηγικής της Ευρώπης, τονίζει ανά καιρούς ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδας και πρόεδρος του Eurogroup Κυριάκος Πιερρακκάκης. Προ 15vθήμερου, μιλώντας στο Eurofi Financial Forum 2026 στο Δουβλίνο, ανέφερε πως, με τις τράπεζες να παρέχουν περίπου το 70% της χρηματοδότησης της ευρωπαϊκής οικονομίας, δεν μπορεί να υπάρξει μια αποτελεσματική Ένωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων χωρίς έναν ανταγωνιστικό και ενοποιημένο τραπεζικό τομέα. Σύμφωνα με τον ίδιο, ο ευρωπαϊκός τραπεζικός τομέας παραμένει κατακερματισμένος κατά μήκος των εθνικών συνόρων, δεν διαθέτει επαρκή κλίμακα, ενώ τμήματα του ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου παραμένουν αδικαιολόγητα περίπλοκα.

Όπως σημείωσε στην ομιλία του, μόλις περίπου το 16% του εταιρικού δανεισμού στη ζώνη του ευρώ είναι διασυνοριακό. Παράλληλα, οι διασυνοριακοί τραπεζικοί όμιλοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν περιορισμούς στην αποτελεσματική μεταφορά κεφαλαίων και ρευστότητας μεταξύ των χωρών, γεγονός που περιορίζει τόσο την ενοποίηση όσο και τη συγκέντρωση του κλάδου.

Ο πρόεδρος του Eurogroup υπογράμμισε ότι, «η βαθύτερη ενοποίηση και η περαιτέρω διασυνοριακή συγκέντρωση του τραπεζικού κλάδου θα μπορούσαν να παρέχουν στις ευρωπαϊκές τράπεζες την κλίμακα που χρειάζονται για να επενδύουν, να καινοτομούν και να ανταγωνίζονται». Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδας σχολίασε ότι, χρειάζομαστε ευρωπαϊκούς τραπεζικούς πρωταθλητές που θα μπορούν να ανταγωνίζονται σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά χρειάζομαστε επίσης ισχυρές περιφερειακές και τοπικές τράπεζες, οι οποίες θα γνωρίζουν τις κοινότητές τους, ώστε να χρηματοδοτούν τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και να διατηρούν τα κεφάλαια συνδεδεμένα με την πραγματική οικονομία.

Αύξηση 32,7% στα κέρδη πρώτου εξαμήνου για 144 εισηγμένες εταιρείες στην Ελλάδα

Της ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Σε τροχιά νέων ιστορικά υψηλών επιδόσεων βρίσκονται οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών εταιρείες, καθώς οι ανακοινώσεις των μεγεθών του πρώτου εξαμήνου του φετινού έτους κινήθηκαν σημαντικά υψηλότερα σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Ειδικότερα, οι 144 εισηγμένες που δημοσίευσαν αποτελέσματα –συμπεριλαμβανομένων των τραπεζών, των επενδυτικών και των ασφαλιστικών εταιρειών– εμφάνισαν καθαρά κέρδη 7,6 δισ. ευρώ σημειώνοντας αύξηση 32,7% σε σχέση με το περυσινό πρώτο εξάμηνο, σύμφωνα με τα στοιχεία που επεξεργάστηκε η Beta Securities.

Παράλληλα, ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 16,5%, στα 57,95 δισ. ευρώ, ενώ πολύ ισχυρότερη ήταν η βελτίωση σε λειτουργικό επίπεδο, με τα EBITDA να αυξάνονται κατά 38,1%, στα 10,77 δισ. ευρώ, καταγράφοντας την ισχυρότερη ποσοστιαία άνοδο για την περίοδο του πρώτου εξαμήνου από το 2022.

Πέμπτη ανοδική χρονιά

«Η επίδοση αποκτά μεγαλύτερη σημασία καθώς έρχεται σε συνέχεια τεσσάρων διαδοχικών χρήσεων ιστορικά υψηλής κερδοφορίας για τις εισηγμένες του Χ.Α., με μικρότερο αριθμητικά αλλά, όπως δείχνουν τα μεγέθη, ποιοτικότερο εταιρικό πληθυσμό. Ακόμη και μετά την αφαίρεση σημαντικών μη επαναλαμβανόμενων εγγραφών, η υποκείμενη κερδοφορία παραμένει σε τροχιά νέου ρεκόρ για το σύνολο της χρήσης», σχολιάζει ο υπεύθυνος του τμήματος ανάλυσης της χρηματιστηριακής, Μάνος Χατζηδά-

Οι 10 εισηγμένες με την υψηλότερη λειτουργική κερδοφορία στο α' εξάμηνο			Οι 10 εισηγμένες με τις υψηλότερες πωλήσεις στο α' εξάμηνο		
ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΕΥΡΩ	2026	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ	ΠΟΣΑ ΣΕ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΕΥΡΩ	2026	ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ
HELLENIC ENERGY	1.325.000	463,8%	MOTOR OIL	7.524.130	42,9%
ΔΕΗ	1.262.189	26,3%	HELLENIC ENERGY	7.006.636	35,6%
MOTOR OIL	1.047.130	170,3%	COCA-COLA	6.229.400	10,8%
COCA-COLA	990.000	15,0%	ΔΕΗ	4.547.792	-2,1%
OTE	681.700	2,9%	ΒΙΟΧΑΛΚΟ	4.256.515	14,4%
ALLWYN	569.000	43,3%	METLEN	3.986.830	10,5%
METLEN	549.554	23,4%	ALLWYN	2.376.000	-98,0%
ΒΙΟΧΑΛΚΟ	542.239	42,5%	ΕΛΒΑΛΧΑΛΚΟΡ	2.197.586	18,0%
TITAN	312.000	8,7%	ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ	2.101.626	7,4%
ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ	308.125	13,4%	OTE	1.715.200	2,5%

ΠΗΓΗ: Beta Χρηματιστηριακή

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Διαμορφώθηκαν στα 7,6 δισ. – Ο τζίρος ενισχύθηκε κατά 16,5%, στα 57,95 δισ. ευρώ.

κνης. Όπως εκτιμά, ο πίκυς για τα φετινά καθαρά κέρδη μπορεί να κινηθεί με σχετική άνεση πάνω από τα 13,5 δισ. ευρώ. Σημειώνεται πως στη χρήση του 2025 οι εισηγμένες εμφάνισαν καθαρά κέρδη 12,1 δισ. ευρώ, έτσι φέτος η αύξηση μπορεί να διαμορφωθεί στο 12% σε ετήσια βάση.

Τράπεζες και διυλιστήρια κυ-

ρίαρχησαν στη διαμόρφωση της συνολικής επίδοσης, καθώς πάνω από το 50% των καθαρών κερδών του συνόλου προέρχεται από τις συστημικές τράπεζες, τη Motor Oil και τη HELLENIC ENERGY. Χωρίς τράπεζες και διυλιστήρια, ο τζίρος διαμορφώνεται συνολικά στα 42,3 δισ. ευρώ (+12%), τα καθαρά κέρδη στα 3,4 δισ. ευρώ (+14%) και τα EBITDA στα 8,4 δισ. ευρώ (+17%).

Πάντως, η διάχυση της κερδοφορίας ήταν σημαντική, με 117 εταιρείες (80%) να είναι κερδοφόρες και μόνο 29 ζημιολόγες, ενώ 66 εταιρείες, ή το 45% του δείγματος, ανέφεραν υψηλότερα κέρδη και άλλες 18 (12%) επέστρεψαν στην κερδοφορία. Ακόμη και με-

τά την αφαίρεση των διυλιστηρίων, το λειτουργικό περιθώριο των εμποροβιομηχανικών εταιρειών διαμορφώθηκε στο 19,85%, επίπεδο-ρεκόρ για πρώτο εξάμηνο.

Ποιες ξεχώρισαν

Στους πρωταγωνιστές των αποτελεσμάτων, με υψηλότερη καθαρή κερδοφορία, εκτός από τα δύο διυλιστήρια και τις τράπεζες, ξεχωρίζουν οι Coca-Cola, ΔΕΗ, Metlen, OTE, Βιοχάλκο, Star Bulk, Allwyn, Titan, Cenergy και ΕΛΒΑΛΧαλκόρ. Οι HELLENIC ENERGY, ΔΕΗ, Motor Oil, Coca-Cola, OTE, Allwyn, Metlen, Βιοχάλκο, TITAN και ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ σημείωσαν τους υψηλότερους τζίρους. Τις καλύτερες επιδόσεις κερδοφορί-

ας, δηλαδή τη μεγαλύτερη αύξηση, είχαν οι Star Bulk (40.505%), «Ξυλემπορία» (1.960%), «Παϊρνος» (911%), «Ελαστρον» (631%), Safe Bulkers (545%), «Δομική Κρήτης» (487%), Alter Ego (379%), «Μπλε Κέρδος» (324%), Motor Oil (322%) και AustriaCard (271%), σύμφωνα με τα στοιχεία της Beta.

Από την πλευρά του ισολογισμού, τα ταμειακά διαθέσιμα αυξήθηκαν κατά 40,7%, στα 29,14 δισ. ευρώ, η συνολική καθαρή θέση υποχώρησε κατά 2,8%, στα 93,07 δισ. ευρώ, ενώ το καθαρό χρέος αυξήθηκε κατά 9,8%, στα 40,2 δισ. ευρώ, αντανakώντας την υψηλότερη επενδυτική δραστηριότητα. Πολύ σημαντικό είναι το γεγονός ότι η ισχυ-

ρή κερδοφορία και η αυξημένη ρευστότητα διατηρούν τις πραγματικές διανομές προς τους μετόχους σε υψηλά επίπεδα, καθώς έως το τέλος του 2026 αναμένεται να διανεμηθεί 1,2 δισ. ευρώ υπό τη μορφή προμερίσματος ή επιστροφής κεφαλαίου.

Πάντως, η συνολική αύξηση της κερδοφορίας δεν είναι ομοιόμορφη. Όπως παρατηρεί ο κ. Χατζηδάκης, «πίσω από την άνοδο του EBITDA και των καθαρών κερδών καταγράφεται έντονη διαφοροποίηση μεταξύ των εισηγμένων. Σε αρκετές περιπτώσεις η αύξηση του EBITDA υπερβαίνει αισθητά την άνοδο των πωλήσεων, ένδειξη θετικής λειτουργικής μόχλευσης και διευρύνσης των περιθωρίων κέρδους. Στον αντίποδα, υπάρχουν εταιρείες που πέρασαν από θετικό σε αρνητικό EBITDA ή από κέρδη σε ζημιές».

Υψηλή ρευστότητα

Επιπλέον, επισημαίνει ο αναλυτής, η μεγέθυνση εταιρειών όπως η Allwyn και η Coca-Cola HBC, καθώς και η αυξημένη παρουσία ναυτιλιακών εταιρειών, έχουν μεταβάλει αισθητά τη βάση σύγκρισης και έχουν αναβαθμίσει το απόλυτο μέγεθος πωλήσεων, λειτουργικής κερδοφορίας, ενεργητικού και δανεισμού που αποτυπώνεται στα συγκριτικά στοιχεία. Σε γενικές γραμμές, ωστόσο, τα αποτελέσματα του εξαμήνου συνδυάζουν ισχυρή αύξηση πωλήσεων, ακόμη ταχύτερη άνοδο EBITDA και καθαρών κερδών και σημαντικά υψηλότερη ρευστότητα. Το βασικό σημείο παρακολούθησης είναι η παράλληλη αύξηση του δανεισμού, η οποία σε σημαντικό βαθμό αποτελεί απόρροια της έντονης επενδυτικής δραστηριότητας των μεγαλύτερων κατασκευαστικών και ενεργειακών ομίλων.

Οι αναταράξεις στη Volotea, τα σενάρια και η Aegean

Η ελληνική αεροπορική κατέχει το 20% της ισπανικής που έχει προβλήματα

Της **ΜΑΤΙΝΑΣ ΧΑΡΚΟΦΤΑΚΗ**

Σε κρίσιμο σταυροδρόμι βρίσκεται η Volotea, καθώς το αυξημένο κόστος καυσίμων, το χρέος που συσσωρεύτηκε κατά την περίοδο της πανδημίας και οι αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες την οδηγούν σε έναν ακόμη γύρο αναδιάρθρωσης. Στο επίκεντρο των σεναρίων για την επόμενη ημέρα της αεροπορικής εταιρείας χαμηλού κόστους βρίσκεται η Aegean, η οποία κατέχει ποσοστό άνω του 20% στη Volotea, ενώ σειρά δημοσιευμάτων στον ξένο Τύπο συνδέει την ελληνική αεροπορική με το ενδεχόμενο αλλαγής του μετοχικού ελέγχου της ισπανικής εταιρείας. «Η Aegean ουδέποτε έχει προτείνει την απόκτηση πλειοψηφικής συμμετοχής στη Volotea ή την ανάληψη του ελέγχου της διοίκησής της. Καθώς η Volotea είναι ιδιωτική εταιρεία, αρμόδια να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη μετοχική της σύνθεση, τη λειτουργία και τα μελλοντικά της σχέδια είναι η ίδια η διοίκησή της», ξεκαθαρίζει ο εγχώριος αερομεταφορέας σε ερώτηση της «Κ», επισημαίνοντας παράλληλα ότι «συνεχίζει να βρίσκεται σε συζητήσεις με τη Volotea σχετικά με τα επόμενα βήματα και τις προοπτικές της, σε ένα ιδιαίτερα απαιτητικό περιβάλλον».

Η σχέση Aegean και Volotea, πάντως, δεν είναι καινούργια. Οι δύο αεροπορικές συνεργάζονται από το 2021, ενώ η Aegean πέρασε από τη θέση του εμπορικού εταίρου σε εκείνη του μετόχου όταν τον Σεπτέμβριο του 2024 μπήκε στο κεφάλαιο της Volotea με επένδυση 25 εκατ. ευρώ μέσω μετατρέψιμου δανείου, η οποία, σε περίπτωση μετατροπής σε μετοχές, αντιστοιχούσε σε ποσοστό 13%. Η κίνηση αυτή αποτέλεσε το πρώτο επενδυτικό βήμα του εγχώριου αερομεταφορέα εκτός συνόρων, δίνοντάς του πρόσβαση στην αγορά των αερομεταφορών χαμηλού κόστους και συμπληρώνοντας την παρουσία του στον κλάδο.

Αν και επρόκειτο για «υψηλού ρίσκου τοποθέτηση», όπως την είχε χαρακτηρίσει τότε ο πρόεδρος της μεγαλύτερης αεροπορικής εταιρείας της Ελλάδας, Ευτύχης Βασιλάκης, η επένδυση άνοιγε προοπτικές για επιπλέον προορισμούς και, κυρίως, περιφερειακές συνδέσεις στην Ευρώπη. Από την ίδρυσή της, στις αρχές της περασμένης δεκαετίας, η Volotea, το δεύτερο αεροπορικό εγχείρημα του επιχειρηματία Κάρλος Μουνιόθ ύστερα από την επιτυχημένη πώληση και την έξοδό του από τη Vueling, απέφυγε να αντιπαρατεθεί ευθέ-

Παρά τη βελτίωση των λειτουργικών της επιδόσεων τα τελευταία χρόνια, η Volotea δείχνει να δυσκολεύεται να ξεφύγει από το φορτίο του παρελθοντικού χρέους και των συσσωρευμένων υποχρεώσεων, ενώ η εκρηκτική αύξηση του κόστους στο αεροπορικό καύσιμο ήρθε να προσθέσει ένα ακόμη βάρος. Δημοσιεύματα στον ισπανικό Τύπο ανέφεραν ότι η Volotea προσέφυγε στη διαδικασία προληπτικής προστασίας από τους πιστωτές ενώπιον του Εμπορικού Δικαστηρίου της Βαρκελώνης, προκειμένου να προστατεύσει τη διαδικασία αναδιάρθρωσης του χρέους της και να αποφύγει την υπαγωγή της σε κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας.

ως με τους σημαντικούς παίκτες χαμηλού κόστους, εστιάζοντας αντ' αυτού σε μια σχετικά «παραμελημένη» αγορά, τη σύνδεση μικρών και μεσαίου μεγέθους πόλεων στην Ευρώπη με απευ-

με το επενδυτικό κεφάλαιο PAR Capital και την ομάδα διοίκησης της ισπανικής εταιρείας, στην άντληση συνολικά 71 εκατ. ευρώ, με το ποσοστό της στην αεροπορική να ξεπερνάει πλέον το 20%. Παρά τη βελτίωση των λειτουργικών επιδόσεών της τα τελευταία χρόνια, η εταιρεία δείχνει να δυσκολεύεται να ξεφύγει από το φορτίο του παρελθοντικού χρέους και των συσσωρευμένων υποχρεώσεων, ενώ η εκρηκτική αύξηση του κόστους στο αεροπορικό καύσιμο ήρθε να προσθέσει ένα ακόμη βάρος.

Πριν από μερικές ημέρες, δημοσιεύματα στον ισπανικό Τύπο ανέφεραν ότι η Volotea προσέφυγε στη διαδικασία προληπτικής προστασίας από τους πιστωτές ενώπιον του Εμπορικού Δικαστηρίου της Βαρκελώνης, προκειμέ-

νου να προστατεύσει τη διαδικασία αναδιάρθρωσης του χρέους της και να αποφύγει την υπαγωγή της σε κανονική διαδικασία αφερεγγυότητας. Είχε προηγηθεί, την περασμένη εβδομάδα, η ανακοίνωση της εταιρείας για την έναρξη διαπραγματεύσεων με τους πιστωτές της, οι οποίες αναμένεται να ολοκληρωθούν μέσα στον Δεκέμβριο. Παράλληλα, βρίσκεται σε συζητήσεις με την ισπανική κρατική εταιρεία συμμετοχών SEPI, τους επιχειρησιακούς εταίρους της και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, με στόχο την επίτευξη συμφωνίας που θα διασφαλίζει τη βιωσιμότητά της. Επιπλέον, προετοιμάζει αύξηση κεφαλαίου με τη συμμετοχή διαφορετικών επενδυτών, πέραν της ήδη αναληφθείσας δόσμευσης από την Alaeo, το επενδυ-

τικό όχημα της διοικητικής ομάδας της Volotea, με επικεφαλής τον ιδρυτή και διευθύνοντα σύμβουλό της. Τα περιθώρια είναι ασφυκτικά. Η εταιρεία αντιμετωπίζει εκτιμώμενη επιβάρυνση ύψους 150 εκατ. ευρώ από την αύξηση του κόστους καυσίμων και σχεδιάζει να μειώσει τον στόλο της από τα σημερινά 44 αεροσκάφη σε 30 έως 35. Για το 2026, πάντως, η αεροπορική εταιρεία προβλέπει ζημίες ύψους 33 εκατ. ευρώ, περιορίζοντας περίπου στο μισό τις ζημίες των 64 εκατ. ευρώ που κατέγραψε το 2025, οι οποίες αποδόθηκαν σε έκτακτες επιπτώσεις που συνδέονται με την επανεξέταση ορισμένων φορολογικών στοιχείων ενεργητικού και σε προσαρμογές στα αποθεματικά μετατροπής συναλλαγματικών ισοτιμιών.

ECONOMIST
ENTERPRISE

22nd Annual Cyprus Summit
A strategic gateway for regional co-operation
Geopolitics – Growth – Investment
November 9th -10th 2026 | The Landmark Nicosia

In collaboration with

European Parliament
Office in Cyprus

Building a future-ready workforce

Athena Michaelidou
Minister of education,
sport and youth
Government of Cyprus

Sofia Zacharaki
Minister of education,
religious affairs and sports
Government of Greece

Manuela Geleng
Director for jobs and skills,
Directorate-General
for Employment Social Affairs
and Inclusion
European Commission

www.hazliseconomist.com | www.22ndcyprussummit.economist.com

Communication sponsor
KATHIMERINI

Στην εξαγορά του ΙΑΣΩ προχωράει ο όμιλος Πειραιώς

Μέσω της ΗΜΙΘΕΑ δημιουργείται
ο τρίτος ισχυρός πόλος στην ιδιωτική υγεία

Της **ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ**

Ενα βήμα πριν από την οριστικοποίηση της συμφωνίας βρίσκεται ο όμιλος ΗΜΙΘΕΑ –που ελέγχει το «Ερρίκος Ντυνάν»– για την αγορά του ΙΑΣΩ από το επενδυτικό κεφάλαιο Oaktree Capital Management. Η συμφωνία, εφόσον ολοκληρωθεί και λάβει το πράσινο φως από την Επιτροπή Ανταγωνισμού, ενισχύει σημαντικά τον τρίτο ισχυρό πόλο που διαμορφώνεται στην ιδιωτική υγεία γύρω από το «Ερρίκος Ντυνάν» και τις μονάδες της Euromedica, τις οποίες η ΗΜΙΘΕΑ απέκτησε το 2025.

Με δεδομένη τη σύνδεση της ΗΜΙΘΕΑ, μέσω της Strix Holdings, με τον όμιλο Πειραιώς, ο οποίος ελέγχει πλέον κατά 100% την Εθνική Ασφαλιστική, η σχεδιαζόμενη εξαγορά επιβεβαιώνει τη στροφή προς την καθετοποίηση της αγοράς. Κάτω από την ίδια ευρύτερη επιχειρηματική ομπρέλα συγκεντρώνονται ασφαλιστική δραστηριότητα και ένα συνεχώς διευρυνόμενο δίκτυο παρόχων ιδιωτικής υγείας. Η συνύπαρξη μιας από τις μεγαλύτερες ασφαλιστικές εταιρείες της χώρας με έναν ισχυρό όμιλο ιδιωτικών νοσοκομείων δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε ο

ασφαλιστής να μην περιορίζεται πλέον στον ρόλο του «παθητικού μεσάζοντα», ο οποίος αποζημιώνει τις χρεώσεις των νοσοκομείων και μετακυλίζει το αυξημένο κόστος στα ασφαλιστήρα. Αντίθετα, αποκτά τη δυνατότητα ενεργότερης διαχείρισης του κόστους νοσηλείας, διαπραγμάτευσης των τιμών και κατεύθυνσης της ροής των ασφαλισμένων προς συμβεβλημένες μονάδες.

**Συνδυάζεται
η ασφαλιστική δραστηριότητα με ένα
συνεχώς διευρυνόμενο δίκτυο παρόχων
ιδιωτικής υγείας.**

Ηδη η Εθνική Ασφαλιστική προσφέρει στους ασφαλισμένους της ειδικά προνόμια νοσηλείας στις μονάδες του ομίλου ΗΜΙΘΕΑ.

Μετά την απόκτηση των κλινικών της Euromedica, η ΗΜΙΘΕΑ διαθέτει έξι γενικές και μαιευτικές κλινικές σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ρόδο και Κοζάνη, κέντρο αποκατάστασης και μονάδα υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Ο διευρυνόμενος όμιλος

αριθμεί περισσότερες από 1.380 κλίνες και 2.500 εργαζομένους και εξυπηρετεί ετησίως πάνω από 120.000 νοσηλευτικά και 750.000 εξωτερικά περιστατικά.

Με την προσθήκη του ΙΑΣΩ, το αποτύπωμά του στην Αττική και κυρίως στους κερδοφόρους τομείς της μαιευτικής και της γυναικολογίας ενισχύεται αποφασιστικά. Ο όμιλος ΙΑΣΩ με συνολική δυναμικότητα 650 κλίνες διαθέτει μία μαιευτική, γυναικολογική, γενική κλινική στην Αθήνα («Ιασώ»), μία παιδιατρική κλινική στην Αθήνα («Ιασώ Παίδων») και μια γενική - μαιευτική κλινική στη Λάρισα («Ιασώ Θεσσαλίας»). Με βάση κατάταξη της ICAP μεταξύ των ιδιωτικών μαιευτικών-γυναικολογικών κλινικών, το Ιασώ κατέχει την πρώτη θέση για το 2024 με μερίδιο 39,7%, ενώ συνολικά το μερίδιό του στην αγορά των μαιευτικών και γενικών κλινικών διαμορφώνεται λίγο πάνω από το 11% με βάση στοιχεία του 2024.

Σε όρους οικονομικού μεγέθους, το ΙΑΣΩ είναι υπερδιπλάσιο και σημαντικά πιο κερδοφόρο από την ΗΜΙΘΕΑ. Το 2024 ο όμιλος ΙΑΣΩ εμφάνισε κύκλο εργασιών 158 εκατ., αυξημένο κατά 5,8%, EBITDA 39,7 εκατ. και καθαρά κέρδη 2,35 εκατ.,

Ο όμιλος ΙΑΣΩ με συνολική δυναμικότητα 650 κλινών διαθέτει μία μαιευτική, γυναικολογική, γενική κλινική στην Αθήνα, μία παιδιατρική κλινική στην Αθήνα («Ιασώ Παίδων») και μια γενική - μαιευτική κλινική στη Λάρισα.

ενώ η ΗΜΙΘΕΑ, τα μεγέθη της οποίας αφορούν μόνο το «Ερρίκος Ντυνάν» πριν από την ενσωμάτωση της Euromedica, κατέγραψε καθαρό κύκλο εργασιών 70,3 εκατ., EBITDA 5 εκατ. και ζημίες 3,14 εκατ. ευρώ.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον ενόψει της συμφωνίας παρουσιάζει η χρηματοδοτική διάρθρωση του ΙΑΣΩ. Στο τέλος του 2024 η μητρική είχε κοινό εξασφαλισμένο ομολογιακό δάνειο με την Τράπεζα Πειραιώς, λογιστικού

υπολοίπου περίπου 189 εκατ. και τελική λήξη στις 28 Ιουνίου 2029. Για την εξασφάλισή του είχαν εγγραφεί προσημειώσεις υποθήκης 276 εκατ. στα ακίνητα της μητρικής και της ΙΑΣΩ Θεσσαλίας.

Πωλήσεις ακινήτων άνω των 370 εκατ. από Prodea

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Πωλήσεις ακινήτων αξίας άνω των 370 εκατ. ευρώ έχει «τρέξει» κατά τη διάρκεια του φετινού εννεαμήνου η Prodea Investments, συνεχιζοντας τη στρατηγική αναδιάρθρωσης του χαρτοφυλακίου της, ενώ παράλληλα προωθεί νέες επενδύσεις για την ανάπτυξη ακινήτων στους τομείς των logistics και της πολυτελούς φιλοξενίας. Μεταξύ των πωλήσεων ξεχωρίζει η μεταβίβαση στον όμιλο Eurobank του πύργου γραφείων Telus Tower στη Σόφια της Βουλγαρίας, έναντι ποσού 52,1 εκατ. ευρώ. Πρόκειται για ακίνητο που είχε αποκτηθεί από τον όμιλο ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ και συμπεριλαμβανόταν στον χαρτοφυλάκιο ακινήτων που θα αγόραζε ο όμιλος Aktor, προτού τελικά ακυρωθεί η σχετική συναλλαγή.

Κατά τη διάρκεια του φετινού πρώτου εξαμήνου, ο κύκλος εργασιών της Prodea διαμορφώθηκε στα 75,2 εκατ. ευρώ,

υποχωρώντας κατά 33%, κάτι που οφείλεται στη μείωση των εσόδων από μισθώματα σε 29,3 εκατ. ευρώ, έναντι 69,1 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Ο λόγος είναι ακριβώς η διαφοροποίηση της σύνθεσης του επενδυτικού χαρτοφυλακίου και των πωλήσεων που προηγήθηκαν,

Συνεχίζεται η αναδιάρθρωση του χαρτοφυλακίου της, ενώ παράλληλα επενδύει σε logistics και πολυτελή ξενοδοχεία.

καθώς κατά τις τελευταίες εβδομάδες του 2025 συμφωνήθηκαν οι πωλήσεις ακινήτων, συνολικής αξίας άνω του 1,2 δισ. ευρώ, στον όμιλο Παπαλέκα και στην Εθνική Τράπεζα (510,5 εκατ. ευρώ). Στο

Μεταξύ των πωλήσεων ξεχωρίζει η μεταβίβαση στη Eurobank του πύργου γραφείων Telus Tower στη Σόφια της Βουλγαρίας, έναντι 52,1 εκατ.

πλαίσιο της συναλλαγής αυτής, από τις αρχές του έτους και μέχρι σήμερα η Εθνική έχει επαναγοράσει 82 ακίνητα (από τα περίπου 100 ακίνητα), έναντι συνολικού ποσού 219,77 εκατ. ευρώ.

Με δεδομένη τη διαδικασία αυτή, τα μεγέθη δεν είναι συγκρίσιμα, με την Prodea να ανακοινώνει χθες ζημίες ύψους 13,2 εκατ. ευρώ για το πρώτο εξάμηνο, έναντι κερδών 74,88 εκατ. ευρώ την

αντίστοιχη περυσινή περίοδο, καθώς φέτος τα κέρδη από την αναπροσαρμογή των επενδύσεων σε εύλογη αξία περιορίστηκαν σε 16,8 εκατ. ευρώ, έναντι κέρδους 94,8 εκατ. ευρώ.

Αντιθέτως, τα αναπροσαρμοσμένα κέρδη προ τόκων, φόρων και αποσβέσεων ανήλθαν σε 49,9 εκατ. ευρώ, έναντι 31 εκατ. ευρώ, χάρη στην κεφαλαιοποίηση υπεραξιών από την πώληση επενδυτικών ακινήτων.

Στις σημαντικές εξελίξεις των τελευταίων εβδομάδων περιλαμβάνεται η σύναψη συμφωνίας για την είσοδο στρατηγικών επενδυτών στο μετοχικό κεφάλαιο της νέας, αυτόνομης θυγατρικής που συστάθηκε, με στόχο την ανάπτυξη χαρτοφυλακίου στον τομέα των logistics. Ειδικότερα, το 49% της νέας εταιρείας θα εξαγοραστεί από την Invel Real Estate (μέσω του νέου επενδυτικού fund της Eudora Fund 2) και την LGT Capital Partners, έναν από τους μεγαλύτερους δι-

αχειριστές εναλλακτικών επενδύσεων, με χαρτοφυλάκιο κεφαλαίων υπό διαχείριση συνολικού ύψους 103,5 δισ. ευρώ. Το συνολικό τίμημα για το 49% υπολογίζεται σε περίπου 31 εκατ. ευρώ. Σημειωτέον ότι η Prodea θα διατηρήσει το υπόλοιπο 51% ασκώντας και την ενεργό διαχείριση αυτής της νέας θυγατρικής.

Απώτερος στόχος είναι η δημιουργία ενός χαρτοφυλακίου logistics ύψους 500 εκατ. ευρώ, από περίπου 125 εκατ. ευρώ σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό σχεδιάζεται η ανάπτυξη τριών νέων έργων logistics στην Ελλάδα επιφάνειας άνω των 140.000 τ.μ., έναντι συνολικού ύψους επένδυσης 100 εκατ. ευρώ. Το μεγαλύτερο έργο, τόσο σε επιφάνεια όσο και σε αξία, αφορά την αξιοποίηση 44 οικοπέδων στον Ασπρόπυργο για τη δημιουργία 100.000 τ.μ. logistics. Επίσης 32.000 τ.μ. αναπτύσσονται στο Μαρκόπουλο, κοντά στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών.

ΑΝΑΛΥΣΗ / Του **ΠΙΤΕΡ ΑΪΒΙΣ** / THE NEW YORK TIMES

Ανακάμπτουν οι εξαγωγές πετρελαίου στη Μέση Ανατολή

Σημαντική ανάκαμψη καταγράφουν οι εξαγωγές πετρελαίου από τη Μέση Ανατολή αυτόν τον μήνα. Η εξέλιξη αυτή φέρνει τις ροές κοντά στα επίπεδα όπου βρισκόταν πριν το Ιράν αποκλείσει τα Στενά του Ορμούζ τον Μάρτιο, εξέλιξη που εκτιμάται πως μπορεί να αποκλιμακώσει τις πιέσεις στις παγκόσμιες τιμές ενέργειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της εταιρείας αναλύσεων Kpler, μέσα στον Σεπτέμβριο διέρχονταν καθημερινά από τα Στενά κατά μέσον όρο 10 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου. Παράλληλα, ακόμη 6 εκατομμύρια βαρέλια αργού πετρελαίου την ημέρα διοχετεύθηκαν από τα κράτη του Περσικού Κόλπου μέσω εναλλακτικών αγωγών και λιμένων που παρακάμπτουν το θαλάσσιο πέ-

ρασμα. Υπενθυμίζεται ότι πριν από την έναρξη των πολεμικών επιχειρήσεων με το Ιράν, στο τέλος Φεβρουαρίου, οι συνολικές εξαγωγές αργού από την περιοχή άγγιζαν τα 19 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως.

Αν και η δυσκολία στον εντοπισμό των δεξαμενόπλοιων δυσχεραίνει την αποτύπωση των ακριβών αριθμών, η πλειονότητα των αναλυτών επιβεβαιώνει ότι οι όγκοι των εξαγωγών αυξήθηκαν αισθητά αυτόν τον μήνα. Παρά τις συνεχιζόμενες ιρανικές επιθέσεις σε δεξαμενόπλοια, η εικόνα στα Στενά εμφανίζει σαφή βελτίωση. Η στρατιωτική επιχείρηση των Ηνωμένων Πολιτειών για την προστασία της ναυσιπλοΐας ενίσχυσε την εμπιστοσύνη των ναυτιλιακών εται-

Παρά τη σταδιακή αποκατάσταση των ροών, οι τιμές παραμένουν υψηλές.

ρειών, επιτρέποντας την αύξηση των εξαγωγών από χώρες όπως η Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Αναλυτές εκτιμούν ότι η αυξημένη κίνηση υποδηλώνει πως η Τεχεράνη κάνει τον έλεγχο των θαλάσσιων περασμάτων, την ώρα που ο αμερικανικός αποκλεισμός εμποδίζει τις ιρανικές εξαγωγές πετρελαίου, αποκόπτοντας μια κρίσιμη πηγή εσόδων για τη χώρα.

Ωστόσο, παρά τη σταδιακή

αποκατάσταση των ροών, η τιμή του πετρελαίου ανά βαρέλι παραμένει αρκετά υψηλότερη σε σύγκριση με τα προπολεμικά επίπεδα, με τις αυξημένες τιμές βενζίνης και ντίζελ να επιβαρύνουν αισθητά τους καταναλωτές παγκοσμίως. Τα 10 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα που διέρχονται σήμερα από τα Στενά αποτελούν μεν θετική εξέλιξη σε σύγκριση με τις πρώτες εβδομάδες της σύρραξης, απέχουν όμως από τα 16 εκατομμύρια βαρέλια που περνούσαν ημερησίως πριν από τον πόλεμο.

Ειδικοί προειδοποιούν ότι μια πιθανή κλιμάκωση των ιρανικών επιθέσεων σε δεξαμενόπλοια και ενεργειακές υποδομές του Κόλπου θα μπορούσε να προκαλέσει νέα έλλειψη προσφοράς και

εκτόξευση των τιμών. Η στρατιωτική προστασία των ΗΠΑ επίσης απαιτεί τεράστιους πόρους, καθιστώντας δύσκολη τη διατήρησή της επ' αόριστον.

Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ο γενικός γραμματέας του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού, Αρσένιο Ντομίνγκεζ, τα Στενά δεν είναι ανοικτά για τη ναυσιπλοΐα επειδή απλά δεν είναι ασφαλή, αποκαλύπτοντας ότι 85 πλοία έχουν δεχθεί επίθεση από την έναρξη του πολέμου, ενώ 24 ναυτικοί έχουν χάσει τη ζωή τους.

Την ίδια ώρα, ξεσπάει πολιτική αντιπαράθεση στην Ουάσιγκτον σχετικά με την αξιοπιστία των στοιχείων της αμερικανικής κεντρικής διοίκησης. Στελέχη των Δημοκρατικών στο Κογκρέ-

σο και αναλυτές πληροφοριών κατηγορούν τη στρατιωτική ηγεσία για έλλειψη διαφάνειας, αφήνοντας αιχμές ότι –υπό την πίεση του Λευκού Οίκου– παρουσιάζονται διογκωμένες εκτιμήσεις για τις συνολικές ποσότητες πετρελαίου που διέρχονται από τα Στενά.

Εκπρόσωπος του υπουργείου Αμυνας απέρριψε κατηγορηματικά την άποψη πως η κεντρική διοίκηση βρισκόταν υπό πίεση και επέμεινε στα στοιχεία της για τη ροή πετρελαίου. «Τα μέλη των ενόπλων δυνάμεών μας θα παραμείνουν απτόητα και θα συνεχίσουν να διασφαλίζουν την ασφαλή διέλευση των εμπορικών πλοίων από τα Στενά», επισήμανε ο εκπρόσωπος του υπουργείου, Κινγκσλεϊ Γουίλσον.

Στα σουπερ μάρκετ η «κουζίνα» των Ελλήνων

Ένας στους τρεις αγοράζει έτοιμο μαγειρευτό φαγητό από τις αλυσίδες

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Στην κλασική ελληνική ταινία «Μια ζωή την έχουμε» ο πρωταγωνιστής Δημήτρης Χορν, υπήλπιζε το περιφάνιο «πλεόνασμα» των 1.101.101,10 δραχμών τρώει σε καθημερινή βάση στο λαϊκό μαγειρείο τις γετονιάς με φασολάδα ή κάποιο άλλο φθηνό φαγητό. Αυτό γίνεται συνήθως κατά το μεσημεριανό διάλειμμα, καθώς τότε όχι μόνο τα καταστήματα, αλλά και οι υπηρεσίες λειτουργούσαν με διακεκομμένο ωράριο. Στο πέρασμα των δεκαετιών το ωράριο έγινε συνεχές και τα ψυτοπωλεία, πιντορίες, fast food και «σαντουπιτσάδικα» υποκατέστησαν σε μεγάλο βαθμό τα μαγειρεία σε ό,τι αφορά την πρόσβαση σε γρήγορο και προσιτό τιμής γεύμα.

Αλματώδης ανάπτυξη

Την κλασική εστίαση πλέον, και όχι μόνο για το φαγητό που κάποιος καταναλώνει όταν εργάζεται, αλλά ακόμη και όταν βρίσκεται στο σπιτι, τείνουν να αντικαταστήσουν τα έτοιμα γεύματα, μία ακόμη αγορά στην οποία εισέρχονται δυναμικά τα σουπερ μάρκετ. Κι εάν πριν από δέκα χρόνια μόλις το 16% αγόραζε έτοιμο, μαγειρευτό φαγητό από το σουπερ μάρκετ, το ποσοστό πλέον έχει εκτοξευθεί, σύμφωνα με στοιχεία του Ινστιτούτου Ερευνών Διαμερισμού Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ) σε 29%. Αυτό μάλιστα δεν φαίνεται να είναι το «ταβάνι», αφού ο ρυθμός αύξησης των πωλήσεων έτοιμων γευμάτων από τα σουπερ μάρκετ είναι κάτι παραπάνω από εντυπωσιακός: από 9% το 2024, σε 15% το 2025 και ήδη 17% από τις αρχές του 2026 έως σήμερα. Η εξέλιξη αυτή, σε αντίθε-

ση με κάποιες άλλες, δεν είναι μια πρόσκαιρη τάση. Σε αυτήν αντανakλώνται θεμελιώδεις αλλαγές που έχουν συντελεσθεί τα τελευταία χρόνια στη διάρθρωση του πληθυσμού και στη δομή των νοικοκυριών, αλλάγές στις οποίες έρχονται να προστεθούν η μείωση του ελεύθερου χρόνου και η αύξηση του κόστους ζωής.

Ολιγομελή νοικοκυριά

Το 1958, όταν γιόριστηκε η τα-
νία «Μια ζωή την έχουμε», το ποσο-
στό των μονοπροσώπων νοικοκυ-
ριών, σαν αυτό που εκπροσώπουσε
και ο Κλέων (Δημήτρης Χορν), ήταν
μόλις 9% στο σύνολο των νοικοκυ-
ριών. Αρκετά χρόνια μετά, το 1991,
το αντίστοιχο ποσοστό είχε αυξηθεί
στο 16,1%. Στην Ελλάδα του 2026
πάνω από τρία στα δέκα νοικοκυριά
αποτελούνται από ένα μόνο μέλος
και μάλιστα αυτό σε πολλές περιπτώ-
σεις είναι μεγάλων ηλικίας, σχεδόν το
30% του πληθυσμού άνω των 60
ετών, στις περισσότερες οικογένειες
και οι δύο γονείς δουλεύουν, ενώ το
κάποτε γρήγορο δημοφιλές φαγητό,
το σουβλάκι, τείνει να εξελιχθεί σε εί-
δος πολυτελείας με τιμές που κυμαί-
νονται κατά μέσον όρο στα 5 ευρώ.
Ακόμη και μια φασολάδα, το κάποτε
φαγητό του φτωχού, κοστίζει γύρω
στα 7 ευρώ, χωρίς στην τιμή αυτή να
συμπεριλαμβάνεται το κόστος του
delivery, αλλά ούτε φυσικά κάποιο
σουσνευτικό, από ψωμί έως σαλά-
τα. Ο κλάδος της εστίασης ήδη χάνει
τόξο λόγω μειώσις της διασκέδασης
εκτός σπιτιού, ελέω ακρίβειας, και
πλέον έχει έναν ακόμη πονοκέφαλο.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής πληθυσμού από την ΕΛΣΤΑΤ, το 2021 καταγράφηκαν 1.401.443 μονοπρόσωπα

νοικοκυριά, 339.896 ή κατά 32% περισσότερα σε σύγκριση με την απογραφή του 2011. Πρόκειται, μάλιστα, για την κατηγορία νοικοκυριού με τη μεγαλύτερη αύξηση, αντιπροσωπεύοντας πλέον το 31,5% του συνόλου των νοικοκυριών.

Οι 60άρηδες

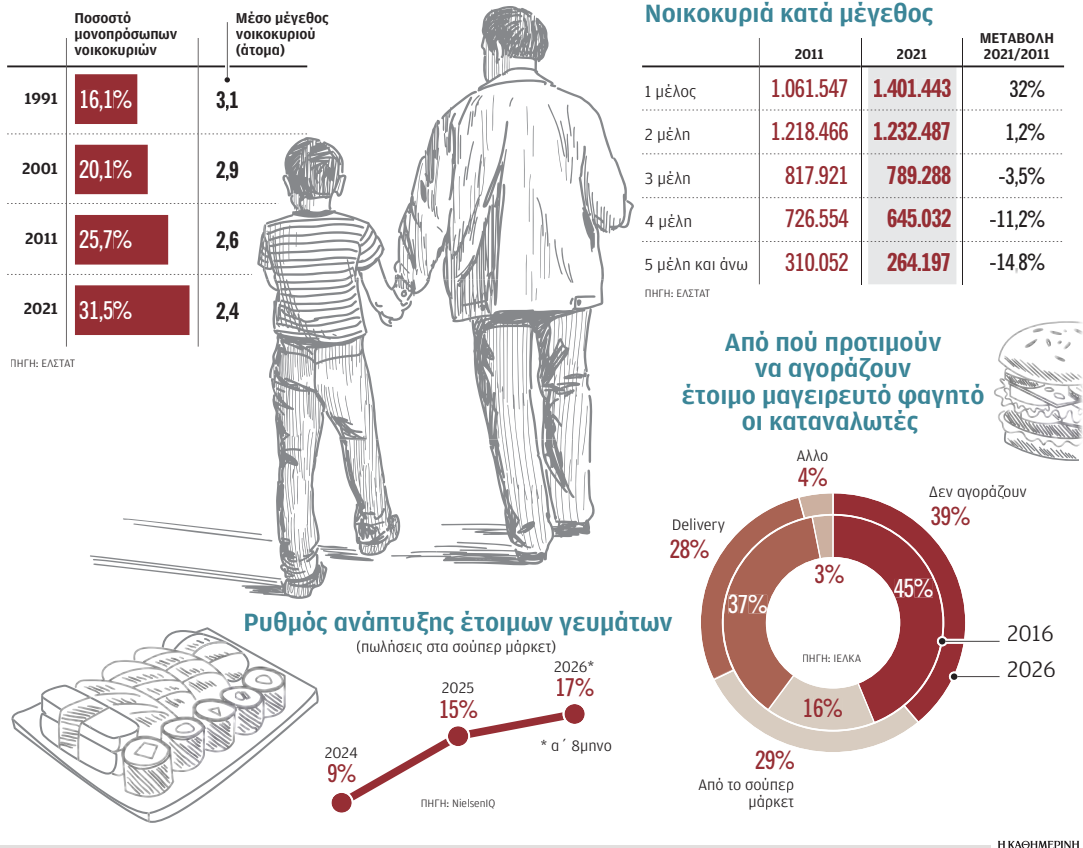
Το 2021 ο μόνιμος πληθυσμός ηλικίας άνω των 60 ετών ήταν 3,08 εκατομμύρια άτομα σε σύνολο 10,48 εκατομμυρίων, δηλαδή το 29,38%. Το 2011 ο πληθυσμός ηλικίας άνω των 60 ετών ήταν 2,73 εκατομμύρια σε σύνολο 10,81 εκατομμυρίων, δηλαδή το 25,25%. Σε αντίθεση, μάλιστα, με τα προηγούμενα χρόνια, ολοένα και περισσότεροι ηλικιωμένοι, μόνιτοι ή ζευγαίρια, δεν μένουν μαζί ή κοντά στα παιδιά τους. Εξάλλου, τα σουβλάκια και τα μπέργκερ δεν είναι η ενδεδειγμένη διατροφή για τις μεγαλύτερες ηλικίες, ενώ η παραγγελία από τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες μοιάζει για αρκετούς με... κινέζικα. Εάν συνυπολογίσει κάποιος και τις χαμηλές συντάξεις, τότε η αγορά μιας μερίδας κοτόπουλου με πατάτες στον φούρνο στην τιμή των 5 ευρώ περίπου μαζί με τα άλλα ψώνια στο σούπερ μάρκετ φαίνεται μάλλον ελκυστική.

Τα μονοπρόσωπα και εν γένει τα ολιγομελή νοικοκυριά, ανεξαρτήτως ηλικιακής σύνθεσης, καθώς και οι εργαζόμενοι αποτελούν τις βασικές ομάδες καταναλωτών στις οποίες στοχεύουν οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ. Αλλωστε το 67% όσων αγοράζουν έτοιμο φαγητό δηλώνει ότι οδηγείται σε αυτή την επιλογή λόγω έλλειψης χρόνου, ενώ ένα 13% αναφέρει ως ατία ότι το μαγειρείο στο σπίτι δεν συμφέρει οικονομικά λόγω του ολιγομελούς νοικοκυριού.

Εξέλιξη μονοπρόσωπων νοικοκυριών και μέσου μέγεθους νοικοκυριού

	Ποσοστό μονοπρόσθων νοικοκυριών	Μέσο μέγεθος νοικοκυριού (άτομα)
1991	16,1%	3,1
2001	20,1%	2,9
2011	25,7%	2,6
2021	31,5%	2,4

ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ο «Σκλαβενίτης»

Αυτές όμως δεν είναι οι μόνες ομάδες-στόχοι. Η ραγδαία αύξηση των καταλυμάτων τύπου Airbnb για τουρίστες και όχι μόνο, αλλά ακόμη και οι οικογένειες με μικρά παιδιά, κάνει τις αλυσίδες σουίπερ μάρκετ να στρέφονται και προς τα εκεί. Οι κινήσεις που κάνει στο πεδίο αυτό ο ηγέτης του κλάδου, ο όμιλος «ZKA Benetton», δεν είναι μόνο εντυπωσιακές, αλλά δείχνουν στην πραγματικότητα και την επόμενη ημέρα. Η αλυσίδα, εκτός από τα έτοιμα γεύματα με το σήμα της που διαθέτει από το δίκτυο των σουίπερ μάρκετ της, αναπτύσσει εδώ και μερικούς μήνες αυτόνομα σημεία πώλησης έτοιμων γευμάτων με την επωνυμία «Food to Go». H έν λειτουργεί έξι καταστήματα –σε πιλοτικό στάδιο– στο Σύσταγμα, στους Αμπελοκήπους (πίσω από το Ιπποκράτειο Νοσοκομείο), στο Κουκάκι (επί της λε-

αφόρου Συγγροῦ), στο Μαρούσι (κοιτά στα μεγάλα συγκροτήματα γραφείων στην Κηφισίας), στον Πειραιά και εντός του υπερμάρκετ που έχει στο Smart Park, στα Σπάτα. «Όλα τα καταστήματα πιάνουν τους στόχους που είχαμε θέσει», τονίζουν στην «Καθημερινή» κύκλοι της διοίκησης της «Σιλβανέιτς», με τα έτοιμα γεύματα, τις έτοιμες σαλάτες και τα σάντουιτς να αποτελούν τις ηγετικές κατηγορίες και το βάρος να δίνεται στην ελληνική κουζίνα.

Και παιδικά γεύματα

Πρόσφατα, η αλυσίδα τοποθετήθηκε στην αγορά και παιδικά γεύματα. Πρόκειται για μικρότερες μερίδες με άλλες συνταγές, τόσο ως προς τις γεύσεις όσο και ως προς τα συστατικά (για παράδειγμα περιέχουν λιγότερο αλάτι). Ας έχουμε υπόψη ότι μία από τις μεγαλύτερες πηγές άγχους στην

καθημερινότητα των οικογενειών με μικρά παιδιά είναι τι φαγητό θα πάρουν μαζί τους, ειδικά μάλιστα καθώς τα σχολικά γεύματα δεν διανέμονται σε όλα τα σχολεία (φρέσος σε 1.982 δημοτικά σε όλη τη χώρα). Δεν είναι τυχαίο ότι προχθές και η «ΑΒ Βασιλόπουλος» ανακοίνωσε ότι από το 2027 θα διαθέτει επίσης παιδικά έτοιμα γεύματα.

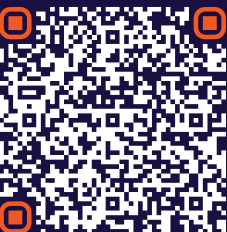
Πού θα φτάσει η αγορά των έτοιμων γευμάτων; Το γεγονός ότι η «Σκλαβενίτις» επενδύει 100 εκατομμύρια ευρώ για νέα μονάδα παρασκευής έτοιμων γευμάτων με δυναμικότητα περί τις 250.000 μερίδες ημερησίως, μονάδα που βρίσκεται στην Μαγούλα και θα είναι έτοιμη τους πρώτους μήνες του 2027, δίνει μια γύση. Το 2020, όταν όλοι επιδίωκαν στα μαγειρικά, κλεισμένοι στα σπίτια τους λόγω COVID-19, μοιάζει και για αυτόν τον λόγο πολύ μακρινό.

EUDIS DEFENCE HACKATHONS 2026

CYPRUS EDITION

€10,000
PRIZE MONEY

15-17 October
Nicosia, Cyprus

Funded by
the European Union

MEDIA SPONSOR

KATHIMERINI

Διαδήλωση στο Αγκίστρι

Του **ΑΝΔΡΕΑ Γ. ΔΡΥΜΙΩΤΗ**

Το καταλαβαίνω. Ο τίτλος μοιάζει σουρεαλιστικός. Τι μπορεί να συμβαίνει στο μικρό νησάκι Αγκίστρι, με τους 1.266 κατοίκους, ώστε να γίνει κάποια διαδήλωση; Δύσκολο να το ματέψετε.

Αντιγράφω από την «Κ» της 14ης Αυγούστου 2026, από τη στήλη **«Διατάσεις» του Αρν Αλεξανδρή** με τίτλο **«Ο στόχος είναι ένας»**: «Αύγουστος, καύσωνας, ακινησία. Εποχή αδειών, διακοπών, θερμοθετημένης ραστώνης. Ακόμα και όσα λειτουργούν, υπολειτουργούν μέχρι τον Σεπτέμβριο. Τι είναι αυτό που μια τέτοια εποχή δίνει κίνητρο για τον σχεδιασμό **“ημέρας οργής” με αντιισραηλινές διαδηλώσεις σε 36 τοποθεσίες στην Ελλάδα.** Τι κάνει αυτούς που παραθερίζουν στο Αγκίστρι ή οπουδήποτε αλλού να κατέβουν με παλαιστινιακές σημαίες και όλα τα ακτιβιστικά παραφερνάλια για να διαδηλώσουν εκεί όπου, ως διά μαγείας, παραθερίζουν και τουρίστες από το Ισραήλ; [...]»

Και **όπως πολύ εύστοχα** παρατηρεί παρακάτω **«[...] Οι Παλαιστίνιοι δεν βλέπουν τη «δράση» στο Αγκίστρι, ούτε τους αφορά ιδιαίτερα. Ποιοι την εισπράττουν; Ποιοι καθίστανται μάρτυρες της παράστασης; Οι Ισραηλinoι που βρίσκονται εκεί. Αυτοί είναι το κοινό-στόχος. Οι αντιπολεμικές δράσεις είναι στην πραγματικότητα οιονεί πολεμικές, ένα έμμεσο πογκρόμ εις βάρος Ισραηλινών, βασισμένο στη φαντασίωση πως κάθε Ισραηλινός (ή ακόμα και Εβραίος) αποτελεί και ένα μικρό αβατάρ του Νετανιάχου, άρα και ένα δοχείο δίκαιης οργής όσων πιστεύουν ότι νομιμοποιούνται να μετουσιώνουν την οργή τους σε «δράση» και τελικά διώξη. [...]»**

Διάλεξα αυτή τη γλαφυρή περιγραφή του **Αρν Αλεξανδρή**, για να αναδείξω ένα φαινόμενο που συνεχώς διογκώνεται τον τελευταίο καιρό στην Ελλάδα. Την προηγούμενη μέρα (13/8/2026) είδαμε στην τηλεόραση τον προπληκτισμό ενός ηλικιωμένου Εβραίου τουρίστα από ένα νεαρό, στα σκαλιά της πλατείας Συντάγματος, μπροστά στη Βουλή. Καμία δράση από την αστυνομία. Δεν γνωρίζω αν αναζητείται ο νεαρός ο οποίος φαίνεται ολοκάθαρα στο video.

Ο σουρεαλισμός καλά κρατεί. Η **Ρένα Δούρου**, αρχηγός κόμματος υπό εξαφάνιση, στις 9 Αυγούστου 2026 έγραψε: **«Και φέτος το καλοκαίρι, εδώ στην Νάξο, για να**

βροντοφωνάξουμε το αυτονόητο: Λευτεριά στην Παλαιστίνη!».

Η ανάρτηση συνοδευόταν από βίντεο από τη συγκέντρωση, όπου εμφανίζεται και το σύνθημα **«ΚΑΜΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΔΟΛΟΦΟΝΟ ΙΣΡΑΗΛ – ΛΕΥΤΕΡΙΑ στην ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ!».**

Ελάτε όμως να δούμε και μια άλλη ιστορία. Το **Crown Iris** είναι κρουαζιερόπλοιο ισραηλινών συμφερόντων. Στις **5 Ιουνίου 2026** έφτασε στη Σύρο και πραγματοποιήθηκαν έντονες διαμαρτυρίες. Τον Ιούλιο υπήρξαν νέες κινητοποιήσεις και περιορισμοί / απαγορεύσεις συγκεντρώσεων από το Λιμεναρχείο. Στις **16 Αυγούστου 2026** ακυρώθηκε προγραμματισμένη προσέγγισή του στη Σύρο και στις **19 Αυγούστου 2026** το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Σύρου ανακοίνωσε ότι ακυρώθηκε και η τελευταία προγραμματισμένη άφιξη, που είχε μετατεθεί για τις 21 Αυγούστου 2026. Ποιος ζημιώθηκε; Οι κάτοικοι της Σύρου. Στην Κύπρο έχουμε μια παροιμία που αποτυπώνει την κατάσταση: **«Θυμός του χωριάτη, ζημιά του πογκιού του».** Είναι ευνόητο ότι η έννοια του χωριάτη στην παροιμία είναι συνυφασμένη με την έννοια του αμόρφωτου.

Αυτά είναι μόνο τρία περιστατικά, από τα πολλά που συμβαίνουν σε όλη την Ελλάδα με στόχο τους Ισραηλινούς επισκέπτες της χώρας μας. Και ειλικρινά διερωτώμαι τι μας έχει προσφέρει η Παλαιστίνη και τι κακό μας έχει κάνει το Ισραήλ, ώστε εμείς οι ακραϊφνείς πατριώτες να έχουμε αυτή τη συμπεριφορά. Και γιατί δεν μας λένε απολύτως τίποτα σχετικά με τα γεγονότα που προκάλεσαν την εισβολή του Ισραήλ στην Παλαιστίνη. Να σας τα θυμίσω:

Στις 7 Οκτωβρίου 2023, το μουσικό φεστιβάλ Nova, μια υπαίθρια εκδήλωση ηλεκτρονικής μουσικής κοντά στο κιμπούτς Ρεΐμ, στο νότιο Ισραήλ, μετατράπηκε σε σκηνή μιας από τις πιο θανατηφόρες επιθέσεις της ημέρας. Χιλιάδες νέοι άνθρωποι είχαν συγκεντρωθεί για να διασκεδάσουν και να παρακολουθήσουν τη μουσική εκδήλωση, όταν, νωρίς το πρωί, άρχισαν να ακούγονται σειρήνες και να εκτοξεύονται ρουκέτες από τη Γάζα.

Στο πλαίσιο της μεγάλης επίθεσης που εξαπέλυσε η Χαμάς και άλλες παλαιστινιακές ένοπλες ομάδες στο νότιο Ισραήλ, ένοπλοι

Το «Crown Iris» είναι κρουαζιερόπλοιο ισραηλινών συμφερόντων. Στις 5 Ιουνίου 2026 έφτασε στη Σύρο και πραγματοποιήθηκαν έντονες διαμαρτυρίες. Τον Ιούλιο υπήρξαν νέες κινητοποιήσεις και περιορισμοί / απαγορεύσεις συγκεντρώσεων από το Λιμεναρχείο. Στη φωτογραφία, διαμαρτυρία ακτιβιστών κατά την προσέγγιση του κρουαζιεροπλοίου στον Άγιο Νικόλαο Κρήτης.

Η Αριστερά υποστηρίζει ότι από το 1974 στήριζε τον Αραφάτ και η σημερινή κατάσταση είναι απλά η συνέχεια αυτής της στήριξης.

εισέβαλαν στην περιοχή του φεστιβάλ. Πολλοί παρευρισκόμενοι προσπάθησαν να διαφύγουν με αυτοκίνητα, ενώ άλλοι έτρεξαν προς τα χωράφια και κρύφτηκαν σε θάμνους, ορύγματα και άλλες κρυψώνες. Σύμφωνα με έρευνα της Επιτροπής του ΟΗΕ, τουλάχιστον 364 άτομα που συμμετείχαν στο φεστιβάλ σκοτώθηκαν, ενώ περίπου 40 άνθρωποι μεταφέρθηκαν ως όμηροι στη Γάζα.

Η επίθεση προκάλεσε βαθύ σοκ στο Ισραήλ και διεθνώς. Οι μαρτυρίες επιζώντων περιέγραψαν σκηνές πανικού, καθώς άνθρωποι προσπαθούσαν επί ώρες να κρυφτούν ή να βρουν ασφαλή οδό διαφυγής. Ο ΟΗΕ έχει επίσης καταγράψει στοιχεία για σεξουαλική βία κατά τη διάρκεια της επίθεσης.

Η σφαγή στο Nova αποτέλεσε μέρος της ευρύτερης επί-

θεσης της 7ης Οκτωβρίου, κατά την οποία σκοτώθηκαν περίπου 1.200 άνθρωποι στο Ισραήλ και εκατοντάδες άνθρωποι απήχθησαν και οδηγήθηκαν στη Γάζα. Τα γεγονότα εκείνης της ημέρας αποτέλεσαν την αφετηρία του πολέμου Ισραήλ - Χαμάς που ακολούθησε και προκάλεσαν τεράστιες ανθρώπινες και πολιτικές συνέπειες στην περιοχή.

Σκόπημα θύμισα τα γεγονότα της 7ης Οκτωβρίου 2023. Οι Ισραηλinoί απάντησαν αμέσως με αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Η μεγάλη χερσαία επίθεση ξεκίνησε στις 27 Οκτωβρίου. Μήπως, μεταξύ ή και 27 Οκτωβρίου 2026, είδατε εσείς καμία διαδήλωση στο Αγκίστρι ή στη Νάξο ή αλλού με αίτημα: **«λευτεριά στους ομήρους»;** Εγώ δεν θυμάμαι να έγινα καμία. Βλέπετε, λοιπόν, γιατί εμείς εδώ στην Ελλάδα δεν είμαστε με τον Άνθρωπο, όπως ισχυρίζονται αριστεροί, αλλά είμαστε εναντίον του Ισραήλ. Κάπως έτσι και ο μέγας κολοτούμπας μας είχε δηλώσει: **«Και τι κακό έχουν οι μολότοφ; Εξαρτάται σε ποια μεριά είσαι όταν πέφτουν οι μολότοφ. Εκεί που τις ρίχνουν ή εκεί που πέφτουν».** Δηλαδή, όταν επιτίθενται οι Ισραηλinoί είμαστε με τους Παλαιστίνιους.

Όταν όμως επιτίθενται οι Παλαιστίνιοι πάλι είμαστε με τους Παλαιστίνιους!

Ζήτσα από το ChatGPT να μου απαριθμήσει τις τρομοκρατικές επιθέσεις που έγιναν στην Ελλάδα από παλαιστινιακές οργανώσεις. Βρήκε 13 δράσεις. Μία από αυτές αφορά **To City of Poros - 11 Ιουλίου 1988.** Αυτή είναι η πλέον πολύνεκρη επίθεση παλαιστινιακής τρομοκρατικής οργάνωσης στην Ελλάδα. Το ελληνικό κρουαζιερόπλοιο **City of Poros** βρισκόταν στον Σαρωνικό όταν ένοπλοι άνοιξαν πυρ εναντίον των επιβατών με αυτόματα όπλα και χειροβομβίδες. Την ίδια ημέρα είχε εκραγεί πρόωρα παγιδευμένο αυτοκίνητο σε προβλήτα, σκοτώνοντας δύο από τους τρομοκράτες. Συνολικά ο απολογισμός ήταν **11 νεκροί και περίπου 98 τραυματίες,** αν και οι αριθμοί διαφέρουν ελαφρώς στις σύγχρονες πηγές. Η επίθεση αποδόθηκε στην **Abu Nidal Organization.**

Η πλέον πολύνεκρη ενέργεια αφορά την πτήση 841 της TWA στις 8 Σεπτεμβρίου 1974, που εκτελούσε τη διαδρομή Τελ Αβίβ - Αθήνα - Ρώμη - Νέα Υόρκη. Η βόμβα που τοποθετήθηκε στην Αθήνα εξερράγη πάνω από το Ιόνιο, σκοτώνοντας 88 ανθρώπους. Ναι, ακριβώς αυτούς στηρίζουμε. Μπορεί να μου βρείτε ένα λογικό επιχείρημα; Εγώ δεν μπορώ.

Πάμε όμως και στις συμμαχίες. Τους Παλαιστίνιους και τη Χαμάς τους στηρίζει η Τουρκία. Ο μόνος σύμμαχός μας στην περιοχή είναι το Ισραήλ, που είναι ορκαμένος εχθρός της Τουρκίας, λόγω της εμπλοκής της με τη Χαμάς. Αλήθεια, πόσο πατριωτικό είναι να στηρίζουμε τους Παλαιστίνιους και να προπηλακίζουμε τους Ισραηλινούς τουρίστες; Αλλά δεν είπαμε ποιοι τους στηρίζουν. Οι «πατριώτες» αριστεροί της Ελλάδας. Το γιατί. Ποτέ μου δεν το κατάλαβα. Λένε ότι παραδοσιακά η Αριστερά από το 1974 στήριζε τον Αραφάτ και η σημερινή κατάσταση είναι απλά η συνέχεια αυτής της στήριξης. Δεν μου φαίνεται και πολύ πειστική εξήγηση. Από τότε έχουν αλλάξει πάρα πολλά, τόσο στο Ισραήλ όσο και στην Παλαιστίνη. Το κυριότερο είναι ότι στην εξίσωση δεν μπαίνει η γενεσιουργός αιτία της σημερινής κατάστασης: Η απροκάλυπτη επίθεση της 7ης Οκτωβρίου 2023. Οποιος νλθίτος τρομοκράτης της Χαμάς την σχε-

δίασε, πρέπει να καταδικαστεί λόγω βλακειας.

Αφού αναφέρθηκαν στον Αραφάτ, να θυμίσω ότι η κόρη του είναι δισεκατομμυριούχος και ζει στο Λονδίνο. Ακόμα φαίνεται ότι τα πολλά χρήματα που δόθηκαν στους Παλαιστίνιους, κατέληξαν στη Χαμάς η οποία τα μετέτρεψε σε οπλισμό και τούνελ.

Γράφοντας το σημερινό σημείωμα μου πέρασε από το μυαλό μια περίεργη σκέψη που θέλω να την μοιραστώ μαζί σας. Διαμαρτυρόμαστε και προπηλακίζουμε Ισραηλινούς τουρίστες που έρχονται στην Ελλάδα, επειδή το Ισραήλ εισέβαλε στην Παλαιστίνη. Σωστά; Ολόσωστα. Εμείς είμαστε με τον άνθρωπο!

Τώρα, απαντήστε στην ακόλουθη ερώτηση: Γιατί υποδεχόμαστε με ανοικτές αγκάλες και διευκολύνσεις τους Τούρκους που έχουν εισβάλει και καταλάβει τη μισή Κύπρο από το 1974; Δεν στέκει στη λογική αυτή η συμπεριφορά. Άρα, πρέπει να αναζητηθούν άλλες εξηγήσεις.

Θα το πω γνωρίζοντας προκαταβολικά τις αντιδράσεις. Κάπου βρήκα αυτή την ανάρτηση, αλλά ομολογώ ότι δεν θυμάμαι ποιος το είπε:

«Το μυαλό του ανθρώπου αρχίζει να λειτουργεί από τη στιγμή που γεννιέται και σταματάει να δουλεύει μόλις γίνει αριστερό».

ΥΓ. 1: **Προς επιρρωση των παραπάνω,** ακούστε και αυτό: Το 2000 ο **Bill Clinton έδωσε στους Παλαιστίνιους το 100% της Γάζας και το 97% της Δυτικής Οχθης** και ο Αραφάτ δεν δέχτηκε τις προτάσεις, γιατί ο μοναδικός σκοπός των Παλαιστίνιων είναι ο αφανισμός του Ισραήλ.

ΥΓ. 2: Ο Σάκης Μουμτζής στην «Κ» της 22/8/2026, γράφει [...] Η κυβέρνηση **«να διαπιστώσει την προέλευση των κεφαλαίων που στηρίζουν αυτές τις αντισημιτικές εκδηλώσεις, με δεδομένο ότι είναι γνωστή η ταυτότητα της οργάνωσης που τις χρηματοδοτεί. Ως γνωστόν, καταστατική αρχή της BDS Greece είναι η ακύρωση επενδύσεων Ισραηλινών κεφαλαίων στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει προσπάθεια να υπονομευθεί η εθνική μας οικονομία από ένα φορέα του εξωτερικού με ενδεχόμενες υπόγειες συνδέσεις με οργανώσεις οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί τρομοκρατικές. [...]»**

Ο κ. Ανδρέας Γ. Δρυμιώτης είναι σύμβουλος επιχειρήσεων.

Ενας καινοφανής οικονομικός κύκλος σε ΗΠΑ και Ευρωζώνη

Του **ΗΛΙΑ ΛΕΚΚΟΥ**

Αντιμέτωπες με ένα νέο κύμα πληθωρισμού, οι κεντρικές τράπεζες σε ΗΠΑ και Ευρωζώνη έχουν εκινήσει έναν νέο κύκλο αύξησης των παρεμβατικών επιτοκίων. Σε άλλες περιόδους, η κίνηση αυτή θα ήταν αυτονόητη και αναμενόμενη. Στην τρέχουσα συγκυρία ωστόσο αντιμετωπίζεται με προβληματισμό και αμφισβήτηση. Για να κατανοήσουμε τους λόγους αυτού του προβληματισμού, θα πρέπει να εστιάσουμε στις ιδιαιτερότητες της τρέχουσας οικονομικής συγκυρίας. Ο υπό εξέλιξη οικονομικός κύκλος χαρακτηρίζεται από δύο βασικούς παράγοντες οι οποίοι τον διαφοροποιούν σημαντικά από τους προηγούμενους κύκλους, ασκούν επιδράσεις οι οποίες δεν είναι πάντα προφανείς και αναμενόμενες και περιπλέκουν την αντιμετώπιση κεντρικών τραπεζών και αγορών. Οι δυνάμεις αυτές δεν είναι άλλες από α) τις πολυπλές και παρατεταμένες αρνητικές διαταράξεις στην παραγωγή και προσφορά αγαθών και β) τις πρωτοφανώς έκτασες επενδύσεις υποδομών που σχετίζονται με την ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης (Τ.Ν.).

Οι επιπτώσεις των εμποδίων στην παραγωγή είναι ουσιαστικά αυτονόητες. Η σύρραξη στον Περσικό Κόλπο έχει περιορίσει σημα-

ντικά την προσφορά ενεργειακών προϊόντων από την περιοχή. Και μπορεί οι ΗΠΑ να είναι βασικός παραγωγός πετρελαίου και φυσικού αερίου, ωστόσο ούτε αυτές μπορούν να μείνουν ανεπλήρεις από την αύξηση των τιμών ενέργειας. Φυσικά οι επιπτώσεις της ενεργειακής κρίσης είναι ακόμα πιο οδυνηρές στην περίπτωση της Ευρωζώνης. Αλλά οι διαταράξεις δεν περιορίζονται στην ενέργεια. Η μείωση της μεταναστευσης, η επιβολή νέων δασμών, οι περιορισμοί εξαγωγών τεχνολογικών προϊόντων και σπανίων γαιών αποτελούν προκλήσεις για την παραγωγική και εφοδιαστική αλυσίδα που περιορίζουν την ανάπτυξη και υποδουλίζουν τον πληθωρισμό. Ταυτόχρονα, η παγκόσμια οικονομία βιώνει και τις επιπτώσεις που δημιουργεί η επέλαση της τεχνολογικής –και όχι μόνο– αλλαγής που συνεπάγεται η διάδοση της τεχνητής νοημοσύνης (Τ.Ν.), η οποία εξελίσσεται με εκθετικούς πλέον ρυθμούς. Προτού όμως η κοινωνία μας βιώσει είτε την ουτοπία της άπειρης παραγωγικότητας είτε τη δυστοπία του τέλους της ανθρωπότητας, η Τ.Ν. έχει ήδη αρχίσει να επηρεάζει το οικονομικό γίγνεσθαι μέσω άλλων οδών.

Κατά την άποψή μου ο λόγος για τον οποίο η Τ.Ν. έχει αρχίσει

ήδη να επιδρά στην καθημερινότητά μας είναι γιατί η ανάπτυξη της Τ.Ν. δεν περιορίζεται σε μια επιστημονική προσπάθεια δημιουργίας καλύτερου λογισμικού από μικρές ομάδες χαρismaticών προγραμματιστών και μηχανικών Η/Υ όπως συνέβαινε έως τώρα. Σε πλήρη ρήξη με τις πρακτικές που παρελθόντος, η ανάπτυξη και η χρήση των εφαρμογών Τ.Ν. προϋποθέτουν την ύπαρξη

Σε πλήρη ρήξη με τις πρακτικές του παρελθόντος, η ανάπτυξη και η χρήση των εφαρμογών Τ.Ν. προϋποθέτουν την ύπαρξη κολλοσιαίων υποδομών.

–χωρίς καμία διάθεση υπερβολής– κολοσιαίων υποδομών. Οι υποδομές αυτές σχετίζονται με την κατασκευή γιγάντιων υπολογιστικών κέντρων, απαιτούν μεγάλες ποσότητες ηλεκτρικής ενέργειας, δηλαδή νέες εγκαταστάσεις για ανανεώσιμες πηγές και νέους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς φυσικού αερίου, δίκτυα μεταφοράς ενέργειας, προμήθεια

προηγμένων μικροεπεξεργαστών και πολλά άλλα. Καθώς λοιπόν η ανάπτυξη της Τ.Ν. συνδέεται με έναν τεράστιο όγκο δαπανών για φυσικές υποδομές και κατασκευές, οποιοσδήποτε κλάδος συνδέεται, έστω και έμμεσα, με την υποστήριξη της Τ.Ν. βρίσκεται σε αναπτυξιακή τροχιά. Στον αντιποδο, όλοι οι υπόλοιποι κλάδοι της οικονομίας βρίσκονται σε κατάσταση στασιμότητας.

Αυτοί οι δύο παράγοντες (συν τις αναπόφευκτες στην εποχή μας αμυντικές δαπάνες) επηρεάζουν κατά κύριο λόγο τις εξελίξεις, κατά πρώτον στις ΗΠΑ και δευτερευόντως στην Ευρωζώνη. Στην περίπτωση του πληθωρισμού οι δύο από αυτές τις δυνάμεις λειτουργούν συνδυαστικά και ομόρροπα, ωθώντας τις τιμές σε συνεχώς υψηλότερα επίπεδα. Αντιθέτως, στην περίπτωση της οικονομικής ανάπτυξης λειτουργούν αντίρροπα καθώς οι επενδυτικές δαπάνες λειτουργούν επεκτατικά, ενώ η περιορισμένη προσφορά περιοριστικά. Το τελικό αποτέλεσμα έχει προς το παρόν θετικό πρόσημο καθώς η ευνοϊκή επίπτωση των επενδύσεων Τ.Ν. υπερτερεί της αρνητικής επιπτώσεως του περιορισμού της προσφοράς.

Η κατανόηση του πλαισίου αυτού και κυρίως η διαφοροποι-

νή του έναντι των προηγούμενων οικονομικών κύκλων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την καλύτερη κατανόηση του προβληματισμού αναφορικά με τις αποφάσεις των Fed και ΕΚΤ για αύξηση των επιτοκίων. Αυτό συμβαίνει γιατί σε αντίθεση με ό,τι περιγράψαμε ανωτέρω, σε προηγούμενους «κλασικούς» οικονομικούς κύκλους οι πληθωριστικές πιέσεις είχαν αφετηρία την υπερβάλλουσα κατανάλωση των νοικοκυριών. Σε αυτές τις περιπτώσεις οι κεντρικές τράπεζες αύξαναν τα επιτόκια με σκοπό τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος, την επιδείνωση των προοπτικών απασχόλησης, την αναβολή αποφάσεων για αγορά κατοικίας και διαρκών καταναλωτικών αγαθών, δηλαδή τη μείωση της ζήτησης για αγαθά και υπηρεσίες. Όλα αυτά οδηγούσαν σε αποθέρμανση της οικονομίας και επιβράδυνση του πληθωρισμού κοντά στον στόχο του 2%.

Η διαφοροποίηση της τωρινής συγκυρίας έναντι των κλασικών οικονομικών κύκλων εντοπίζεται στο γεγονός ότι οι δύο γενεσιουργοί παράγοντες των πληθωριστικών πιέσεων, δηλαδή η περιορισμένη προσφορά και οι επενδύσεις Τ.Ν., βρίσκονται εκτός του ελέγχου της Fed και της ΕΚΤ και συνεπώς δεν πρόκειται να

επηρεαστούν από την αύξηση των επιτοκίων. Δεδομένου λοιπόν ότι αυτό το κομμάτι των τιμών θα παραμείνει υψηλό, προκειμένου ο συνολικός πληθωρισμός να επιβραδυνθεί στα επίπεδα του 2%, θα πρέπει οι υπόλοιποι τομείς της οικονομίας, δηλαδή τα νοικοκυριά, οι κλάδοι κατασκευών ακινήτων και υπηρεσιών καθώς και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, να υποστούν δυσανάλογα μεγάλη επιδείνωση στην οικονομική τους θέση και δραστηριότητα. Η επιδείνωση αυτή θα προκαλέσει μεγαλύτερη πτώση των τιμών στις σχετιζόμενες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών, η οποία με τη σειρά της θα καταφέρει να υπερκεράσει τις ανοδικές πληθωριστικές πιέσεις από ενέργεια και Τ.Ν. Στην περίπτωση των ΗΠΑ, όπου η οικονομία είναι ισχυρή, η προσαρμογή μπορεί να διαρκέσει μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από όσο υπολογίζουν οι αγορές. Στην περίπτωση της Ευρωζώνης, όπου οι επενδύσεις Τ.Ν. είναι πιο περιορισμένες, οι επιπτώσεις μπορεί να είναι πιο επώδυνες σε όρους ΑΕΠ αλλά και η αποκατάσταση του πληθωρισμού ταχύτερη του αναμενόμενου.

Ο κ. Ηλίας Λεκκός είναι επικεφαλής Οικονομικής Ανάλυσης και Επενδυτικής Στρατηγικής της Τράπεζας Πειραιώς.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ζήτησε από τους ηγέτες της Ευρωζώνης να εκκινήσουν τη διαδικασία επιλογής διαδόχου της Ιζαμπέλ Σνάμπελ, ενεργοποιώντας παράλληλα μια κούρσα συζητήσεων για αυτό που αναμένεται να είναι μια «συμφωνία-πακέτο» για τις θέσεις που ανοίγουν μέσα στην κεντρική τράπεζα, μεταξύ των οποίων και αυτή της Κριστίν Λαγκάρντ.

«Μπορώ να επιβεβαιώσω ότι ο πρόεδρος Αντόνιο Κόστα έλαβε την επιστολή της προέδρου Λαγκάρντ, στην οποία ζητείται η έναρξη της επίσημης διαδικασίας για τον διορισμό νέου μέλους της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ», ανέφερε εκπρόσωπος του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ένας αξιωματούχος της Ε.Ε. επιβεβαίωσε στο Bloomberg ότι το αίτημα αφορούσε την άμεση έναρξη της διαδικασίας.

Πλέον αναλαμβάνει την ευθύνη το Eurogroup, το οποίο

Η Ισπανία προτείνει τον επικεφαλής της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, Πάμπλο Ερνάντες ντε Κος, για την κορυφαία θέση.

αποτελείται από τους υπουργούς Οικονομικών της Ευρωζώνης υπό την προεδρία του Κυριάκου Πιερρακάκη, να συζητήσει το θέμα ήδη από τη συνεδρίασή του στις 8 Οκτωβρίου στο Λουξεμβούργο. Το αποτέλεσμα αυτών των συζητήσεων θα μπορούσε να είναι η πρόσκληση υποψηφίων για την κάλυψη της θέσης.

Η Σνάμπελ δήλωσε την περασμένη εβδομάδα ότι θα αποχωρήσει από την ΕΚΤ σχεδόν ένα χρόνο πριν από τη λήξη

Ξεκινάει το ευρωπαϊκό «παζάρι» για αλλαγή ηγεσίας στην ΕΚΤ

Την έναρξη της κούρσας πυροδότησε η πρόωρη αποχώρηση της Σνάμπελ

Το Eurogroup, το οποίο αποτελείται από τους υπουργούς Οικονομικών της Ευρωζώνης υπό την προεδρία του Κυριάκου Πιερρακάκη, αναμένεται να συζητήσει το θέμα αλλαγής της ηγεσίας στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ήδη από τη συνεδρίασή του στις 8 Οκτωβρίου στο Λουξεμβούργο.

της θητείας της, προκειμένου να αναλάβει υψηλόβαθμη θέση στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η εξέλιξη αυτή προσδίδει επιτακτικό χαρακτήρα στην επικείμενη αναδιάρθρωση της ηγεσίας της ΕΚΤ, καθώς τόσο η Λαγκάρντ όσο και ο επικεφαλής οικονομολόγος

Φίλιπ Λέιν πρόκειται επίσης να αποχωρήσουν. Οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν τον τελευταίο λόγο για κάθε διορισμό και ενδέχεται να προσαθίσουν να καταλήξουν σε συμφωνία και για τις τρεις θέσεις ταυτόχρονα. Το σενάριο αυτό είχε υποστηρίξει και ο

Ελληνας πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης, κάνοντας λόγο για «ευρύτερη συμφωνία» όταν ερωτήθηκε σχετικά από το Bloomberg. Η θέση της Σνάμπελ θα μείνει κενή από τις αρχές Ιανουαρίου και ως εκ τούτου, είναι πιθανό να ληφθεί απόφαση κατά την τε-

λευταία Σύνοδο Κορυφής του έτους, τον Δεκέμβριο.

Δεδομένου ότι η Σνάμπελ είναι Γερμανίδα, η ανάγκη για άσκηση πίεσης φέρεται να βαρύνει το Βερολίνο, το οποίο έχει επιπλέον να αντιμετωπίσει τη συνεχιζόμενη αναστάτωση που επικρατεί στην

κυβέρνηση ύστερα από τρεις εκλογικές ήττες σε περιφερειακό επίπεδο.

Τόσο η Γαλλία όσο και η Γερμανία είναι αποφασισμένες να διατηρήσουν την παρουσία τους στο Εκτελεστικό Συμβούλιο. Από την άλλη, η Ισπανία –η οποία επιδιώκει μια θέση μετά την αποχώρηση του αντιπροέδρου Λουίς ντε Γκίντος νωρίτερα φέτος– προτείνει τον επικεφαλής της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών, Πάμπλο Ερνάντες ντε Κος, για την κορυφαία θέση της ΕΚΤ.

Ο κύριος ανταγωνιστής του Ντε Κος για την προεδρία της ΕΚΤ είναι ο πρώην επικεφαλής της ολλανδικής κεντρικής τράπεζας, Κλάας Κνอต, αν και είναι πολύ νωρίς για να εκτιμηθεί ποιος έχει το πλεονέκτημα. Οι πρωθυπουργοί και των δύο χωρών εκμεταλλεύθηκαν την περασμένη εβδομάδα το περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών

Οι ηγέτες της Ε.Ε. έχουν τον τελευταίο λόγο για κάθε διορισμό και ενδέχεται να προσπαθήσουν να καταλήξουν σε συμφωνία και για τις τρεις θέσεις ταυτόχρονα.

στη Νέα Υόρκη για να υποστηρίξουν τους υποψηφίους τους.

Η Λαγκάρντ έδωσε την Τετάρτη την πιο σαφή έως τώρα ένδειξη ότι ενδέχεται να παραιτηθεί νωρίτερα αντί να παραμείνει στη θέση της έως τον Οκτώβριο του 2027, δηλώνοντας στην εφημερίδα La Croix ότι «δεν αποκλείω το ενδεχόμενο να αποχωρήσω λίγους μήνες πριν από τη λήξη της θητείας μου».

PIK1

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2026-2027

ΑΠΟΓΕΥΜΑ ΜΑΖΙ

καθημερινά 16:00

Η επικαιρότητα και η καθημερινότητα με διαφορετική ματιά. Κουστικό σχόλιο και χιούμορ για τα μικρά και τα μεγάλα γεγονότα της ημέρας.

Δημοσιογραφική Επιμέλεια - Παρουσίαση Παναγιώτης Δημόπουλος

Επιμέλεια Παραγωγής - Σκηνοθεσία Μαρία Χαρή και Άκης Ορφανίδης

PIK1

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2026-2027

ΚΩΔΙΚΑΣ ΣΙΩΠΗΣ

Κάθε δεύτερη Τρίτη 22:00

Εκπομπές με ιστορικό περιεχόμενο. Συνεντεύξεις και μαρτυρίες από πρωταγωνιστές των γεγονότων.

Δημοσιογραφία με αποδείξεις, όχι με υποθέσεις.

Έρευνα σε βάθος, απαντήσεις με στοιχεία.

Όταν τα γεγονότα μιλούν, η αλήθεια αποκαλύπτεται.

Σπάμε τον Κώδικα Σιωπής!

Έρευνα - Παρουσίαση Πέτρος Μελαΐδης

Επιμέλεια Παραγωγής - Σκηνοθεσία Ανδρέας Γ. Ανδρέου

ΑΝΑΛΥΣΗ

Τα συμπεράσματα
από τη σύνοδο κορυφής
Τραμπ - Σι

Των ΜΕΪ ΜΕΪ ΤΣΟΥ, ΤΖΟΝ ΓΚΕΝΤΙ και ΝΤΕΪΒΙΝΤ ΜΠΡΑΝΣΤΡΟΜ / REUTERS

Ο πρόεδρος Ντόναλντ Τραμπ ήλπιζε ότι η μεγαλοπρεπής σύνοδος κορυφής με τον Σι Τζινπίνγκ στην Ουάσιγκτον, την περασμένη εβδομάδα, θα αναδείκνυε την προσωπική του σχέση με τον Κινέζο ηγέτη. Αντ' αυτού, τα πενιχρά αποτελέσματα έδειξαν τις κρίσιμες διαφορές που έχουν η Ουάσιγκτον και το Πεκίνο σε βασικά ζητήματα. Παράλληλα, ενίσχυσαν την άποψη των αναλυτών πως ο Σι δεν βλέπει τον λόγο να προσφέρει στον Τραμπ σημαντικές πολιτικές νίκες ενόψει των ενδιάμεσων εκλογών του Νοεμβρίου. «Η σχέση ΗΠΑ - Κίνας έχει περιέλθει σε ένα διαχειριζόμενο αδιέξοδο», δήλωσε ο Κρεγκ Σίνγκλετον, αναλυτής για την Κίνα στο αμερικανικό think tank «Ιδρυμα για την Υπεράσπιση των Δημοκρατιών».

Χρησίμευσε ως «νίκη
δημοσίων σχέσεων»
για την Κίνα, λένε
αναλυτές.

Οι δύο πλευρές συμφώνησαν στη μείωση των δασμών για μη ευαίσθητα προϊόντα αξίας 60 δισ. δολαρίων, χωρίς όμως να ορίσουν σαφές χρονοδιάγραμμα, ενώ η προθεσμία για μια ευρύτερη εμπορική συμφωνία μετατέθηκε για το επόμενο έτος. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε κινεζική αντιπροσωπεία διευθυντικών στελεχών που να συνοδεύει τον Σι υπογράμμισε πόσο δύσκολο είναι να κάμψει κάποιος την αμερικανική καχυποψία απέναντι στις κινεζικές επενδύσεις.

«Η σύνοδος κορυφής Τραμπ - Σι δημιούργησε μια θετική πολιτική ατμόσφαιρα, αλλά δεν έκανε τίποτα για να περιορίσει τις διαφορές ή να μειώσει την αμοιβαία καχυποψία», σχολίασε ο Ντρου Τόμσον, ανώτερος συνεργάτης στη Σχολή Διεθνών Σπουδών S. Rajaratnam στη Σιγκαπούρη.

Αξιωματούχοι του Λευκού Οίκου είχαν πάντως μετριάσει τις προσδοκίες πριν από τη σύνοδο, επισημαίνοντας ότι οι ηγέτες θα συναντηθούν επίσης σε διεθνή φόρουμ στη Σενζέν και στο Μαϊάμι πριν από το τέλος του έτους. Ο Τζο Μάτζουρ, γεωπολιτικός αναλυτής στην εταιρεία συμβούλων Trivium με έδρα το Πεκίνο, υπογράμμισε ότι η συνάντησή τους χρησίμευσε ως «νίκη δη-

μοσίων σχέσεων» για την Κίνα.

Από την αρχή, ο Τραμπ κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια για να τιμήσει τον Σι – τον ηγέτη μιας χώρας για την οποία είχε προηγουμένως δηλώσει ότι «σκοτώνει την Αμερική» με αθέμιτες εμπορικές πρακτικές. Παραβίασε το πρωτόκολλο για να τον υποδεχθεί στο αεροδρόμιο, ενώ αργότερα, απευθυνόμενος σε ομάδα κορυφαίων κυβερνητικών αξιωματούχων και μεγιστάνων τεχνολογίας στο λαμπερό δείπνο που παρέθεσε προς τιμήν του, είπε ότι «ποτέ δεν τα πήγαιναν καλύτερα».

Ο Σι δεν βιάζεται να κάνει παραχωρήσεις, σημειώνουν οι αναλυτές. Η κυριαρχία της Κίνας στην παραγωγή σπάνιων γαιών –ορυκτών κρίσιμων για τομείς από την τεχνολογία έως την αυτοκινητοβιομηχανία και την άμυνα– της δίνει ισχυρή μόχλευση, ενώ το εμπόριό της με τον υπόλοιπο κόσμο αυξήθηκε παρά τις απειλές Τραμπ για δασμούς.

Ο Τραμπ, ωστόσο, δεν βγήκε εντελώς χαμένος. Η Κίνα πρότεινε τη μείωση των δασμών σε σειρά αμερικανικών γεωργικών προϊόντων, από καλαμπόκι μέχρι γαλακτοκομικά. Σε αντάλλαγμα, οι ΗΠΑ θα μειώσουν τους δασμούς σε κινεζικές εισαγωγές, όπως παιχνίδια, πυροτεχνήματα και χριστουγεννιάτικα στολίδια.

Η Κίνα έδειξε επίσης ελαχιστη διάθεση να βοηθήσει τον Τραμπ στον τερματισμό του πολέμου στο Ιράν, γεγονός που έχει πλήξει σοβαρά τη δημοτικότητα του. Λίγο μετά την αποχώρησή του Σι, ο Κινέζος αντιπρόεδρος Χαν Τσενγκ εξαπέλυσε βολές κατά των ΗΠΑ στον ΟΗΕ για το Ιράν και τις απειλές κατά της Κούβας. Παράλληλα, ο Σι πίεσε τον Τραμπ στην αμερικανική υποστήριξη προς την Ταϊβάν, ένα θέμα που ο Αμερικανός πρόεδρος απέφυγε στις δημόσιες δηλώσεις του. Αν και η Ουάσιγκτον θεωρεί τις συχνές συνόδους απαραίτητες για την ισορροπία μεταξύ των δύο μεγαλύτερων οικονομιών, ο αναλυτής Τζέρεμι Τσαν από το Eurasia Group επισημαίνει ότι οι επαφές αυτές προσφέρουν στο Πεκίνο χρόνο για να μπλοκάρει ανεπιθύμητες αμερικανικές ενέργειες. «Πρόκειται για σημαντική στρατηγική νίκη της Κίνας και μεγάλη απώλεια για την Ταϊβάν και τους συμμάχους των ΗΠΑ στην περιοχή», σημειώνει.

Σε κρίση το σκωτσέζικο ουίσκι
λόγω κατάρρευσης της ζήτησης

Αποστακτήρια αναστέλλουν την παραγωγή και περικόπτουν θέσεις εργασίας

Στα αποστακτήρια ουίσκι στη Σκωτία τίποτα δεν θυμίζει τη συννηθισμένη ήρεμη εικόνα, καθώς ο κλάδος βρίσκεται σε αναβρασμό λόγω της αύξησης της προσφοράς και της μείωσης της κατανάλωσης.

Μετά μια 15ετή περίοδο άνηθνης, που επιταχύνθηκε από την πανδημία της COVID-19, η ζήτηση για σκωτσέζικο ουίσκι έχει καταρρεύσει σε όλο τον κόσμο. Τα αποστακτήρια έχουν αναστείλει την παραγωγή σε ολόκληρη τη Σκωτία για να αποφύγουν την αύξηση της υπερπροσφοράς, γνωστής ως «whisky loch», όρος αντίστοιχος του «wine lake».

Χαρακτηριστικό της κατάστασης είναι ότι η Diageo επενδύει σε αποθήκες σε ένα χωριό της Σκωτίας, με την πολυεθνική εταιρεία ποτών να έχει τη δυνατότητα αποθήκευσης σχεδόν 3 εκατομμυρίων βαρελιών σκωτσέζικου ουίσκι. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Diageo παράγει περίπου μία στις τρεις φιάλες σκωτσέζικου ουίσκι παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένων δημοφιλών εμπορικών σημάτων όπως το Johnnie Walker.

Πλέον, φημολογείται ότι δεκάδες από τα 156 ενεργά αποστακτήρια της Σκωτίας είναι προς πώληση.

Τη Δευτέρα, οι εργαζόμενοι στο Cameronbridge, το μεγαλύτερο αποστακτήριο της Diageo, ξεκίνησαν απεργία.

Η ζήτηση στη Γαλλία,
που μέχρι πρόσφατα
αποτελούσε τη
μεγαλύτερη αγορά
σε όγκο, έχει μειωθεί
- Μεγάλο το πλήγμα
από τους αρχικούς
δασμούς Τραμπ.

Κές κινητοποιήσεις σε ένδειξη διαμαρτυρίας απέναντι στα σχέδια της εταιρείας να προχωρήσει σε περικοπές εκατοντάδων θέσεων εργασίας σε όλες τις δραστηριότητές της στη Σκωτία. Την περασμένη εβδομάδα, το αποστακτήριο GlenWyvis στα Χάιλαντς ανακοίνωσε ότι θα διορίσει διαχειριστές λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής πίεσης στην αγορά του ουίσκι.

Κάποιοι από τους λόγους της κρίσης του κλάδου είναι ότι, όσοι αγόρασαν ουίσκι κατά τη διάρκεια της πανδημίας συνειδητοποιούσαν ότι πιθανότατα είχαν αρκετό στο σπίτι για δύο ή τρία χρόνια.

Την περασμένη εβδομάδα, το αποστακτήριο GlenWyvis στα Χάιλαντς ανακοίνωσε ότι θα διορίσει διαχειριστές λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής πίεσης στην αγορά του ουίσκι, ενώ φημολογείται ότι δεκάδες από τα 156 ενεργά αποστακτήρια της Σκωτίας είναι προς πώληση.

Επιπλέον, υπάρχει αυξημένη ευαισθητοποίηση σε θέματα υγείας, πολλοί επιλέγουν να πίνουν λιγότερο, ενώ τα αλκοολούχα ποτά έγιναν πολύ ακριβά κατά τη διάρκεια των ετών που η αγορά βρισκόταν σε άνηθση.

Οι διακυμάνσεις στην αγορά εξαγωγών του σκωτσέζικου ουίσκι, αξίας 6,25 δισ. ευρώ, έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολες να αντιμετωπιστούν. Σύμφωνα με τον νόμο, το ποτό πρέπει να ωριμάζει για τουλάχιστον τρία χρόνια σε δρύινο βαρέλι, ενώ τα ουίσκι υψηλής ποιότητας παλαιώνουν σε βαρέλια για έως και 40 χρόνια. Αυτές οι μακρές περίοδοι ωρί-

μανσης μπορούν να δυσχεράνουν τον προγραμματισμό της παραγωγής.

Παρά την απόφαση του Ντόναλντ Τραμπ να καταργήσει τους δασμούς στις εξαγωγές σκωτσέζικου ουίσκι προς τις ΗΠΑ μετά την επίσημη επίσκεψή του βασιλιά και της βασίλισσας της Αγγλίας στον Λευκό Οίκο νωρίτερα φέτος, ο κλάδος είχε ήδη υποστεί σοβαρό πλήγμα. Οι δασμοί της «Ημέρας Απελευθέρωσης» που επέβαλε ο πρόεδρος των ΗΠΑ τον Απρίλιο του 2025 οδήγησαν σε πτώση κατά 15% των εξαγωγών σκωτσέζικου ουίσκι προς τις ΗΠΑ, σύμφωνα με την Ένωση

Σκωτσέζικου Ουίσκι.

Η ζήτηση στη Γαλλία – που μέχρι πρόσφατα αποτελούσε τη μεγαλύτερη αγορά σε όγκο– έχει μειωθεί, ενώ η αγορά στην Κίνα δεν απογειώθηκε ποτέ, όπως αναμενόταν.

Οι πιο αισιόδοξοι, ωστόσο, επισημαίνουν ότι υπάρχουν τα πρώτα σημάδια μιας δειλής ανάκαμψης, με τον κλάδο να επιστρέφει σε τροχιά ανάπτυξης κατά το πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους. Ειδικότερα, οι εξαγωγές προς την Ινδία έχουν καταγράψει ραγδαία αύξηση, χωρίς όμως ακόμη να έχουν αντισταθμίσει τις μειώσεις που παρατηρούνται αλλού.

Προειδοποίηση για την ΑΙ
από την Τράπεζα της Αγγλίας

Η τεχνητή νοημοσύνη θα μπορούσε να προκαλέσει σοκ στις αγορές και το Ηνωμένο Βασίλειο πρέπει να είναι προετοιμασμένο για αυτό, προειδοποίησε ο διοικητής της Τράπεζας της Αγγλίας. Όπως είπε ο Αντριου Μπέιλι μιλώντας στο BBC, η κεντρική τράπεζα παρακολουθεί «πολύ προσεκτικά» τα τεράστια ποσά που επενδύονται στην τεχνητή νοημοσύνη, τονίζοντας ότι «δεν κερδίζουν πάντα όλοι». Τα κεφάλαια που έχουν δαπανηθεί και χορηγηθεί ως δάνεια σε εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης τα τελευταία χρόνια, με την προσδοκία μεγάλων αποδόσεων, οδηγούν τις αγορές να δώσουν αποτιμήσεις πολλών τρισεκατομμυρίων δολαρίων σε ορισμένες από αυτές. Σε ερώτηση για το εάν θα μπορούσε να σκάσει μια «φούσκα» στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, ο

Μπέιλι απάντησε: «Θα μπορούσαμε να δούμε κάποια διόρθωση στις τιμές των περιουσιακών στοιχείων κάποια στιγμή». Ο Μπέιλι εξέφρασε την πεποίθησή ότι η τεχνολογία έχει «τεράστιες δυνατότητες να ενισχύσει την ανάπτυξη στις οικονομίες μας», προσθέτοντας ότι αυτό είναι κάτι που έχει ανάγκη η χώρα του. «Ωστόσο, συνεπάγεται και σοβαρούς κινδύνους, επομένως οφείλουμε να διαχειριστούμε αποτελεσματικά και τις δύο αυτές πτυχές». Ένας κίνδυνος αφορά το τι θα συμβεί εάν τα μεγάλα στοιχεία στην ΑΙ δεν αποδώσουν καρπούς.

Η Nvidia, που κατασκευάζει τσιπ για τεχνητή νοημοσύνη, είναι αυτή τη στιγμή η πολυτιμότερη εισγόμενη εταιρεία στον κόσμο, με κεφαλαιοποίηση 5,5 τρις. δολαρίων. Παράλληλα, οι τεχνολογικοί κολοσ-

σοί Alphabet, Meta, Microsoft και Amazon δαπανούν εκατοντάδες δισεκατομμύρια δολάρια για τη συγκεκριμένη τεχνολογία. Επιπλέον, δύο από τις μεγαλύτερες εταιρείες ΑΙ στον κόσμο –η Anthropic και η OpenAI– προετοιμάζονται για να εισαχθούν στο αμερικανικό χρηματιστήριο. «Υπάρχει ένας μεγάλος, πολύ μεγάλος όγκος επενδύσεων που κατευθύνονται σε αυτόν τον τομέα τώρα, και φυσικά αυτό είναι αναμενόμενο, καθώς πρόκειται για έναν σημαντικό πυλώνα ανάπτυξης», δήλωσε ο Μπέιλι. Ο Μπέιλι επισήμανε και άλλους κινδύνους που απορρέουν από την τεχνητή νοημοσύνη, όπως η χρήση της τεχνολογίας αυτής για κυβερνοεπιθέσεις. Ανέφερε ότι η τεχνητή νοημοσύνη έχει δημιουργήσει έναν «πολύ πιο ισχυρό τρόπο εντοπισμού τρωτών σημείων».

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΕΚΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ
ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΗΜΑΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ ΑΤΗΚ

Η Διαχειριστική Επιτροπή του Ταμείου Συντάξεων και Χορηγημάτων των Υπαλλήλων της Αρχής Τηλεπικοινωνιών Κύπρου (το Ταμείο) συγκαλεί Έκτακτη Εκλογική Γενική Συνέλευση την Τρίτη 20.10.2026, στις 08:30, στο Αμφιθέατρο των Κεντρικών Γραφείων της Cyta στη Λευκωσία, με μοναδικό και αποκλειστικό θέμα στην Ημερήσια Διάταξη την εκλογή των τριών (3) αιρετών μελών της Διαχειριστικής Επιτροπής του Ταμείου.

Για περισσότερες πληροφορίες και έντυπο υποβολής υποψηφιότητας, παρακαλούνται τα Μέλη του Σχεδίου να επισκεφθούν την ιστοσελίδα του Ταμείου www.cypatensionfund.org.

Τελευταία ημερομηνία υποβολής υποψηφιοτήτων είναι η Τετάρτη 14 Οκτωβρίου 2026 και ώρα 14:00.

Από τη Διαχειριστική Επιτροπή του Ταμείου Συντάξεων και Χορηγημάτων των Υπαλλήλων της ΑΤΗΚ

Υπό πίεση το θαύμα ανάπτυξης της Αν. Ευρώπης

Η εξάρτηση από δυτικές βιομηχανίες και τον τομέα αυτοκινήτου και οι προσπάθειες διαφοροποίησης του μοντέλου παραγωγής

Η **Volkswagen** ήρθε σε δύσκολη θέση το περασμένο καλοκαίρι, όταν η θυγατρική της MAN Truck & Bus ανακοίνωσε ότι θα επενδύσει έως και 1,2 δισ. ευρώ στο εργοστάσιό της στην Κρακοβία της Πολωνίας. Μερικούς μήνες νωρίτερα, ο γερμανικός όμιλος αποφάσισε να τερματίσει την παραγωγή αυτοκινήτων στη Δρέσδη, προχωρώντας έτσι στο πρώτο κλείσιμο εργοστασίου αυτού του είδους επί γερμανικού εδάφους στα 88 χρόνια ιστορίας του.

Η κατάσταση αυτή είναι χαρακτηριστική μιας ευρύτερης οικονομικής τάσης. Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη αποτελεί ένα θαύμα ανάπτυξης που συναγωνίζεται αυτά της Κίνας, της Νότιας Κορέας και της Ταϊβάν, σημειώνει το Reuters. Η ταχεία αυτή ανάπτυξη βασίστηκε στον βιομηχανικό πυρήνα της Ευρώπης, χρησιμοποιώντας ένα φθηνό αλλά καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό, για να προσελκύσει εταιρείες που να μεταφέρουν τις αλυσίδες εφοδιασμού τους προς τα ανατολικά.

Πλέον η απειλή είναι υπαρκτή για την ευρωπαϊκή βιομηχανία, λόγω της υπερπροσφοράς εξαγωγών της Κίνας. Η περιοχή πάντως έχει δείξει μέχρι στιγμής εκπληκτική ανθεκτικότητα. Με μια αποφασιστική στροφή προς τη μεταποίηση υψηλότερης αξίας και μια πιο σκληρή στάση έναντι του Πεκίνου, το μοντέλο ανάπτυξης που βασίζεται στη μεταποίηση ενδέχεται να επιβιώσει, εκτιμά το Reuters.

Η Oxford Economics προβλέπει ότι η ανάπτυξη του ΑΕΠ στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης θα φτάσει το 2% φέτος, σε σύγκριση με το 1% της Γερμανίας. Η Πολωνία παρουσιάζει την καλύτερη επίδοση και έχει επιστρέψει στους ρυθμούς ανάπτυξης πριν από την πανδημία, που ξεπερνούν το 3%. Οι βασικές συνιστώσες της ανάπτυξης της θυμίζουν περισσότερο μια πλούσια χώρα παρά μια αναπτυσσό-

μενη βιομηχανική χώρα: άνοδος της κατανάλωσης, δημοσιονομικό έλλειμμα ύψους 6,5% του ΑΕΠ και μια διαφοροποιημένη οικονομία, όπου η αυτοκινητοβιομηχανία αντιπροσωπεύει μόλις το 8% της προστιθέμενης αξίας του μεταποιητικού τομέα, σύμφωνα με την Eurostat. Το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 18% στη Σλοβακία και στο 15% στην Τσεχική Δημοκρατία, στην Ουγγαρία και στη Ρουμανία. Οι χώρες με υψηλότερη εξάρτηση από τον τομέα των αυτοκινήτων έχουν υποστεί μεγαλύτερο πλήγμα στις εξαγωγές τους και αντιμετωπίζουν πιο αδύναμες προοπτικές βραχυπρόθε-

Οι κορυφαίες εταιρείες της περιοχής εξακολουθούν να ανήκουν σε μεγάλο βαθμό σε ξένους επενδυτές, ενώ οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη υστερούν.

σμα. Ενδεικτικό είναι ότι η γερμανική βιομηχανική παραγωγή τον Ιούλιο ήταν κατά 14% μειωμένη σε σχέση με τα επίπεδα του 2019. Τα προβλήματα οφείλονται στην οικονομική στρατηγική που βασίζεται στις εξαγωγές και εξαρτάται ουσιαστικά από αποφάσεις που λαμβάνονται αλλού: είναι πολύ πιο δύσκολο να στραφούν σε νέα προϊόντα και αγορές. Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, το 2022 περίπου το ήμισυ της προστιθέμενης αξίας των εξαγωγών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προήλθε από το εξωτερικό, σε σύγκριση με το 14% των πλούσιων χωρών. Οι κορυφαίες εταιρείες της περιοχής εξακολουθούν να ανήκουν σε μεγάλο βαθμό σε ξένους επενδυτές, ενώ οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη υστερούν επίσης

Η **Ουγγαρία**, ειδικότερα, επιδιώκει να διατηρήσει τη θέση της ως ευρωπαϊκό κόμβο της Κίνας, με επίκεντρο το νέο εργοστάσιο της BYD στο Σέγκεντ και το γιγαντιαίο εργοστάσιο της Contemporary Amperex Technology στο Ντέμπρετσεν, ενώ μικρότερες χώρες όπως η Σλοβακία εξακολουθούν να εξαρτώνται από τις γερμανικές θέσεις εργασίας.

σε σύγκριση με τις αντίστοιχες των πλουσιότερων χωρών. Επιπλέον, η απουσία επαρκών επενδύσεων στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έχει εντείνει τις συνέπειες από την πρόσφατη αύξηση των τιμών ενέργειας.

Το μεγάλο ερώτημα, λοιπόν, είναι αν οι χώρες του πρώην σοβιετικού μπλοκ πρέπει να αλλάξουν εντελώς πορεία. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε πολλές από αυτές πλησιάζει αυτό της Ισπανίας, πράγμα που σημαίνει ότι οι μισθοί των εργαζομένων έχουν αυξηθεί αρκετά ώστε να εξαλειφσουν μέρος του ανταγωνιστικού τους πλεονεκτήματος. Και τα νοικοκυριά έχουν επίσης καταστεί αρκετά εύπορα ώστε η ανάπτυξη να τροφοδοτείται από την κατανάλωση και τον τομέα των υπηρεσιών.

Πράγματι, η εξάρτηση της Γερμανίας από τις ανατολικές χώρες ήδη μετασχηματίζεται: εκτός του ότι βασίζεται στις οικονομίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης για ανταλλακτικά και κεφαλαιουχικά αγαθά, αυτές αποτελούν επίσης όλο και περισσότερο προορισμό για εξαγωγές αυτοκινήτων, χημικών και μηχανημάτων που δεν αγοράζονται πλέον από την Κίνα. Για τις ταλαιπωρημένες μάρκες της Volkswagen, της BMW και της Mercedes-Benz, η Πολωνία και η Τσεχική Δημοκρατία, καθώς και οι Βαλτικές Χώρες (Λιθουανία, Λετονία και Εσθονία), αποτελούν μια ολοένα και πιο σπάνια ευκαιρία για επέκταση.

Οι κυβερνήσεις αναγνωρίζουν το πρόβλημα. Καταρτίζουν βιομηχανικές στρατηγικές, που αποσκο-

πούν στη μετάβαση από τους κινητήρες και τα κιβώτια ταχυτήτων αυτοκινήτων προς τους ημιαγωγούς, το λογισμικό και τις προηγμένες βιομηχανίες, διαφοροποιώντας παράλληλα τις εξαγωγές προς τον Κόλπο, την Ασία και τη Λατινική Αμερική. Η Πολωνία και η Τσεχική Δημοκρατία έχουν αξιοποιήσει τις πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για τους ημιαγωγούς, με την Πράγα να χρησιμοποιεί κρατικές ενισχύσεις για να στηρίξει έργα όπως το εργοστάσιο καρβιδίου του πυριτίου της αμερικανικής Onsemi, στο Roznov pod Radhostem.

Η διαίρεση της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, όμως, απέναντι στον προστατευτισμό της Ε.Ε. αποκαλύπτει τα όρια των φιλοδοξιών της. Όταν οι Βρυξέλλες επέβαλαν δασμούς στα κινεζικά ηλεκτρικά οχήματα με μπαταρία το 2024, η Πολωνία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία και η Βουλγαρία υποστήριξαν το μέτρο, αλλά η Ουγγαρία, η Σλοβακία και η Σλοβενία στάθηκαν στο πλευρό της Γερμανίας και αντιτάχθηκαν. Το χάσμα αυτό εξακολουθεί να έχει σημασία, καθώς οι Βρυξέλλες εξετάζουν εάν θα επεκτείνουν τα εμπορικά μέτρα στα κινεζικά υβριδικά οχήματα, στο πλαίσιο διπλωματικών συναντήσεων τον επόμενο μήνα. Ο φόβος αντιποίνων, ωστόσο, βαρύνει σημαντικά τους ηγέτες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ακόμη και αν οι εισαγωγές αυτών των αυτοκινήτων στην Ε.Ε. έχουν δεκαπλασιαστεί φέτος σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2024.

Σε αντίθεση με τη Γερμανία, η Ανατολική Ευρώπη εξάγει ελάχιστα πολυτελή οχήματα απευθείας στην Κίνα, αλλά θα αντιμετωπίζε σοβαρό πληθωρισμό στις τιμές ύλης εάν το Πεκίνο επέβαλλε περιορισμούς σε κρίσιμα ορυκτά, μονάδες μπαταριών και άλλα υποσυστήματα. Η Ουγγαρία, ειδικότερα, επιδιώκει να διατηρήσει τη θέση της ως ευρωπαϊκό κόμβο της Κίνας, με επίκεντρο το νέο εργο-

στάσιο της BYD στο Σέγκεντ και το γιγαντιαίο εργοστάσιο της Contemporary Amperex Technology στο Ντέμπρετσεν, ενώ μικρότερες χώρες όπως η Σλοβακία εξακολουθούν να εξαρτώνται από τις γερμανικές θέσεις εργασίας.

Προκειμένου, όμως, να εξελιχθούν από απλούς εργολάβους σε αυτόνομους προμηθευτές με υψηλότερα περιθώρια κέρδους, οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης πρέπει να συντονιστούν γύρω από ένα μακροπρόθεσμο όραμα. Ο προστατευτισμός δεν αποτελεί την ιδανική λύση: τα στοιχεία του Eurofound δείχνουν ελάχιστα στοιχεία ότι οι γεωπολιτικές αναταραχές έχουν ωθήσει τις δυτικές εταιρείες να μεταφέρουν περισσότερες δραστηριότητες προς την Ανατολή («nearshore»). Η διάλυση της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, εξάλλου, αποτελεί ένα πολύ χειρότερο σενάριο.

Ακόμη και ως πύλη της Κίνας προς την Ευρώπη, η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη χρειάζεται τις Βρυξέλλες προκειμένου να ασκήσουν ισχυρή πίεση, διασφαλίζοντας ότι τα «greenfield» projects θα φέρουν παραγωγή υψηλής τεχνολογίας, μεταφορά δεξιοτήτων και γνώσεων, αντί για ρυπαρόνα εργοστάσια συναρμολόγησης που βασίζονται σε εισαγόμενο εργατικό δυναμικό και χαλαρά πρότυπα ασφαλείας. Στην Ουγγαρία, τέτοιες ανησυχίες έχουν αποκτήσει πολιτικά εκρηκτικό χαρακτήρα, οδηγώντας τον πρωθυπουργό Πέτερ Μάγιαρ να αναθεωρήσει ορισμένες από τις δεσμεύσεις για επιδοτήσεις που είχε αναλάβει ο προκάτοχός του, Βίκτορ Ορμπαν.

Το μοντέλο ανάπτυξης της Ανατολικής Ευρώπης μπορεί να μην είναι σχεδιασμένο για έναν γεωπολιτικά κατακερματισμένο κόσμο. Καθώς όμως άλλες χώρες αρχίζουν να χρειάζονται τους καταναλωτές της όσο και τα εργοστάσιά της, η περιοχή μπορεί να το χρησιμοποιήσει ως μοχλό για να προσαρμοστεί και να ευημερήσει.

Εταιρείες «χρυσώνουν» τις τοπικές κοινωνίες για τα data centers

Δίνουν δωρεές, επιδοτήσεις ρεύματος, μοιράζουν μέχρι και επιταγές 10.000 δολ.

Σε μια προσπάθεια να κάμψουν τις έντονες αντιδράσεις που προκαλεί η ραγδαία εξάπλωση των κέντρων δεδομένων τεχνητής νοημοσύνης, οι κολοσσοί της τεχνολογίας και του real estate στις ΗΠΑ προωθούν όλο και πιο συχνά γενναίες οικονομικές ενισχύσεις προς τις τοπικές κοινωνίες. Από απευθείας δωρεές για σχολεία και δημόσιες υποδομές μέχρι επιδοτήσεις στους λογαριασμούς ρεύματος, οι εταιρείες προσφέρουν ουσιαστικά ανταλλάγματα για να εξασφαλίσουν συναίνεση.

Τα πακέτα αυτά, που φτάνουν τα εκατομμύρια δολάρια, καλύπτουν ακόμη και λειτουργικά ή εξοπλιστικά κενά στην πυροσβεστική, στις υπηρεσίες πολιτικής προστασίας και στην παιδεία.

Στην κοινότητα Χέιζλ της Πενσυλβάνια, λόγω χάριν, οι επιστολές από έναν μεγάλο κατασκευαστή άρχισαν να φτάνουν τον Ιούνιο, με την υπόσχεση ότι θα δινόταν το ποσό των 10.000 δολαρίων σε κάθε οικογένεια της περιοχής. Για να εκταμιευθούν τα χρήματα, η πόλη έπρεπε απλώς να επιτρέψει στην NorthPoint Development να κατασκευάσει το κέντρο δεδομένων της – το πρώτο από τα 15 κτίρια που σχεδιάζει σε μια έκταση 1.300 στρεμμάτων στους πρόποδες του όρους Πόκονο.

Το σχέδιο προέβλεπε τη διανομή επιταγών ύψους 10.000 δολαρίων σε καθένα από τα 4.500 νοικοκυριά, με τη συνολική επένδυση να αγγίζει τα 45 εκατ. δολάρια. Σε μια κοινότητα όπου το

Η **NorthPoint Development**, για να κατασκευάσει κέντρο δεδομένων στην κοινότητα Χέιζλ της Πενσυλβάνια, υποσχέθηκε τη διανομή επιταγών ύψους 10.000 δολαρίων σε καθένα από τις 4.500 νοικοκυριά και ένα επιπλέον πρόγραμμα ύψους 120 εκατ. δολ. σε χρηματοδοτήσεις για την αστυνομία και άλλες τοπικές υποδομές.

Στόχος, να κάμψουν τις έντονες αντιδράσεις που προκαλεί η ραγδαία εξάπλωση των κέντρων δεδομένων τεχνητής νοημοσύνης.

μέσο ετήσιο εισόδημα διαμορφώνεται γύρω στις 60.000 δολάρια, μια τέτοια οικονομική «ένεση» δεν είναι αμελητέα: ισοδυναμεί με ενοίκια περίπου έξι μηνών για

ένα διαμέρισμα δύο υπνοδωματίων ή με τον προϋπολογισμό πολλών μηνών για τρόφιμα και καύσιμα. Και όμως, η πλειονότητα των κατοίκων του Χέιζλ που μίλησαν στη Wall Street Journal αποφάσισε να γυρίσει την πλάτη στο έργο. Οι λόγοι ποικίλουν, από τον θόρυβο μέχρι τον γενικότερο σκεπτικισμό για τη ραγδαία επέλαση της τεχνητής νοημοσύνης, με κοινό παρανομαστή μια βαθιά δυσπιστία απέναντι σε αυτού του είδους τις επενδύσεις.

Ο Τζον Ζόλα, κάτοικος γειτονικής κοινότητας που αρνείται να επιτρέψει τη διέλευση καλωδίων ρεύματος για τα data centers

από το οικόπεδό του, σημειώνει ότι οι τοπικές αρχές σε όλη την Πενσυλβάνια δέχονται συνεχώς προσφορές από μεγάλους κατασκευαστές, με αποτέλεσμα «οι πύλες να ανοίγουν και οι δήμοι να παρέχουν φοροελαφρύνσεις». Ένας άλλος κάτοικος, ο Τζεφ Φάσναχ, ανησυχεί για τις επιπτώσεις στην καθημερινότητα του. Το σπίτι του βρίσκεται κοντά στο σχεδιαζόμενο κέντρο δεδομένων και, όπως τονίζει, η αξία του θα μειωθεί σημαντικά: «Οι 10.000 δολάρια δεν θα αντισταθμίσουν την πτώση της αξίας του ακινήτου μου», λέει χαρακτηριστικά.

Η ιδέα για τις απευθείας πληρωμές γεννήθηκε ύστερα από μια θορυβώδη δημόσια συνάντηση πέρυσι, όταν εξοργισμένοι κάτοικοι ρώτησαν τι θα κέρδιζαν οι ίδιοι εάν στήριζαν το έργο, σύμφωνα με τον Μπρεντ Μάιλς, υπεύθυνο μάρκετινγκ της NorthPoint. Εκτός από τις αποζημιώσεις προς τους κατοίκους, ο ίδιος αποκάλυψε ένα επιπλέον πρόγραμμα ύψους 120 εκατ. δολαρίων σε βάθος 15ετίας, το οποίο περιλαμβάνει χρηματοδοτήσεις για την αστυνομία και άλλες τοπικές υποδομές. Η τύχη της συγκεκριμένης επένδυσης, ωστόσο, παραμένει αβέβαιη. Η δημοτική αρχή του Χέιζλ απέρριψε το έργο για λόγους χωροταξίας, ωθώντας τη NorthPoint να προσφύγει στη Δικαιοσύνη, ενώ παράλληλα θεσπίστηκε προσωρινό μορατόριουμ στην κατασκευή νέων data centers μέχρι να επικαιροποιηθούν οι τοπικοί πολεοδομικοί κανόνες.

Ακριβαίνουν ντομάτες, καλαμπόκι και φύκια λόγω κλιματικής αλλαγής

Τα τρόφιμα σε όλο τον κόσμο γίνονται όλο και πιο ακριβά, από τις ντομάτες μέχρι το καλαμπόκι και από τα φύκια μέχρι το φιλέτο, με τις καιρικές συνθήκες να εξελίσσονται σε έναν διαρκή παράγοντα νέων πληθωριστικών πιέσεων. Όλες οι αυξήσεις τιμών, που κατέγραψαν φέτος αναλυτές της διεθνούς ερευνητικής εταιρείας Zero Carbon Analytics, συνδέονται με πρωτοφανείς θερμοκρασίες, ξηρασία ή βροχοπτώσεις. Οι τιμές βασικών αγροτικών προϊόντων, όπως το σιτάρι, το καλαμπόκι, το κακάο και η ζάχαρη, έχουν ήδη αυξηθεί φέτος, συμβάλλοντας στην άνοδο του δείκτη τροφίμων – εμπορευμάτων των Ηνωμένων Εθνών σε υψηλό σχεδόν τεσσάρων ετών τον Αύγουστο. Διάφορες περιοχές της Ευρώπης βίωσαν το πιο καυτό καλοκαίρι που έχουν γνωρίσει ποτέ, καθώς οι θερμοκρασίες ξεπέρασαν τους 44 °C στη νοτιοδυτική Γαλλία. Οι συνθήκες αυτές έπληξαν σοβαρά τις γεωργικές καλλιέργειες σε ολόκληρη τη Γαλλία, με το καλαμπόκι να συγκαταλέγεται μεταξύ των προϊόντων που υπέστησαν το μεγαλύτερο πλήγμα. Η χώρα αναμένεται πλέον να σημειώσει τη μικρότερη συγκομιδή καλαμποκιού τουλάχιστον από το 1980, ενώ οι τιμές έχουν αυξηθεί κατά 16% για τους καταναλωτές. Οι επιπτώσεις ωστόσο εκτείνονται πολύ πέρα από το τραπέζι: το καλαμπόκι αποτελεί βασικό συστατικό των ζωοτροφών, πράγμα που σημαίνει ότι η εκτροφή κοτόπουλων, αγελάδων και χοίρων ενδέχεται να γίνει πιο δαπανηρή.

Οι αυξήσεις των τιμών δεν σταματούν εδώ. Οι τιμές των κολοκυθίων έχουν εκτοξευθεί κατά 32%

σε ετήσια βάση, με τις ντομάτες να ακολουθούν από κοντά με άνοδο 31%. Τα φασολάκια είναι σχεδόν 25% πιο ακριβά. Οι τιμές του αμερικανικού βοείου κρέατος έφτασαν σε ιστορικό υψηλό τον Απρίλιο, καθώς ο πληθυσμός των βοοειδών συρρικνώθηκε στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων 75 ετών – μείωση που συνδέεται εν μέρει με την ξηρασία και άλλες καιρικές πτήσεις, αλλά και με ένα θανατηφόρο, σαρκοφάγο παράσιτο, γνωστό ως «σκουλήκι του Νέου Κόσμου».

Η Ισπανία ξεκίνησε τη χρονιά της με τον πιο βροχερό Ιανουάριο και Φεβρουάριο που έχουν καταγραφεί ποτέ, πλημμυρίζοντας τα χωράφια και τις καλλιέργειες, με-

Το καυτό καλοκαίρι έπληξε σοβαρά τις γεωργικές καλλιέργειες σε ολόκληρη τη Γαλλία.

ταξύ άλλων και τις ντομάτες. Κατά τη διάρκεια του περασμένου καλοκαιριού, τμήματα της χώρας καταστράφηκαν από πυρκαγιές, θερμοκρασίες που έσπασαν κάθε ρεκόρ και από σοβαρή ξηρασία. Η τιμή της ντομάτας, που αποτελεί βασικό συστατικό σε πολλά εθνικά πιάτα, αυξήθηκε κατά 11% σε ετήσια βάση. Οι υψηλότερες ιστορικά θερμοκρασίες που καταγράφηκαν τον Ιούλιο στις θαλάσσιες επιφάνειες συνιστούν απειλή για ένα βασικό συστατικό διαφόρων ασιατικών πιάτων: τα φύκια. Μέχρι τον Μάρτιο, οι τιμές αυτού του βασικού συστατικού του σουσί είχαν αυξηθεί κατά περίπου 20%.

Πρώτες πιέσεις στην αγορά ακινήτων

Αυξάνεται ο χρόνος παραμονής των αγγελιών πώλησης, εντείνεται το παζάρι για μείωση τιμών, κάμψη στις αγοραπωλησίες

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Μεγαλώνει, αντί να μικραίνει, η απόκλιση ανάμεσα στις οικονομικές απαιτήσεις των ιδιοκτητών και στις αντίστοιχες δυνατότητες των ενδιαφερομένων αγοραστών, καθώς η εικόνα που διαμορφώνεται από τις αγγελίες αποτυπώνει μια νέα πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, ενώ κατά τη διάρκεια του τελευταίου χρόνου, και συγκεκριμένα από το β' τρίμηνο του 2025 μέχρι και το φετινό β' τρίμηνο, παρατηρείται αύξηση των διαθέσιμων προς πώληση κατοικιών, εντούτοις ο αριθμός των συναλλαγών καταγράφει σημαντική πτώση και παράλληλα έχει αυξηθεί και ο χρόνος παραμονής των αγγελιών στις ψηφιακές πλατφόρμες, σε ακόμη ένα σημάδι επιβράδυνσης της αγοράς.

Τα στοιχεία αυτά προκύπτουν από την ανάλυση που περιλαμβάνεται στο τελευταίο τριμηνιαίο δελτίο του IOBE για την πορεία του ιδιωτικού χρέους στην οικονομία, με βάση την επεξεργασία που πραγματοποιήσε η ReDataset του ομίλου RCG.

Ειδικότερα, ο χρόνος παραμονής των αγγελιών έχει αυξηθεί από 15 έως και 27 ημέρες περισσότερες σε σχέση με πριν από ένα χρόνο κι αυτό παρότι, καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής, «έτρεξε» το πρόγραμμα «Σπίτι Μου II», που απορροούσε κατοικίες ηλικίας από 20 ετών και πάνω και αξίας έως 250.000 ευρώ. Είναι χαρακτηριστικό ότι στον

Πειραιά και στα δυτικά προάστια, δύο από τις περιοχές που παρουσιάζουν υψηλή συγκέντρωση επιλέξιμων ακινήτων μέσω του συγκεκριμένου προγράμματος, ο χρόνος παραμονής των αγγελιών αυξήθηκε κατά 23,5% και 22,7% αντίστοιχα, συγκριτικά με πριν από ένα χρόνο.

Αύξηση κατά 14,8% σημειώθηκε και στο κέντρο της Αθήνας, όπου απαιτούνται πλέον 132 ημέρες για να βρεθεί αγοραστής, από 115 ημέρες πέρυσι. Με βάση τον απαιτούμενο χρόνο, τα βόρεια προάστια ξεχωρίζουν, καθώς μεσολαβούν 148 ημέρες (από 124 ημέρες πριν από ένα χρόνο), ενώ αντιθέτως, στα νότια προάστια, ο χρόνος είναι 139 ημέρες ή μόλις 12,1% περισσότερες από πέρυσι (124 ημέρες), παρότι το κόστος αγοράς είναι υψηλότερο. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι πρόκειται για περιοχές όπου συγκεντρώνεται σημαντική ζήτηση και από το εξωτερικό, διευκολύνοντας έτσι τις συναλλαγές.

Όπως εξηγεί στην «Κ» η Άννα Μωκάκου, επικεφαλής του μεσιτικού γραφείου New Life Real Estate, «υπάρχει πράγματι επιβράδυνση των αγοραπωλησιών τον τελευταίο χρόνο κι αυτό αφορά και τα πιο προστά ακίνητα. Για παράδειγμα, ένα διαμέρισμα μικρής επιφάνειας 50 τ.μ. και τιμής 120.000 ευρώ πωλείτο μέσα σε μερικές ημέρες/εβδομάδες πριν από έξι μήνες. Σήμερα, αυτό απαιτεί περισσότερο χρόνο και ο αγοραστής βρίσκεται μόνο αν έχει προηγηθεί σημαντική

ΠΗΓΗ: Τριμηνιαίο Δελτίο IOBE για το Ιδιωτικό Χρέος στην Οικονομία

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

διαπραγμάτευση και υποχωρητικότητα και του πωλητή σε σχέση με την αρχική ζητούμενη τιμή». Με βάση την εκτίμηση της κ. Μωκάκου, στις κατοικίες με αρχική τιμή έως 250.000 ευρώ, η συμφωνία επιτυγχάνεται περίπου 5% - 10% χαμηλότερα και ανάλογα με την περιοχή. Δηλαδή σε περιοχές με υψηλή ζήτηση, το περιθώριο έκπτωσης είναι χαμηλότερο. Πάντως, κατά την ίδια, «το ότι κατέβηκε η αγγελία δεν σημαίνει ότι βρέθηκε και αγοραστής, καθώς μπορεί να

ξανανέβει αργότερα. Αυτό συμβαίνει επειδή είναι αρκετά συχνό το φαινόμενο να προωθείται το ίδιο ακίνητο από πολλά μεσιτικά γραφεία ταυτοχρόνως, χωρίς υποχρεωτικά ο ιδιοκτήτης και πωλητής να είναι ενήμερος, και έτσι να ζητάει την αφαίρεση της αγγελίας».

Σύμφωνα και με τα στοιχεία που επεξεργάστηκε η ReDataset από το Μητρώο Αξιών Μεταβιβάσεων Ακινήτων, όπου καταχωρίζονται τα συμβόλαια αγοραπωλησιών, είναι εμφανές η πτώση σε ετήσια βάση.

Ειδικότερα, οι συναλλαγές έχουν μειωθεί από 17% στα νότια προάστια μέχρι και 30% στα δυτικά, ενώ μεγάλη πτώση των αγοραπωλησιών κατά 23% ετησίως παρατηρείται επίσης και στο κέντρο της Αθήνας και στον Πειραιά. Ακόμη κι αν ληφθεί υπόψη ότι στο Μητρώο καταχωρίζεται μέρος μόνο του συνόλου των συναλλαγών, η σύγκριση με πέρυσι είναι αποκαλυπτική της πτωτικής τάσης.

Το παράδοξο είναι ότι αυτό συμβαίνει σε μια περίοδο που η προ-

σφορά έχει αυξηθεί, ίσως για πρώτη φορά τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας, παρατηρείται άνοδος των ενεργών αγγελιών που κυμαίνεται από 14% στα βόρεια προάστια και φτάνει μέχρι και το 26% στα δυτικά προάστια.

Εν τω μεταξύ, η σύνθεση του αποθέματος της προσφοράς πωλούμενων ακινήτων διαφοροποιείται ανάλογα με την περιοχή. Για παράδειγμα, στα νότια και στα βόρεια προάστια, οι νεόδμητες κατασκευές αποτελούν το 31% και το 25% αντίστοιχα του συνολικού πωλούμενου αποθέματος. Αντίθετα, στο κέντρο της Αθήνας και στον Πειραιά, τα αντίστοιχα ποσοστά δεν ξεπερνούν το 10% και το 11% αντίστοιχα.

Ενα ποσοστό της αυξημένης προσφοράς εξηγείται από την παραμονή των αγγελιών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, αλλά είναι σαφές ότι το μεγαλύτερο μέρος οφείλεται ακριβώς στην ενίσχυση του αριθμού των διαθέσιμων ακινήτων, τόσο από κατασκευαστές όσο και από ιδιώτες, που θέλουν να επωφεληθούν των υψηλών τιμών πώλησης, κεφαλαιοποιώντας συσσωρευμένες υπεραξίες. Ωστόσο, όπως φαίνεται, η ζήτηση δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις αυξημένες τιμές, ακόμη και με το πρόγραμμα επιδότησης επιτοκίου «Σπίτι Μου», χωρίς το οποίο είναι πιθανό οι διορθώσεις των ζητούμενων τιμών να ήταν ακόμη μεγαλύτερες.

Σπίτια χωρίς μόνωση και αυτοκίνητα 20ετίας

Τα ελληνικά νοικοκυριά μπαίνουν στον χειμώνα με πολύ μεγαλύτερες ενεργειακές ανάγκες σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ**

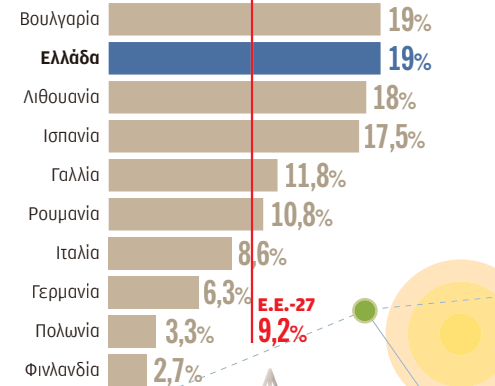
Η σύσταση του επιτρόπου Ενέργειας Νταν Γιόγκερσεν για μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης συναντά μια πραγματικότητα στην Ελλάδα που περιορίζει σημαντικά τα περιθώρια εξοικονόμησης για τα ελληνικά νοικοκυριά. Η ενεργειακή φτώχεια από τη μια, ένας γερασμένος στόλος αυτοκινήτων και ένα ακόμη πιο γερασμένο κτιριακό απόθεμα συνθέτουν ένα παράδοξο για την Ελλάδα, που αντανακλά τις δομικές αδυναμίες της όλης προσπάθειας. Η Ελλάδα έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη ενεργειακά φτωχών νοικοκυριών (20%) διπλάσιο του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Σχεδόν ένα στα πέντε νοικοκυριά δεν έχει πρόσβαση σε θέρμανση, ψύξη, φωτισμό και λειτουργία οικιακών συσκευών που να διασφαλίζει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης. Ταυτόχρονα όμως η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις χώρες με την υψηλότερη κατανάλωση ενέργειας ανά κατοικία. Συμβαίνει δηλαδή τα ελληνικά νοικοκυριά να κρυώνουν το χειμώνα αλλά να πληρώνουν ενέργεια που χάνεται σε «σιπάταλα» ενεργειακά κτίρια.

Η Ελλάδα είναι η χώρα με τα περισσότερα νοικοκυριά που δεν μπορούν να κρατήσουν επαρκώς τα σπίτια τους τον χειμώνα ζεστά, μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. Το 2023 το ποσοστό αυτό ήταν 19,2% έναντι 10,6% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, το 2024 το ποσοστό παρέμεινε σχεδόν σταθερό στο 19% έναντι 9,2% μέσου ευρωπαϊκού όρου και το 2025 υποχώρησε στο 18,1% έναντι 8,8% μέσου ευρωπαϊκού όρου, φέρνοντας τη χώρα στην πρώτη θέση της Ευρώπης.

Η εξοικονόμηση ενέργειας με τη μορφή της «στενότητας» αναμένεται πάντως να αυξηθεί καθώς ο πληθωρισμός «ροκανίζει» το διαθέσιμο εισόδημα και ταυτόχρονα το νέο κύμα αυξήσεων στις τιμές ενέργειας επιτείνει το ενεργειακό κόστος. Από τα διαθέσιμα στοιχεία

ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

Η Ελλάδα έχει από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ε.Ε. νοικοκυριών που δεν ζεσταίνονται επαρκώς (19%, διπλάσιο του μέσου όρου).
(% πληθυσμού που δεν μπορεί να κρατήσει το σπίτι επαρκώς ζεστό)

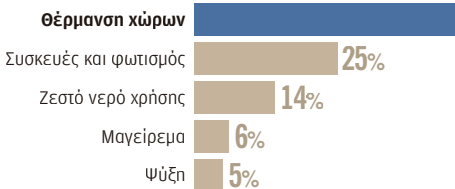

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκό Οικονομικό Έτος 2024

ΘΕΡΜΑΝΣΗ

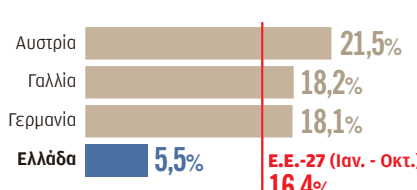
Το μισό της ενέργειας των νοικοκυριών είναι η θέρμανση. Η Ελλάδα είναι μεταξύ των πέντε χωρών με την υψηλότερη κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση ανά κατοικία.
(Κατανάλωση νοικοκυριών ανά χρήση)

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκό Οικονομικό Έτος 2024

Μερίδιο αμιγώς ηλεκτρικών (BEV) στις νέες ταξινόμησιες Ι.Χ.

Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2025

Ε.Ε.-27 (Ιαν. - Οκτ.) 16,4%

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Οι μεταφορές είναι ο μεγαλύτερος καταναλωτής ενέργειας στην Ελλάδα. Η χώρα έχει τον πιο γερασμένο στόλο αυτοκινήτων της Ε.Ε., ενώ η ηλεκτροκίνηση προχωράει με τους πιο αργούς ρυθμούς μεταξύ των χωρών της Ε.Ε.

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΛΛΑΔΑ	Ε.Ε.
Μέση ηλικία Ι.Χ. (2024)	17,8 έτη, η υψηλότερη στην Ε.Ε.	12,7 έτη
Ι.Χ. άνω των 20 ετών	Περίπου 1 στα 2	-
Ηλεκτρικά (BEV) στις πωλήσεις 2025	6,2% (BEV+PHEV 14,3%)	-
Ηλεκτρικά στον στόλο (Αύγ. 2026)	Περίπου 1 στα 168 οχήματα	-
Υβριδικά (HEV) στις πωλήσεις 2024	42,3%	-

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

κατανάλωσης σε ρεύμα, φυσικό αέριο και καύσιμα, υπολογίζεται ότι με βάση τις τρέχουσες τιμές το πρόσθετο κόστος για τα νοικοκυριά σε σχέση με πέρυσι θα προσεγγίσει φέτος τα 500 εκατ. ευρώ από τη στιγμή που θα ανάψουν και οι καυστήρες για θέρμανση.

Παλιές κατοικίες

Πάνω από το 50% των κατοικιών στην Ελλάδα έχει κατασκευαστεί πριν από το 1980, ενώ το 35,7% χτίστηκε μόνο στις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Περίπου έξι στις δέκα κατοικίες δεν διαθέτουν επαρκή θερμομόνωση, ενώ το 75% του κτιριακού αποθέματος κατατάσσεται στις χαμηλές ενεργειακές κατηγορίες Ε-Η. Μόλις το 3,76% βρίσκεται στις κατηγορίες Α-Β.

Το αποτέλεσμα αποτυπώνεται και στην εξέλιξη της κατανάλωσης. Την περίοδο 2010-2023 η ενέργεια για θέρμανση ανά τετραγωνικό μέτρο μειώθηκε κατά περίπου 3,6% ετησίως. Ωστόσο, μέρος αυτής της μείωσης συνδέεται με την ενεργειακή φτώχεια και τον περιορισμό της θέρμανσης και όχι με τεχνικές παρεμβάσεις σε κτίρια για ενεργειακή αναβάθμιση. Αντίθετα, μεταξύ 2000 και 2023 η κατανάλωση ανά κατοικία για ηλεκτρικές συσκευές και φωτισμό αυξήθηκε κατά 57% και για ψύξη κατά 353%. Σε απόλυτους αριθμούς η Ελλάδα εμφανίζει σχετικά χαμηλή οικιακή κατανάλωση λόγω του ήπιου κλίματος. Μετά την κλιματική διόρθωση, όμως, η εικόνα αλλάζει αισθητά: από την έκτη χαμηλότερη θέση στην Ε.Ε. υποχωρεί στη 17η, ενώ με αναγω-

γή στο μέσο ευρωπαϊκό κλίμα βρίσκεται μεταξύ των πέντε χωρών με την υψηλότερη κατανάλωση ανά κατοικία. Τα τελευταία 15 χρόνια έχουν κινητοποιηθεί περίπου 2,5 δισ. ευρώ μέσω των προγραμμάτων «Εξοικονομώ» για την ενεργειακή αναβάθμιση σχεδόν 200.000 κατοικιών.

Παρά τη σημαντική χρηματοδότηση, η Ελλάδα καταγράφει την τρίτη χειρότερη επίδοση στην Ε.Ε. ως προς το ποσοστό των πολιτών που δηλώνουν ότι η κατοικία τους αναβαθμίστηκε ενεργειακά την τελευταία πενταετία: μόλις 9,5%, έναντι 23,9% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Ο ρυθμός ανακαινίσεων παραμένει λίγο πάνω από το 1% του κτιριακού αποθέματος ετησίως, εξέλιξη που συνδέεται και με τον σχεδιασμό, τις καθυστε-

ρήσεις και εν πολλοίς τη χαμηλή αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων ενεργειακής αναβάθμισης. Τα προγράμματα αντικατάστασης συσκευών λειτουργήσαν περισσότερο ως επιδότηση αγοράς συσκευών χωρίς κριτήρια. Το «Ανακυκλώνω - Αλλάζω Συσκευή» με πόρους ύψους 150 εκατ. ευρώ δέχτηκε 879.026 αιτήσεις και έκρινε επιλέξιμες τις 149.948, ποσοστό μόλις 17%. Το «Αλλάζω σύστημα θέρμανσης και θερμοσίφωνα» με προϋπολογισμό 647,1 εκατ. και 192.000 αιτήσεις, και επιδότηση 50% ακόμη και για υψηλά εισοδήματα, προχώρησε με λάθος σχεδιασμό ως προς τη σειρά των παρεμβάσεων. Μια αντίληψη σε σπίτι που δεν έχει μονωθεί πρώτα, θα πρέπει για να θερμάνει την κατοικία να είναι μεγάλης δυναμι-

κότητας και να καταναλώνει πολύ ρεύμα. Το βάρος μεταφέρεται πλέον στο νέο «Εξοικονομώ», ύψους 1,2 δισ. ευρώ, και στις δράσεις του Κοινωνικού Κλιματικού Ταμείου, με χρηματοδότηση 930 εκατ. ευρώ για 130.000 αντλίες θερμότητας και 70.000 ηλεκτρικών θερμοσίφωνες. Προτεραιότητα, όπως τονίζει στην «Κ» ο καθηγητής Ενεργειακής Οικονομίας του ΕΜΠ, Παντελής Κάπρος, «πρέπει να δοθεί στις βαθιές ανακαινίσεις κτιρίων υψηλής κατανάλωσης, στη μόνωση ολόκληρων πολυκατοικιών αντί μεμονωμένων διαμερισμάτων και στην ανεξάρτητη αξιολόγηση των προγραμμάτων με πραγματικές μετρήσεις του ενεργειακού αποτελέσματος».

Παλιά αυτοκίνητα

Ανάλογο πρόβλημα εμφανίζεται στις μεταφορές, οι οποίες αντιστοιχούν περίπου στο 43% της τελικής κατανάλωσης ενέργειας στην Ελλάδα. Ο ελληνικός στόλος επιβατικών αυτοκινήτων έχει μέση ηλικία περίπου 17,8 έτη, έναντι 12,7 ετών στην Ε.Ε., ενώ περίπου ένα στα δύο Ι.Χ. είναι ηλικίας άνω των 20 ετών. Η διείσδυση της ηλεκτροκίνησης παραμένει περιορισμένη. Τα αμιγώς ηλεκτρικά αυτοκίνητα αντιστοιχούσαν περίπου στο 6,2% των νέων πωλήσεων το 2025 και μαζί με τα plug-in υβριδικά στο 14,3%. Παρότι ο δείκτης ενεργειακής αποδοτικότητας των ελληνικών μεταφορών έχει βελτιωθεί, μέρος της προόδου στα Ι.Χ. αποδίδεται, όπως και στις κατοικίες, στην αλλαγή συμπεριφοράς λόγω της συμπίεσης του διαθέσιμου εισοδήματος. «Ενα ταχύρρυθμο πρόγραμμα δικτύων φόρτισης από κρατικό φορέα όπως ο ΔΕΔΔΗΕ, είναι κλειδί για τη διάδοση της ηλεκτροκίνησης», τονίζει ο κ. Κάπρος. Σύμφωνα με τον ίδιο, χρειάζεται επίσης πρόγραμμα απόσυρσης παλαιών αυτοκινήτων, μέτρα υποχρεωτικής ηλεκτροκίνησης σε επαγγελματικά οχήματα (και αυτά με leasing) και ενίσχυση των δημοσίων μέσων μεταφοράς.

Το καλοκαίρι του 2027
μπορούν να ξεκινήσουν
τα έργα για το μουσείο

Γέμισε το ΟΑΚΑ. Ενώνει
τα μουσικά είδη και τις
γενιές. Πώς τα καταφέρνει;

Ανάδειξη της κοινής
χριστιανικής
κληρονομιάς

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τέχνες & γράμματα

Κυριακή 4 Οκτωβρίου 2026

Η επίσκεψη
του Αραγκόν στα
Προπύλαια της
Ακρόπολης, σε λιθο-
γραφία διά χειρός
Αλέκου Φασιανού.

Ο Αραγκόν με τα μάτια του Φασιανού

Ο Γάλλος λογοτέχνης θαύμαζε τον «τελευταίο μεσογειακό ζωγράφο» και είχε έργα του ανάμεσα σε πίνακες των Πικάσο, Μιρό, Ματίς, Σαγκάλ. Η γνωριμία τους εξελίχθηκε σε φιλία και στενή συνεργασία, η οποία αναβιώνει μέσα από έκθεση που διοργανώνεται στο Παρίσι

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

4-10.10.26

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakis@kathimerini.com.cy

ΣΙΝΕΜΑ

«Κράτα με» της Μυρσίνης Αριστείδου

Η βραβευμένη ταινία «Κράτα Με» της Μυρσίνης Αριστείδου προβάλλεται στα Rio Cinemas Λεμεσού και Premier Cinemas στο Nicosia Mall από την 1η Οκτωβρίου μέχρι τις 7 Οκτωβρίου. Η ταινία, η οποία απέσπασε το Βραβείο Κοινού στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Sundance, επιλέχθηκε επίσης πρόσφατα από την Κύπρο ως η επίσημη υποβολή της χώρας για εξέταση στην κατηγορία Καλύτερης Διεθνούς Ταινίας Μεγάλου Μήκους για τα 99α Βραβεία Όσκαρ, σηματοδοτώντας ακόμη ένα σημαντικό ορόσημο στη διεθνή πορεία της. Για ώρες προβολών και εισιτήρια, επισκεφθείτε τις αντίστοιχες ιστοσελίδες των κινηματογράφων.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Διεθνές φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους

Η 16η διοργάνωση του Διεθνούς Φεστιβάλ Ταινιών Μικρού Μήκους Κύπρου πραγματοποιείται από τις 10 έως τις 16 Οκτωβρίου, στο Θέατρο Ριάλτο στη Λεμεσό. Για επτά ημέρες, όσοι αγαπούν το σινεμά μικρού μήκους βρίσκονται μπροστά σε ένα πολυδιάστατο πρόγραμμα προβολών και δράσεων, που κινείται ανάμεσα σε ιστορίες, διαθέσεις και τρόπους θέασης. Στην καρδιά του φεστιβάλ βρίσκεται το Διεθνές Διαγωνιστικό Πρόγραμμα, σε επιλογή των καλλιτεχνικών διευθυντών Καίτης Παπαδήμα και Διομήδη Κουφτερού. Οι ταινίες που προβάλλονται στο φετινό πρόγραμμα συνθέτουν ένα πρόγραμμα με αληθινά παγκόσμια εμβέλεια: από τη Χίλι και την Κούβα έως το Σουδάν και την Αλγερία, κι από τη Νορβηγία και την Ισπανία έως το Ιράν, την Ταϊβάν και το Βιετνάμ. Από την τελετή έναρξης έως την τελετή βράβευσης οι βραδινές προβολές στις 20:00 εναλλάσσουν μυθοπλασία, ντοκιμαντέρ και animation: ταινίες που τολμούν να παίζουν με τη φόρμα, να κινηθούν από το προσωπικό στο πολιτικό και να κοιτάζουν κατάματα τα ζητήματα της εποχής μας. Θέατρο Ριάλτο, Λεμεσός. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 7777745, www.isffc.com.cy**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Ο Κήπος του Άλνουικ

Η Isnotgallery contemporary παρουσιάζει την έκθεση «Ο Κήπος του Άλνουικ», του εικαστικού καλλιτέχνη Δημήτρη Νεοκλέους. Η νέα εικαστική δουλειά του Νεοκλέους ισορροπεί ανάμεσα στην εσωστρέφεια του σχεδίου και την εξωστρέφεια του χρώματος. Ο καλλιτέχνης συνθέτει έναν γραμμικό, παλλόμενο λαβύρινθο από έλικες, ανατομικές δομές και ριζώματα, όπου η σχεδιαστική συμπίκνωση απελευθερώνεται σε ένα μνημειακό, εξηρεσionιστικό περιβάλλον. Το χρώμα παύει να λειτουργεί διακοσμητικά και μετατρέπεται στον πρωταρχικό φορέα του συναισθήματος, εκπέμποντας τη φωτεινότητα και την ένταση μιας σύγχρονης οθόνης LED. Μέσα από μια σοφιστική συνύπαρξη οργανικού χάους και γεωμετρικής πειθαρχίας, τα έργα αρνούνται την εύκολη αναπαράσταση, προτείνοντας μια δυναμική χορογραφία αντιθετικών δυνάμεων. Στην εποχή της αλγοριθμικής τελειότητας και του ψηφιακού κορεσμού, η χειρονομιακή ζωγραφική του Νεοκλέους προτάσσει το χειροπιαστό, αισθησιακό της αποτύπωμα – μια πράξη πολιτισμικής αντίστασης που υπερασπίζεται την ανθρωπινή ιδιοσυγκρασία και προσκαλεί τον θεατή σε μια αμιγνός βιωματική εμπειρία. Εγκαίνια Παρασκευή 9 Οκτωβρίου, ώρα 7:30 μ.μ. Διάρκεια έκθεσης έως 31 Οκτωβρίου. isnotgallery, Οδυσσέως 11, Λευκωσία. **Πληροφορίες www.isnotgallery.com**

ΕΚΘΕΣΗ

Εναλλακτική πραγματικότητα

Ο Μαρίνος Καρτίκκας παρουσιάζει νέα έκθεση ζωγραφικής στην γκαλερί «Αποκάλυψη», στη Λευκωσία. Πρόκειται για μια σειρά έργων που διαπραγματεύονται εικόνες που βασίζονται στο υποσυνείδητο, στα όνειρα και σε μνήμες. Τα έργα παρουσιάζουν ανθρώπινες φιγούρες, μορφές με διάφορα συμβολικά αντικείμενα (ένα δένδρο χωρίς φύλλα, ένας χαρταετός, ένα σπίτι). Είναι εικόνες που είναι τοποθετημένες σ' ένα απροσδιόριστο χρόνο και χώρο αναδεικνύοντας τη ρευστότητα του χώρου και κυρίως του χρόνου μέσα από την κατάργηση των χρονικών συμβάσεων και των διαχωριστικών γραμμών ανάμεσα στο παρελθόν, παρόν και μέλλον. Χρησιμοποιώντας άλλοτε έντονα, ζωηρά χρώματα (ιδίως το μπλε και το κόκκινο) και άλλοτε μια σχεδόν ασπρόμαυρη παλέτα, ο καλλιτέχνης δημιουργεί υποβλητικές εικόνες, οι οποίες παραπέμπουν σε μια εναλλακτική πραγματικότητα την οποία οι θεατές μπορούν να απολαύσουν κα να προσεγγίσουν με ποικίλους τρόπους. Εγκαίνια 7 Οκτωβρίου, διάρκεια έως 24 Οκτωβρίου. Γκαλερί Αποκάλυψη, Χύτρων 30, Λευκωσία. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 22300150.**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Amalia melancholia, η βασίλισσα των φοινίκων

Το Amalia melancholia, η βασίλισσα των φοινίκων, μία από τις πρόσφατες δουλειές της σκηνοθέτριας και χορογράφου Ζωής Χατζηπαντωνίου, φέρνει στη σκηνή της Λευκωσίας την άγνωστη, κρυφή ιστορία της πρώτης βασίλισσας της Ελλάδας. Το έργο βασίζεται στις 887 επιστολές της νεαρής Αμαλίας προς τον πατέρα της, δούκα του Ολδεμβούργου, σε ιστορικές μαρτυρίες και σπάνιο αρχαιακό υλικό. Η δημιουργός δίνει βήμα σε ένα γυναικείο σώμα που μετατράπηκε σε πεδίο εθνικών προσδοκιών και ευρωπαϊκών ανταγωνισμών. Με σύγχρονα μέσα η Ζωή Χατζηπαντωνίου στήνει ένα πρωτόφαντο και υποβλητικό θεατρικό σύμπαν – εικαστική εγκατάσταση, όπου ο εξομολογητικός λόγος, η αναπάντεχη κίνηση, η επιβλητική εικόνα και η ονειρική ατμόσφαιρα συνθέτουν μια ποιητική αναμέτρηση με τις προσωπικές και τις εθνικές μάχες, με την Ιστορία και όσα επιμένουν να αναγεννιούνται και να ζουν παρά τις αντιξοότητες. Ερμηνεύουν: Έμιλυ Κολιανδρή και Ρίτα Αυτού. Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, Μουσείο 6, Λευκωσία. Σάββατο 10 Οκτωβρίου, ώρα 8:00 μ.μ. και Κυριακή 11 Οκτωβρίου, ώρα 7:00 μ.μ. **Πληροφορίες** **τηλέφωνο 22797979 και www.nif.cy**

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Επίσπευση, γιατί το 2030 δεν είναι μακριά...

Σε σχετικό δελτίο Τύπου του Οργανισμού Λάρνακα 2030 – Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης ανακοινώθηκε η κατάσταση της αίτησης για πολεοδομική άδεια για το Κέντρο Τεχνών και Πολιτισμού και τονίζεται πως είναι κρίσιμη η άμεση εξέτασή της. Κρίσιμη ώστε το μεγαλειώδες αυτό έργο να μην καθυστερήσει, διότι «τυχόν καθυστερήσεις στην υλοποίηση του έργου ενδέχεται να διακυβεύουν τις θεσμικές υποχρεώσεις της Λάρνακας ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης». Η στήλη από την πλευρά της ελπίζει ο Οργανισμός να έχει προβλέψει για την περίπτωση ότι μπορεί ένα τόσο περίπλοκο και μεγάλο έργο, το οποίο θα περάσει από τις συμπληγάδες των διαδικασιών του Δημοσίου, να μην είναι έτοιμο σε τρία και κάτι χρόνια. Φυσικά, είναι κάτι που το απεύχεται η στήλη, αλλά δεν ακούγεται λίγο ονειροπόλο να περιμένει κάποιος ένα τέτοιας δυναμικής έργο να τελειώσει σε τρία χρόνια; Και το ερώτημα που αναπόφευκτα προκύπτει είναι, αν δεν είναι έτοιμο, ποιος θα είναι ο αντίκτυπος στις δράσεις του Λάρνακα 2030; Θα είναι έτοιμο το Θέατρο Σκάλα και επαρκώς ανακαινισμένο το Δημοτικό

Θέατρο Γ. Λυκούργος; Θα μπορέσουν οι υφιστάμενοι πολιτιστικοί χώροι της πόλης να σηκώσουν το βάρος των εκδηλώσεων; Διότι είναι καλό πράγμα η ελπίδα, αλλά ακόμα καλύτερο είναι η προνοητικότητα. Θα είχε λοιπόν ενδιαφέρον να γνωρίζουμε πώς προτιθενται να λειτουργήσουν, αν το κτήριο για την ανέγερση του οποίου πιέζουν να επισημευθούν οι διαδικασίες δεν είναι έτοιμο. Είναι ωραίο να υπάρχουν μεγαλοπρεπή κτήρια και μεγαλόπνοες ιδέες, αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να υπάρχει και ένα στοιχειώδες πλάνο για το μετά και μην ξεχνάμε το παράδειγμα της Πάφου. Η πόλη αυτή φιλοξένησε την πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης το 2017 και έντεκα χρόνια μετά ουδείς σχεδόν θυμάται ότι εκεί κάποτε συνέβησαν πολλά και ωραία. Τώρα τελευταία βέβαια θέλουν η πόλη να γίνει κοιτίδα όπερας και απ' ό,τι μαθαίνει η στήλη στο υφυπουργείο Πολιτισμού ψάχνουν και όπερες στην Ιταλία, ώστε να αντηχήσουν άριες στον παφίτικο αέρα. Επίσης, στην πόλη της Πάφου πασχίζουν να κρατήσουν ζωντανή τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, αλλά και το θεατρόφιλο κοινό της πόλης ελπίζει στην ευγένεια του ΘΟΚ

ή κάποιου ελεύθερου θεάτρου να πάει στην εσχάτη αυτή του νησιού. Επιστρέφω όμως στην κεντρική ιδέα του άρθρου αυτού, «την άμεση και κατά προτεραιότητα εξέταση της αίτησης από όλες τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες», και σκέφτομαι πως είναι και λίγο περίεργη από πλευράς του Λάρνακα 2030 η κυκλοφορία ενός τέτοιου δελτίου Τύπου. Σε ποιον απευθύνονται; Στη δημόσια υπηρεσία, σε κάποιον αξιωματούχο του Προεδρικού, στην κοινωνία των πολιτών, στους καλλιτέχνες; Ποιος είναι αυτός που θα πιέσει για την κατά προτεραιότητα εξέταση της αίτησης; Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας; Ίσως, αλλά αν υποθέσουμε πως θα επανεκλεγεί το 2028, έχει χρόνο να τη γιορτασιάσει ως το 2033, άρα γιατί να biasτεί; Και τον θεμέλιο λίθο να καταθέσει πάλι προλαβαίνει. Σίγουρα δεν μπορούν να πιέσουν οι πολίτες και οι καλλιτέχνες, ιδίως οι δεύτεροι, εδώ δυσκολεύονται να πιέσουν για ζητήματα πιο καυτά και που τους αφορούν άμεσα και ειρήσθω εν παρόδω, τόσα έγιναν τις προηγούμενες ημέρες στο υφυπουργείο Πολιτισμού, ακούσατε εσείς κάποιον καλλιτεχνικό φορέα να πάρει θέση, οποιαδήποτε θέση,

στη στήλη δεν έφτασε κάτι, εκτός από μία ανώνυμη εκστρατεία περισυλλογής υπογραφών, και δεν ξέρω αν ισχύει το «όλα τα σκάτζε τω φοβέρα» ή το «κρύψε να περάσουμε». Όσο για το Δημόσιο δεν νομίζω να έχουν μεγάλη σκασίλα στο Δημόσιο... πάντως, θα ήταν πιο αποτελεσματικό να έστελναν –αν δεν το έχουν κάνει ήδη– και στα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου, λέγοντάς τους, κοτζάμ κτήριο 8.000 τ.μ. θέλουμε να ανεγείρουμε, σπεύσατε, διότι ο καιρός γαρ εγγύς. Τώρα, με ποιον τρόπο θα εξεταστεί κατά προτεραιότητα το Κέντρο Τεχνών και Πολιτισμού Λάρνακας και πώς θα επισπευσθούν οι διαδικασίες η στήλη δεν το γνωρίζει, προφανώς θα γίνεται, για να το ζητούν. Αναμένουμε λοιπόν να δούμε αν το κράτος μας θα σταθεί στο ύψος των περιστάσεων και το 2030 θα κοπεί η κορδέλα, ώστε να κερδίσει και η Λάρνακα και ολόκληρη η Κύπρος. Φυσικά, θα είχε ενδιαφέρον να γνωρίζαμε και τι μέλλει γενέσθαι με το κτήριο αυτό και μετά το 2030, αλλά αυτό θα μας απασχολήσει τα καιρώ τω δέοντι, που μέχρι τότε δεν ξέρουμε τι θα έχει ξημερώσει στο πολιτιστικό τοπίο, το οποίο είναι στην παρούσα φάση ομιχλώδες.

ΕΚΘΕΣΗ

Tracing Angel's Men

Η έκθεση «Tracing Angel's Men» παρουσιάζει στο Pylon Art & Culture την πιο πρόσφατη καλλιτεχνική έρευνα της Θεοπίστης Στυλιανού-Λάμπερτ, η οποία εντάσσεται στο ευρύτερο επιμελητικό πρότζεκτ του Alessandro Cazzola, «An Archaeological Museum at the Threshold». Το πρότζεκτ πραγματοποιείται τη μεταβατική περίοδο του Κυπριακού Μουσείου στη Λευκωσία, καθώς αυτό προετοιμάζεται να μεταστεγαστεί σε νέο κτήριο. Η έκθεση αναδεικνύει τη βαθιά ενασχόληση της Στυλιανού-Λάμπερτ με την αρχαιολογία και τις ιστορίες που αυτή παράγει, διερευνώντας τη συνέχεια και τη μετάδοση της μνήμης μέσα από τη συνάντηση της αρχαικής μελέτης με τη συμμετοχή της κοινότητας της Επισκοπής. Μέσα από καλλιτεχνικές παρεμβάσεις και τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης (AI), η Στυλιανού-Λάμπερτ επανεξετάζει το έργο του Αμερικάνου ανθρωπολόγου John Lawrence Angel στην Κύπρο το 1949, το οποίο πραγματοποιήθηκε έπειτα από πρόσκληση του Πορφύριου Δικαίου. Εγκαίνια στο πλαίσιο του Limassol Art Walks: 9 Οκτωβρίου, ώρα 5:00 μ.μ. Διάρκεια έκθεσης έως 19 Δεκεμβρίου. Pylon Art & Culture, Αθηνών 1Α, Λεμεσός. **Πληροφορίες www.pylon-ac.org**

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

«Καλή τους τύχη»

Δεν είναι οι «αποκαλύψεις» που σφίγγουν το στομάχι στο ντοκιμαντέρ «NAZA», των Γιουβάλ Αμπραχάμ και Ρέιτσελ Ζορ. Η ισοπέδωση της Γάζας και οι 73.000 νεκροί είναι εικόνες και στοιχεία ήδη καταγεγραμμένα. Οι μαρτυρίες των 27 Ισραηλινών στρατιωτικών, σε γυρίσματα που έγιναν σε τράτσες του Τελ Αβιβ σύχτα, με τα πρόσωπα στο σκοτάδι, τις φωνές ψηφιακά επεξεργασμένες, προσθέτουν στα γεγονότα την ένταση της άμεσης, ζωντανής, ομολογίας. Στα 80 λεπτά που διαρκεί η βραβευμένη ταινία, η οποία ήδη έχει προκαλέσει απανωτούς σεισμούς, αφυπνίζοντας και πολώνοντας, οι μάρτυρες περιγράφουν πώς διάφορα τεχνολογικά συστήματα επέτρεψαν στον ισραηλινό στρατό να εντοπίζει, μέσω των κινητών τους τηλεφώνων, φερόμενα μέλη της Χαμάς και τις οικογένειές τους και στη συνέχεια να πλήττει τα σπίτια τους. Και οι 27 είχαν τεχνικό ρόλο στον σχεδιασμό των επιθέσεων, δεν βρίσκονταν στο πεδίο, μεταφέρουν το βίωμα ενός πολέμου που μοιάζει «με βιντεοπαιχνίδι» (όπως λένε), μετράει η εντολή, ο στόχος (Χαμάς), οι δεκάδες χιλιάδες άμαχοι που εξολοθρεύονται δεν καταμετρούνται. Λογίζονται ως παράπλευρες απώλειες. NAZA. Enas εξ αυτών αναφέρει ότι έως και 500 άνθρωποι σκοτώθηκαν σε ισραηλινό πλήγμα, που είχε ως στόχο την εξόντωση ενός και μόνον ατόμου. 500 NAZA ή 15 NAZA, δεν έχει σημασία. Στην αρχή το μόνο που απασχολούσε ήταν «να βήσουμε τη Γάζα από τον χάρτη».

«Ο,τι μας είπαν αυτοί οι 27 insiders το διπλοτσεκάρουμε και το τριπλοτσεκάρουμε και τις επίσημες γραφικές μας πηγές. Συνεργαστήκαμε με τον Guardian, τους New York Times, την Washington Post, αλλά και παλαιστινιακές εφημερίδες. Διασταυρώναμε τα πάντα με το Lavender (βάση δεδομένων στρατιωτικής νοημοσύνης) και τις επίσημες στατιστικές για τα NAZA νούμερα. Ο,τι βλέπετε κι ακούτε στο ντοκιμαντέρ είναι, δυστυχώς, αλήθεια...», έχουν δηλώσει οι δύο Ισραηλινοί σκηνοθέτες.

Μερικές από τις «αλήθειες»: «Δεν μαζεύαμε τα πτώματα. Τα τρώνε τα σκυλιά. Το είδα από τις κάμερες (...). Δεν μπορείς να το εμποδίσεις. Ο ρόλος μας είναι τεχνικός. Δεν πρέπει να εκφράζω καμία ηθική θέση ή θέση αρχής». «Και λέμε στον κόσμο να φύγει ή, αν μείνει, είναι δικό του πρόβλημα. Και όσοι δεν μπορούν να εκκενώσουν; Τα άτομα με αναπηρία, οι άνθρωποι που φοβούνται ότι θα δεχτούν επιθεση αν μετακινηθούν; Καλή τους τύχη». «Πώς λέγεται το σύστημα; “Homeland”. Παρακολουθούσα μια οικογένεια. Την επομένη, άκουσα τις αδελφές του να περιγράφουν τι είχε συμβεί. “Η μητέρα μου και τα παιδιά πέθαναν”. Θυμάμαι ότι τους βομβάρδισαν και βγήκα έξω για να κάνω ένα τσιγάρο μαζί με τον αξιωματικό που ήταν υπεύθυνος για τους στόχους. Τον ρώτησα: “Τι γνώμη έχεις για όλα αυτά;”. Είπε: “Πρέπει να εμπιστευόσαι το σύστημα”. Δηλαδή... Αν δεν εμπιστευόμαστε το σύστημα, τότε... όλα θα καταρρεύσουν. Γι' αυτό το εμπιστευόμαστε και κάνω τη δουλειά μου ως μέλος του συστήματος».

«Πρόκειται για γενοκτονία;», ρωτάει ο σκηνοθέτης έναν από τους ανώνυμους μάρτυρες. «Ναι. Κι εγώ συμμετείχα σε αυτήν», απαντάει. Το πιο αποστομωτικό, όμως, είναι η περιγραφή που ακολουθεί για «τις ορμές που τρελαίνονται... είναι τρομερά διασκεδαστικό... απολαυστικό».

Κάπως έτσι, αλήθεια, δεν επέρχεται η αποθρίωση; Είτε αφορά τις σφαγές της Χαμάς είτε του ισραηλινού στρατού. Οι δύο δημιουργοί φωτίζουν την ουσία: «Βρεθήκαμε να απευθυνόμαστε τα ίδια ακριβώς ερωτήματα που έθεσε η γενιά των παππούδων μας και που διατρέχουν ολόκληρο τον 20ό αιώνα: Πώς επιτρέπει μια ομάδα ανθρώπων την ολοκληρωτική απανθρωποποίηση μιας άλλης».

Η απάντηση έχει κι αυτή, όπως η πραγματικότητα, δύο όψεις, μία ορατή και μία αόρατη.

Ο Αλέκος Φασσιανός το 1980 ζωγράφισε τον Λουί Αραγκόν (δεξιά) μαζί με τον περσικής καταγωγής συγγραφέα και προσωπικό του γραμματέα Χαμίν Φουλαντβίντ.

Ο Φασσιανός του Λουί Αραγκόν

Εκθεση παρουσιάζει τη φιλία και την κοινή διαδρομή των δύο δημιουργών στο Παρίσι και στην Αθήνα

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ**

Ο Φασσιανός έπεσε πάνω στο όνομα του Λουί Αραγκόν σε μικρή ηλικία ξεφυλλίζοντας την εγκυκλοπαίδεια του Πυρσού. «Αραγκόν, ένα όνομα μυθικό, ένα όνομα ήδη από πριν αθάνατο, πριν από τη γένεσή του, πριν από τον θάνατο και μετά», σχολίαζε ως ενήλικος πια ο Έλληνας ζωγράφος για τη σχέση του με τον Γάλλο ποιητή, πεζογράφο και τεχνοκριτικό. Το 1978 τον γνώρισε και προσωπικά στα εγκαίνια μιας έκθεσής του στο Παρίσι. Ο Φασσιανός ζούσε στη γαλλική πρωτεύουσα από το 1967 και είχε πληροφορηθεί ότι ο σπουδαίος διανοητής μιλούσε για το έργο του με συμπάθεια, όμως δεν τολμούσε να τον προσεγγίσει εξαιτίας της φήμης του. «Πώς θα πήγαινα έτσι στα καλά καθούμενα;» γράφει στα κείμενά του. Ψηλός, με γαλάζια μάτια, με πλατύγυρο καπέλο και όμορφα ντυμένος, όπως τον περιγράφει ο Φασσιανός, συστήθηκε και έπειτα προσκάλεσε τον καλλιτέχνη να τον επισκεφθεί στο σπίτι του, στη Rue de Varenne. «Έχω μια έκπληξη για εσάς», του είπε. Ο Φασσιανός ανακαλεί κάθε λεπτομέρεια εκείνης της επίσκεψης, τη βαριά πόρτα, την πλακόστρωτη αυλή και, βέβαια, τη στριφογυριστή σκάλα, που τον οδήγησε σε ένα φωτεινό δωμάτιο, γεμάτο με πίνακες και ενθύμια από διάσημους καλλιτέχνες. Το «Περιστέρι της ειρήνης» του Πικάσο σε ένα καβαλέτο και στους τοίχους έργα των Μιρό, Μatis, Σαγκάλ και ανάμεσά τους κάποια δικά του. «Ένας τόσο σπουδαίος άνθρωπος-ποιητής, που είχε γνωρίσει τους μεγαλύτερους καλλιτέχνες και είχε ασχοληθεί με μελέτες ζωγράφων, να έχει ενδιαφερθεί και για το έργο μου, το έργο ενός νεότερου», απορούσε.

Φιλία και συνεργασία

Η συνάντηση αυτή οδήγησε τελικά σε μια ειλικρινή φιλία και συνεργασία που διήρκεσε μέχρι τον θάνατο του Αραγκόν, το 1982. Για τον Φασσιανό η υποστήριξη του Αραγκόν τού έδωσε τη δύναμη

και την αυτοπεποίθηση να συνεχίσει τη δική του κατεύθυνση στη Γαλλία, σε μια περίοδο που το ξεκίνημά του στο Παρίσι δεν ήταν εύκολο. Ο Αραγκόν, ήδη θρύλος της γαλλικής λογοτεχνίας, του έδινε χώρο και χρόνο, αλλά και λόγο για να συνοδεύσουν και να ενθαρρύνουν το έργο του. Επέδρασε και στην εικαστική γλώσσα του αυτή η σχέση; «Ο Φασσιανός ήταν Φασσιανός σε όλη του τη ζωή. Δεν επηρεάστηκε ποτέ από κανέναν», σχολιάζει ο Δημήτρης Σαμπатаκάκης, ιδρυτής των εκδόσεων Syntos και συλλέκτης έργων του Φασσιανού. «Είχε επηρεαστεί από τον Πικάσο, αλλά είχε τη δική του γραφή από την πρώτη ημέρα». Και ήταν αρκετά τολμηρός, συνεχίζει, ώστε να ακολουθήσει τον δικό του δρόμο, ανεξάρτητα από τις τάσεις της εποχής.

«Για τον Αραγκόν, η σχέση αυτή ήρθε σε μια ιδιαίτερη καμπή της ζωής του: μετά τον θάνατο της συντρόφου του, Ελσα Τριολέ, είχε στραφεί εκ νέου προς μια νεότερη γενιά καλλιτεχνών, ανάμεσά τους και ο Φασσιανός, το έργο του οποίου είχε αρχίσει να συλλέγει ήδη πριν ακόμη γνωρι-

στούν προσωπικά», εξηγεί η Μαριόν Γκαρντέρ, επιμελήτρια της έκθεσης «Images chantées», που διοργανώνει στο Παρίσι η Syntos Art Editions σε συνεργασία με το Maison Elsa Triolet - Aragon και το Μουσείο Αλέκος Φασσιανός. Η έκθεση παρουσιάζει αρχικά τον κόσμο του Φασσιανού μέσα από τα μάτια του Αραγκόν, με μια επιλογή δέκα έργων του ζωγράφου από τη δεκαετία του 1970 έως τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Μορφές με μαλλιά που ανεμίζουν στον άνεμο, ποδηλάτες, μυθολογικά ζευγάρια και καθημερινοί ήρωες συνθέτουν το εικαστικό τοπίο που ο Γάλλος ποιητής αποτύπωσε στο «Images chantées», το κείμενο που αφιέρωσε στον Φασσιανό το 1980.

Η δεύτερη ενότητα μεταφέρει το ενδιαφέρον από τη ζωγραφική στη φιλία και στη συνεργασία τους, μέσα από ένα αδημοσίευτο κείμενο του Χαμίν Φουλαντβίντ, «Aragon et Fassianos: Au petit théâtre des mots et des images». Εγγραφα, φωτογραφίες, σχέδια και λιθογραφίες φωτίζουν την κοινή διαδρομή τους και τις καλλιτεχνικές εκδόσεις που δημιούργησαν μαζί. Ανάμεσά τους η «Élégie à

Romano» (1980), οι «Anges des miroirs» (1981) και η «La boîte de Pandore» (1982), ενώ δέκα χρόνια μετά τον θάνατο του Αραγκόν, η συνεργασία τους θα αποκτήσει έναν ακόμη επίλογο με την έκδοση του «Paroles dites et chantées» (1992), που περιελάμβανε ένα έως τότε αδημοσίευτο ποίημα του Αραγκόν και λιθογραφίες του Φασσιανού, από τις εκδόσεις Syntos.

«Πάθος με τις λέξεις»

«Ο Αλέκος θαύμαζε πολλούς ζωγράφους, όμως δεν ταυτιζόταν με κανέναν. Είχε πάθος με τις λέξεις, έγραφε και ο ίδιος ποιήματα και οι ποιητές ήταν οι ήρωες του. Για να εικονογραφήσει, δε, τα ποιήματα, τη διάβαζε πολλές φορές, προσπαθώντας να αποδώσει ζωγραφικά το συναισθήμα που περιέγραφαν οι στίχοι», επισημαίνει η κόρη του ζωγράφου και διευθύντρια του Μουσείου Αλέκος Φασσιανός, Βικτώρια Φασσιανού. Είχε όντως συνοδεύσει εικονογραφικά έργα πολλών ποιητών όπως Γκιγιόμ Απολινέρ, Πολ Βαλερί, Οδυσσέας Ελύτης, Κωνσταντίνος Καβάφης, Γιάννης Ρίτσος, όμως η συγκεκρι-

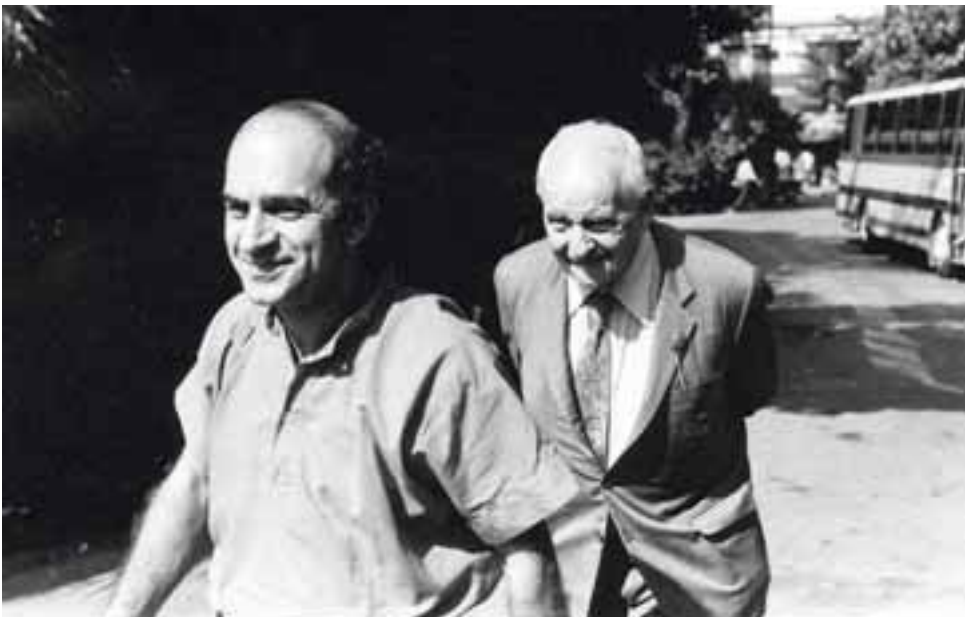
μένη συνεργασία δημιούργησε έναν μοναδικό διάλογο ανάμεσα στους κόσμους των δύο ανδρών.

«Και ο Αραγκόν είχε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του στενούς δεσμούς με σημαντικούς καλλιτέχνες, από τον Πικάσο έως τον Matis, για τον οποίο έγραψε επί περισσότερα από είκοσι χρόνια το περίφημο roman του», υποστηρίζει η Γκαρντέρ. Ωστόσο, όπως υπογραμμίζει, η φιλία με τον Φασσιανό ήταν διαφορετική. Ακόμη και στην περίπτωση του Matis, με τον οποίο είχε αυτή τη μακρά και σημαντική σχέση, «δεν υπήρχε πραγματικά ανταλλαγή όπως με τον Φασσιανό». Με τον Έλληνα καλλιτέχνη, αντιθέτως, η σχέση εξελίχθηκε σε αμοιβαία καλλιτεχνική συνεργασία, που μέσα σε μόλις τέσσερα χρόνια οδήγησε στη δημιουργία τριών βιβλίων. Οι συναντήσεις τους δεν περιορίστηκαν πάντως μόνο στο Παρίσι. Ο Αραγκόν ταξίδεψε στην Αθήνα για να παραστεί στα εγκαίνια έκθεσης του Φασσιανού, «του τελευταίου μεσογειακού ζωγράφου» όπως τον αποκαλούσε.

Θα είναι, λοιπόν, μια νοσταλγική έκθεση αυτή η το έργο και η σχέση τους μπορούν να εμπνεύσουν και τη σύγχρονη γενιά; «Ο Αραγκόν είναι διαχρονικός, ο χρόνος δεν έχει ισχύ επάνω του, διδάσκεται στα σχολεία, είναι εμβληματική μορφή της γαλλικής λογοτεχνίας», εξηγεί ο Δημήτρης Σαμπатаκάκης, ενώ η Βικτώρια Φασσιανού απαντά πως η σχέση αυτών των δύο λειτουργεί και ως παράδειγμα ενός δημιουργικού διαλόγου, που στις μέρες μας ίσως έχει ατονήσει. «Πιστεύουμε ότι έχουν και οι δύο ένα ανοικτό κανάλι επικοινωνίας με τη νέα γενιά, γι' αυτό θέλαμε να παρουσιάσουμε την έκθεση την περίοδο του Art Basel Paris», σημειώνει και η Γκαρντέρ, καθώς η διοργάνωση μπορεί να συγκεντρώσει ένα διεθνές κοινό, αλλά και «μια νέα γενιά φιλοτέχνων».

Τρία βιβλία σε 4 χρόνια

Ο Αραγκόν είχε στενούς δεσμούς με σπουδαίους καλλιτέχνες, από τον Πικάσο έως τον Matis, ωστόσο η φιλία με τον Φασσιανό εξελίχθηκε σε αμοιβαία καλλιτεχνική συνεργασία, που μέσα σε μόλις τέσσερα χρόνια οδήγησε στη δημιουργία τριών βιβλίων.

Ο Λουί Αραγκόν (δεξιά) με τον Αλέκο Φασσιανό στην Αθήνα το 1981. Η υποστήριξη του Αραγκόν έδωσε στον Έλληνα ζωγράφο τη δύναμη και την αυτοπεποίθηση να συνεχίσει τη δική του πορεία στη Γαλλία.

Από 22/10 έως 12/12, Espace Élysée Saint-Honoré.

Κάλυμμα του μεσαιού μεγέθους Ευαγγελίου με την Ένθρονη Θεοτόκο στη μια όψη και την Ανάσταση στην άλλη, που παραπέμπει σε μικρασιατικά εργαστήρια 18ου-19ου αιώνα.

Αρμενικό χειρόγραφο Ευαγγελιστάριο του 14ου αιώνα της Μονής του Αγίου Μακαρίου, στον Πενταδάκτυλο.

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗ**

Εγκαινιάζεται την Παρασκευή 9 Οκτωβρίου η περιοδική έκθεση «Πίστη και Ταυτότητα – Κειμήλια από το Μουσείο Ιστορίας της Αρμενίας» στο Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στη Λευκωσία και είναι η πρώτη διεθνής έκθεση με εκθέματα από το εξωτερικό που φιλοξενείται στο ανακαινισμένο μουσείο.

Όπως λέει στην «Κ» ο διευθυντής του Βυζαντινού Μουσείου δρ Γιάννης Ηλιάδης η ιδέα για την έκθεση αυτή προέκυψε κατά την επίσκεψη της πρέσβη της Δημοκρατίας της Αρμενίας στο ανακαινισμένο Βυζαντινό Μουσείο στις 11 Δεκεμβρίου 2025. Αφορμή στάθηκε το αρμενικό Ευαγγελιστάριο από την τουρκοκρατούμενη Μονή του Αγίου Μακαρίου στη Χαλεύκα Πενταδάκτυλου και η ιδέα που προέκυψε αφορούσε στην έκθεση του Ευαγγελισταρίου αυτού μαζί με άλλα αρμενικά κειμήλια από την Αρμενία και την Κύπρο: «Τον περασμένο Ιανουάριο είχα επισκεφθεί το Ιστορικό Μουσείο της Αρμενίας στο Γερεβάν. Σε συνάντηση με τον διευθυντή του Μουσείου Νταβίντ Πογκοσιάν συζητήθηκε η συνεργασία των δύο Μουσείων στη διοργάνωση μιας μικρής έκθεσης στο Βυζαντινό Μουσείο και έγινε μια πρώτη επιλογή των εκθεμάτων. Το Μουσείο Ιστορίας της Αρμενίας αποφάσισε να συνεργαστεί μαζί μας αποστέλλοντας τέσσερα αντιπροσωπευτικά κειμήλια από τη μακρά ιστορία της Αρμενίας. Η έκθεση όπως διαμορφώθηκε στην πορεία παρουσιάζει επίσης και τέσσερις εκκλησιαστικούς θησαυρούς από την Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου».

Ερωτώμενος ο δρ Ηλιάδης για το πώς συνομιλεί το Βυζαντινό Μουσείο, έχοντας στη συλλογή του αρμενικά κειμήλια με τα εκθέματα της έκθεσης και την αρμενική παρουσία στο νησί, λέει πως μέσα από σπάνια εκκλησιαστικά και ιστορικά κειμήλια, όπως ο αργυρός επιστήθιος σταυρός (λαντσαχάτς) του 18ου αιώνα, το εφραλωμένο κεραμικό πινάκιο από το Ντβίν (12ος-13ος αι.), το αργυρό νόμισμα μισού τραμ του βασιλιά της Αρμενικής Κιλικίας Λέοντα Α' (1198–1219) και το χάλκινο θυμιατήριο του 10ου-11ου αιώνα από την πόλη Άνι, καθώς και τα τρία Ευαγγέλια και η Πατριαρχική Εγκύκλιος από την Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου, αναδεικνύεται η κοινή χριστιανική κληρονομιά και οι ιστορικοί και πολιτιστικοί δεσμοί που συνδέουν διαχρονικά την Αρμενία και την Κύπρο και συμπληρώνει: «Η πίστη, η τέχνη και η πολιτιστική δημιουργία παρουσιάζονται ως βασικοί φορείς συλλογικής μνήμης και ταυτότητας, φωτίζοντας παράλληλα τον καθοριστικό ρόλο των εκκλησιών και των μοναστηριών της Αρμενίας στη διαφύλαξη της

Ανάδειξη της κοινής χριστιανικής κληρονομιάς

Διεθνής έκθεση του Βυζαντινού Μουσείου Λευκωσίας: «Πίστη και Ταυτότητα – Κειμήλια από το Μουσείο Ιστορίας της Αρμενίας»

ριοχές (ναός της Θεοτόκου στο κατεχόμενο τμήμα της Λευκωσίας, το λεπλατημένο μοναστήρι του Αγίου Μακαρίου και τον μεσαιωνικό ναό στην εντός των τειχών πόλη της Αμμοχώστου) και τονίζει: «Η λεπλασία και η καταστροφή των μνημείων στις κατεχόμενες περιοχές δεν αφορά μόνο τα ορθόδοξα μνημεία, αλλά και ναούς των Αρμενίων, των Μαρωνιτών και των Λατίνων, καθώς και αλλοθρήσκων, όπως το εβραϊκό κοιμητήριο στο Μαρκό».

Οι προκλήσεις

Ποιες ήταν όμως οι προκλήσεις για το Μουσείο, στο να φιλοξενήσει αυτή την έκθεση, που είναι η πρώτη διεθνής έκθεση; Ο δρ Ηλιάδης λέει: «Το Μουσείο με την έκθεση αυτή επανέρχεται δυναμικά στην οργάνωση εκθέσεων, μετά από επτά χρόνια, χάρη στην ολοκλήρωση των εργασιών ριζικής ανακαίνισης (2020-2025). Για πρώτη φορά παρουσιάζονται έρχονται εκθέματα από το εξωτερικό, χάρη και στις πολύ καλύτερες κλιματολογικές συνθήκες του νέου Μουσείου. Στο σημείο αυτό ευχαριστούμε τους χορηγούς της Έκθεσης: τις εταιρείες CDA Group, Arsen Theofanidis LLC και VISA Concord, καθώς και τον επίτιμο πρόξενο της Αρμενίας στην Κύπρο, οι οποίοι ανέλαβαν τα κόστη μεταφοράς, ασφάλειας και φιλοξενίας των συνοδών της Έκθεσης. Οι ελεγχόμενοι κλιματολογικά χώροι του Μουσείου, το μικρό, νέο αμφιθέατρο (για 40 περίπου άτομα) εντός του Μουσείου και η καλύτερη διαρρύθμιση των χώρων του Μουσείου δίνουν στο Βυζαντινό Μουσείο τη δυνατότητα για μεγαλύτερα ανοίγματα και προς το εξωτερικό για εκθέσεις διεθνούς εμβέλειας. Ευχαριστούμε ιδιαίτερα την Πρεσβεία της Δημοκρατίας της Αρμενίας στην Κύπρο και την Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου για τη στενή συνεργασία, αλλά για την αιγίδα τους στο όλο εγχείρημα! Το Βυζαντινό Μουσείο με την έκθεση αυτή δίνει το παρόν του στις νέες προκλήσεις και ευελπιστούμε ότι η έκθεση αυτή είναι απλώς η πρώτη μιας σειράς διεθνών Εκθέσεων που φιλοξενείται στο Μουσείο μας».

Πληροφορίες: Περιοδική Έκθεση: «Πίστη και Ταυτότητα – Κειμήλια από το Μουσείο Ιστορίας της Αρμενίας», Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στη Λευκωσία. Από τις 9 Οκτωβρίου 2026 έως τις 9 Απριλίου 2027. Ώρες επισκέψεων από Τρίτη έως Σάββατο, 9:30 π.μ.-5:00 μ.μ. Την Έκθεση θα χαιρετίσει και ο διευθυντής του Μουσείου Ιστορίας της Αρμενίας, δρ Νταβίντ Πογκοσιάν, ο οποίος θα δώσει διάλεξη την επόμενη μέρα, Σάββατο 10 Οκτωβρίου στις 11 π.μ. Χορηγοί της έκθεσης είναι οι εταιρείες CDA Group, Arsen Theofanidis LLC και VISA Concord, καθώς και ο Επίτιμος Πρόξενος της Αρμενίας στην Κύπρο.

«Το Βυζαντινό Μουσείο με την έκθεση αυτή δίνει το παρόν του στις νέες προκλήσεις και ευελπιστούμε ότι η έκθεση αυτή είναι απλώς η πρώτη μιας σειράς διεθνών Εκθέσεων που φιλοξενείται στο Μουσείο μας», λέει ο διευθυντής του δρ Γιάννης Ηλιάδης.

Πατριαρχική Εγκύκλιος του Καθολικού της Σις Κιλικίας, Μιχαήλ (1847) και χάλκινο θυμιατήριο (10ος-11ος αιώνας), αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σωζόμενα δείγματα της μεσαιωνικής αρμενικής εκκλησιαστικής μεταλλοτεχνίας.

Αργυρός επιστήθιος σταυρός (λαντσαχάτς, 18ος αιώνας).

Ευαγγελιστάριο 14ου αι.

Στην έκθεση παρουσιάζεται και το αρμενικό χειρόγραφο Ευαγγελιστάριο της Μονής του Αγίου Μακαρίου στον Πενταδάκτυλο, το οποίο επαναπατρίστηκε το 2013, πόσο σημαντική ήταν αυτή η επιστροφή, ρωτώ: «Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 και την έκτοτε κατοχή του βόρειου τμήματος της Κύπρου, σημαντικά μεσαιωνικά και νεότερα αρμενικά μνημεία στην Αμμόκωστο, στον Πενταδάκτυλο και στο κα-

τεχόμενο τμήμα της Λευκωσίας λεπλατήθηκαν, ενώ πολύτιμα κειμήλια εκλάμπσαν. Μεταξύ αυτών ήταν και το αρμενικό Ευαγγελιστάριο, ένα εικονογραφημένο χειρόγραφο που χρονολογείται στον 14ο αιώνα. Προέρχεται από την τουρκοκρατούμενη Μονή του Αγίου Μακαρίου στη Χαλεύκα Πενταδάκτυλου από όπου είχε κλαπεί μετά το 1974. Βρέθηκε το 1997 από τη γερμανική Αστυνομία στα διαμερίσματα του Τούρκου αρχαιολόγου Αϊντίν Ντικμέν στο Μόναχο. Μετά την εκδίκαση της υπόθεσης το Ευαγγελιστάριο επαναπατρίστηκε το 2013 και εκτέθηκε στο Βυζαντινό Μουσείο, όπου παραμένει έως σήμερα με την άδεια της Αρμενικής Μητρόπολης Κύπρου». Οι επισκέπτες λοιπόν του Μουσείου, λέει ο δρ Ηλιάδης, έστω και με αυτό μόνο το χειρόγραφο Ευαγγελιστάριο γνωρίζουν καλύτερα την Αρμενική Κοινότητα της Κύπρου, τη λεπλασία και την κλοπή που έχουν υποστεί τα μνημεία της στις τουρκοκρατούμενες πε-

«Η πίστη, η τέχνη και η πολιτιστική δημιουργία παρουσιάζονται ως βασικοί φορείς συλλογικής μνήμης και ταυτότητας, φωτίζοντας παράλληλα τον καθοριστικό ρόλο των εκκλησιών και των μοναστηριών της Αρμενίας στη διαφύλαξη της γνώσης, της χειρόγραφης παράδοσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς».

Οι συναυλίες Ελλήνων ερμηνευτών με τα περισσότερα εισιτήρια

Διονύσης Σαββόπουλος

19 Σεπτεμβρίου 1983

80.000

ΟΑΚΑ

Γιώργος Νταλάρας

30 Σεπτεμβρίου & 3 Οκτωβρίου 1983

80.000 + 80.000

ΟΑΚΑ

ΠΙΝΕ ΛΑΞ

13 Ιουλίου 2011

70.000

ΟΑΚΑ

Βασίλης Παπακωνσταντίνου

14 Ιουνίου 2023

50.000

Παναθηναϊκό Στάδιο

ΛΕΞ

28 Ιουνίου 2025

60.000

ΟΑΚΑ

Η αένανη επιστροφή στη Βίση

Γέμισε το ΟΑΚΑ. Ενώνει τα μουσικά είδη και τις γενιές. Πώς τα καταφέρνει; Τρεις απαντήσεις στην «Κ»

Εντοικισμένη στο συλλογικό ασυνείδητο

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΜΒΑΚΑ**

Είναι λίγο πριν αρχίσει κρίσιμος αγώνας για το πανελλήνιο πρωτάθλημα κορασίδων βόλεϊ 2026. Στα φορητά ηχεία στα αποδυτήρια της ομάδας ακούγεται έντονη μουσική. Δεν είναι κάποιο τραγούδι ραπ, τραπ ή ροκ. Δεν είναι μια επική μελωδία από αυτές που συνοδεύουν αθλητικά κατορθώματα. Είναι το πρόσφατο τραγούδι της Αννας Βίση «Όλα για όλα μωρό μου, όλα για όλα, όλη η ζωή μου, σπασμένα κιγκλιδώματα» (στίχοι και μουσική Ν. Καρβέλα, 2025). Αυτό το στιγμιότυπο ίσως να εξηγή καλύτερα από πολλά άλλα γιατί η Άννα Βίση από το 2024 έχει γεμίσει τρεις φορές το Καλλιμάρμαρο Στάδιο και πριν από λίγες ημέρες το ΟΑΚΑ. Γιατί αποτελεί τη διαχρονική Ελληνίδα ποπ σταρ.

Η Άννα Βίση αποδεικνύει με τον πιο περίτρανο τρόπο ότι στην Ελλάδα του 21ου αιώνα δεν υπάρχει χάσμα γενεών. Δεν υπάρχει, τουλάχιστον, σκληρό πολιτισμικό χάσμα. Μπορεί η τεχνολογία και επιμέρους επιλογές των νεότερων γενεών να διαμορφώνουν πρακτικές, είδη και κώδικες διασκέδασης που αποκλίνουν, όμως το «μεγάλο» πολιτισμικό πλαίσιο, αυτό που διαμορφώθηκε από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και μετά, παραμένει λίγο-πολύ κοινό. Τα τραγούδια της Αννας Βίση αποτελούν ίσως το σημαντικότερο soundtrack της ύστερης Μεταπολίτευσης. Εκεί όπου λαϊκό και ποπ είδος, η κουλτούρα της πίστας και του κλαμπ, οι μελωδίες της μπαλάντας και της χορευτικής μουσικής συναντήθηκαν, διαμορφώνοντας το πιο δημοφιλές μουσικό υβρίδιο των τελευταίων τεσσάρων δεκαετιών.

Η απόλυτη σταρ του λαϊκοποπ, Βίση, αποτελεί μια φωνή που έχει εντοικιστεί στο συλλογικό ασυνείδητο της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας. Ακόμη και αν οι νεότερες γενιές δεν έχουν απολύτως τα ίδια βιώματα με αυτά της δεκαετίας του 1990, όπου μεγαλούργησε αρχικά, ακόμη και αν δεν γνωρίζουν τη βιογραφία της και το πέρασμά της από το έντεχνο στο ποπ, ακόμη και αν δεν ξέρουν όλες τις κουτσομπολίστικες πληροφορίες για την ιδιωτική ζωή της, που για χρόνια απασχόλησαν τον ταμπλόιντ Τύπο, έχουν ακούσει τα τραγούδια της, έχουν δει τους γονείς τους να χορεύουν ή να καψουρεύονται μαζί τους, έχουν εγγράψει το ηχοχρώμα της ως βασική αναφορά της οικογενειακής τους ζωής.

Δεν είναι μόνο το γεγονός ότι η Βίση αποτελεί μια διαρκή ηχώ της εποχής της ευημερίας του παρελθόντος, του ξεφάντωματος, του παθιασμένου έρωτα, της προσωπικής ματαιώσης και του ναρκισσιστικού ρομαντισμού. Είναι και το γεγονός ότι οι νεότερες γενιές εντάσσουν το νόημα των τραγουδιών της στον δικό τους κόσμο. Το αρχικό παράδειγμα, της ομάδας βόλεϊ, είναι ενδεικτικό. Το «Όλα για όλα» δεν αφορά απλά μια συγκεκριμένη αγάπη, έναν «γκόμενο», μια μελοδραματική καψούρα. Αφορά τη διάθεση της ομάδας να υπερβεί τα όριά της, να ξεπεράσει τον εαυτό της, να πετύχει τους ανέφικτους στόχους της. Οι στίχοι του τραγουδιού δεν είναι για τις σημερινές κοπέλες των 16 ή 17 ετών απλώς ερωτικοί, γίνονται μια πρόσκληση ατομικής υπέρβασης, εν προκειμένω αθλητικής: «Το πρόβλημά μου είμαι εγώ, εγώ είμαι και η λύση του, εγώ είμαι ο ήλιος την ανατολή, ο ήλιος στη δύση του... Όλα για όλα, μωρό μου, όλα για όλα, εκεί που βγαίνουν, του είναι μας τα αρώματα».

Κατά συνέπεια, το σύνθημα «Όσα έχω ζητεί, τα έχει πει η Βίση» δεν αφορά μόνο εμπειρίες και βιώματα της εποχής της ιδιωτικής τηλεόρασης, την κουλτούρα των βίντεο κλιπ και της υπερκατανάλωσης, η οποία σε μεγάλο βαθμό έθρεψε το είδωλο της «Ελληνίδας Μαντόνα». Αφορά όλες εκείνες τις νέες σημασίες που αποκτά μια τραγουδίστρια, που χωρίς να συγκροτήσει την καριέρα της γύρω από ένα ρητό χειραφετικό πρόταγμα, αλλάζει την εικόνα της παράλληλα με το κοινωνικό της περιβάλλον. Η ιδανική εκπρόσωπος της ελληνικής ποπ αισθητικής που, αν και εγωκεντρική, δεν παίρνει πολύ σοβαρά τον εαυτό της, το αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα μιας κουλτούρας που ύμνησε και υμνεί το συναισθηματικό ρίσκο, γίνεται η αφορμή να συναντηθούν όλες οι γενιές και να αρθεί ο εικονικός κατακερματισμός τους.

Ο κ. Βασίλης Βαμβάκας είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας της Επικοινωνίας στο ΑΠΘ.

Εγχειρίδιο αστρικής επιβίωσης

Του **ΒΛΑΣΗ ΚΩΣΤΟΥΡΟΥ**

Πριν από τρία χρόνια, σε μια συνέντευξη για τη Vogue, η Άννα Βίση μου είχε πει γελώντας: «Κάνω ό,τι επιτάσσει η “φύση” μου και η “Βίση” μου». Γέλασα τότε, γιατί η ατάκα ήταν Βίση ολόκληρη: λίγο ναρκισσισμός, λίγο αυτοσαρκασμός, πολύ ένστικτο. Τώρα, κοιτώντας το κατάμεστο ΟΑΚΑ, τη θυμήθηκα ξανά. Η «φύση» της επέμεινε. Και τελικά η «Βίση» της είχε δίκιο.

Το ΟΑΚΑ δεν ήταν απλώς ένα sold out. Ήταν η δημόσια αποκατάσταση μιας ενοχής. Σαν να παραδεχτήκαμε όλοι μαζί το μυστικό μας: τη Βίση την ακούγαμε. Απλώς κάποτε κάναμε πως δεν ξέρουμε τα λόγια.

Μεγάλωσα σε μια Ελλάδα όπου το μουσικό γούστο ήταν πολιτικό φρόνημα. Οι «σοβαροί» άκουγαν έντεχνο, οι υπόλοιποι ποπ και λαϊκά. Υστερα όμως έπεφτε το βράδυ, άνοιγαν τα μπουζούκια και γινόταν η εθνική συμπίλωση: υπουργοί, συγγραφείς, επιχειρηματίες, περιπτεράδες, κομμωτές, όλοι στο ίδιο ρεφρέν. Η καψούρα υπήρχε πάντα πιο δημοκρατικά από την κριτική.

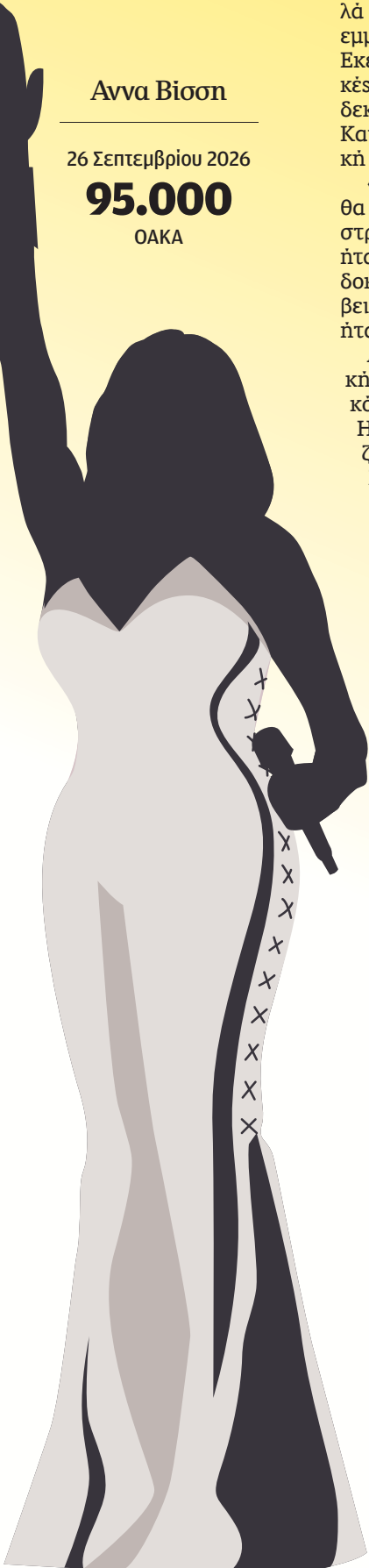
Οι νεότεροι ξεμπέρδευαν με αυτό το αστείο.

Άννα Βίση

26 Σεπτεμβρίου 2026

95.000

ΟΑΚΑ

Δεν ανακάλυψαν τη Βίση. Την απενοχοποίησαν. Και μαζί της απενοχοποίησαν και μια ολόκληρη Ελλάδα. Γι' αυτό στο ΟΑΚΑ στεκόταν ο εικοσάρης δίπλα στον ερδομιντάρη χωρίς κανείς να χρειάζεται να απολογηθεί.

Η Βίση, άλλωστε, δεν περίμενε ποτέ την έγκριση. Πειραματιζόταν με τους στίχους, την εικόνα της, τις συνεργασίες της, ακόμη και με την ίδια της τη ζωή, που ήταν πάντα σε δημόσια θέα. Είχε μια τόλμη που κάποτε ξένιζε και σήμερα μοιάζει σχεδόν με εγχειρίδιο για το πώς κατασκευάζεται —ή μάλλον πώς επιβιώνει— μια σταρ.

Και μετά είναι τα τραγούδια. Ο Καρβέλας δεν έγραφε τον έρωτα όπως θα θέλαμε να είναι, αλλά όπως συνήθως είναι: άδικος, εμμονικός, γελοίος, αβυσταχτός. Εκεί που άλλοι έγραφαν ποιητικές οικίλες, εκείνος έγραφε: «Δώδεκα κι ούτε ένα τηλεφώνημα». Και η Βίση το έκανε προσωπική μας υπόθεση.

«Αν δεν με αμφισβητούσαν, θα ήμουν μια βαρετή τραγουδίστρια», μου είχε πει. Ίσως αυτό ήταν πάντα το δράμα της: συχνά δοκίμαζε πράγματα πριν προλάβει το κοινό να αποφασίσει εάν ήταν έτοιμο να τα δεχτεί.

Ακόμη και στην αντιμεπορική της περίοδο, έκανε εμπορικό το αδιέξοδό της. Εφτίαξε το Hotel Ερμού, ένα μικρό μαγαζί που κωρούσε λίγους και καλούς. Κατέβηκε από το βήθρο της σταρ και ξαναήρθε κοντά στον κόσμο. Τόσο κοντά, που έμοιαζε να τραγουδά για τον καθένα ξεχωριστά. Και κάπως έτσι σκέφτομαι το ΟΑΚΑ: σαν να σπκώθηκαν ένα βράδυ εκείνοι από τα τραπέζια του Hotel Ερμού, να πήραν μαζί τους άλλους τόσους και να μαζεύτηκαν σ' ένα στάδιο για να της πουν: Τι ωραία που καταλάβαμε ποια είσαι.

Πέραν όλων των άλλων, η Βίση, όπως κάθε καθαρόαιμη σταρ, είχε και πλοκή: Καρβέλας, γάμος, διαζύγιο, έρωτες, κόρη, εγγόνια, πρωτοσέλιδα, οικονομικές καταστροφές, αντισημιτικές δηλώσεις, κουμπαριές με ισχυρές οικογένειες. Δεν είχε απλώς καριέρα. Είχε σενάριο.

Γι' αυτό και το 2006, στη Eurovision της Αθήνας, όταν έπρεπε να δείξουμε στην Ευρώπη τη δική μας σταρ, βάλαμε μπροστά την Άννα. Τη Μαντόνα μας τη ζητούσαμε χρόνια. Τελικά την είχαμε σπίτι και τις γκρινιάζαμε κιόλας.

Κοντά στα 70 της χρόνια, μοιάζει είκοσι χρόνια νεότερη και τραγουδά με την ορμή ανθρώπου που μόλις ξεκίνησε. Είναι από

εκείνες τις περιπτώσεις που κοιτάς και σχεδόν δεν πιστεύεις αυτό που βλέπεις. Θυμάμαι μια έντεχνη αοιδό, πολύ νεότερή της, να μου λέει: «Αν εγώ τραγουδούσα κάθε βράδυ πέντε ώρες με αυτή την ενέργεια, θα είχα πάει στο νοσοκομείο».

Τα «Μαύρα γυαλιά» που σήμαιναν όπερα

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**

Μεγάλωσα στην ελληνική επαρχία τη δεκαετία του '90 με το ραδιόφωνο, που «πλημμύριζε» τότε από το νέο ελαφρολαϊκό κύμα, να αποτελεί τον μοναδικό δωρεάν τρόπο να ακούσεις μουσική. Σε ηλικία 10 ετών, μέσα από μια δανεική κασέτα πρωτοάκουσα τα τραγούδια του δίσκου «Κλίμα τροπικό», τα οποία για πολλούς λόγους μου «μίλησαν» (οι μελωδίες, η φωνή της, ο τρόπος που τραγουδούσε). Εγινάφαν της από την πρώτη στιγμή. Ένα χρόνο μετά, το «Τραύμα» ήταν ο πρώτος δίσκος για τον οποίο ζήτησα χρήματα από τη μητέρα μου για να αγοράσω. Γνώρισα τη Βίση στην καλύτερη φάση της φωνητικά, αυτή της δεκαετίας του '90. Από μικρό παιδί με εντυπωσίαζαν τρομερά οι φωνητικές της δυνατότητες, ειδικότερα όταν άκουγα τραγούδια όπως το «Παραλύω», το «Δε θέλω να ξέρεις», το «Γκάτζι» και, φυσικά, τα «Μαύρα γυαλιά». Την πρωτοάκουσα live το 2002 στη «Μάλα». Εκτοτε την έχω δει από κοντά μονάχα σε 4-5 συναυλίες, αλλά ποτέ σε κάποιο κέντρο διασκέδασης.

Η συναυλία στο ΟΑΚΑ ήταν μια σουρεαλιστική εμπειρία: η σκηνή, ο κόσμος, η ενέργεια, τα vibes. Ένα ταξίδι προσωπικών αναμνήσεων σε πέντε δεκαετίες μουσικής, και ως μην τις έζησα όλες. Στη συναυλία τράβηξα με το κινητό μου μόνο δύο βίντεο, ένα από αυτά ήταν τα «Μαύρα γυαλιά», το τραγούδι της που για μένα, στα 11 μου χρόνια, σήμαινε «όπερα». Της βγάζω το καπέλο. Στα 68 της να μπορεί να χειρίζεται τη φωνή της (και) με αυτόν τον (πο κλασικό) τρόπο τόσο καλά. Σίγουρα η φωνή της έχει αλλάξει, είναι αναπόφευκτο. Μπορεί να μην έχει την ευλυγισία και τη φρεσκάδα του παρελθόντος, αλλά μας προσφέρει ακόμη ερμηνείες πολύτιμες σαν κρύσταλλο. Τα πάντα σε αυτή τη ζωή είναι θέμα δουλειάς και σωστών επιλογών και βάσει αυτών, η γυναίκα αυτή διανύει τώρα την τρίτη της καριέρα, κάτι που κανένας άλλος συναδελφός της, κατά την άποψή μου, δεν έχει καταφέρει. Αυτό μου ήταν εμφανές όταν στην αρένα του ΟΑΚΑ βρέθηκαν ανάμεσα σε 20χρονα παιδιά.

Ο Γιώργος Παπαδημητρίου είναι λυρικός τραγουδιστής (μπασοβαρύτονος), υποψήφιος διδάκτωρ του Τμήματος Μουσικών Σπουδών, ΕΚΠΑ.

Όταν έπεφτε το βράδυ

Μεγάλωσα σε μια Ελλάδα όπου το μουσικό γούστο ήταν πολιτικό φρόνημα. Οι «σοβαροί» άκουγαν έντεχνο, οι υπόλοιποι ποπ και λαϊκά. Υστερα όμως έπεφτε το βράδυ και γινόταν η εθνική συμπίλωση: υπουργοί, συγγραφείς, επιχειρηματίες, περιπτεράδες, κομμωτές, όλοι στο ίδιο ρεφρέν.

Βλάσης Κωστούρος

Soundtrack μιας εποχής

Τα τραγούδια της αποτελούν ίσως το σημαντικότερο soundtrack της ύστερης Μεταπολίτευσης. Εκεί όπου λαϊκό και ποπ είδος, η κουλτούρα της πίστας και του κλαμπ, οι μελωδίες της μπαλάντας και της χορευτικής μουσικής συναντήθηκαν, διαμορφώνοντας το πιο δημοφιλές μουσικό υβρίδιο των τελευταίων δεκαετιών.

Βασίλης Βαμβάκας

ΔΕΛΤΙΟ Α-ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ

Νέες προσόψεις

Αποκαλύπτεται η νέα όψη του εκλεκτικιστικού μεγάρου των αρχών του 20ού αιώνα πίσω από τη Μητρόπολη. Με τη χαρακτηριστική καμπύλη γωνία, το μέγαρο στη συμβολή των οδών Μητροπόλεως και Υπατίας μετατρέπεται σε ξενοδοχειακή μονάδα από τη Radisson RED. Στην ίδια μονάδα εντάσσεται και το παρακείμενο μεσοπολεμικό κτίριο. Επειτα από δεκαετίες εγκατάλειψης, το ωραίο αθηναϊκό μέγαρο επιστρέφει στη ζωή της πρωτεύουσας και προσφέρει ένα θέαμα που το έχουμε ανάγκη.

N. B.

«Δυαδικό» χιούμορ

Δίνουν μαζί παραστάσεις αισίως από το 2016. Καμία κόπωση, πάντως, καμία φθορά εξαιτίας της δεκαετούς συνυπαρξης δεν διαπιστώσαμε στην πέμπτη κατά σειράν συνεργασία των stand up κωμικών Βύρωνα Θεοδωρόπουλου και Μιχάλη Μαθιουδάκη, η οποία από τις 13 Οκτωβρίου μεταφέρεται στον «Ορφέα», στην Κυψέλη. Κάπως πιο αιχμηρός ο ένας, ελαφρώς πιο γλυκός ο άλλος, οι δύο κωμικοί διαθέτουν ευρεία γκάμα αστειών (για τα δεινά του air fryer, το παλιό «αγνό» Ιντερνετ, το διπλοκλείδωμα ως μέθοδο «αποτροπής» των διαρρηκτών) και είναι ικανοί να κάνουν το κοινό να ξεκαρδίζεται και ορισμένους από εμάς να προσπαθούμε να διηγηθούμε κάποιο αστέιο τους σε μια παρέα, που φυσικά μας κοιτά με συγκατάβαση.

N. Z.

Αντικατοπτρισμοί

Στην αρχή δεν καταλαβαίνω τι ακριβώς θέλει να μας πει το θυροκολλημένο, χειροποίητο σημείωμα που δείχνει το ίδιο ακριβώς πράγμα με την τυποποιημένη σήμανση στην είσοδο της Εθνικής Πινακοθήκης. Δεν βοηθάει και ο λαμπρός, φθινοπωρινός ήλιος, που κάνει την ανάγνωση πιο δύσκολη. Τελικώς συνειδητοποιώ «τι θέλει να πει ο ποιητής»: ότι από όλες τις πιθανές εισόδους, αυτή είναι η πλέον ενδεδειγμένη... Το χαρτί με το σελοτέιπ μάς παίρνει από το χέρι και μας φωνάζει: «Εδώ η σωστή η πόρτα!». Τι κι αν οι έρμηροι οι γραφίστες βάζουν τα δυνατά τους για να μας απαλλάξουν από τις παλιές καλές συνήθειες της ελληνικής γραφειοκρατίας. Πάντα στο τέλος θα χάνουν στα σημεία.

Δ. Ρ.

Αντονι Σοπράνο, λείπεις

Διαβάζοντας τη λίστα των New York Times για τις 100 καλύτερες τηλεοπτικές σειρές του 21ου αιώνα, πέφτει πάνω σε μικρά διαμάντια της τηλεόρασης που σε κράτησαν ξύπνιο μέχρι πολύ αργά όλα αυτά τα χρόνια. Από το «The Office» –και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού–, το «Better Call Saul» και το «True Detective» μέχρι το «Adolescence», το «Game of Thrones» και το «Breaking Bad». Απόρησα και εγώ όπως και άλλοι με την απουσία του «The Sopranos». Μα είναι δυνατόν, λίστα χωρίς Γκαντλοφίνι; Και όμως, η σειρά ξεκίνησε το 1999, οπότε δεν μπορούσε να μπει. Ωστόσο, όπως έγραψε ο κριτικός των Times, στην πραγματικότητα ο Αντονι Σοπράνο είναι παντού στον 21ο αιώνα. Salute.

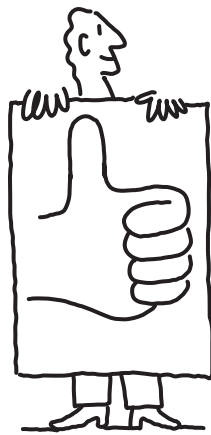
Σ. Ι.

ΑΙ σαπουνόπερες

Το νέο Netflix είναι εδώ! Δεκάδες ολιγόλεπτα επεισόδια από σειρές με τίτλους όπως «My groom chose my best friend», εμφανίζονται κάθε τόσο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Πρόκειται για προωθητικά βίντεο των νέων σειρών ΑΙ, που διαρκούν από πέντε έως δεκαπέντε λεπτά το επεισόδιο και κοστίζουν ακριβά... Για να δεις τη συνέχεια του τασκωμού δύο μη υπαρκτών ηθοποιών, οι οποίοι πρωταγωνιστούν σε σαπουνόπερες που θυμίζουν σενάριο των '00s χρειάζεται να πληρώσεις 2,57 ευρώ. Γιατί μπορεί οι άνθρωποι να είναι ψηφιακοί και η ιστορία προϊόν αλγορίθμου, όμως ο λογαριασμός που προκύπτει για να παρακολουθήσεις ολόκληρη τη σειρά είναι εντελώς πραγματικός.

Ε. Σ.

Οδός Ακαδημίας, όπως παλιά...

Αν κανείς αυτές τις μέρες περάσει βραδινές ώρες έξω από τη στοά δίπλα στο θέατρο Ολύμπια, στην Ακαδημία, θα παρατηρήσει αξιοσημείωτη... κίνηση. Περίπου όπως όταν ανοίγει ένα καινούργιο μπαρ, που γίνεται αμέσως δημοφιλές. Εδώ βέβαια έχουμε μπαρ (καινούργιο) και κινηματογράφο (παλιό) σε ένα, οπότε και η κίνηση μεγαλώνει. Επειτα από αρκετούς μήνες προετοιμασιών, η αγαπημένη Όπερα άνοιξε ξανά πρόσφατα υπό τη διεύθυνση του Cínoba, πλήρως ανακαινισμένη με δύο νέες αίθουσες. Η μικρή «κόκκινη», με την ογκώδη μηχανή προβολής να αιωρείται σχεδόν πάνω από τους θεατές, είναι σίγουρα η αγαπημένη μας, όμως η ακόμη πιο ευχάριστη έκπληξη αφορά το «ηριν» και το «μετά» την ταινία: ένα κομψό, καλοστημένο μπαρ, που θυμίζει κάτι από Νέα Υόρκη άλλων δεκαετιών, μας προσκαλεί να κανονίσουμε εκεί τα ραντεβού μας. Κατά προτίμηση καθμερινή, λόγω χαμού...

ΑΙΜ. Χ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

Τι είναι η «συχνότητα του φόβου»;

Πάει καιρός που ο κύριος Γκρι ανακάλυψε την περίπτωση ενός Βρετανού μηχανικού, τον Βικ Τάντι, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Κόβεντρι, ο οποίος όμως είχε και μια πλευρά πιο, ας πούμε, παράξενη: ερευνούσε τη σχέση υποήχων (infrasounds) και παραφυσικών φαινομένων. Οχι, ο Τάντι δεν ήταν αγγελοκρουσμένος. Το ενδιαφέρον του εκκινούσε από τον σκεπτικισμό του. Συνέβη, πάντως, και στον ίδιο κάτι παράδοξο: εργαζόταν σε ερευνητικό εργαστήριο κατασκευής ιατρικών προϊόντων όταν τον κατέβαλε μια ανεξήγητη θλίψη, άρχισε να ιδρώνει, αλλά την ίδια στιγμή να κρύνει.

Το πιο παράξενο ήταν ότι με την άκρη του ματιού του διέκρινε μια παρουσία μολονότι ήξερε ότι ήταν ολομόναχος εκεί μέσα. Κάθε φορά που έστρεφε το βλέμμα προς

τη μεριά όπου νόμιζε πως είχε δει την οπτασία, δεν υπήρχε τίποτα εκεί. Μέσα στις επόμενες ημέρες συνειδητοποιήσει ότι ο χώρος ήταν πλημμυρισμένος από υποήχους. Μάλιστα, το σημείο όπου συγκεντρώνονταν τα υψηλότερα επίπεδα υπερήχων ήταν το γραφείο του.

Όπως αποδείχθηκε, οι συγκεκριμένοι υπέρηχοι προέρχονταν από έναν ανεμιστήρα που μόλις είχαν εγκαταστήσει στο εργαστήριο.

Ακολούθησε περαιτέρω μελέτη και σε συνεργασία με τον δρ Τόνι Λόρενς, ο Τάντι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι υπόηχοι που κινούνται στο φάσμα των περίπου 19 Hz προκαλούν το αίσθημα του τρόμου, τόσο ψυχολογικά όσο και σωματικά. Αυτό όμως δεν ήταν κάτι άγνωστο, αλλά οι Τάντι και Λόρενς ήταν οι πρώτοι που συνέδεσαν με τις θεάσεις φαντασμά-

SHUTTERSTOCK

Το κάστρο του Γουόρικ από πολλούς Βρετανούς θεωρείται στοιχειωμένο. Ο Βικ Τάντι έχει αποδείξει, ωστόσο, ότι οι μαρτυρίες για παραφυσικά φαινόμενα οφείλονταν στη «συχνότητα του φόβου».

των. Γενικά, οι συχνότητες των ήχων κάτω από τα 20 Hz κατηγοριοποιούνται ως υπόηχοι. Ο άνθρωπος δεν μπορεί να τους ακούσει, τα σώματά μας ωστόσο απορροφούν τις δονήσεις.

Το αίσθημα του τρόμου και τα ρίγη προκλήθηκαν από τη συχνότητα των υποήχων, που παραπέμπουν στη σωματική αντίδραση του «μάχομαι ή διαφεύγω» απέναντι σε μια επικίνδυνη κατάσταση. Μια τέτοια συνθήκη συνοδεύεται πάντοτε από εφίδρωση, αίσθηση ψύχους και, βέβαια, αισθήματα απειλής. Γιατί όμως και η, έστω στιγμιαία, θέαση μιας φασματικής μορφής; Ο Τάντι εξήγησε πως ο ανθρώπινος οφθαλμός χαρακτηρίζεται από μια φυσική συχνότητα συντονισμού επιπέδου περίπου 18 Hz (ο τρόπος που ένα σύστημα, από μια γέφυρα έως ένα μουσι-

κό όργανο, δονείται ή αντιδρά με τη μέγιστη δυνατή ισχύ ή εύρος). Που σημαίνει ότι τα ηχητικά κύματα του ανεμιστήρα προκαλούσαν τέτοιες δονήσεις στον οφθαλμικό βολβό του Τάντι, ώστε να αλλοιώνεται η όρασή του. Αυτό προκάλεσε στην άκρη του ματιού, την περιφερειακή όραση (που είναι υπήρχε, εξαφανίστηκε. Επειτα από αυτό, κλήθηκε να διερευνήσει το υπόγειο του κέντρου πληροφοριών για τουρίστες στο Κόβεντρι, όπως επίσης το κοντινό κάστρο του Ουόρικ. Και οι δύο τόποι είχαν χαρακτηριστεί στοιχειωμένοι.

Ο Τάντι γείωσε τους απανταχού αλαφροσκιωτους: υψηλά επίπεδα υποήχων προέρχονταν από κάποια φυσική πηγή: κάποιοι άνεμος που διαπερνά συγκεκριμένες αρχιτεκτονικές δομές, συστήματα εξαερισμού – πολλά τέτοια φυσικά ηχοσυστήματα μπορεί να προκαλέσουν αυτή την αλλόκοτη αίσθηση ενός υπερφυσικού φαινομένου.

Ο Βικ Τάντι πέθανε νεότερος, στα 50 του. Η οικογένειά του δεν αποκάλυψε ποτέ την αιτία του πρόωρου και ξαφνικού θανάτου του και σήμερα είναι γνωστός για την πρωτοποριακή έρευνά του πάνω στη «συχνότητα του φόβου» (fear frequency). Την επόμενη φορά που θα νιώσετε ένα ανεξήγητο ρίγος ή νομίσατε ότι βλέπετε κάποιον που δεν είναι εκεί, τσεκάρτε τα Hz που σας δονούν χωρίς να το καταλαβαίνετε.

Ποιος θα πάρει το Μπούκερ;

Διαβάσαμε τα μυθιστορήματα των έξι συγγραφέων που διεκδικούν το βραβείο στις 9 Νοεμβρίου

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΟΥΛΓΕΡΙΔΗ

1. ΛΟΥΚ ΚΕΝΑΡΝΤ

Black Bag (εκδ. John Murray)

Το ανθρώπινο αντικείμενο

Αν υπάρχει πάντα μια υποψηφιότητα που μπορεί να κάνει την έκπληξη ανάμεσα στις έξι της βραχείας λίστας, ο Λουκ Κέναρντ, καθηγητής Δημιουργικής Γραφής στο Πανεπιστήμιο του Μπέρμιγχαμ, φτάνει πρώτος στο νήμα. Με μια ιστορία όπου ο μακρινός πολιτικός αστέρας είναι η Αυτού Υπαρξιακή Κωμικός Φραντς Κάφκα. Διότι από πού αλλού να πιάσεις το εύρημα του συγγραφέα, ο οποίος τοποθετεί –μεταφορικά και κυριολεκτικά– έναν άφραγκο νθοποιό στη μαύρη τσάντα του τίτλου και στην πίσω σειρά ενός πανεπιστημιακού αμφιθεάτρου; Οι οδηγίες του καθηγητή Μπλιντ –ο συνάδελφος του οποίου ονομάζεται δρ Μαζάουερ– είναι εξ αρχής αυστηρές: ο 37χρονος νθοποιός πρέπει να παραμένει σιωπηλός και ακίνητος λειτουργώντας ως «άψυχο» αντικείμενο μελέτης για τις αντιδράσεις των φοιτητών. Η παραδοξότητα δεν θα μείνει στο πρώτο επίπεδο. Ο νθοποιός αρχίζει να φοράει την τσάντα ακόμη και στις προσωπικές του στιγμές, ο παιδικός του φίλος και streamer Κλάουντιο προσπαθεί να εμπορευματοποιήσει την περσόνα του (φτάνοντας μέχρι τη δημιουργία κρυπτονομισμάτων και NFTs), μια άλλη καθηγήτρια εκδηλώνει ανορθόδοξο ενδιαφέρον. Πείτε το και σχολίο για την απειλή μιας ζωής χωρίς αξιοπρέπεια ή για την κρίση της σύγχρονης αρρενωπότητας.

2. ΡΕΜΠΕΚΑ ΠΕΡΙ

May We Feed the King (εκδ. Granta)

Τα φαντάσματα της ιστορικής μνήμης

Αν και τρίτος στη σειρά διαδοχής και εκ φύσεως ακατάλληλος για να κυβερνήσει την εποχή του

Μεσαιώνα, ο Βασιλιάς στο «May We Feed the King» ανεβαίνει απρόθυμα στον θρόνο μετά τον θάνατο των δύο αδελφών του. Στο πλευρό του έχει αναπόφευκτα τη Βασίλισσα, τον μιστό Πρώτο Σύμβουλο, έναν πιστό νεαρό Υπνέρητ και τους πάσης φύσεως αυλικούς. Στοπ. Αλλαγή αιώνα: στη σύγχρονη εποχή η ανώνυμη Επιμελήτρια επισκέπτεται το μεσαιωνικό κτίσμα, για να στήσει μια σκηνή συμποσίου-ρεπλίκα, ανοικτή στους τουρίστες. «Εγώ είμαι το άτομο που τοποθέτησε τα ρόδια δίπλα στην πίτα, και μάλιστα για πολύ σοβαρό λόγο», εξηγεί. Θα προσπαθήσει να ελέγξει κάθε λεπτομέρεια και να επιτύχει την απόλυτη ιστορική ακρίβεια φτάνοντας στα όρια της εμμονής με τη ζωή του Βασιλιά. Όπως κάνουμε κάθε φορά όταν «επισκεπτόμαστε» το παρελθόν. Θα έχουμε πάντα την τέχνη και τη λογοτεχνία, εάν θέλουμε να διατηρήσουμε τη μνήμη, λέει με άλλα λόγια η Πέρι. Αλλά θα μπορούμε να τις εμπιστευθούμε; Όταν επιμελούμαστε την ιστορική γνώση μπαίνοντας στα σπίτια και στα κάστρα των βασιλιάδων, ποιος τρυπώνει σαν το φάντασμα;

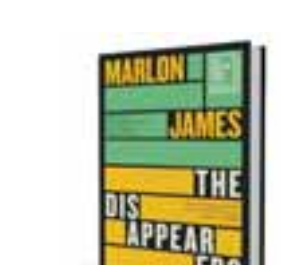
3. ΕΛΙΖΑΜΠΕΘ ΣΤΡΑΟΥΤ

The Things We Never Say (εκδ. Random House)

Τα εκούσια ψεύδη της ζωής μας

Στο μυθιστόρημα αυτό, μια παλιά επιστολή χωρίζει τη ζωή του βασικού ήρωα, του καθηγητή Ιστορίας Άρτι Νταμ, στα δύο: πριν από το μυστικό της σύζυγου του και ύστερα από αυτό. Ένας μαθητής του, που κατά τ' άλλα θέλει να εκδικηθεί τον κόσμο με γκράφιτι, συλλαμβάνει μια ουσιά λεπτομέρεια του σαιξπηρικού «Οθέλλου» χωρίς να ανοίξει κάποια σχετική μελέτη. Και μια μαθήτριά του θέλει να μάθει αν ο φασισμός της δεκαετίας του 1930 μπορεί να επαναληφθεί το 2024, έτος εκλογών στις ΗΠΑ. Ναι, η Στράουτ υπογράφει ένα βιβλίο για την εποχή Τραμπ, περνώντας στη φόδρα της μυθοπλασίας την αμείλικτη όψη της πραγματικότητας. Οι λέξεις «Γάζα», «μετανάστες» και «Ουκρανία» δεν λείπουν από την αφήγηση –πιθανότατα με μια δόση ευκολίας–, αλλά το συνα-

σηματικό κέντρο βρίσκεται αλλού. Στα κατά συνθήκην ή εκούσια ψεύδη που διαπερνούν τη ρευστή ζωή των χαρακτήρων. «Πόσο τυφλοί είμαστε. Απέναντι στους άλλους και στον εαυτό μας. Κινούμαστε μέσα στη ζωή σαν ανάμεσα σε σκιές ψηλαφώντας με το χέρι στο σκοτάδι. Κι έτσι νομίζουμε ότι αγγίξαμε κάποιον», γράφει η αφηγήτρια (σ. 57), συμπυκνώνοντας την αίσθηση αβεβαιότητας κάτω από την επιφάνεια ενός «τακτοποιημένου» κόσμου. Μακριά από το σύμπαν των ηρωίδων που την καθιέρωσαν –Ολίβ Κίτριτζ και Λούσι Μπάρτον–, η βραβευμένη με Πούλιτζερ συγγραφέας χτίζει από την αρχή ένα καινούργιο. Αλλά η τεχνική της υποψίας και οι ρωγμές που ορίζουν την πραγματική ζωή βρίσκονται και πάλι εδώ. Αν η επιτροπή προκρίνει ως κριτήριο τη δημιουργία νέων χαρακτήρων από το μηδέν, η Στράουτ έχει προβάδισμα. Κρατήστε κι ένα στιγμιότυπο ανθολογίας: τη νεαρή Μαρία, αδελφή του Άρτι, που τρώει τη ζάχαρη με το κουτάλι κρυμμένη στο κελάρι.

4. ΜΑΡΛΟΝ ΤΖΕΪΜΣ

The Disappearers (εκδ. Hamish Hamilton)

Βία και λύτρωση, Τζόις και Σαίξπηρ

Ο Μάρλον Τζέιμς αποδεικνύει ότι μετά τη βράβευσή του για τη «Σύντομη ιστορία επτά φόνων» (το 2015) μπορεί να μπει στο ίδιο ποτάμι δύο φορές και μάλιστα με τις καλύτερες αξιώσεις. Μια τέτοια νωπογραφία εποχής –η Τζαμάικα των '80s και των '90s– με αντίστοιχο βάθος χαρακτήρων απαιτεί ταλέντο, μέθοδο και διάθεση πειραματισμού, τα οποία ο Τζαμαϊκανός συγγραφέας διαθέτει σε γενναίες δόσεις. Η επιφάνεια της ιστορίας είναι και το βάθος της: Οκτώ ομοφυλόφιλοι άντρες που ετοιμάζουν μια θεατρική παράσταση δέχονται βάνουση επίθεση και ένας από αυτούς δολοφονείται. Οι επιζώντες θα πρέπει να επουλώσουν τα τραύματά τους σε μια κοινωνία ομοφοβική. Υπάρχουν, όμως, ως υποκείμενα χωρίς το τραύμα τους; Μπορούν να συνεχίσουν τη ζωή τους βάζοντας τη θυματοποίηση ή το μαχαίρι της αντεκδίκησης στην άκρη; Ακόμη κι αν μισοδεύουμε μια κίτρινη

κάρτα –το γεγονός, δηλαδή, ότι ο Τζέιμς γνωρίζει ήδη τη «συνταγή Μπούκερ»–, το «Disappearers» είναι ένας λαβύρινθος όπου συνυπάρχουν η βία και η λύτρωση, το βλάσφημο και η αθωότητα. Ο Τζέιμς Τζόις με τον Μπρους Σπρίνγκστιν, τα «Σονέτα» του Σαίξπηρ με το «Grease 2» και τους New Kids on the Block. Αξίζει άραγε η πρόβλεψη των προβλέψεων; Με βάση τα δεδομένα, η τύχη ευνοεί τους τολμηρούς των Μπούκερ. Και στον Μ. Τζέιμς μόνο ατολμία δεν μπορεί κάποιος να χρεώσει.

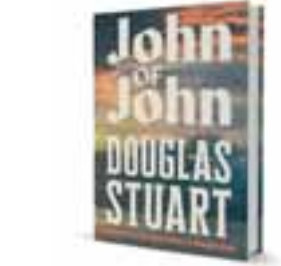
5. Μ. ΤΖΟΝ ΧΑΡΙΣΟΝ

The End of Everything (εκδ. Serpent's Tail)

Οχι άλλος ρεαλισμός, μόνο μαγεία

Μια Ευρώπη «χαμένη» πίσω από την ομίχλη και μια Βρετανία όπου σχεδόν τίποτε δεν λειτουργεί στο εγγύς μέλλον. Η χώρα έχει μια μετα-αποκαλυπτική παραίσθηση σωριασμένη από την «κρίση», η οποία ποτέ δεν κατονομάζεται, και από την επιδρομή των εξωγήινων iGhetti. Σε αυτό το σκηνικό ρίχνει ο 81χρονος συγγραφέας τους κεντρικούς χαρακτήρες του: τον Φίλιπ Τένεντ, ο οποίος επιβιώνει συλλέγοντας αντικείμενα ξεβρασμένα από την παλιόροια στις ακτές του Κεντ, και την 70χρονη θεία του, Μάρνι, πρώην ζωγράφο με ξεσπάσματα βίας, που εγκαταλείπει το σπίτι της για να περιπλανηθεί προς το Λονδίνο. Θα υποφέρει κι αυτή από το έρωτα των σκοτεινών καιρών: Πόσο ρεαλισμό αντέχει η απεικόνιση ενός κόσμου που αποσυντίθεται; Μήπως χρειάζεται το αίνιγμα για να αποτυπώσεις με διαύγεια τη γήινη συνθήκη; Κάποια στιγμή, ο Φίλιπ αφήνει τον αλμυρή αύρα της ακτής κρατώντας ένα παράξενο «αντικείμενο» τυλιγμένο με ξεφτισμένα κουρέλια. Στη διαδρομή θα συναντήσει μια γυναίκα αποσβολωμένη από το εύρημα, το οποίο αρχίζει να αλλάζει σχήματα και να μιμείται ανθρώπινες συμπεριφορές. Θα σταθούν και οι δύο μπροστά στον ανοικτό ορίζοντα. Μπροστά στην αβεβαιότητα, εκεί όπου τα πάντα καταρρέουν, αλλά οι άνθρωποι πασχίζουν να διαχειριστούν το

αλλόκοτο. Ο γεννημένος το 1945 Χάρισον είναι ο μεγαλύτερος σε ηλικία υποψήφιος στην ιστορία του θεσμού, αλλά η κριτική τον έχει θέσει διαχρονικά σε απόσταση ασφαλείας εξαιτίας του είδους στο οποίο ειδικεύεται: η (επιστημονική) φαντασία δεν συνεγείρει τα πλήθη των κριτών. Αν καταφέρει να κερδίσει το βραβείο, λοιπόν, θα έχει ανατρέψει προγνωστικά επί προγνωστικών.

6. ΝΤΑΓΚΛΑΣ ΣΤΙΟΥΑΡΤ

John of John (εκδ. Grove Press)

Θαμμένα μυστικά και επιθυμίες

Ο Στιούαρτ αφήνει το αστικό περιθώριο της Γλασκώβης –όπως το αποτύπωσε στο «Σάγκι Μπέν» και στον «Νεαρό Μάνγκο»– επιλέγοντας αυτήν τη φορά ως σκηνικό τις ανεμοδαρμένες Εβρίδες της Σκωτίας. Και ξαφνικά το τοπίο μοιάζει να αντανakλά την ψυχική διάθεση των χαρακτήρων του: τις μεταπτώσεις της εφηλικώσεως, τα μυστικά που περνούν από γενιά σε γενιά και τις καταπιεσμένες επιθυμίες. Το πιο ελκυστικό στοιχείο, για παράδειγμα, στη σχέση του πατέρα (Τζον) και του γιου (Καλ) είναι η ασφυστική σιωπή. Ο δεύτερος επιστρέφει από το Εδιμβούργο στο πατρικό του νησιού Χάρις διεκδικώντας μια ταυτότητα κόντρα στον πατέρα του, στυλοβάτη της τοπικής προεστυριανής εκκλησίας. Αλλά και ο τελευταίος παλεύει εσωτερικά με τη δική του απαγορευμένη επιθυμία, νιώθοντας τύψεις κάτω από το άγρυπνο βλέμμα της κοινότητας. Ευτυχώς για τους αναγνώστες, η δυναμική γιαγιά Ελα προσφέρει βαλίδα εκτόνωσης από τη συμμόρφωση στους σκληρούς κανόνες και τη θρησκοληψία. Με την αθροιστική της αντιστέκεται πολλαπλώς στο άγραφο δικαίο του τόπου, παρέχοντας παράλληλα διάφοδο ελευθερίας στον εγγονό της. Κρατήστε και την ελληνική αναφορά του βιβλίου: το άλμπουμ που ο Ιννις βάζει να ακούσουν με τον Τζον είναι το «The Girl from Greece Sings» της Νάνας Μούσχουρη. «Η βελόνα βρήκε την αρχή του τραγουδιού. “Don't Go to Strangers”. Η μέτζο φωνή της τραγουδίστριας ήταν καθαρή, ευδιάκριτη».

Στις προθήκες της Αθήνας

Στα ελληνικά αναμένεται στις 6 του μήνα το βιβλίο του Ντάγκλας Στιούαρτ «Τζον, γιος του Τζον» από το Μεταίχμιο (μετάφραση Μιχάλης Μακρόπουλος), καθώς και το μυθιστόρημα της Ελίζαμπεθ Στράουτ από την Αγρα τον ερχόμενο Νοέμβριο, σε μετάφραση, όπως πάντα, της Μαργαρίτας Ζαχαριάδου.

Ο Ντέιβιντ Τσίπερφιλντ διαφωνεί με την άποψη ότι οι νέες επεκτάσεις μουσείων θα πρέπει να αποτελούν από μόνες τους ένα είδος πόλου έλξης. «Στην περίπτωση της Αθήνας, ο πόλος έλξης δεν χρειάζεται να είναι η αρχιτεκτονική. Γιατί εδώ στεγάζεται μία από τις πιο σημαντικές συλλογές στον κόσμο», λέει στην «Κ» ο διάσημος αρχιτέκτονας.

Ντέιβιντ Τσίπερφιλντ, αρχιτέκτονας

Ζηλεύω το χάος της Αθήνας

Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, η θέση του στο αστικό περιβάλλον και η πρόκληση της επόμενης ημέρας

Συνέντευξη στον
ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟ

Όταν προσπαθείς να μπεις στο μυαλό ενός αρχιτέκτονα του διαμετρήματος του Ντέιβιντ Τσίπερφιλντ φαντάζεσαι έναν άνθρωπο που θα μετράει τα λόγια του, θα στρογγυλεύει τα πράγματα, θα καταφεύγει σε προσεκτικές διαιτυπώσεις. Ακόμη περισσότερο όταν τον έχεις απέναντί σου: ένας πρσος Βρετανός στα 72 του, που αγαπάει τη φύση, την καλή μουσική, τα βιβλία και την ομορφιά που προσφέρουν τα μικρά πράγματα στη ζωή.

Η φωνή του –μια φωνή που δεν υποδλώνει αδυναμία, αλλά απέχθεια προς τον θόρυβο– δεν υψώνεται ούτε σε εκείνες τις στιγμές που μιλάει για τα πράγματα που τον παθιάζουν: για την απειλή που σηματοδοτεί, κατά τη γνώμη του, η ανάπτυξη του τουρισμού για τις πόλεις. Ή για την περιθωριοποίηση του αρχιτεκτονικού επαγγέλματος σε εποχές παντοδυναμίας της ελεύθερης αγοράς και σχετικοποίησης του κοινωνικού συμβολαίου.

Αυτή είναι η ατζέντα που κινητοποιεί σήμερα τον Ντέιβιντ Τσίπερφιλντ και σε αυτά τα θέματα εστίασε κατά τη συμμετοχή του στο Athens Democracy Forum, που έριξε αυλαία την περασμένη Πέμπτη. Όμως για εμάς τους Έλληνες υπερσχύει μία άλλη ιδιότητα: του διάσημου αρχιτέκτονα που επελέγη ανάμεσα σε άλλα τεράστια ονόματα του χώρου για να υπογράψει τη μελέτη της επέκτασης του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Και αμέσως δίνει μία είδηση: «Εμείς θα είμαστε έτοιμοι με το σύνολο του σχεδιασμού και με όλες τις τεχνικές λεπτομέρειες απολύτως αποσαφηνισμένες μέχρι τις αρχές του καλοκαιριού του 2027. Οπότε από εκείνο το σημείο και μετά οι εργασίες θα μπορούσαν να ξεκινήσουν».

– Όταν μιλήσατε για πρώτη φορά στην εφημερίδα μας το 2023, το έργο της επέκτασης ήταν ακόμη σε μεγάλο βαθμό μια αρχιτεκτονική πρόταση.

Τι έχει αλλάξει στην αντίληψή σας για το μουσείο από τότε μέχρι σήμερα;

– Κατ' αρχάς, θα πρέπει να πούμε ότι ο διαγωνισμός ήταν ένας από τους καλύτερα οργανωμένους που έχουμε συμμετάσχει ποτέ. Επομένως, οι βάσεις ήταν πολύ γερές και ως μου επιτραπεί να πω ότι η στιβαρότητα της πρότασής μας ήταν τέτοια, που η αρχική ιδέα επιβίωσε κατά ένα 80%, το οποίο είναι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό για αυτού του είδους τα έργα.

– Ποια θα είναι, τελικά, η μεγαλύτερη αλλαγή που θα αντιλαμβάνεται ένας Αθηναίος που θα διασχίζει την οδό Πατισίων;

– Να ξεκαθαρίσουμε ότι το σκεπτικό μας ήταν ότι η επέκταση δεν θα έπρεπε να ανταγωνίζεται αρχιτεκτονικά ή πολεοδομικά το αρχικό κτίριο. Και γι' αυτό τη σχεδιάσαμε να αναπτύσσεται υπογειώς. Εδώ έχουμε, λοιπόν, μία χειρονομία: εναντιωνόμαστε φιλοσοφικά στην ιδέα ότι όλες οι νέες επεκτάσεις μουσείων θα πρέπει να αποτελούν από μόνες τους ένα είδος πόλου έλξης. Αλλά στην περίπτωση της Αθήνας ο πόλος έλξης δεν χρειάζεται να είναι η αρχιτεκτονική. Γιατί εδώ στεγάζεται μία από τις πιο σημαντικές συλλογές στον κόσμο. Το να χτίζεις υπογειώς είναι ίσως για κάποιους λίγο απογοητευτικό. Από την άλλη πλευρά, είναι εξίσου απογοητευτικό αν δεν υπάρχει τίποτα να δεις εκτός από ένα φαντασμαγορικό κέλυφος.

– Ωστόσο, υπάρχουν σοβαρές παρεμβάσεις στην περιοχή της σημερινής εισόδου μέχρι τις παρυφές της οδού Πατισίων, που αλλάζουν όλη την πρόσληψη του χώρου.

– Ασφαλώς. Η υπάρχουσα πλατεία έχει κλίση σχεδόν τεσσάρων μέτρων. Οπότε αν απλώς κάνουμε επίπεδη την πλατεία, έχουμε ξαφνικά μια πρόσοψη και μια νέα είσοδο. Υπάρχει, λοιπόν, κάποια ορατότητα του κτιρίου, όχι μόνον ως κύκλος ή ως βάθρο, αλλά και ως μία νέα είσοδος. Αλλά νομίζω ότι η κεντρι-

κή ιδέα ήταν η οροφή, αυτή η νέα πλατεία, να δημιουργήσει ένα δημόσιο χώρο. Σήμερα είναι χώρος μετάβασης από τον δρόμο στο μουσείο. Στο μέλλον θα είναι ένας κήπος με περισσότερα από 400 δέντρα, ορισμένα εκ των οποίων θα φτάνουν τα 14 μέτρα. Και θεωρώ ότι αυτό θα γίνει η πιο ορατή πτυχή του κτιρίου. Η δεύτερη ορατή πτυχή θα είναι η πρόσοψη κατά μήκος του κεντρικού δρόμου. Και φυσικά, αυτό προκαλεί πολλή συζήτηση.

– Πολύ σωστά. Εκφράζονται ανησυχίες για το αν το μέγεθος που συνθέτουν οι νέες κατασκευές επί της οδού Πατισίων δημιουργεί οπτικό εμπόδιο ανάμεσα στους διερχομένους και στην παλιά όψη του μουσείου.

Κατανοώ απολύτως αυτήν την προκαταβολική αγωνία. Οντως θα καθεί η θέα από τον δρόμο προς το υπάρχον κτίριο, κυρίως αν περπατάς κατά μήκος του ανατολικού πεζοδρομίου, δίπλα στην είσοδο του μουσείου. Οπότε, ναι, υπάρχει η απώλεια μιας συγκεκριμένης θέας από ένα συγκεκριμένο σημείο. Αλλά θα υποστηρίξω ότι και σήμερα η αστική συνθήκη που υπάρχει δεν είναι και η ομορφότερη. Και τώρα υπάρχουν οπτικά εμπόδια άλλου είδους, υπάρχουν περιπτερά, υπάρχει μια αρκετά πρόχειρη κατάσταση. Οπότε, ναι, κάνουμε κάτι. Χάνουμε κάτι υψηλής ποιότητας; Δεν είμαι σίγουρος. Σε αντιστάθμισμα κερδίζουμε έναν μεγάλο κήπο και ένα άνετο κτίριο που φιλοδοξεί να καλλιεργήσει μια νέα, πολύ ενδιαφέρουσα σχέση με τις υπάρχουσες συλλογές.

– Η επέκταση του μουσείου θα επιτρέψει την έκθεση πολύ περισσότερων ευρημάτων. Πώς αλλάζει η ίδια η αφήγηση του μουσείου όταν αποκτάς περισσότερο χώρο;

– Σε μια μόνιμη συλλογή ο επισκέπτης πρέπει να έχει την ελευθερία να κινηθεί, να μπορεί να επινοήσει μία απολύτως δική του διαδρομή. Προφανώς υπάρχουν κύρια αντικείμενα τα οποία θέλεις να τοποθετήσεις σε κύριες

θέσεις και δευτερεύοντα αντικείμενα. Που θέλεις να βάλεις σε δευτερεύουσες θέσεις. Τα μουσεία πρέπει, επίσης, να προβλέπουν ότι αυτές οι τοποθετήσεις δεν θα είναι μόνιμες. Σε δέκα ή σε είκοσι χρόνια κάποιος μπορεί να αποφασίσει κάτι διαφορετικό. Σήμερα, για παράδειγμα, τα πιο ενδιαφέροντα εκθέματα βρίσκονται στην πρώτη αίθουσα. Κι αυτό είναι ένα από τα σημαντικά πράγματα που θα κάνει το νέο μουσείο: καθώς θα διαθέτει πολύ περισσότερο χώρο, τα εκθέματα μπορεί να προβάλλονται πολύ καλύτερα. Και νομίζω είναι ευθύνη ενός μουσείου να σε κάνει να τα ερωτευτείς.

– Η επέκταση του μουσείου μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για μια ευρύτερη αστική αναζωογόνηση σε μια περιοχή με ειδικά κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά όπως τα Εξάρχεια; Σας απασχολεί ο κίνδυνος να συμβεί το αντίθετο – να επιταχυνθεί, δηλαδή, η τουριστικοποίηση του κέντρου της πόλης;

Πιστεύω, πρώτα απ' όλα, ότι ο αναβαθμισμένος δημόσιος χώρος που θα προσφέρει το έργο αποτελεί πρωτίστως μια παροχή για την ίδια τη γειτονιά. Και οι τουρίστες θα έρθουν ό,τι κι αν γίνει. Επομένως, για μένα το θέμα είναι πώς θα κάνεις τους Έλληνες, τους ανθρώπους της ευρύτερης γειτονιάς, να έρθουν. Το Guggenheim στο Μπίλμπαο είχε τεράστια παγκόσμια απήχηση, αλλά μόνο το 8% των επισκεπτών είναι από το Μπίλμπαο. Πρέπει, λοιπόν, να δουλέψει κανείς από τώρα ώστε γίνει το μουσείο μέρος της κοινωνικής υποδομής της περιοχής. Με όσα εργαλεία έχεις στα χέρια σου, με εκπαιδευτικά προγράμματα, σχολεία, στιδίοτε. Θα μου πείτε: θα ήταν άσχημο να αναβαθμιστεί λίγο η περιοχή; Ίσως ναι, αλλά αν αυτό σημαίνει μία ακόμη απρόσωπη γειτονιά για τουρίστες, διατηρώ τις αμφιβολίες μου. Πριν από 20 χρόνια φτιάχναμε μουσεία για να προσελκύσουμε όσο περισσότερους τουρίστες μπορούσα-

με. Σήμερα πρέπει να κάνουμε ακριβώς το αντίθετο.

– Επιστρέφετε συχνά στη σχέση της σύγχρονης πόλης με τη δημοκρατία και στον ρόλο της αρχιτεκτονικής. Κινδυνεύουν οι πόλεις να χάσουν τη δημοκρατική τους νομιμοποίηση;

– Ο δημόσιος χώρος είναι η πιο θεμελιώδης αξία στην πόλη. Και οι σημαντικές αποφάσεις δεν λαμβάνονται πλέον από αρχιτέκτονες. Και σχεδόν ούτε καν από πολεοδόμους, επειδή οι πολεοδομικοί έλεγχοι γίνονται όλο και πιο χαλαροί. Ο αστυνός έλεγχος τείνει να αποθαρρύνει τους επενδυτές και οι πόλεις χρειάζονται επενδυτές: επομένως, στο τέλος της ημέρας δεν υπάρχει κανείς να εκπροσωπεί τα συμφέροντα των πολιτών. Όσο για τους αρχιτέκτονες, μας αρέσει να πιστεύουμε ότι έχουμε ιδιαίτερη ευθύνη για τα κτίρια που σχεδιάζουμε, αλλά η άβολη αλήθεια είναι ότι δεν είμαστε παρά ένας κρίκος σε μία αλυσίδα που τη συναρμολογούν άλλοι.

Ο Ντέιβιντ Τσίπερφιλντ δεν ήταν από τους Βρετανούς που στα νιάτα τους κατέφθαναν στον Πειραιά με ένα σακίδιο στην πλάτη για να ζήσουν το μυθικό ελληνικό καλοκαίρι. Ανακαλύπτει την Ελλάδα και την Αθήνα τα τελευταία χρόνια με αφορμή τον διαγωνισμό για το μουσείο. Τι του αρέσει; Τι τον ενοχλεί; «Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες πόλεις, εκνευρίζεσαι λίγο με τις περιοχές που έχουν κατακλυστεί από τον τουρισμό. Δεν ξέρω τόσο καλά την Αθήνα, αλλά η γενική εντύπωση είναι θετική, μιας πόλης που έχει την αίσθηση της οικειότητας. Δεν χρειάζεται να περπατήσεις πολύ μακριά για να νιώσεις ότι βρίσκεσαι σε έναν τόπο όπου οι άνθρωποι ζουν με έναν πολύ φυσιολογικό και γνήσιο τρόπο. Είμαι σίγουρος ότι για άλλους ανθρώπους στην Αθήνα η υπερβολικά πολλή ζωή στον δρόμο συνδέεται με το χάος. Προερχόμενος όμως από μία πόλη της Βόρειας Ευρώπης, σας διαβεβαιώνω ότι πάντα ζηλεύουμε αυτήν την αίσθηση».

Κήπος με 400 δέντρα
Κεντρική ιδέα ήταν η νέα πλατεία, να δημιουργήσει ένα δημόσιο χώρο. Σήμερα είναι χώρος μετάβασης από τον δρόμο στο μουσείο. Στο μέλλον θα είναι ένας κήπος με περισσότερα από 400 δέντρα.

Μουσείο για τους Έλληνες
Ο αναβαθμισμένος δημόσιος χώρος αποτελεί πρωτίστως μια παροχή για την ίδια τη γειτονιά. Οι τουρίστες θα έρθουν ό,τι κι αν γίνει. Επομένως, για μένα το θέμα είναι πώς θα κάνεις τους Έλληνες να έρθουν.

Οι ιδέες στην ποίηση και στη ζωή

Του ΣΤΑΥΡΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗ

Εκατόν πενήντα χρόνια κλείνουν φέτος από τη γέννηση του Μαξ Ζακόμπ (1876-1944), ποιητή και ζωγράφου της γαλλικής πρωτοπορίας, Εβραίου, που μεταστράφηκε στον χριστιανισμό (βαπτίστηκε στις 15 Φεβρουαρίου 1915, με ανάδοχο τον φίλο του Πάμπλο Πικάσο) και έζησε ως βαθιά πιστός καθολικός. Το 1936 εγκαταστάθηκε, για δεύτερη φορά (η πρώτη ήταν από το 1921 έως το 1927), στην κοινότητα Saint-Benoît-sur-Loire, όπου έζησε σε στενή σχέση με ένα ιστορικό μοναστήρι Βενεδικτίνων (Abbaye de Fleury). Μένοντας στην περιοχή αυτή, δέχτηκε μια μέρα του Ιουνίου 1941 πρόσκληση σε δείπνο. Ο γιος του οικοδεσπότη, μόλις δεκαεπτά ετών, φοιτητής ήδη της Ιατρικής στο Παρίσι, γράφει ποιήματα και έχει προλάβει μάλιστα να εκδώσει και μια ποιητική συλλογή («La Rose privée», Μάιος 1941). Αυτός είναι μάλλον ο λόγος της πρόσκλησης του κοσμοκαλόγερου Μαξ Ζακόμπ, που ήταν τότε 65 χρόνων, και εκείνη η συνάντηση στάθηκε η αφορμή για να γράψει καμιά τριανταριά σελίδες και να τις στείλει στον επίδοξο νέο ποιητή. Θα εκδοθούν λίγα χρόνια αργότερα με τον τίτλο «Conseils à un jeune poète» (Gallimard, 1945). Σαράντα χρόνια μετά την πρώτη γαλλική έκδοση, το μικρό βιβλίο μεταφράστηκε και στα ελληνικά: «Συμβουλές σ' ένα νέο ποιητή» (μτφρ. Αντώνης Φωστιέρης, Καστανιώτης, 1984).

Παραθέτω ένα απόσπασμα που δείχνει πώς εννοούσε την ποίηση ο ποιητής και πιστός Μαξ Ζακόμπ: «Οι ιδέες δεν έχουν κα-

μιά σχέση με την ποίηση: αυτό που μετράει είναι το ανέκφραστο. Οι ιδέες δεν ανήκουν στον άνθρωπο· κατεβαίνουν από τον ουρανό των εικόνων. Εμείς απλώς τις οικειοποιούμαστε. Δεν υπάρχει τίποτα πιο θλιβερό και πιο βαρύ από τις ιδέες· [...] Όμως παύουν να είναι ιδέες αν τις νιώσετε μέχρι θανάτου, αν τις νιώσετε με πάθος, αν τις ζησετε, αν τις μετασχηματίσετε σε συναισθήματα. Αυτό το νόημα έχει και η τόσο παραγνωρισμένη λατρεία της Ιεράς Καρδίας. Η αιχμή που τρύπησε το στήθος του Κυρίου Ημών Ιησού Χριστού είναι το βέλος που δείχνει τον δρόμο που παίρνουν οι ιδέες για ν' αποκτήσουν αξία. Εξάλλου το Αίμα και το νερό που κύλησαν από την Καρδιά είναι η εικόνα της ένωσης του Πνεύματος με την ύλη, που αποτελεί τη μόνη έγκυρη κατανόηση. Νομίζω πως με καταλαβαίνετε. Κατεβάστε τις [ιδέες]» (σ.14, μετάφραση τροποποιημένη, υπογραμμίζει ο συγγραφέας).

Χωρίς όνομα

Η πρώτη γαλλική έκδοση, σε επιμέλεια του Μαρσέλ Μπεαλού, δεν αποκαλύπτει το όνομα του νεαρού ποιητή, αναφέρει απλώς τα αρχικά του (J.E.), τα οποία, στο εισαγωγικό σημείωμα του μεταφραστή της ελληνικής έκδοσης, παραλείπονται. Το πλήρες όνομα του παραλήπτη αποκαλύφθηκε το 1976 στην αγγλική μετάφραση του βιβλίου («Advice to a Young Poet», The Menard Press): Jacques Évrard, ο οποίος επιλογίζει και την έκδοση.

Η μοίρα του Μαξ Ζακόμπ μετά εκείνη τη συνάντηση μας είναι γνωστή: συλλαμβάνεται και

Πορτρέτο του Μαξ Ζακόμπ διά χειρός Αμεντέο Μοντιλιάνι (λάδι σε καμβά, 1916-1917 / συλλογή Μουσείου Τέχνης του Σινσινάτι).

οδηγείται στο Ντρανσί, στις 28 Φεβρουαρίου 1944. Δεν πρόλαβε ωστόσο να οδηγηθεί στο Αουσβιτς, αλλά πέθανε εκεί, στο θεραπευτήριο, ύστερα από λίγες ημέρες, στις 5 Μαρτίου, εξαντλημένος, μα ήρεμος, με την πεποίθηση, σύμφωνα με μαρτυρίες, ότι βρίσκεται μαζί με τον Θεό. Και εκείνος ο νεαρός ποιητής τι να απέγινε; Ένα πρόσφατο βι-

βλίο μου κίνησε την περιέργεια (Philippe Douroux, «Max Jacob et le jeune SS», Flammarion, 2026) και έμαθα όσα δεν θα μπορούσα ποτέ να φανταστώ. Ο Ζακ Εβράρ, για να μη μακρηγορώ, εγκατέλειψε τις ποιητικές φιλοδοξίες και ντύθηκε τη στολή των Βάφφεν Ες Ες! Το πρώτο βήμα ήταν η ένταξη στη Λεγεώνα Γάλλων εθελοντών κατά του μπολσεβικισμού (LVF, Légion des volontaires français contre le bolchevisme), μετά οι εθελοντές αυτοί περνούσαν στη Βέρμαχτ και κατέληγαν στα Βάφφεν Ες Ες. As σημειώσω παρενθετικά ότι ο συγγραφέας του βιβλίου έχει ερευνήσει καλά την ιστορία της LVF και των Γάλλων Ες Ες, γιατί εκεί ανήκε και ο πατέρας του. Ο Εβράρ εντάσσεται στη LVF στις 26 Ιουνίου 1944 και τον Αύγουστο του 1944 περνάει στις τάξεις των Βάφφεν Ες Ες, στη γαλλική ταξιαρχία Charlemagne, και πολεμάει μέχρι το τέλος, μέχρι την πτώση του Βερολίνου. Επέζησε και επέστρεψε στη Γαλλία, όπου δικάστηκε και καταδικάστηκε σε πέντε χρόνια κάθειρξη, εξέτισε μερικούς μήνες και αμνηστεύτηκε. Δεν ξανάγραψε ποιήματα αλλά σταδιοδρόμησε ως χειρουργός ορθοπεδικός. Το 1993, ένα χρόνο πριν πεθάνει, εκδίδει ένα βιβλιαράκι (αυτοέκδοση 47 σελίδων, σε 150 αντίτυπα) με τίτλο «Correspondance entre Max Jacob et un jeune poète», που μόνο στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας μπορεί να το διαβάσει κάποιος. Ο Φίλιπ Ντουρού το διάβασε και παραθέτω από το βιβλίο του μια φράση του Εβράρ: «Στο σημείο αυτό οι δρόμοι μας χώρισαν και ο καθένας μας τράβηξε για το πεπρω-

μένο του. Γνωρίζουμε εκείνο του Μαξ Ζακόμπ. Το δικό μου ήταν λιγότερο τραγικό· βρίσκεται κοντά περισσότερο στο πεπρωμένο του Εζρά Πάουντ, που τον αλυσόδεσαν άλλοι δήμειοι» (σ. 161). Ο Ζακ Εβράρ, αμετανόητα ναζιστής σε όλη τη ζωή του, δεν τολμάει να αναφέρει καν ποιο ήταν ακριβώς το πεπρωμένο του Μαξ Ζακόμπ, ενώ τολμάει, αντιθέτως, να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Πάουντ!

Η παραβολή του σπορέως

Η ιστορία αυτή επαναβεβαιώνει όσα γνωρίζουμε ήδη από την ευαγγελική παραβολή του σπορέως, ότι ο λόγος ακόμη και των πιο σοφών ανθρώπων είναι αδέσποτος, δεν ξέρει κανείς, ούτε οι ίδιοι, πού θα πέσει και τι θα απογίνει. Ο Μαξ Ζακόμπ συμβούλευε ποιητικά ένα δήμειο του! Υπάρχει πάντως κάτι που πρέπει να κρατήσουμε από αυτό το περιστατικό: μπορεί πράγματι τα ποιήματα να μη γράφονται με ιδέες, όπως διδασκε ο Μалаρμέ και όπως συμβουλευεί ο Ζακόμπ, οι ιδέες όμως έχουν σημασία στη ζωή μας, ιδίως μάλιστα όταν γίνονται συναισθήματα: ο νεαρός Εβράρ ντύθηκε τη στολή των Ες Ες, επειδή, ακολουθώντας άλλους δασκάλους (καταψēs εξηγεί ο Ντουρού), πίστεψε με πάθος την ιδέα ότι το Τρίτο Ράιχ θα νικήσει και θα λυτρώσει τον κόσμο από τους Εβραίους και τους κομμουνιστές. Τα ποιήματά του ήταν μια περιττή, τραγουδούσε τώρα ναζιστικά εμβατήρια. Ο Εβράρ δεν ξεγελάστηκε, δεν παρασύρθηκε, ήταν φασίστας με ιδεολογική πεποίθηση, όπως και εκατομμύρια άλλοι, τότε και τώρα.

Ο δήμειος
Ο 17χρο-
νος φοιτη-
τής Ιατρικής
και επίδο-
ξος ποιητής
λεγόταν Ζακ
Εβράρ. Μόλις
τρία χρόνια
αργότερα, το
1944, ντύθη-
κε τη στολή
των Βάφ-
φεν Ες Ες
και πολέμησε
με τη γαλλι-
κή ταξιαρχία
Charlemagne
μέχρι την
πτώση του
Βερολίνου. Ο
Μαξ Ζακόμπ
συμβούλευε
περί ποίησης
έναν ορκε-
σιμένο ναζι-
στή, ένα δέ-
μιο του!

WILDCAT

DIRECTED BY ETHAN HAWKE
WRITTEN BY SHELBY GAINES & ETHAN HAWKE
BASED ON SHORT STORIES BY FLANNERY O'CONNOR

ΚΥΡΙΑΚΗ 4 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 21:00

WILDCAT
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχές της δεκαετίας του 1950. Η καταξιωμένη Αμερικανίδα συγγραφέας Φλόρενς Ο'Κόννορ διαγιγνώσκεται με λύκο και οι αγώνες της με την ασθένεια, την πίστη, την οικογένεια και τη δημιουργικότητα διαμορφώνουν το συγγραφικό της έργο.

Το Κανάλι Διατίθεται:

cytavision | cablenet | MOVIES HD | MESIMVRIA

Θέση: 49 | Θέση: 101 | www.mesimvria.com

ΤΟ ΠΡΩΙΝΟ
ΠΟΥ ΑΚΟΥΕΙ
ΟΛΗ Η ΚΥΠΡΟΣ

LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ
06:00 – 10:00
cyta
ένα με σένα

ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΑΡΤΕΜΙΟΥ
ΤΑΣΟΣ ΤΡΥΦΩΝΟΣ

Από δεξιά: Η Στεφανία Γουλιώτη ως «Αμλετ» σε σκηνοθεσία Δημήτρη Καραντζά, η Μαρία Βασιλική Λεούση στην παιδική παράσταση «Ονειρο καλοκαιρινής νύχτας», ο Κωνσταντίνος Μαυρόπουλος στον «Αμλετ (machine)», η Καρουφυλιά Καραμπέτη ως Λαίδη Μακμπέθ και ο Αργύρης Ξάφης στον «Κοριολανό».

Ονειρο χειμερινής σεζόν

Κρατικές σκηνές και ελεύθερο θέατρο υποκλίνονται στο έργο του Ουίλιαμ Σαίξπηρ

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΣΑΜΠΑΝΗ**

Πόσες φορές έχουμε ακούσει το υπαρξιακό «να ζει κανείς ή να μη ζει» του Αμλετ; Πόσες φορές είδαμε το σκανδαλιάρικο ξωτικό Πουκ στο «Ονειρο καλοκαιρινής νύχτας» να περιγελά τα ανθρώπινα πάθη, μονολογώντας «τι ανόητοι που είναι αυτοί οι θνητοί», ή τη Λαίδη Μακμπέθ να προσπαθεί μανιωδώς να ξεπλύνει το αίμα από τα χέρια της κραυγάζοντας «έβγα, καταραμένη κηλίδα»;

Ο Ουίλιαμ Σαίξπηρ δεν έλειψε ποτέ πραγματικά από τις θεατρικές μας συνθήκες. Κάθε χρόνο, ένας ή δύο τίτλοι του θα έβρισκαν για θέση στη σεζόν. Μόνο που φέτος δεν πρόκειται για την αναμενόμενη, διακριτικά παρούσα του, αλλά για ένα «κύμα» έργων του που απλώνεται τόσο στις κρατικές σκηνές όσο και στο ελεύθερο θέατρο. Σκηνοθέτες εντελώς διαφορετικών καλλιτεχνικών καταβολών στρέφονται στο έργο του Αγγλού ποιητή, είτε προσεγγίζοντας τα κείμενα μέσα από διασκευές και πιο ελεύθερες αναγνώσεις είτε επιχειρώντας να παραμείνουν πιστοί στο πρωτότυπο και στο σημασιολογικό βάρος του.

Από τον «Εμπορο της Βενετίας» του Γιάννη Μπέζου και το «Πολύ κακό για το τίποτα» του Κωνσταντίνου Ρήγου μέχρι το «Ονειρο καλοκαιρινής νύχτας» των Λάζαρου Βαρτάνη και Στέφανου Παπατρέχα και την «Τρικυμία» του Ντμίτρι Κριμόφ –που έρχεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του νέου προγράμματος του Εθνικού Θεάτρου– φτάνουμε να μετράμε τουλάχιστον δέκα ανεβάσματα μέσα στον προσεχή χειμώνα. Πρόκειται για μια εντυπωσιακή συγκέντρωση επιλογών, που δεν είχαμε δει σε τέτοια κλίμακα τα τελευταία χρόνια, με τέσσερις σκηνοθέτες να ερμηνεύουν το φαινόμενο.

«Βλέπουμε συχνότερα να ανεβαίνουν έργα του Τσέχοφ ή του Ίψεν σε σχέση με του Σαίξπηρ, ο οποίος στην Ευρώπη έχει πολύ πιο σταθερή και έντονη παρουσία – χωρίς αυτό να σημαί-

νει ότι δεν είχε κι εδώ τη δική του σημαντική διαδρομή», λέει στην «Κ» η Αργυρώ Χιώτη, διευθύντρια του Εθνικού Θεάτρου, το οποίο φέτος παρουσιάζει τρεις εντελώς διαφορετικές προσεγγίσεις πάνω στον Σαίξπηρ, μεταξύ των οποίων το «Project Macbeth / Prospero», από την Πειραματική Σκηνή. Όπως μας εξηγεί, ο κόσμος του Σαίξπηρ απαιτεί ένα μικρό «άλμα» από τον Έλληνα θεατή και δημιουργό. «Είναι ένα άλλο σύμπαν, με ποίηση και λυρισμό που βρίσκονται λίγο μακριά από τη δική μας ιδιοσυγκρασία. Χρειάζεται καθαρή πράξη μετάφρασης, μια μεταφορά αυτού του σύμπαντος στο εδώ. Αυτή η απόσταση δεν είναι εμπόδιο αλλά πρόκληση – και ίσως ένας από τους λόγους που φέτος βλέπουμε μια τόσο έντονη παρουσία του σαιξπηρικού ρεπερτορίου».

Κρίσιμοι καιροί

Πέρα όμως από την αισθητική φόρμα, είναι το ίδιο το φιλοσοφικό βάρος των έργων του Σαίξπηρ που φαίνεται να κινητοποιεί τους σκηνοθέτες. «Όσο πιο κρίσιμο είναι οι καιροί, τόσο περισσότερο οι καλλιτέχνες χρειάζονται ένα αντίβαρο» ισχυρό, αλλά με έναν διαφορετικό, ποιητικό τρόπο. Τα συγκεκριμένα κείμενα, ακριβώς επειδή είναι τόσο πυκνά, βαθιά υπαρξιακά και δοκιμασμένα, ξεπερνούν το πρώτο επίπεδο επικοινωνίας με το κοινό: λίγο-πολύ τα γνωρίζουμε όλοι. Και ακριβώς επειδή τα γνωρίζουμε, χρειάζονται επανεξέταση. Αυτό δίνει αυτομάτως ένα ευρύ πεδίο δημιουργίας και μεγάλης ελευθερίας στους σκηνοθέτες», τονίζει η ίδια.

Ο Δημήτρης Καραντζάς, ο οποίος τον Δεκέμβριο θα ανεβάσει τον «Αμλετ», στο θέατρο Βεάκην, με τη Στεφανία Γουλιώτη στον πρωταγωνιστικό ρόλο, εκτιμά πως αυτή η μαζική επιλογή σαιξπηρικών έργων, αν και πραγματική,

δεν είναι μάλλον οργανωμένη. «Το θέατρο περνάει κύκλους: άλλες χρονιές πιο μεταμοντέρνους, άλλες πιο πειραματικούς, άλλες με σύγχρονα ξένα έργα ή με ελληνικές θεματικές. Κάθε τόσο, όμως, χρειάζεται ένα διάλειμμα επιστροφής στις ρίζες. Ο Σαίξπηρ είναι σχεδόν η βάση της σκέψης του σύγχρονου κόσμου και τα θεμέλια για ό,τι ακολούθησε στο θέατρο. Δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει κάτι τέτοιο» απλώς ίσως ήρθε πάλι η στιγμή να επιστρέψουμε εκεί, για να δούμε από πού και πώς θα συνεχίσουμε», σχολιάζει στην «Κ».

Στην ερώτηση για το αν η φετινή στροφή στον Σαίξπηρ υποδηλώνει έλλειψη νέου ρεπερτορίου,

ο κ. Καραντζάς απαντά θετικά, τονίζοντας ωστόσο ότι «είναι πολύ εύκολο να πούμε ότι “δεν γράφονται ωραία έργα σήμερα”. Πιστεύω ότι στην πραγματικότητα δεν δίνονται οι ευκαιρίες για να μελετήσουν οι καλλιτέχνες, να εξελιχθούν και να δημιουργήσουν νέα δραματουργία. Γι’ αυτό βλέπουμε καμιά φορά ακόμη και δοκιμασμένους συγγραφείς να γράφουν επιδόλαιο. Χρειάζεται ενίσχυση, κρατική και μη, και κυρίως χρόνος για να ανθίσει το ελληνικό έργο. Το υπόλοιπο, όσον αφορά την έλλειψη νέων έργων, είναι, κατά τη γνώμη μου, μια ένδειξη συντηρητικοποίησης σε παγκόσμιο επίπεδο».

Μιλώντας συγκεκριμένα για τον «Αμλετ», ο σκηνοθέτης επισημαίνει ότι μέσα στην ιστορία του αναγνωρίζει ένα πεδίο στοχασμού, που ανοίγει τον ορίζοντα της θεατρικής πράξης: «Πρόκειται για μια σύνθετη κριτική για το κράτος της Δανίας, αλλά και μια διερεύνηση του εαυτού και του όντος που υπερβαίνει τα όρια της εποχής του». Αυτή η πολυεπίπεδη ματιά λειτουργεί, κατά τη γνώμη του, ως αντίβαρο στη σπερμική τάση να περιορίζουμε τα πράγματα σε στενές κατηγορίες και εύκολες ταξινομήσεις. «Το να επαναλαμβάνουμε συνεχώς έργα γύρω από το σύγχρονο λούμπεν, γύρω από το “η Ελλάδα είναι αυτό», καταλήγει να δημιουργεί μια μονοδιάστατη εικόνα. Και το να ανακυκλώνουμε την αδικία, το παρακράτος, τη μιζέρια –ζητήματα που δεν αποτελούν καν σύγχρονες ανακαλύψεις– δεν σημαίνει ότι τα φωτίζουμε ουσιαστικά. Όλα αυτά μπορούν να ειπωθούν πιο ηχηρά, πιο βαθιά, πιο πληγωτικά, μέσα από ένα λόγο ποιητικό και μια διαδικασία ενεργοποίησης του πνεύματος. Αυτοί, νομίζω, είναι οι λόγοι που με ώθησαν στον Αμλετ», υπογραμμίζει.

Η Κατερίνα Ευαγγελάτου, που τον Νοέμβριο θα παρουσιάσει στο Αμφιθέατρο Σπύρου Ευαγγελάτου τον «Μακμπέθ», με τον

Γιώργο Γάλλο και την Καρουφυλιά Καραμπέτη στους πρωταγωνιστικούς ρόλους, εκτιμά πως θα ήταν βιαστικό να πει κανείς ότι το φετινό σαιξπηρικό «φαινόμενο» στο ελληνικό θέατρο στοιχειοθετείται ως τάση, καθώς «θα έπρεπε να δείξει μια σταθερότητα για μερικά χρόνια». Υπάρχουν, ωστόσο, όπως επισημαίνει, κάποια χαρακτηριστικά που πιθανώς διαμόρφωσαν αυτήν τη συγκυρία. «Ενα από αυτά είναι η διάθεση για νέες αναγνώσεις των κλασικών έργων: από τα αρχαία ελληνικά δράματα μέχρι την ευρωπαϊκή κλασική δραματουργία και το ελισαβετιανό θέατρο. Βρισκόμαστε ξανά σε μια τέτοια φάση, όπου σκηνοθέτιδες και σκηνοθέτες επιθυμούν να καταθέσουν τη δική τους ματιά πάνω σε κείμενα με ισχυρή παράδοση». Καθώς στρέφεται κάποιος προς το κλασικό ρεπερτόριο, η κ. Ευαγγελάτου πιστεύει ότι η «δεξαμενή» των επιλογών αναπόφευκτα περιορίζεται. «Τι θεωρείται κλασικό, τι μπορεί να λειτουργήσει σε μια κλειστή σκηνή, ποιο έργο επιτρέπει μια νέα ανάγνωση χωρίς να κάνει την ουσία του; Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο Σαίξπηρ επανέρχεται σχεδόν φυσικά στο προσκήνιο».

Πολιτικό θρίλερ

Με την ιστορία του Μάρκιου Κοριολανού –του Ρωμαίου στρατηγού που επιστρέφει θριαμβευτής από τον πόλεμο, συγκρούεται με τον λαό, εξορίζεται και τελικά στρέφεται εναντίον της ίδιας του της πόλης– θα καταπιαστούν οι Αργύρης Ξάφης και Νίκος Χατζόπουλος, παρουσιάζοντας τον «Κοριολανό», τον Φεβρουάριο, στο θέατρο Θησείων. «Θέλαμε να δουλέψουμε με ένα πολιτικό θρίλερ. Επιλέξαμε το συγκεκριμένο έργο γιατί περιλαμβάνει ζητήματα όπως ο λαϊκισμός και η χειραγώγηση του κοινού. Στόχος δεν ήταν όλα αυτά να τα διαπραγματευθούμε μέσα από ένα σύγχρονο ρεαλιστικό κείμενο, αλλά μέσα από τον ποιητικό τρόπο και τον μοναδικό λόγο του Σαίξπηρ», εξηγεί ο κ. Ξάφης, για ένα έργο το οποίο σπανίως έχουμε δει να παρουσιάζεται στην Ελλάδα.

Νέες αναγνώσεις

«Τι θεωρείται κλασικό, τι μπορεί να λειτουργήσει σε μια κλειστή σκηνή, ποιο έργο επιτρέπει μια νέα ανάγνωση χωρίς να κάνει την ουσία του; Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο Σαίξπηρ επανέρχεται σχεδόν φυσικά στο προσκήνιο».

Κατερίνα Ευαγγελάτου

Ο Γιώργος Γάλλος θα ενσαρκώσει τον πρωταγωνιστικό ρόλο στην παράσταση «Μακμπέθ», σε σκηνοθεσία Κατερίνας Ευαγγελάτου.

Επιστροφή στις ρίζες

Το θέατρο περνάει κύκλους: άλλες χρονιές πιο μεταμοντέρνους, άλλες πιο πειραματικούς, άλλες με σύγχρονα ξένα έργα ή με ελληνικές θεματικές. Κάθε τόσο, όμως, χρειάζεται ένα διάλειμμα επιστροφής στις ρίζες. Ο Σαίξπηρ είναι σχεδόν η βάση της σκέψης του σύγχρονου κόσμου.

Δημήτρης Καραντζάς

Της ΞΕΝΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΟΥ

Αν της ζητούσε κάποιος να χαρακτηρίσει τη διαδρομή από το 2021, οπότε ανέλαβε την καλλιτεχνική διεύθυνση του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, έως το περασμένο Σάββατο 26 Σεπτεμβρίου, όταν παρέλαβε για λογαριασμό του μουσείου το European Art Award στο Αλικάντε της Ισπανίας, η Κατερίνα Γρέγου θα απαντούσε χωρίς δεύτερη σκέψη: μαραθώνιος. «Με πολλά χιλιόμετρα ανώμαλου δρόμου, αρκετά μέτρα μετ’ εμποδίων, πολλές προκλήσεις και ακόμη περισσότερες χαρές».

Το βραβείο, που απονέμεται από την Ευρωπαϊκή Ακαδημία Μουσείων, αναγνωρίζει τον κοινωνικό ρόλο των μουσείων και επιβραβεύει εκείνα που αξιοποιούν την τέχνη ως πεδίο διαλόγου για τα σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα. Το ΕΜΣΤ επικράτησε ανάμεσα σε έξι σημαντικά μουσεία –Rijksmuseum και Fenix, μεταξύ άλλων– που είχαν συμπεριληφθεί στη βραχεία λίστα, σε μια διάκριση που αναγνωρίζει την επιμελητική του κατεύθυνση, την εξωστρέφεια και τον δημόσιο ρόλο που έχει αναπτύξει τα τελευταία χρόνια. Η διάκριση αυτή λειτουργεί για την καλλιτεχνική διεύθυνη του μουσείου διπλά: τόσο ως αναγνώριση της πορείας που έχει χαράξει το μουσείο, αλλά και ως κίνητρο για τη συνέχισή της.

«Μας επιβεβαιώνει ότι αυτό που κάνουμε έχει κάποια απήχηση, αλλά ταυτόχρονα μας δεσμεύει να συνεχίσουμε με τον ίδιο δυναμισμό», εξηγεί. Για εκείνη, ένα μουσείο κοινωνικά επίκαιρο και ευαίσθητο δεν πρέπει να εξαντλείται μόνο στο κομμάτι των εκθέσεων –που είναι το πιο ορατό κομμάτι της λειτουργίας του– αλλά και να αναπτύσσει ένα εκτεταμένο δημόσιο πρόγραμμα, που να απευθύνεται σε όλες τις ηλικιακές και κοινωνικές ομάδες.

Σε αυτή την κατεύθυνση, το ΕΜΣΤ έχει διευρύνει σημαντικά τις δράσεις του, από εκπαιδευτικά προγράμματα, ομιλίες, συζητήσεις, performances, συναυλίες και κινηματογραφικές προβολές, ενώ έχει αναπτύξει συνεργασίες με πολιτιστικούς και άλλους φορείς εντός και εκτός Ελλάδος. Παράλληλα, μεγάλο μέρος του δημόσιου προγράμματός του παραμένει δωρεάν, ενισχύοντας την προσπάθεια να λειτουργεί ως ανοικτό και προσβάσιμο δημόσιο μουσείο. Σημαντικό μέρος αυτού του αποτυπώματος είναι, σύμφωνα με την κ. Γρέγου, και η εξωστρέφεια της ελληνικής καλλιτεχνικής σκηνής. Το διεθνές πρόγραμμα επισκέψεων επιμελητών του ΕΜΣΤ έχει φέρει στην Ελλάδα περισσότερους από 45 διεθνείς επιμελητές από μεγάλα μουσεία, μπιενάλε και ιδρύματα, δίνοντάς τους πρόσβαση σε ένα αρχείο με περισσότερα από 300 portfolios Ελλήνων καλλιτεχνών. Παράλληλα, το μουσείο αναπτύσσει προγράμματα mentoring, παραγωγές και residencies, με στόχο να ενισχύσει τις διεθνείς διασυνδέσεις των καλλιτεχνών και να λειτουργήσει ως γέφυρα ανάμεσα στην ελληνική και στη διεθνή σκηνή.

Η ταυτότητα του ΕΜΣΤ

Ποιος ήταν, λοιπόν, ο γνώμονας για τη διαμόρφωση της ταυτότητας και του προγράμματος του ΕΜΣΤ τα τελευταία χρόνια; «Είμαστε ένα δημόσιο μουσείο», απαντά, εξηγώντας ότι πρωταρχικό τους μέλημα ήταν να συνομιλούν με τις δράσεις τους με το ευρύτερο κοινό. Το πρόγραμμα, συνεχιίζει, δεν μπορεί να περιορίζεται στην «τέχνη για την τέχνη», ούτε σε ακαδημαϊκά και ιστορικοθεωρητικά ζητήματα της τέχνης, αλλά να ανοίγεται σε θέματα που αφορούν την κοινωνία. «Αυτό είναι το στίγμα μας», υποστηρίζει, αναφερόμενη και στη λογική των εκθεσιακών κύκλων του μουσείου: από το «Statecraft» και τη συγκρότηση του έθνους, στο «Modern Love» και στον ρόλο της τεχνολογίας στις ανθρώπινες σχέσεις, στο «Κι αν οι γυναίκες κυβερνούσαν τον κόσμο» και το «Why Look at Animals?», έως το «South by Southeast», που στρέφει το ενδιαφέρον στις γειτονικές χώρες και στις ιστορικές

και πολιτικές σχέσεις μαζί τους.

Επισημαίνει ότι θα ήταν πολύ πιο απλό για το μουσείο να κάνει ένα blockbuster και να κόψει εισιτήρια. «Είναι πολύ εύκολο να κάνεις μια έκθεση ενός ηχηρού ονόματος και να φέρεις επισκέπτες, γιατί είναι φυσικό να θέλει ο κόσμος να δει κάτι που ήδη γνωρίζει. Για εμάς, όμως, το στίγμα μας είναι να μιλήσουμε για δύσκολα θέματα, διατηρώντας υψηλό καλλιτεχνικό επίπεδο, σε μια γλώσσα ουσιαστική, κατανοητή, αλλά όχι λαϊκίστικη. Ο στόχος μας είναι να διηγηθούμε ιστορίες και να θέσουμε προβληματισμούς που αφορούν τον κόσμο σήμερα, μέσω της σύγχρονης τέχνης, χωρίς διακρίσεις σε ηλικία, φύλο, εθνικότητα ή εάν οι καλλιτέχνες είναι στη ζωή ή έχουν αποβιώσει».

Εξάιρεση σε αυτήν τη στρατηγική ήταν η πρόσφατη ανακοίνωση της έκθεσης του Ουίλιαμ Κέντριντζ το καλοκαίρι του 2027. «Ο Κέντριντζ κάνει μια δουλειά αδιαμφισβήτητη μοναδική και,

επειδή δεν έχει παρουσιαστεί ποτέ μια μεγάλη έκθεσή του, θεωρώ πολύ σημαντικό να δείξουμε το έργο του. Αλλά περιμένα πολύ καιρό για να κάνουμε ένα τόσο μεγάλο όνομα, ήθελα πρώτα να βουτήξουμε στα δύσκολα. Ήταν μεγάλη πρόκληση να δώσουμε το στίγμα του νέου ΕΜΣΤ, διότι το ΕΜΣΤ υπήρχε φυσικά και πριν από μένα. Χρειαζόταν, όμως, να διαμορφώσουμε τη νέα του ταυτότητα».

Μήπως το ΕΜΣΤ έχει παρουσθεί στην τάση που θέλει τα μουσεία να είναι κοινωνικά χρήσιμα; «Δεν μου αρέσει η λέξη “χρήσιμο”, γιατί έχει κάτι το χειριστικό, υπονοεί την εργαλειοποίηση της τέχνης. Τα μουσεία είναι απαραίτητα σε μια πολιτισμένη κοινωνία, καθώς οι καλλιτέχνες διεισδύουν με ένα σύνθετο και κριτικό βλέμμα στα ζητήματα της εποχής τους και μας μαθαίνουν πράγματα για τον κόσμο που ίσως δεν θα γνωρίζαμε αλλιώς. Αυτό το οπτικό, συναισθηματικό, εννοιολογικό και μυθοπλαστικό φίλ-

τράρισμα είναι μοναδικό. Τα πιο ενδιαφέροντα μουσεία για μένα, ωστόσο, είναι εκείνα που παράγουν αυτό που ονομάζω ζωτική γνώση: αυτά που φωτίζουν πλευρές θεμάτων που νομίζουμε ότι γνωρίζουμε, αλλά στην πραγματικότητα αγνοούμε. Και έχουν έναν ακόμη ουσιαστικό ρόλο: τη συνεχή επανεξέταση της Ιστορίας και του τρόπου με τον οποίο αυτή γράφεται».

Είναι αλήθεια ότι, αφιερώνοντας χώρο σε εκθέσεις Ελλήνων της πρωτοπορίας, το ΕΜΣΤ επανεξέτασε όχι μόνο την καλλιτεχνική ιστορία της Ελλάδας, αλλά και την ίδια την Ιστορία, αφού κάθε έργο γεννιέται μέσα σε συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο και αντανακλά την εποχή του. «Το πλαίσιο αυτό διαμορφώνει πάντα το είδος της τέχνης που βλέπουμε και το είδος της τέχνης που κυριαρχεί κάθε στιγμή. Γιατί, πίσω από αυτό που φαίνεται, υπάρχει πάντα κάτι που δεν φαίνεται και το οποίο ορίζεται από πολιτικές

Κατερίνα Γρέγου, καλλιτεχνική διεύθυνη του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης

Το μουσείο να είναι πηγή ζωτικής γνώσης

Το European Art Award, το «φιλτράρισμα» της εποχής και ο κίνδυνος «μουμιοποίησης» μιας συλλογής που δεν ανανεώνεται

ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η Κατερίνα Γρέγου τονίζει ότι το European Art Award λειτουργεί τόσο ως αναγνώριση της πορείας που έχει χαράξει το μουσείο όσο και ως κίνητρο για τη συνέχισή της. «Μας επιβεβαιώνει ότι αυτό που κάνουμε έχει κάποια απήχηση και, ταυτόχρονα, μας δεσμεύει να συνεχίσουμε με τον ίδιο δυναμισμό», εξηγεί.

και οικονομικές συνθήκες, σχέσεις εξουσίας και κ.τ.λ.», σχολιάζει και φέρνει ως παράδειγμα τον εκθεσιακό κύκλο «Κι αν οι γυναίκες κυβερνούσαν τον κόσμο» και τις εκθέσεις Ελληνίδων δημιουργών, όπως η Λήδα Παπακωνσταντίνου ή η Χρύσα Ρωμανού, εικαστικοί που, όπως παρατηρεί, δεν αναγνωρίστηκαν στην εποχή τους όσο θα έπρεπε. Αντίστοιχα, σημειώνει, οι εκθέσεις του Ιάnnη Ξενάκη, του Γιάννη Χρήστου, του Στάθη Λογοθέτη, της Πέννυς Σιώπη επικρίθηκαν να αποκαταστήσουν τη θέση σημαντικών μορφών της ελληνικής διασποράς που δεν είχαν τύχει της ανάλογης θεσμικής αναγνώρισης στην Ελλάδα. «Είναι ένας τρόπος για να ξαναδούμε όχι μόνο ποια τέχνη γράφτηκε στην Ιστορία, αλλά και ποιοι έμειναν έξω από αυτήν».

Αυτή η ανάγκη επανεξέτασης της Ιστορίας φαίνεται να την απασχολεί και στον τρόπο με τον οποίο η Ελλάδα αντιλαμβάνεται τη θέση της ανάμεσα στη Δύση και στην Ανατολή. «Στην προσπάθειά μας να ενταχθούμε στο ευρωπαϊκό αφήγημα, έχουμε παραμερίσει ένα κομμάτι της ιστορικής και πολιτισμικής μας ταυτότητας. Υπάρχει μια άρνηση των συγγενειών που έχουμε με τα Βαλκάνια, κοινωνικά, πολιτισμικά και συμπεριφορικά, ενώ συχνά δαιμονοποιούμε οτιδήποτε οθωμανικό, συνδέοντάς το με παθογένειες και νοοτροπίες που θέλουμε να αφήσουμε πίσω. Και όμως, όταν μιλάμε τόσο πολύ σήμερα για αποαποικιοποίηση, ελάχιστα συζητάμε τη δική μας σχέση με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Πάντα αναρωτιέμαι, κοιτάζοντας την ελληνική ιστορία: Πώς γίνεται να διατήρησε η Ελλάδα τη γλώσσα και τη θρησκεία της επί 450 χρόνια; Είναι ένα ενδιαφέρον ερώτημα, το οποίο θα προσπαθήσει να απαντήσει η επόμενη έκθεση του μουσείου, οι “Cosmopolitans”».

Η μόνιμη συλλογή

Ενα από τα θέματα της δικής της περιόδου στο ΕΜΣΤ, το οποίο επανέρχεται σε συζητήσεις, είναι η αναδιάρθρωση της μόνιμης συλλογής. «Μια συλλογή είναι ένας ζωντανός οργανισμός, εξελίσσεται συνεχώς. Δεν έχει νόημα να μιλάμε για μόνιμη συλλογή σε ένα μουσείο σύγχρονης τέχνης, όπου μεγάλο μέρος των καλλιτεχνών είναι εν ζωή. Αλλο, ένα ιστορικό μουσείο, όπου κάποια αριστουργήματα έχουν λόγο να παραμένουν μονίμως εκτεθειμένα, και άλλο ένα μουσείο σύγχρονης τέχνης. Αν ήμουν διεύθυνη στη Reina Sofia, μάλλον δεν θα κατέβαζα την “Γκουέρνικα”. Από την άλλη, είναι σημαντικό να δίνεται χώρος και σε έργα που δεν έχουν παρουσιαστεί ποτέ. Το να βγάλεις ένα έργο από την έκθεση δεν σημαίνει ότι το εξάντλησες ούτε ότι δεν μπορείς να το επανεκθέσεις με άλλον τρόπο». Προσθέτει επίσης ότι η συλλογή εξελίσσεται δυναμικά, με τη μεγάλη δωρεά του Δημήτρη Δασκαλόπουλου, με νέες αγορές και δωρεές από συλλέκτες. «Όλα αυτά τα έργα πρέπει κάποια στιγμή να παρουσιαστούν. Αν αφήναμε για πάντα τα ίδια 200 από τα περίπου 2.000 έργα της συλλογής μας στους ίδιους χώρους, θα μουμιοποιούνταν».

Πώς συστήνεται πλέον το ΕΜΣΤ; «Δεν είναι μόνο ένα πράγμα», απαντάει. Περιγράφει το ΕΜΣΤ ως ένα εθνικό μουσείο που έχει ευθύνη να προτείνει τους Έλληνες καλλιτέχνες, όλων των γενεών, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και για την ελληνική διασπορά, τονίζοντας ότι ταυτόχρονα είναι ένα μουσείο σε διαρκή συνομιλία με τη διεθνή σκηνή που παρουσιάζει στην Ελλάδα, συχνά για πρώτη φορά, σημαντικές τάσεις, καλλιτέχνες και έργα της σύγχρονης τέχνης. «Αν το ελληνικό κοινό χρειάζονταν να ταξιδέψει στο εξωτερικό για να δει μερικές έστω από τις τόσες εκθέσεις που έχουμε κάνει, η διαπάν θα ήταν ανυπολόγιστη. Τώρα μπορεί να έρθει να τις δει στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης».

“

Τα δύσκολα θέματα

Είναι πολύ εύκολο να κάνεις μια έκθεση ενός μεγάλου καλλιτέχνη και να φέρεις επισκέπτες, γιατί είναι φυσικό να θέλει ο κόσμος να δει κάτι που ήδη γνωρίζει. Για εμάς, όμως, το στίγμα ήταν να μιλήσουμε για δύσκολα θέματα, σε μια γλώσσα κατανοητή, αλλά όχι λαϊκίστικη.

“

Η Ελλάδα και τα Βαλκάνια

Στην προσπάθειά μας να ενταχθούμε στο ευρωπαϊκό αφήγημα, έχουμε παραμερίσει ένα κομμάτι της ιστορικής και πολιτισμικής μας ταυτότητας. Υπάρχει μια άρνηση των συγγενειών που έχουμε με τα Βαλκάνια, κοινωνικά, πολιτισμικά και συμπεριφορικά.

ZENITH

THE HEART OF WATCHMAKING

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

CHRONOMASTER SPORT